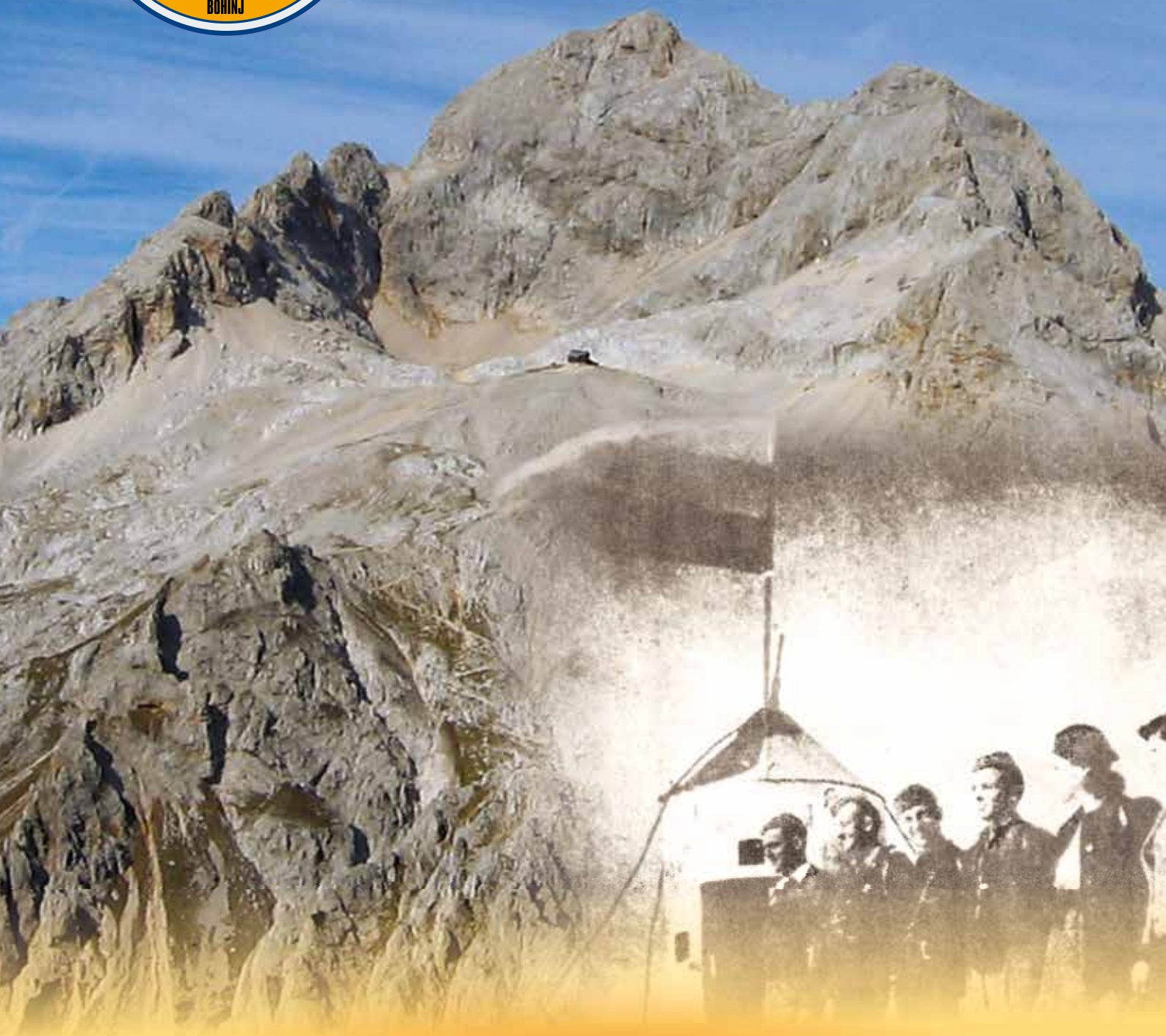
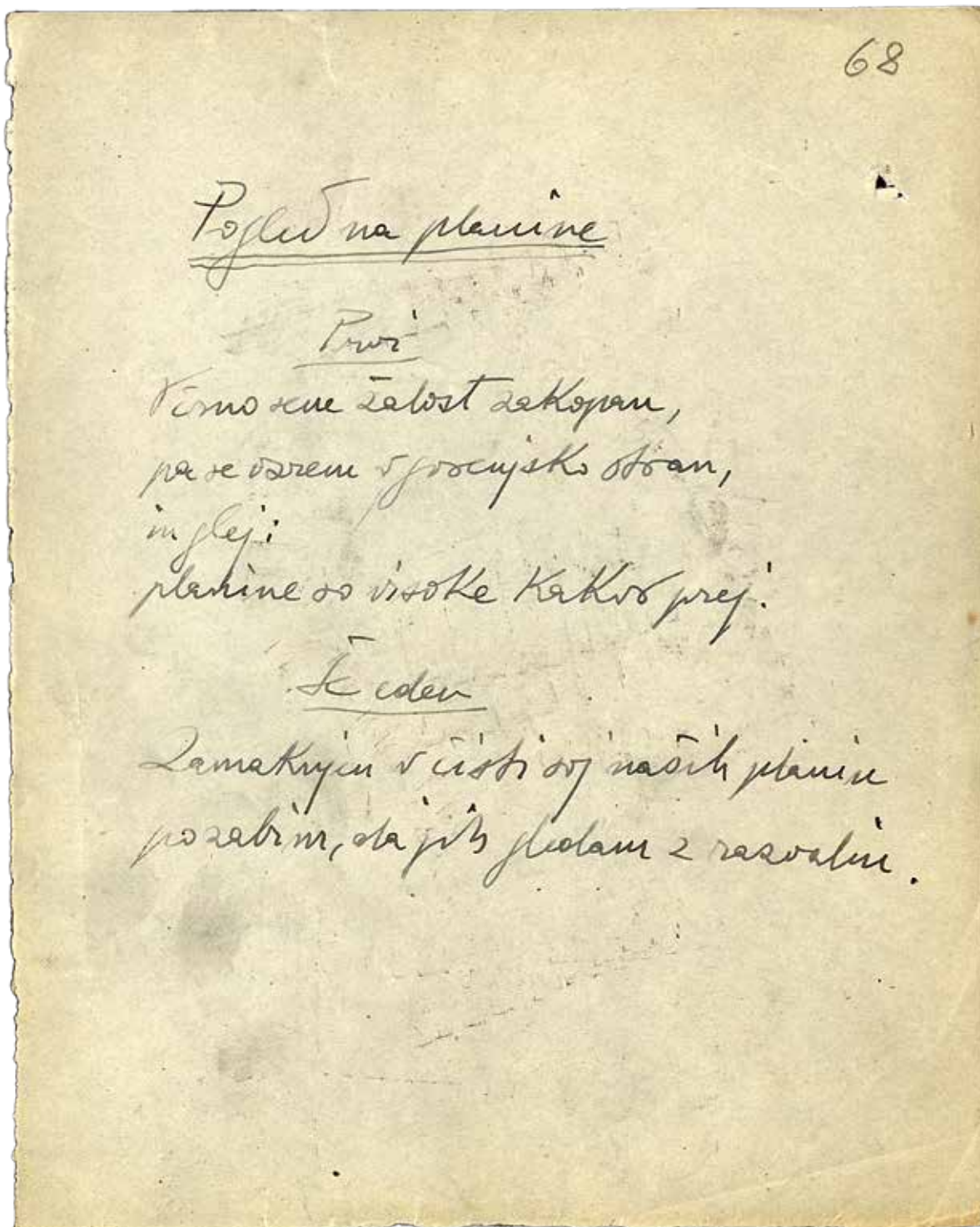

SPOMINSKA OBELEŽJA NOB V BOHINJU 1945–2025

Faksimile Otona Župančiča, nastale aprila 1941, ob nemškem napadu Jugoslavije (Arhiv NUK-a.)

V skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP) so vse pravice pridržane. Brez predhodnega pisnega soglasja imetnikov avtorskih pravic, to je izdajatelja, je prepovedano kakršno koli reproduciranje, shranjevanje, posredovanje javnosti ali drugačna uporaba celote ali posameznih delov tega zbornika v kakršni koli obliki in na kakršen koli način, bodisi elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali kako drugače, v skladu z določbami 21., 22. in 23. člena ZASP.

SPOMINSKA OBELEŽJA NOB V BOHINJU 1945–2025

*“V črno sem žalost zakopan, pa uzrem se v gorenjsko stran:
in glej planine so visoke kakor prej”*

Oton Župančič

ZBORNİK ZDRUŽENJA BORCEV ZA VREDNOTE NOB RADOVLJICA
KRAJEVNA ORGANIZACIJA BOHINJ

Bohinj, december 2025

SPOMINSKA OBELEŽJA NOB V BOHINJU 1945–2025

Izdajatelj in založnik:	Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica, Krajevna organizacija Bohinj.
Glavni urednik:	Boris Malej
Uredniški odbor:	Mojca Černe, Martin Gorišek, Olga Pikon Gorišek, Anja Poštrak, Boris Rožič.
Avtorji besedil:	Mojca Černe, Katarina Košnik, Boris Malej, Anja Poštrak, dr. Martin Premk.
Fotografije obeležij NOB	
Arhiv KO ZB Bohinj:	Dušan Bavčar, Boris Malej, Boris Rožič
Arhivske fotografije:	Alamy Stock Photo, Arhiv MNSZS, Arhiv Občine Bohinj, Fototeka Gorenjskega muzeja, Historia Bohinj, Marija Malej, Muzej zgodovine Jugoslavije, Planinsko društvo Srednja vas v Bohinju, Ciril Strgar, Jaka Torkar, Zbirka partizanskih spomenikov na Geopediji, Stanka Zupan.
Ostale fotografije:	Dušan Bavčar, Mojca Černe, Olga Pikon Gorišek, Katarina Košnik, Niko Mučič, Emil Šubelj
Izdal in založil:	Združenje borcev Radovljica, Krajevna organizacija Bohinj, zanj: Boris Malej.
Lektorica:	Irena Žunko
Oblikovanje:	Niko Mučič
Tisk:	C.U.T. Bled, d. o. o.
Naklada:	200 izvodov

Publikacija je nastala ob pomoči Občine Bohinj.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4Bohinj)''1941/1945''

725.945(497.4Bohinj)

SPOMINSKA obeležja NOB v Bohinju 1945-2025 : zbornik Združenja borcev za vrednote NOB Radovljica, Krajevna organizacija Bohinj / [glavni urednik Boris Malej ; avtorji besedil Mojca Černe ... [et al.] ; fotografije obeležij NOB arhiv KO ZB Bohinj Dušan Bavčar, Boris Malej, Boris Rožič, arhivske fotografije Alamy Stock Photo ... [et al.], ostale fotografije Dušan Bavčar ... et al.]. - Bohinj : Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica, Krajevna organizacija, 2025

ISBN 978-961-97278-0-5

COBISS.SI-ID 261299971

JOŽE SODJA

SKRB ZA SPOMENIKE NOB V OBČINI BOHINJ

Jože Sodja, župan Občine Bohinj (foto: osebni arhiv).

Spomeniki so pomemben element naše skupne dediščine, ki ne predstavlja le spomina na preteklost, temveč tudi vrednote in identiteto naroda. Spomeniki so pogosto nastali v zapletenih in dolgotrajnih procesih, ki so bili prepleteni z različnimi obdobji sprejetosti in poznejšega distanciranja. Kljub svoji monumentalnosti pa so spomeniki vedno dostopni in ranljivi, saj so postavljeni v javne prostore, kjer so podvrženi vplivom družbe,

katere volja in vrednote jih oblikujejo.

Kamen, ki je pogosto osnovni material spomenikov, simbolizira trdnost, trajnost in neomajnost. Vendar pa ta trdnost ne pomeni, da so spomeniki nedotakljivi – nasprotno, zaradi njihove izpostavljenosti v javnem prostoru so ranljivi in odvisni od skrbnosti in odnosa skupnosti, ki jih obdaja.

Skupnost je tista, ki mora odločati o ohranjanju spomenikov, saj spomeniki niso le fizični objekti, ampak tudi pričevanje o narodu, njegovi preteklosti, njegovem boju in njegovih vrednotah.

Posebno pozornost si zaslužijo spomeniki, ki predstavljajo odpor proti zatiranju in ki so bili postavljeni v času, ko so bili tisti, ki so jih ustvarjali, pogosto izpostavljeni preganjanju. Spomeniki, kot so partizanski, so simboli upora in boja za svobodo, ki so omogočili, da danes uživamo neodvisnost in lastno državo.

Zato je ključno, da so spomeniki, ne glede na to, kakšno zgodovinsko ozadje predstavljajo, zaščiteni in ohranjeni. Predstavljajo dediščino, ki prežema tako našo preteklost kot sedanjost. Ob tem je pomembno, da spomenike vključimo v publikacije, ki bodo poskrbele, da čez leta ne bomo pozabili na pomembne dogodke in ljudi, ki so oblikovali našo zgodovino.

Zaščita spomenikov pomeni ohranjanje našega kolektivnega spomina, ki nas povezuje in nas uči o vrednotah, za katere so se borili pretekli rodovi.

BORIS ROŽIČ

UVODNE BESEDE PREDSEDNIKA

Boris Rožič, predsednik KO ZB Bohinj (foto: osebni arhiv).

Prisrčen pozdrav vsem bralcem in sodelujočim pri pripravi pričujočega Zbornika, katerega namen je ohranjati ter predvsem spoštovati spomin in bogato dediščino našega naroda. Naše delo je neprecenljivo, saj pomaga graditi most med preteklostjo in prihodnostjo slovenskega naroda ter ohranja dragocen zgodovinski spomin za prihajajoče generacije.

Zbornik je pomemben dokument, ki služi kot trajen zapis dogodkov, spominov in vrednot narodnoosvobodilnega boja. Temelji na ohranjanju kolektivnega spomina na herojska dejanja, solidarnost in upornišvo tako posameznikov kot celotne generacije, neprecenljive generacije Bohinjcev.

Krajevna organizacija ZB Bohinj v času dolgoletnega delovanja izvaja pomembne aktivnosti, tako na lokalnem kot širšem okolju. V spomin pomembnih obletnic organiziramo

spominske slovesnosti, nikoli pa ne pozabimo na bogato vlogo posameznikov.

V naši krajevni organizaciji se zavedamo, da ohranjanje spomina narodnoosvobodilnih dogodkov ni le obveza do preteklosti, temveč mnogo več, je odgovornost do prihodnosti. Borci druge svetovne vojne so premogli vrsto vrednot, in sicer: pogum, solidarnost, enotnost, upornost ..., brez naštetega ne bi nikoli dočakali težko izbojevane svobode.

In prav v skrbi za ohranjanje zapisanih vrednot nas kruta realnost vsakodnevno opominja na poskuse potvarjanja zgodovine in, kar je še huje, na omalovažujoč odnos do narodnoosvobodilnega boja.

Upor proti okupatorju, ki nasilno zasede domovino, je pravica vsakega okupiranega naroda, zato branimo in ohranimo vrednote, da se nam polpretekla zgodovina ne ponovi!

Naš prelepi Bohinj je s svojo naravno in bogato kulturno dediščino neizčrpen vir navdiha za ohranjanje vrednot, ki se podpisujejo pod človeško etiko. Zgodovinska dediščina Bohinja in celoten narodnoosvobodilni boj nas opominjata na neizčrpno povezanost človeka z naravo, skupnostjo in ohranjanje svobode.

Naloga krajevne organizacije ZB Bohinj ni le ohranjanje spomina na narodnoosvobodilni boj, je tudi skrb za naše naravne lepote, kulturne znamenitosti in sporočilo, ki ga nosi naš kraj – sporočilo o trdoživosti in skupnem dobrem.

V imenu naše krajevne organizacije pozivam k enotnosti in solidarnosti vseh generacij. Potrudimo se in ohranimo enkratno bogato dediščino ter hkrati poskrbimo, da Bohinj ostaja kraj navdiha, miru in svobode.

Zgodovina Bohinja ni le pripoved o preteklosti, temveč dragocena učiteljica, ki pomaga razumeti, kdo smo in kam gremo!

Vsaka generacija piše novo poglavje, ki je lahko enkratno, vsi pa črpamo znanje, moč in modrost iz poglavij preteklosti.

MAG. BORIS MALEJ

NAMEN IZDAJE ZBORNIKA

Boris Malej, glavni urednik Zbornika in predsednik NO KO ZB Bohinj (foto: osebni arhiv).

Odločitev KO ZB Bohinj, da pripravi Zbornik spominskih obeležij NOB v Bohinju 1945–2025, je plod tehtnega razmisleka. Letos obeležujemo 80–letnico osvoboditve, zato je izdaja Zbornika poklon častitljivi obletnici. Živimo v izjemno turbulentnih časih in mir se nam zdi preprosto samoumeven, kar še zdaleč ne srži! Naj bo izdaja Zbornika opomnik, da je treba mir za vsako ceno ohraniti.

Nasledstvo in zapuščina 80–letnega poveljnega dela na področju postavljanja, ohranjanja in vzdrževanja spomenikov, grobišč in grobov (v nadaljevanju obeležja NOB), padlih in umrlih borcev in aktivistov, ki so jih nam zapustili predniki, so vredni vsega spoštovanja in občudovanja. KO ZB Bohinj poleg ohranjanja kulturne dediščine na področju spominskih obeležij skrbi tudi za ohranjanje zgodovinske resnice o narodnoosvobodilnem boju. V ta namen

organizira tudi številne proslave in obletnice, povezane z narodnoosvobodilnim bojem.

Zbornik je sestavljen iz treh delov. V prvem delu je predstavljena kratka zgodovina druge svetovne vojne, v njem pa dr. Martin Premk predstavi zgodovino NOB v Bohinju.

Odpor proti okupatorju se je v Bohinju začel po vaseh z ustanovitvijo posameznih odborov Osvobodilne fronte, katerih glavni organizator je bil Tomaž Godec. Glede na njegovo vlogo pri organiziranju protiokupatorskih vstaj in važen pomen pri organizaciji predvojnih ilegalnih sestankov Centralnega komiteja KPJ z Josipom Brozom Titom na čelu je njegova rojstna hiša preurejena v muzej, kjer je del razstave posvečen tudi njemu in bohinjskemu odporu. Bogato gradivo in eksponati iz časa druge svetovne vojne so shranjeni tudi v zasebni zbirki našega člana, Žiga Arha, in si jih lahko ogledate v zasebnem muzeju Historia v Bohinjski Bistrici. V tem delu smo povzeli tudi del zapisov iz zbornika Bohinjski izgnanci, ki govori o pregnanih Bohinjcih z njihovih domov. Zbornik je izdal naš član Jakob Medja, ki je bil tudi ustanovitelj in predsednik Društva izgnancev Bohinj vse do usahnitve društva zaradi starosti članov.

V drugem delu so predstavljena obeležja NOB v Bohinju. Predstavljajo bogato kulturno dediščino kraja iz časa NOB, so zapis zgodovine in opomin vojnih strahot. Naša naloga in odgovornost je, da zanje skrbimo z vsem zgodovinskim in predvsem človeškim spoštovanjem. In prav temu spominu je namenjen Zbornik.

Zaradi okupatorjevega terorja je med drugo svetovno vojno izgubilo življenje 260 domačinov, partizanov, aktivistov in drugih žrtev terorja ali kar 5 odstotkov tedanjega prebivalstva Bohinja. V spomin na padle partizane, ustreljene talce in druge žrtve okupatorja ter druge zgodovinske dogodke iz

tistega časa je bilo postavljenih 65 spominskih obeležij NOB.

Glavni namen izdaje Zbornika je prikazati današnje stanje spomenikov in spominskih obeležij v občini Bohinj ter ohraniti spoštljiv spomin na polpreteklo zgodovino našega kraja in žrtve boja proti okupatorju. V knjigi Po poti spominov: radovljiški zbornik je Alojz Kos že predstavil popis obeležij NOB v Bohinju do leta 1990, in sicer v sklopu popisa obeležij v nekdanji občini Radovljica.

Z ustanovitvijo nove občine Bohinj leta 1994 pa je ta od občine Radovljica prevzela tudi naloge pri ohranjanju zgodovinske in kulturne dediščine na področju spominskih obeležij NOB. Glede na to, da so bila v preteklosti nekatera obeležja odstranjena ali prestavljena na novo lokacijo, tokrat predstavljamo nov popis njihovega stanja z aktualnimi fotografijami, iz katerih je razvidno, v kakšnem stanju so leta 2025. Nov popis stanja spominskih obeležij bo tako lahko služil kot osnova za dogovor o prenosu skrbništva ali dodelitev upravljanja z obeležji NOB na Občino Bohinj oziroma na njen javni zavod Turizem Bohinj ali kateri koli drug zavod, ki se bo ukvarjal s kulturno dediščino v občini. Takšen prenos je nujen glede na to, da KO ZB Bohinj ni profitna organizacija in nima lastnih finančnih sredstev, zaradi staranja članstva pa tudi v prihodnje ne bo zmogla sama skrbeti za obeležja. Le s prenosom skrbništva se bodo obeležja NOB lahko ohranila kot del zgodovinske in kulturne dediščine občine Bohinj ter predstavljala prispevek k turistični ponudbi kraja.

Glede na to, da Turizem Bohinj že vodi muzej Tomaža Godca, Oplenovo hišo pod Studorom in Planšarskim muzejem v Stari Fužini, je potreben razmislek o ustanovitvi posebnega javnega zavoda, ki bo upravljal kulturne objekte. Takemu zavodu bi bilo smiselno dodati tudi upravljanje Kulturnega doma Joža Ažmana in del dogovorjenih obeležij NOB iz Bohinja. Med že omenjena obeležja bi po našem predlogu morali

vkjučiti osrednji spomenik pred Kulturnim domom Joža Ažmana, spominsko znamenje padlim borcem in žrtvam v NOB pri stavbi Občine v Bohinjski Bistrici, poškodovani obelisk padlim borcem in žrtvam v NOB na Nomenju, Ambulanto E v Konjski dolini na Pokljuki, grobišče padlih v NOB v Bohinjski Bistrici ter grobišče in spomenik padlim borcem na Goreljeku. Tako bo lahko Občina Bohinj za nekatera obeležja, za katera so in bodo tudi v prihodnje nujna vzdrževalna in obnovitvena dela (npr. obelisk na Nomenju), pridobila tudi morebitna državna sredstva, ki jih naša organizacija ne more. Ob tej priložnosti pozivamo tudi Občino Bohinj, naj za predlagana obeležja NOB sprejme Odlok o razglasitvi navedenih obeležij za kulturne spomenike lokalnega pomena. Občina Bohinj je med občinami na Zgornjem Gorenjskem edina, ki nima nobenega obeležja, razglašene za spomenik lokalnega pomena. Za obeležja NOB, ki pa še niso vpisana v Register kulturne dediščine, pa je potrebno, da se izvede njihov vpis.

Na območju občine Bohinj stoji spomenik državnega pomena, to je spomenik padlim borcem na Goreljeku. Tudi tukaj vidimo aktivno vlogo Občine Bohinj pri skrbi, da se nanj na ravni države ne pozabi.

Ambulanto E bi lahko uredili po podobnem vzoru, kot je urejena partizanska bolnišnica na Mežaklji, kar prav tako presega doseg KO ZB Bohinj.

Za naloge pri upravljanju s kulturnimi objekti v okviru predlaganega zavoda je nujno zaposliti strokovni kader, ki bo več pridobivanja finančnih sredstev – tako občinskih, državnih in evropskih – za vzdrževanje in obnovo teh objektov. Iz naših izkušenj pri iskanju sogovornika za reševanje izpostavljene problematike ter za strokovno delo, ki obsega celovit nadzor, vzdrževanje in obnovo kulturnih objektov NOB in drugih, na Občini Bohinj in Turizmu Bohinju ni zaposlena nobena kompetentna oseba.

Za redno tekoče spremljanje stanja obeležij

NOB v Bohinju je KO ZB Bohinj imenovala skrbnike obeležij NOB. Na podlagi ugotovitev skrbnikov, da so posamezna obeležja NOB potrebna obnove, bo uredniški odbor Zbornika (v prihodnje Komisija za spominska obeležja NOB) pripravil letni program vzdrževanja in obnove. Na tej osnovi bomo lahko sprejeli tudi dogovor z Občino Bohinj glede možnosti letnega financiranja vzdrževanja in obnov obeležij NOB iz občinskega proračuna.

V tretjem delu je predstavljena kratka zgodovina delovanja in organiziranost nekdanjih KO ZB Bohinj: Bohinjska Bistrica, Koprivnik – Gorjuše, Polje – Bohinj, Srednja vas in Stara Fužina med leti 2007 in 2019. Poudarek delovanja po letu 2007 je posebej izpostavljen, saj so se takrat KO iz »borcev in udeležencev NOB« preimenovala »za vrednote NOB.« V tem času so se v posamezne KO na področju Bohinja začeli v večjem številu vključevati tudi neborci, predvsem mlajša generacija potomcev in sorodnikov udeležencev NOB. Ti so v letu 2009 oziroma 2010 zaradi upadanja članstva kot posledice starosti in smrti borcev začeli prevzemati tudi vodstvene funkcije. Leta 2019 pa je prišlo do združitve posameznih KO v enovito KO ZB Bohinj. Ta del Zbornika je posvečen tudi 15-letnici vodenja in delovanja generacije članov KO, ki sami nismo bili udeleženi v vojni, ter je poklon vsem tistim, ki so se žrtvovali v NOB za našo prihodnost.

Predstavitev osrednjih nalog organizacije je prikazana za obdobje 2009–2025. Med organiziranjem proslav posebej izpostavljam proslavo v spomin na prvega talca v Bohinju, katere namen se je kasneje preoblikoval »v spomin na vse žrtve NOB v Bohinju«. V letu 2024 smo proslavo pripravili že petnajstič.

V Prilogi 1 je prikazan Zemljevid obeležij NOB v Bohinju, na katerem rdeča zvezdica in številka označujeta lokacijo posameznega obeležja. Z zeleno zvezdico in številko na njem pa so prikazani kraji, kjer so bila obeležja odstranjena. KO ZB Bohinj je v letu 2023 izdala samostojen Zemljevid obeležij NOB v Bohinju, njegov deloma dvojezični ponatis (slovensko–angleško) pa meseca junija leta 2025. Izdajo zemljevida so omogočili Občina Bohinj, ZB NOB Radovljica in posamezne organizacije z objavo oglasa na zemljevidu. Zemljevid je namenjen turistom, obiskovalcem, planincem, pohodnikom in vsem tistim, ki spoštujejo zgodovino NOB.

Iskrena zahvala je namenjena vsem avtorjem za njihove prispevke ter vsem, ki so pomagali pri oblikovanju in pripravi publikacije. Zahvaljujemo se Občini Bohinj, ki nam je na podlagi javnega razpisa omogočila sofinanciranje izdaje Zbornika.

Naj bo Zbornik ne le poklon preteklosti, temveč tudi prispevek k odgovornemu odnosu do kulturne dediščine spominskih obeležij NOB Bohinj v prihodnosti.

MAG. MOJCA ČERNE

POSTAVITVE SPOMINSKIH OBELEŽJI NOB PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Mojca Černe, članica uredniškega odbora Zbornika in članica KO ZB Bohinj (foto: osebni arhiv).

V slovenskem prostoru je postavljenih več kot 5300 spomenikov v spomin na padle borce, talce, aktiviste, žrtve in dogodke, ki spominjajo na čas druge svetovne vojne (ZZB NOB RS, 2025).

Pričujoča spomska obeležja niso le dokaz, temveč tudi spomin na čas izpred osemdesetih let, ki se je za vedno zarezal v zavest naših staršev in starih staršev. Predstavljajo večni spomin in hkrati opomin na nepojmljive grozote, kakršne lahko povzroči le vojna.

Kdo je postavljajal te spomenike, kdo se je odločal, kdo naročal in ne nazadnje plačeval izdelavo, saj so pod mnogimi spomeniki podpisani znani umetniki? Njihovi podpisi na umetniških delih spomenikom dajejo

dodatno umetniško vrednost in krepijo njihov zgodovinski spomin.

Kot je bilo že zapisano, je bila takratna Zveza združenj borcev na ravni Jugoslavije ustanovljena leta 1948. Zveza je skrbela predvsem za vojne sirote in otroke padlih udeležencev osvobodilnega boja ter članom pomagala urejati invalidnine, pokojninsko dobo denarne pomoči, zaposlitve, stanovanjsko vprašanje in podobno. Zveza je skrbela za postavitve in vzdrževanje spomenikov in spominskih znamenj za urejanje grobov in grobišč padlih ter za ureditev spominskih zbirk o NOB (Kmecl, Troha, 2018).

Kmalu po letu 1945 se začnejo postavljati prva spomska obeležja. Postopek postavitve obeležja je kasneje v celoti prevzela ZZB NOV. Pomembno je dejstvo, da je ZZB NOV imela status družbene politične organizacije (v nadaljevanju DPO), kar pomeni zadosti kadra in sredstev, skratka vse pogoje, da je bilo lahko opravljeno celotno delo.

Da osvežimo spomin: družbenopolitične organizacije so bile po Ustavi SFRJ opredeljene kot oblika svobodnega političnega organiziranja delovnih ljudi na razrednih socialističnih temeljih in kot take predstavljale dejavnik razvoja ter varstva socialistične samoupravne družbe. Osrednja DPO je bila KPS (ZKS), ki je bila nosilka vse oblasti v obdobju 1945–1990.

Ostale DPO – Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije (SZDL), Zveza sindikatov Slovenije (ZSS), Zveza socialistične mladine Slovenije (ZSMS) ter Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije (ZZB NOVS) – so predstavljale le njeno transmisijo (Zgodovinski arhiv Celje 2022).

V tem obdobju so otvoritev spominskih obeležij najpogosteje združili s krajevnimi prazniki ter organizirali slavnostno

prireditve, kot si jo je zgodovinski spomin zaslužil. Seveda je bilo odkritje obeležja odvisno od pomembnosti dogodka; lahko so bile to občinske, mestne, republiške ali celo državne proslave.

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se pojavljajo težave glede vzdrževanja spominskih obeležij NOB, čeprav je bil leta 1948 v Sloveniji sprejet Zakon o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Ljudske republike Slovenije (Uradni list LRS, št. 22/58 in 26/6), ki je postal zakonit varuh spomenikov NOB. Naloge na terenu so opravljali okrajni odbori ZB.

Iz zapisnikov sedemdesetih let prejšnjega stoletja, Sveta za ohranjanje revolucionarnih tradicij (v nadaljevanju Svet) pri SZDL, ki so na voljo v Mestnem arhivu Ljubljana, je jasno razvidno, da spomeniki skorajda na vseh krajih Slovenije propadajo, nimajo stalnega skrbnika. Večinoma so zanemarjeni, nemalokrat celo poškodovani. »Niso več zgodovinski spomin, prenekaterikrat celo sramota,« kot je zapisano v enem izmed predhodno omenjenih zapisnikov.

Sveti, imenovani v sedemdesetih letih, so bili postavljeni delegatsko, kar pomeni, da so jih določali na ravni države, republike, mest in občin. Prav ti sveti so imeli v tem obdobju, vse do osamosvojitve leta 1991, tako zelo pomembno funkcijo spremljanja in vodenja celotnega postopka pri postavitvi posameznih spominskih obeležij.

Običajno se je začelo z idejo v kraju – bodisi na predlog krajevne organizacije, posameznega borca ali lastnika hiše, v kateri so se v času druge svetovne vojne dogajali pomembni dogodki. Ideja o postavitvi spominskega obeležja je navadno prispela na občinski

odbor Zveze borcev dotičnega kraja, od tam pa na Svet.

Kot primer lahko navedemo postavev doprsnega kipa padlemu borcu. Predlog je morala potrditi predvsem borčeva družina, in to s pismenimi izjavami. Sledil je natančen zapis dogodka, ki so ga preverili strokovnjaki in priče. Hkrati je s postopkom dogodka potekal postopek prostorske rešitve spominskega obeležja. Pridobiti je bilo treba vsa soglasja za postavitev spominskega obeležja, skorajda podobno kot pri gradbenem dovoljenju.

Na osnovi vse zbrane dokumentacije je bil predlog predložen občinski seji Sveta.

Predpostavimo, da ga je le-ta potrdil. Sledila je naslednja obravnava na mestnem svetu, kjer je skupaj s svojimi strokovnjaki, rednimi člani Sveta, same dogodke ponovno preveril ali zahteval dodatne podkrepitev predloga.

Postopek je torej zahteval svoj čas, včasih tudi več let, in to le zato, da je bila zagotovljena pravica, spominsko obeležje pa je služilo svojemu namenu – pravi in spoštljiv zgodovinski spomin.

Vse pogostejše se pojavlja vprašanje, kako zavarovati spominsko ploščo na hiši, ki je naprodaj, pri čemer novega lastnika to obdobje ne zanima in se plošče želi preprosto znebiti.

V tem trenutku je pomembna vloga nas, ki nam je mar, da se zgodovina ohrani v svojem spominu in resnici. Poskrbimo, da se plošča varno shrani in najde mesto v muzeju. Če so naši prednamci znali zapisati jasna navodila, kako postaviti partizanski spomenik, ploščo, obeležje, potem smo na vrsti mi, da zapišemo, kako se obeležje vzdržuje, ohrani in hrani! In prav tem zadnjim mislim je namenjen naš Zbornik.

1. NOB V SLOVENIJI

1.1 ZAČETEK DRUGE SVETOVNE VOJNE V SLOVENIJI IN RAZVOJ NOB V SLOVENIJI

Druga svetovna vojna se je na Slovenskem začela 6. aprila 1941, ko so sile osi napadle in kmalu zavzele celotno Kraljevino Jugoslavijo, h kateri je pripadala večina slovenskega ozemlja. Zasedeno ozemlje Kraljevine so okupirale in med seboj razkosale štiri države: Nemčija, Kraljevina Italija, Madžarska, hrvaški del pa kvizlinška Neodvisna država Hrvaška. Okupatorji so na okupiranem ozemlju že poleti 1941 začeli izvajati vojne zločine in voditi raznarodovalno politiko, da bi izbrisali slovenski narod. Narodno zavedne prebivalce so izganjali ter jih pošiljali v koncentracijska in uničevalna taborišča. Holokavst nad Judi je bil izveden tudi na Slovenskem. Množično so pobijali civiliste, sploh v okviru organiziranega streljanja talcev. Nemci so na okupiranih območjih izvajali tudi prisilno mobilizacijo. S politiko terorja in etničnega čiščenja so okupatorji skušali Slovenijo potujčiti in njene dele priključiti svojim državam.

26. aprila 1941 naj bi pred vojno prepovedana Komunistična partija Slovenije, Krščanski socialisti, Narodni demokrati Sokoli in druge levo usmerjene skupine ustanovile Osvobodilno fronto (OF). Njene vojaške enote so predstavljali slovenski partizani. OF je predstavljal slovensko vejo narodnoosvobodilnega boja (NOB), odpora proti okupatorjem v Jugoslaviji. Oboroženi odpor se je zaradi okupatorskega nasilja močno razmahnil: odporniško gibanje je bilo v Jugoslaviji močnejše kot kjer koli drugje v evropskem vojnem zaledju.

Na Slovenskem so bile že pred vojno legalne politične stranke: katoliška, liberalna in socialdemokratska, vse pa so bile usmerjene izrazito protikomunistično. Nekateri politiki so zagovarjali zavezništvo z nacisti in fašisti.

Od prvih dni okupacije so škof Rožman in številni slovenski politiki izrazili zvestobo ter začeli sodelovati z novo, nasilno nameščeno fašistično oblastjo, v nasprotju s stališči jugoslovanske vlade v izgnanstvu in zahodnih zaveznikov. Zaradi nasilnega obračunavanja komunistov s svojimi nasprotniki, zlasti z ovajalci, in spoznanja, da bodo po vojni želeli prevzeti oblast po sovjetskem vzoru, so temu predvojne stranke OF nasprotovale. Spomladi 1942 so ustanovile lastno ilegalno politično predstavništvo, Slovensko zavezo. Slovenska zaveza je bila uradno podrejena jugoslovanski vladi v izgnanstvu, ki je sprva priznavala izključno četniško gibanje. Vendar je v kolaborantskem taboru dejansko vojaško iniciativo prevzemala katoliška struja. Da bi uničili partizanstvo, so vojaško kolaborirali z okupatorji, jih ovajali ter izročali slovenske privrženice OF.

Čeprav je moč OF vse bolj naraščala, je kolaborantski tabor zavračal sodelovanje z njo, zato se je vpliv KPJ v OF še okrepil, kar je škodovalo manj radikalnim skupinam. Napetosti med OF in kolaborantskim taborom so se vse bolj zaostrovale. Od februarja 1942 se za razmere na Slovenskem že lahko uporabi izraz »bratomorna vojna«, saj sta obe strani izvajali nasilje druga nad drugo. Prva protipartizanska enota je bila tako imenovana Legija smrti. Ko je Mussolini odobril ponudbo Slovenske ljudske stranke za vojno kolaboracijo proti partizanom, so julija 1942 fašistične oblasti ustanovile Prostovoljno protikomunistično milico (PPKM, znano tudi kot Vaške straže). Ta enota je delovala pod poveljstvom italijanske

vojske, v katero pa so slovenske stranke poslale služiti svoje strankarske enote, predvsem katoliško Slovensko legijo. Pri nastanku kolaborantskih enot je vodilno vlogo odigrala katoliška cerkev, s škofom Rožmanom na čelu. Te enote so se med Roško ofenzivo začele boriti skupaj z Italijani proti partizanom. Italijani so v tem času pobili mnoge partizane, streljali talce, tisoče civilistov poslali v taborišča in sežigali vasi.

Z Dolomitsko izjavo, podpisano februarja 1943, so komunisti v OF popolnoma prevladali. Italija je kapitulirala 3. septembra istega leta. Dotedanje italijansko okupacijsko območje in Primorsko je zasedla Nemčija ter jo preoblikovala v Operacijsko cono Jadransko primorje. Kasneje so partizani uničili četnike pri Grčaricah in PPKM med zavzetjem gradu Turjak. Še v istem mesecu so nacisti v Ljubljani ustanovili domobrance, novo kolaboracijsko gibanje pod poveljstvom SS-a, ki je nadomestilo PPKM. Domobranci so prisegli, da se bodo pod Nemčijo in Hitlerjem borili proti partizanom in zaveznikom. V nemško-domobrantskih ofenzivah so partizanske izgube naraščale. Črna roka je vse pogosteje likvidirala pristaše OF. Z nemško okupacijo Madžarske in s tem tudi Prekmurja, marca 1944, je celotna Slovenija prešla pod nemško okupacijo.

Na teheranski konferenci so zavezniki konec leta 1943 jugoslovanske in slovenske partizane priznali kot soborce. S sporazumom Tito–Šubašić leta 1944 pa jih je jugoslovanska vlada v izgnanstvu priznala kot svojo edino legitimno vojsko. Kljub pozivom jugoslovanske vlade v izgnanstvu, da naj se domobranci priključijo partizanom in partizanskim ponudbam amnestije, so domobranci nadaljevali svoj boj na nacistični strani. Po zlomu Nemčije spomladi leta 1945 so partizani v zaključnih operacijah vojne osvobodili Slovenijo, vključno s Primorsko in Istro, ki sta bili pred vojno del italijanske države. V Prekmurju jih je podprla tudi Rdeča armada. Partizani so zasedli tudi Trst in del avstrijske Koroške, vendar so se morali na pritisk zahodnih zaveznikov z obeh območij kmalu umakniti. Nemška vojska v jugovzhodni Evropi se je uradno predala 9. maja v Topolšici, vendar so se prek Slovenije še naprej umikale številne nemške in kolaborantske enote z Balkana, ki so se želele predati zahodnim zaveznikom. Zato so se spopadi zavlekli še v teden po uradni kapitulaciji. Zadnja bitka druge svetovne vojne na Slovenskem in v Evropi nasploh je potekala na Poljani 14.–15. maja 1945 (povzeto po Wikipedija, Druga svetovna vojna na Slovenskem).

DR. MARTIN PREMK

1.2 ZGODOVINA NOB V BOHINJU

Dr. Martin Premk, zgodovinar in poslanec Državnega zbora RS (foto: osebni arhiv).

OD SESTANKOV DO OBOROŽENEGA SPOPADA

Kmalu po okupaciji Jugoslavije, aprila 1941, so tudi po Bohinjskem začeli nastajati prvi odbori Osvobodilne fronte, ki sta jih že poleti 1941 organizirala Tomaž Godec in Jože Ažman s sodelavci. Ko se je decembra 1941 začela poljanska oziroma gorenjske vstaja, je ta zajela tudi območja od Bohinja do Bleda in Gorij. Vodstvo »Gorenjskega štaba« oziroma Cankarjevega partizanskega bataljona je načrtovalo vstajo po širšem območju Gorenjske, zato so po sestanku v Bukovščici 8. 1941 na Pokljuko poslali skupino dvanajstih partizanov, ki sta jo vodila Stane Bokal in Polde Stražišar. Skupina se je ustavila na Slamnikih nad Bohinjsko Belo;

tu je ostal Stane Bokal s šestimi partizani, Polde Stražišar pa se je z ostalimi šestimi odpravil pod vznožje Stola. Stane Bokal se je 10. decembra 1941 sestal »pri Volfu« na Slamnikih s Tomažem Godcem in ostalimi domačimi aktivisti. Ta dan so oblikovali štab, ki naj bi vodil vstajo na širšem bohinjskem območju. Vodja štaba je postal Stane Bokal. Novo širše posvetovanje, na katero pa so povabili tudi aktiviste s področja Gorij, Bleda in Jesenic, je bilo nato 13. decembra 1941 v gozdu nad zaselkom Zaboršt pri Poljšici pri Gorjah. Nanj so poleg aktivistov prišli tudi mnogi drugi, ki so bili pripravljeni za upor, zato se je zbralo približno 200 ljudi. Stane Bokal je začel ljudi pozivati k upor, zato je vse zbrane nagovoril, naj se naslednji večer ponovno zberejo na zboru – posvetu na Belski planini pri Slamnikih – ter da naj tisti, ki so pripravljeni vstopiti v partizansko vojsko, tja pridejo že z orožjem in opremo. Množični odziv ljudi je bil tudi posledica dela med ljudmi, ki sta ga v imenu okrožnega komiteja KPS in rajonskega odbora OF Jesenice vodila Franc Mencinger in Ignac Sterlekar. Naslednji večer, 14. decembra 1941, se je na Belski planini zbralo približno 150 prostovoljcev. Stane Bokal jim je razložil načrt, po katerem naj bi bohinjski prostovoljci najprej osvobodili Bohinjsko dolino, izvedli mobilizacijo in nato napadli še Bled in Gorje. Medtem naj bi prostovoljci iz Jesenic osvobodili jeseniško področje, nato pa naj bi se obe skupini združili in napredovali proti Kranju. Vstaja naj bi se začela z napadom na jutranji vlak, ki pelje iz Bohinjske Bistrice na Jesenice. Če ta ne bo pripeljal na Jesenice, bo to dokaz, da se je vstaja na Bohinjskem posrečila. Stane Bokal je nato zbral skupino 20 partizanov – prostovoljcev – in z njimi odšel na Gorjuše in Koprivnik zbirat nove prostovoljce, medtem ko sta jih na Bledu in v Gorjah zbirala Andrej Žvan in Stane Kocijančič. Stanetu Bokalu je nato z govorom

uspelo navdušiti moške v Koprivniku in na Gorjušah, medtem ko se je iz Gorij, z Bleda in Blejske Dobrave pridružilo še približno 80 prostovoljcev. Zvečer, 15. decembra 1941, se je tako pri Koroščevi gostilni v Koprivniku zbralo približno 350 moških, ki pa so bili povečini brez orožja. Stane Bokal je kot poveljnik vstajniškega štaba takoj ustanovil Prešernov partizanski bataljon, v katerega se je vključilo približno 150 prostovoljcev, in ga razdelil na sedem vodov. Razdelil jim je naloge za jutranji napad na Bohinjsko Belo in Nomenj: prvi vod, ki je bil najbolje oborožen, tudi s puškomitraljezom, naj bi postavil zasedo med Nomenjem in Bohinjsko Bistrico, drugi vod, oborožen s puškami, naj bi bil v zasedi na cesti med Nomenjem in Sotesko, tretji vod, oborožen s puškami in pištolami, naj bi napadel železniško postajo Nomenj in ustavil jutranji vlak, četrti vod pa naj bi samo s sekirami in žagami podiral drevje na železniško progo in cesto proti Soteski. Ostali trije neoboroženi vodi pa bi morali čakali nad vasjo Nomenj.

Napad na železniško postajo Nomenj se je začel zjutraj, 16. decembra 1941, ko je Prešernov partizanski bataljon odšel iz Koprivnika proti dolini Save Bohinjke.

Nemške orožniške postaje pa so medtem že opazile zborovanja in oborožene skupine, prav tako pa so zborovanja in priprave na upor nemškim orožnikom naznanili nekateri domačini. Zato je že 15. decembra 1941 zvečer v Bohinjsko Bistrico prišla četa 93. rezervnega policijskega bataljona, ki naj bi je imela nalogo, da bi preprečila partizanska zborovanja. Ker o zborovanjih ni bilo več sledu, se je četa 93. rezervnega policijskega bataljona 16. decembra 1941 zjutraj vračala proti Bledu ravno takrat, ko so partizani začeli napadati Nomenj. Ker so nemški policisti v spremstvu oklepnih avtomobilov takoj začeli boj s partizansko zasedo, se napad na železniško postajo ni posrečil. Partizanom prav tako ni uspelo zaustaviti vlaka proti Jesenicam. Nemški policisti so kljub odporu partizanov prebili zasedo in napredovali proti

Nomenju, zato je Stane Bokal ukazal umik.

Večina prostovoljcev je nato odšla na svoje domove, približno 80 prostovoljcev pa se je skupaj s štabom umaknilo na Zatrnik. Po odhodu partizanov je četa 93. rezervnega policijskega bataljona začela preiskave in aretacije po vaseh, 17. decembra 1941 pa kot povračilo za napad požgala pet poslopij v vasi Nomenj in ubila ter vrgla v ogenj brata Lovrenca in Viktorja Beznika iz Koprivnika, pri katerih so doma med preiskavo našli orožje. Ostalo je le 23 borcev, ki so se preoblikovali v Prešernovo partizansko četo. Drugi so se zaradi težavnega položaja razbežali ali pa so jih ujele nemške enote.

Prešernova partizanska četa se je umaknila na planino Berjanco, kjer so jih 1. januarja 1942 napadle nemške enote. Po spopadu se je četa umaknila nad Krnico, nekaj borcev pa jo je takrat zapustilo. Tudi v Krnici so jih kmalu opazili in naznanili nemškemu oblastem, zato se je četa premaknila na Podjelje. Od tu so nameravali napadati nemške postojanke v Bohinjski dolini in tako pomagati boju Cankarjevega bataljona v Dražgošah. A tudi tokrat so bili kmalu naznanjeni nemškemu oblastem, zato so se partizani umaknili in odšli v planinske kočice na planini Lipanci. Tu jih je 18. januarja 1942 napadel nemški smučarski oddelek in v večurnem boju je padlo dvanajst partizanov, med njimi tudi poveljnik Stane Bokal. Enega borca so ujeli, drugim pa je uspelo pobegniti na Pokljuko.

Sicer pa je bilo samo vodstvo upora na Gorenjskem – torej Gorenjski štab in poveljstvo Cankarjevega bataljona – slabo povezano s skupinami v Bohinju in na Jesenicah, zato ni moglo pravočasno spremljati razvoja dogodkov.

Sveto Kobal navaja: »Po pogajanjih 20. decembra glede akcije na loški zapor mi je Gregorčič naročil, naj grem takoj v Bohinj in naročim tamkajšnjemu vodstvu upora, da se morata Stane Bokal in Smrekar takoj podati v Poljansko dolino. Nobenega seveda nisem poznal. Bokal naj bi bil menda specialist

za avtomatsko orožje, v vojski je bil nekaj inštruktor. Gregorčič očitno ni imel podatkov, kakšno je stanje v Bohinju, jaz pa prav tako seveda tudi ne. Dne 22. decembra nisem šel v Bohinj, ampak v službo v Kranj, ker sem se bal, da jim bodo moji izostanki in bolniške postali sumljivi. Zato sem se naslednji dan, 23. decembra, z vlakom odpeljal v Bohinj. Javka je bila v hiši poleg železničarske čuvajnice na Nomenju, tik ob prehodu preko proge. Na javki so bili zelo razburjeni in zaskrbljeni, kajti dogodki v Bohinju so bili zaskrbljujoči. Upor je ugašal, potekale so aretacije, Nemci pa so hajkali po Pokljuki in okolici.

Aktivisti na javki niso imeli nobene zveze z borci. Naročil sem jim, da naj zvezo vzpostavijo, nato pa sem se vrnil domov. Imel sem srečo, da se mi ni zgodilo nič usodnega. Zveza z vlaki je tisti čas delovala, saj so bili Nemci zainteresirani, da je železarna obratovala. Vanjo se je na delo vozilo precej delavcev iz Bohinja.»

V poveljstvu varnostne policije za Gorenjsko so vstajo v zgornji Gorenjski opisali: »Sredi decembra 1941 se je v raznih občinah Bohinjske doline pojavilo več komunistov, ki so doma iz tega območja in so že dolgo časa pri banditih. Uspelo jim je, da so z različnimi grožnjami in obljubami pridobili večino moških v raznih občinah za odhod k banditom. Ljudem so govorili, da bo Nemčija izgubila vojno, da je sovjetska vojska povsod v ofenzivi, da se nemške sile že pripravljajo za odhod iz Gorenjske itd. Dejansko jim je uspelo, da so se jim priključili številni prebivalci tega območja, ki se prej sploh niso politično udeleževali. Vsa akacija je brez dvoma tudi tukaj, kakor v drugih predelih, izvirala iz osrednjih ustanov odporiškega gibanja v Ljubljani. Kot vodji sta nastopala Andrej Žvan iz Zgornjih Gorij in Stane Bokal iz Jesenic, ki sta že dalj časa v ilegali in sta bila do tedaj pri banditih. S celega območja se je zbralo okrog 200 oseb, ki so bile deloma oborožene, deloma pa tudi brez orožja pripravljene sodelovati v uporniškem gibanju. Akcijo so izvedli pod komunističnim geslom,

posamezne skupine so imele tudi zastave s komunističnimi znaki in na upornike so na raznih zborovanjih in posvetovanjih vplivali v čisto komunističnem smislu.

Predvidevali so, da bodo zasedli Nomenj in tamkajšnjo železniško postajo ter ustavili vlak. Z Nomenja naj bi se uporniško gibanje razširilo po vsej Bohinjski dolini do Bleda.

Ko so se banditi pripravljali, da uresničijo svoj načrt, in ko so že postavili razne cestne ovire, da bi se zavarovali pred policijskimi motnjami, jih je iznenadil večji oddelek zaščitne in varnostne zaščitne policije, ki je bil tisti čas v akciji na tistem območju. Prišlo je do boja z bando, nakar je ta morala zbežati in se umakniti v gore.« Po zatrtju vstaje so leta 1942 na Bohinjskem delovali le posamezni aktivisti in občasno manjše skupine partizanov. Nacisti so ujeli tudi vodilnega organizatorja upora na Bohinjskem in Gorenjskem, Tomaža Godca, ter ga usmrtili v taborišču Mauthausen.

V letu 1943 se je delovanje partizanov na Bohinjskem okrepilo, saj so bile ustanovljene tudi nove brigade partizanske vojske. Kot naslednica Prešernovega bataljona oziroma čete iz časa Gorenjske vstaje je bila 14. julija 1943 ustanovljena 7. slovenska udarna brigada France Prešeren. Ta je bila kasneje vključena v 26. oziroma 31. divizijo, imenovano tudi Triglavska, ki je bila od decembra 1943 vključena v 9. korpus NOV IN POS. Blizu Bohinja na Goreljku na Pokljuki je Prešernova brigada doživela tudi enega največjih udarcev, ko so Nemci 15. decembra 1943 obkrožili njen 3. bataljon. Po težkem boju je imel 3. bataljon 79 padlih ter 10 ranjenih in ujetih. Prešernova brigada pa je nadaljevala svoj boj v sklopu 31. divizije 9. korpusa po Gorenjskem in na Primorskem do konca vojne maja 1945.

V letu 1943 so po Gorenjski začele delovati tudi partizanske relejne kurirske postaje, v okolici Bohinja pa je začelo delovati nekaj postaj, ki so sodile pod II. relejno kurirsko linijo na Gorenjskem. Na Bitenjski planini

je julija 1943 začela delovati postaja G-2. Delovala je do marca 1945, ko so jo odkrili Nemci in požgali. Julija 1943 sta bili ustanovljeni tudi postaji G-4 na Gorjušah in G-6 na Stari Pokljuki, ki sta delovali vse do konca vojne. Poleti 1943 je na planini Suha nad Bohinjem pod Rodico začela delovati postaja G-27, ki je vzdrževala zvezo prek bohinjskih gora na Primorsko. Poleti 1943 sta bili ustanovljeni še postaji G-29 v Radovni in G-30 nad Bohinjsko Belo, februarja 1944 pa še postaja G-33 na Taležu. Vse so delovale do konca vojne, poleg vzdrževanja kurirskih vezi pa so moštva kurirskih postaj sodelovala tudi pri napadih na Nemce, pri zagotavljanju preskrbe in mobilizaciji.

Maja 1944 je 3. slovenska narodnoosvobodilna

Gradnikova brigada osvobodila Zgornjo Bohinjsko dolino, tako da je okupator nadzoroval le še območje železnice. Osvobojeno območje je nato od svoje ustanovitve 30. avgusta 1944 do konca vojne nadzoroval Jeseniško-Bohinjski odred. Skozi Zgornjo Bohinjsko dolino so nato do konca vojne potekale oskrbovalne poti s Primorsko, področje pa je bilo pomembno tudi za oskrbo s prehrano in dotok novih borcev. Na osvobojenih področjih so delovali narodnoosvobodilni odbori in druge organizacije. Celotno območje je bilo dokončno osvobojeno 4. maja 1945. V NOB je delovalo približno 500 Bohinjek in Bohincev, v NOB jih je padlo 262, še približno sto pa je bilo drugih žrtev druge svetovne vojne.

Prvi dan osvoboditve Bohinjske Bistrice 6. maj 1945 (vir: Historia Bohinj).

ZBRALA IN UREDILA MAG. MOJCA ČERNE

1.3 DRUŠTVO IZGNANCEV BOHINJ

Jakob Medja je bil član KO ZB Polje, kasneje po združitvi KO ZB Bohinj (foto: osebni arhiv).

Jakob Medja je bil pobudnik ustanovitve društva izgnancev v Bohinju in njegov dolgoletni predsednik.

Priprava Zbornika o bohinjskih izgnancih je njegova zasluga. Veliko truda in požrtvovalnosti je bilo potrebnih, da je zbral vse domačine, poskrbel za natančne popise izgnancev ter vse skupaj strnil v zbornik. S pričujočim zapisom je poskrbel, da je ta temni del zgodovine ostal za vedno zapisan v zgodovinskem spominu.

Ves čas svojega življenja je bil družbenopolitično zelo dejaven, nekaj časa je opravljal odgovorno funkcijo župana Jesenic.

SPODNJI PRISPEVEK JE POVZET IZ ZBORNIKA JAKOBA IN ŽIGE MEDJA, BOHINJSKI IZGNANCI.

Po osamosvojitvi se je z novo ureditvijo pokazala možnost za združevanje interesnih skupin, ki bi s svojim vplivom na politične stranke lahko kaj spremenile. Društvo izgnancev Slovenije (v nadaljevanju DIS) 1941–1945 je bilo ustanovljeno 9. junija 1991, ko se je na gradu Rajhenburg v Brestanici pri Krškem zbralo približno 8.000 slovenskih izgnancev. Od konca vojne leta 1945 pa do osamosvojitve izgnancem in beguncem ni uspelo uveljaviti nobenih pravic, zaradi česar so bili dolga leta zaradi vojnih dogodkov med materialno slabše situiranimi skupinami prebivalcev. Na tem zborovanju je bilo sklenjeno, da zberejo vse podatke o izgnancih, da zahtevajo ureditev pravic civilnih žrtev vojnega nasilja in da poskrbijo za ohranitev zgodovinskega spomina.

Društvo se je zavzemalo za pridobitev statusa žrtev vojnega nasilja izgnancev in za ustanovitev sklada za poplačilo vojne odškodnine, iz katerega bi črpali sredstva za popravilo krivic in ustrezno odškodovanje.

Zakon o žrtvah vojnega nasilja je bil sprejet 17. oktobra 1995, 28. februarja 2001 pa Zakon o Skladu za poplačilo odškodnine žrtvam vojnega in povojnega nasilja.

V desetih letih od ustanovitve društva so bili tako dani pogoji za začetek izplačevanja odškodnin:

- za prisilni izgon, fizično in psihično trpljenje,
- za dosmrtno rento zaradi odvzete prostosti, pri čemer je vključeno tudi prostovoljno zdravstveno zavarovanje,
- za odškodnino za izgubo življenja svojcev.

Status žrtve vojnega nasilja je podeljevalo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, isto ministrstvo pa je Društvu izgnancev Slovenije 1941–1945 podelilo tudi status delovanja v javnem interesu. Pridobitev

odškodnin žrtvam vojnega nasilja ni pomenilo le neposredne koristi za posameznike prejemnike. Zaradi izboljšane kupne moči posameznikov je predstavljalo tudi posredno korist za širšo skupnost ter prispevek k blaginji države.

Najprej je bilo treba zbrati vse potrebne podatke za pridobitev statusa žrtve vojnega nasilja. Starejše in bolne so člani odborov pogosto obiskovali doma in pomagali pri izpolnjevanju potrebnih obrazcev. Te so praviloma predsedniki KO osebno dostavljali na sedež društva v Ljubljani, jih tam skupaj preverjali in dopolnjevali.

DIS Bohinj je bilo ustanovljena 6. 3. 1993 z namenom, da zbere vse podatke izgnanih Bohinjcev, da prikaže del njihovega gorja med vojno in težave po vrnitvi v domovino, da se jim vsaj delno popravijo krivice, da se povrne vojna škoda. Člani vsakokratnega odbora so delali z veliko željo, da se ohrani pisni spomin na težke medvojne dni. Posredujejo jih torej v vednost potomcem in rojakom. Na ustanovnem zboru je bilo vpisanih 71 članov.

Društvo je ob ustanovitvi zabeležilo 73 članov, ki so tako pridobili status žrtve vojnega nasilja.

Po okupaciji bohinjskega področja so Nemci pripravili načrte za dolgoročno upravljanje novo osvojene pokrajine, v katerih so bili sezname ljudi, ki so bili zanje potencialno nevarni. Kot drugod so tudi iz Bohinja kaj kmalu izgnali predvsem izobražence, učitelje z družinami, duhovnike. Ob neuspelem bohinjskem uporu (del gorenjskega upora) je 16. 12. 1941 na Nomenju pogorelo pet domačij. Nemci so v ogenj vrgli dva zajeta živa upornika. Tistega dne so v Nemčijo izgnali prve družine z Nomenja.

Na Gorenjskem je bilo ustanovljenih osem krajevnih organizacij DIS (Bled, Bohinj, Jesenice, Kranj, Radovljica, Srednja Dobrava, Škofja Loka – kasneje območna organizacija Tržič). Za lažje in koordinirano delo so se predsedniki KO občasno sestajali. Za spoznavanje članov in ohranjanje prijateljskih vezi je vsako leto ena izmed naštetih KO pripravila srečanje gorenjskih izgnancev. KO

Bohinj je vseslovensko srečanje izgnancev organizirala dvakrat (sedmo in štirinajsto).

KO Bohinj je bila organizirana kot samostojna enota tudi zaradi oddaljenosti od večjih centrov (Radovljica, Kranj). Pri izpolnjevanju nalog je bila majhnost sprva prednost, ki pa se je zaradi starosti in z njo povezanih težav postopoma spremenila v slabost in oviro pri našem delu.

KO DIS Bohinj je uspešno delovala 26 let. V tem času so se vrste zelo hitro redčile. Zaradi starosti in z njo povezanih težav je postalo delovanje zelo otežkočeno. Tako so 25. 1. 2019 na izrednem zboru članov sklenili, da s tem letom delo zaključijo z izdajo pričujočega zbornika. Ocenjujejo, da so zastavljene naloge z veliko mero požrtvovalnosti dobro opravili, hkrati upajo, da bo zbrano gradivo marsikoga zanimalo in ga pritegnilo k branju.

OKUPATORSKI NAČRT IZGONA

Okupatorji so med vojno 1941–1945 izgnali skupno 63.000 Slovencev. V Nemčijo 45.000, na Hrvaško 10.000, v Srbijo 7.500 (Ferenc, 1993). Približno 19.000 Slovencev je pobegnilo v Ljubljansko pokrajino (pod italijansko oblastjo) in drugam. Zakonodaja, ki opredeljuje status žrtve vojnega nasilja, jih imenuje begunci. Izgnanci so bili v taboriščih od Poljske do Francije, od severne Nemčije do Makedonije.

IZGNANCI V BOHINJU

Na veliko soboto, 12. aprila 1941, je italijanska vojska napadla karavlo jugoslovanskih graničarjev na Baškem sedlu. Pogorela je, v njej že nekaj dni ni bilo nikogar. Zatem je predhodnica previdno nadaljevala pot preko vasi Ravne v dolino. Bohinjsko Bistrico je dosegla popoldne in v zvoniku izobesila italijansko zastavo. Okrog 18. ure je prispela močna kolona vojakov s težko otovorjenimi mulami, s težkimi strojnimi, minometi, strelivom. Ob vstajenju, ki je bilo tedaj zvečer, je prišlo do okupacije, in to preko Baškega sedla. 23. aprila so Italijane zamenjali Nemci, prišli so z načrti, kako dolgoročno upravljati novo osvojene pokrajine, s sezname zanje

potencialno nevarnih ljudi.

Kot drugod so tudi iz Bohinja kaj kmalu izgnali predvsem izobražence, učitelje z družinami, duhovnike. Ob neuspelem bohinjskem upor (del gorenjskega upora) je 16. 12. 1941 na Nomenju pogorelo pet domačij. Nemci so v ogenj vrgli dva zajeta živa upornika. Tistega dne so v Nemčijo izgnali prve družine z Nomenja. V letih 1942, 1943, 1944 so sledili ustrahovalni izgoni družin, ki so jih sumili sodelovanja z NOB. Če bi izgnali vse, ki so imeli svojce pri partizanih, bi bil Bohinj zelo izprazen. V danih razmerah, ko se je vojna sreča obračala proti njim in se je upor širil, niso mogli več delovati z vso ostrino, zato je bilo iz Bohinja izgnanih 160 prebivalcev, kar znaša dobre 3 % prebivalcev. V tujini so umrli štirje. Po 62 letih od vrnitve v domovino se je število teh oseb močno skrčilo, preostali pa ohranjajo spomin na preganjanje in dogodke iz druge svetovne vojne, tudi na različnih prireditvah in druženjih.

UTRINKI ZAPISOV POSAMEZNIH IZGNANCEV BOHINJA

Ob tretji uri ponoči so začeli Nemci trkati na vrata. Povedali so, da se moramo pripraviti za odhod; s seboj naj vzamemo le nujne osebne stvari in za en dan hrane. Za prevoz smo lahko vzeli samotežne sani.

Krave in konje so gnali za nami do Bohinjske Bistrice. Ustavili smo se v gostilni »Pri Markežu«. V gostilni sem poiskal Jakoba Medja iz sosednje vasi in mu predlagal, da pobegneva. Žal sva misel morala opustiti, ker je bilo vse močno zastraženo. Medtem se je že zdnilo. Po »hauslisti« so ugotovili, da manjka brat Joža, ki je delal na Jesenicah. Naslednji dan so ga pripeljali za nami v Goričane. Brat Janez je bil partizan.

V Goričane pri Medvodah so nas peljali na pokritih tovarnjakih. V gradu so nas razmestili po praznih sobanah. Ob stenah je bila položena slama, tam je vsak našel svoj prostor. Tam smo ostali – do transporta v Nemčijo – cel teden (iz spominov Franca Pikona).

Leta 1944, natančneje 10. februarja, je tudi

nas sredi noči prebudilo glasno trkanje. Prišli so nemški okupatorji in zahtevali, da se vsi zberemo v veži in si pripravimo nekaj nujnih stvari. Takoj so ugotovili, da nismo prisotni vsi družinski člani, vedeli so, da je eden od bratov v partizanih, a hoteli so še naše priznanje, ki ga pa niso dobili. Pripravili smo si res najnujnejše stvari, a žal so nam vse pobrali in zmetali v peč, ki so jo prej zakurili.

Tako se je začelo naše žalostno potovanje skupaj z živino do Bohinjske Bistrice, od tam v Goričane in nato v Nemčijo. Končna naša postaja je bila taborišče Eichstätt. Vseskozi smo vsak zase prosili Boga, če smo že izgnani, da družina ostane skupaj. Naše upanje je kmalu izpuhtelo. Po dveh mesecih bivanja v taborišču so nas otroke odpeljali na prisilno delo. Eden od bratov je šel na delo k veleposestniku – mesarju, drugi v tovarno apna, sestro so odpeljali za služkinjo na eno od kmetij, mene, 14–letno dekle, pa so dodelili družini Schat v Fürthu za pomoč v gospodinjstvu in varstvo otrok. Pri starših v taborišču sta ostala le najmlajša sestra in brat (iz spominov Francke Pikon, por. Perše).

Aprila 1941, ko so Nemci zasedli Gorenjsko, so že v nekaj dneh začeli aretirati zavedne Slovence. Tako so aretirali tudi mojega očeta Jožeta Vojeta, ki je bil član Sokola in politično sumljiv. Seveda je bila to izdaja domačih izdajalcev in okupatorjevih simpatizerjev. To se je dogajalo na Jesenicah in mojega očeta je osebno aretiral sam Druschke, zloglasni oficir SS. Kratek čas je bil zaprt na jeseniški nemški policijski postaji, nato pa odpeljan za kratek čas v Begunje in nato v Šentvid pri Ljubljani, kjer je bil zbirni center za deportacijo številnih družin, duhovnikov in Romov v izgnanstvo.

Iz Šentvida so nas v zgodnjih jutranjih urah prišli iskat s kamioni. Časa za pripravo je bilo približno uro. Naša petčlanska družina – oče Jože (rojen 1899), mama Justi (rojena 1903), brat Jože (rojen 1923), sestra Mihaela (rojena 1931) in jaz, Breda (rojena 1928) – je bila izgnana v Srbijo, v Valjevo, julija 1941.

Z vlakom pulmanom so nas odpeljali do Slavonskega Broda, kjer smo prestopili za

Bosanski Brod in od tod so nas v živinskih vagonih odpeljali po ozkotirni železnici. Potovanje je trajalo skoraj tri dni. Med vožnjo smo presenečeni doživeli obmetavanje s kamni s strani Hrvatov. Nekaj naših je bilo tudi lažje ranjenih.

Ko smo prispeli na cilj v Valjevo, nas je

pričakalo veliko srbskih prijateljev. Namestili so nas v vojašnico V. pehotnega puka. Na eni strani smo bili nastanjeni Slovenci, na drugi pa Romi.

Domačini so nas dolgo zalagali s hrano, vendar smo v »kotlu« kuhali sami (iz spominov Brede Voje, por. Černe).

Člani DIS KO Bohinj na prvem evropskem kongresu izgnancev in beguncev žrtev fašizma in nacizma – v letih 1920-1945, 6.junija 2009 v športni dvorani Tivoli (vir: DIS 1941-1954 KO Bohinj).

7. srečanje gorenjskih izgnancev v Bohinjski Bistrici 30.junija 2007 (vir: DIS 1941-1954 KO Bohinj).

ANJA POŠTRAK

1.4 MUZEJSKA ZBIRKA II. SVETOVNE VOJNE V BOHINJU

Anja Poštrak, kustosinja v Gorenjskem muzeju (foto: osebni arhiv).

»Želim, da bi ta muzej obiskovalo čim več ljudi«

Spomin na 2. svetovno vojno in Tomaža Godca v Muzeju Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici

PRVI TITOV OBISK V BOHINJU LETA 1939

Za razumevanje, zakaj je bil v rojstni hiši Tomaža Godca urejen muzej, se moramo vrniti v leto 1939. Josipu Brozu–Titu so namreč kot pogoj, da bo izbran za generalnega sekretarja Centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije (CK KPJ), določili, da mora sklicati sestanek članov začasnega vodstva CK KPJ. Sestanek je marca 1939 potekal v

hiši Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici. Po koncu tega sestanka Tito še ni postal generalni sekretar CK KPJ, prav tako pa se v Bohinjski Bistrici CK KPJ še ni ustanovil. To se je zgodilo šele 19. oktobra 1940, ko je v Zagrebu potekala 5. državna konferenca KPJ. Te se je kot delegat udeležil tudi Tomaž Godec.

Godčeva hiša leta 1939 (vir: Jaka Torkar: Bohinj v revoluciji, 1979)

Tomaž Godec je bil leta 1940 delegat na 5. državni konferenci KPJ v Zagrebu (vir: fototeka Gorenjskega muzeja).

ZAKAJ SESTANEK V BOHINJU?

V Bohinju je delovala močna partijska organizacija. Njen najvidnejši član je bil Jože Ažman, zelo dejaven pa je bil tudi Tomaž Godec. Verjetno bivanje skupine ljudi pri Tomažu Godcu ni vzbujalo posebne pozornosti, saj je bil znan kot športnik, tekmovalec in organizator prireditev, zato ni bilo nič neobičajnega, da so se v njegovi hiši zadrževali različni ljudje.

KDAJ JE BIL SESTANEK?

Nesporno je, da je bil sestanek leta 1939 in da je potekal v strogi tajnosti, saj se ga je udeležil celotni takratni vrh KPJ. Glede datuma sestanka se, mogoče tudi zaradi stopnje tajnosti, v različnih virih pojavljajo tri različice: med 13. in 17. marcem, med 15. in 18. marcem in med 19. in 21. marcem. Kasneje so uradno razglasili, da je sestanek potekal od 15. do 18. marca 1939 v hiši Tomaža Godca in da je bil tukaj ustanovljen Centralni komite Komunistične partije Jugoslavije. To je bilo napisano tudi na spominsko ploščo, ki je še danes nameščena na vhodni fasadi v Muzeju Tomaža Godca, in tudi objavljeno v časopisih kot del krepitve ideološke ideje titoizma.

Pri Logarjevi Lenki (po domače Majdnekovi) v Stari Fužini je marca 1939 stanoval Edvard Kardelj, eden izmed udeležencev sestanka začasnega vodstva KPJ. (vir: Jaka Torkar, Bohinj v revoluciji, 1979).

TOMAŽ GODEC IN NJEGOVA USNJARNA V ČASU 2. SVETOVNE VOJNE

Konec leta 1900 ali na začetku leta 1901 se je Jurij Godec z družino preselil v novo hišo, ki jo je postavil ob potoku Bistrica (Bohinjska Bistrica 117). 15. decembra 1905 se je v hiši, kjer je danes muzej, kot zadnji izmed otrok rodil Tomaž Godec. V hiši je bila že od vsega začetka obrtna usnjarska delavnica, v kateri se je kot vajenec zaposlil tudi petnajstletni Tomaž. Po smrti očeta je hišo z usnjarno podedoval brat Blaž, ki pa se je zadolžil pri Radovljiški posojilnici. Ker dolgovi ni plačeval, so mu premoženje zarubili. Tomaž je med leti 1926 in 1927 služil vojaški rok. Njegovi in materini prihranki so ravno zadoščali za odkup hiše. Tomaž je obnovil obrt in odprl trgovino z usnjem.

Do srede junija 1941 je še vodil usnjarno, čeprav ni več redno živel na svojem domu. Zaradi svojega političnega delovanja se je skrival pred okupatorjem. Nato je začel prazniti trgovino in usnjarno. Velike količine usnja je shranil pri znancih in prijateljih. Iz njega so kasneje izdelovali obutev za partizane. Uradni list radovljiškega okraja, ki ga je izdajala okupacijska oblast, je Godca še 17. 7. 1941 imenoval za edinega pooblaščenca za odkup surovih kož v Bohinju. Le nekaj mesecev kasneje, decembra 1941, pa je bil eden izmed glavnih organizatorjev oborožene vstaje v Bohinju. Nemci so ga marca 1942 ujeli in odpeljali v Begunje. Na seznamu, ki so ga objavili, je bil med talci, ki so jih v Mauthausnu ustrelili 19. aprila 1942, tudi Tomaž Godec.

Po vojni je bilo vse njegovo imetje postavljeno pod začasno državno upravo, leta 1946 pa prešlo v last brata Blaža Godca (1899–1974). Po njegovi smrti je hiša pripadala nečaku Antonu Godcu.

Poleg dela v usnjarni je bil Tomaž Godec zelo aktiven in napreden tudi na drugih področjih. Ukvarjal se je s športom, organiziral je več smučarskih tekem, na katerih je tudi sam

sodeloval. Kot član državne reprezentance je sodeloval na mednarodnih tekmovanjih v smučarskem teku. Prizadeval si je za dvig bohinjskega turizma. Veliko truda je vlagal v razvoj planinstva in v gradnjo planinskih domov. Bil je zelo priljubljen med Bohinjci, veljal je za zelo sposobnega človeka.

Godčeva hiša, ko je v njej še delovala usnjarna (vir: fototeka Gorenjskega muzeja).

PRIPRAVE NA DOGODKE LETA 1979

V prvi polovici leta 1978 se je Občinska konferenca Zveze komunistov Slovenije (ZKS) zelo hitro odločila, da bo naslednje leto ob praznovanju 1. maja v Bohinjski Bistrici jubilejno zasedanje CK ZKJ. Na ta način so želeli praznovati 40 let od sestanka, ki se je leta 1939 odvijal v Muzeju Tomaža Godca. Krajanje so se tega dogodka veselili, a največ jim je pomenila priložnost, da končno dobijo novo dvorano za kulturno ustvarjanje. Napovedano zasedanje je vsa dotedanja prizadevanja in ideje pospešilo in z največjim veseljem so izkoristili ponujeno priložnost. Prav tako se je obetalo, da bo Bohinj dobil nov muzej. Zaradi prihajajočega dogodka se je začela urejati tudi cesta v Bohinj.

»Lahko bi rekli, da ni niti enega domačina, ki se ne bi vključil v delovno vzdušje in po svojih močeh pomagal pri urejanju Bohinjske Bistrice in njene okolice. /.../« (Glas, 17. 4. 1979, str. 16)

MUZEJ V ROJSTNI HIŠI TOMAŽA GODCA

Finančna sredstva za odkup rojstne hiše Tomaža Godca, njeno obnovo in pripravo spominske razstave o Tomažu Godcu in NOB v Bohinju je prispevala skupščina gorenjskih občin in republiške ter zvezne družbeno-politične organizacije. Delo za pripravo razstave so začeli jeseni 1978.

Pripravljalni odbor za ureditev muzeja, ki je nadzoroval delo, je sicer ugotavljal, da delo poteka po programu, čeprav so bili na tesnem s časom. Hišo so odkupili od Antona Godca, bila je v slabem stanju zaradi potresa leta 1976. Gradbeno podjetje Bohinj je izvedlo potrebno adaptacijo, Gorenjski muzej Kranj in Tehniški muzej Slovenije sta bila zadolžena za pripravo razstave. Uredili so spominsko sobo s kopijami arhivskih dokumentov iz leta 1939, prikaz zgodovine NOB v Bohinju in spominski prostor Tomažu Godcu. Pri zbiranju muzejskega gradiva so naleteli na težave, saj se je o »revolucionarni zgodovini Bohinja za obdobje 1941–1945« ohranilo zelo malo dokumentov. Za postavitev razstav jim je nazadnje preostala le dober mesec, s postavitvijo so začeli na začetku aprila.

Tudi pri rekonstrukciji usnjarne, ki je sicer bila prvi usnjarski muzej pri nas, so naleteli na podobne težave. Po zaprtju Godčeve usnjarne se je večina izvirnih usnjarskih pripomočkov, orodja in inventarja izgubila. Ko so se leta 1979 odločili, da bodo usnjarno

Godčeva hiša v času preurejanja v muzej (arhiv Stanke Zupan).

obnovili, ni bilo v usnjarski delavnici nobenih naprav več, jame so bile zasute, potok, ki teče skozi stavbo, pa je poplavljal. Obnovo usnjarske zbirke je financiralo Splošno združenje usnjarske predelovalne industrije Slovenije.

Oblikovanje razstave je sprva prevzel Branko Simčič, nato pa Vlasto Kopač (vir: fototeka Gorenjskega muzeja).

ODPRTJE MUZEJA TOMAŽA GODCA V BOHINJSKI BISTRICI 1. MAJA 1979

Odprtje Muzeja Tomaža Godca je bilo ob pol desetih dopoldne, pred začetkom slavnostne seje CK ZKJ. Muzej v obnovljeni rojstni hiši Tomaža Godca je odprla članica Sveta federacije SFRJ Lidija Šentjura. Popoldne, po končani slavnostni seji in prvomajskem mitingu pred Domom Joža Ažmana, si je muzej ogledal tudi Tito, kjer ga je pozdravila množica ljudi. Z zanimanjem si je ogledal obnovljeno hišo in razstavo, posvečeno narodnoosvobodilnemu boju v Bohinju. Prvomajsko praznovanje v Bohinju je Tito v spremstvu Franceta Popita, Staneta Dolanca, Branka Mikulića in drugih pomembnih mož ZKJ zaključil s kosilom v prenovljenem hotelu Zlatorog v Ukancu. Dogajanje v Bohinjski Bistrici je spremljala tudi Radiotelevizija Slovenija, ki je neposredno prenašala slavnostno sejo iz Doma Joža Ažmana in odprtje Muzeja Tomaža Godca. Bohinj je bil tedaj res »v prazničnem razpoloženju in slavnostnem oblačilu«!

Članica Sveta federacije SFRJ Lidija Šentjura je ob odprtju muzeja govorila tudi

o pomenu delavskega gibanja v Bohinju ter o delovanju Tomaža Godca. Svoj govor je zaključila z besedami: »/.../ Želim, da bi ta muzej obiskovalo čim več ljudi, posebno mladina, ki bo lahko iz preteklosti in takratnih pogojev življenja, dela in boja delovnih ljudi Bohinjske doline trajno črpala navdih za naloge in dejavnost danes in jutri, za čim hitrejšo izgradnjo socialistične samoupravne družbe.«

RAZSTAVNE VSEBINE, VEZANE NA OBDOBJE NOB

V muzeju so bile poleg rekonstrukcije usnjarne, ki jo je uredil Marjan Vidmar, na ogled tri stalne razstave. Razstavo Konstituiranje CKKPJ od 15. do 18. 3. 1939 v Bohinjski Bistrici sta pripravila France Filipič in Ivan Križnar. France Benedik pa je pripravil razstavo Napredno gibanje in narodnoosvobodilni boj v Bohinju in Tomaž Godec – spominska soba.

Večjih sprememb muzej ni doživel do leta 1991, ko so preuredili že obstoječe razstave, da so pridobili prostor za arheološko razstavo Arheološka najdišča Bohinja. Zbirk niso odstranjevali. Kljub temu je prišlo do kritike, da naj bi izginila večja količina eksponatov in slikovnega gradiva. Vsi izvirni dokumenti, ki so povezani s Tomažem Godcem, so shranjeni v ZAL Kranj (fond ZAL RAD–70, Tomaž Godec, Občina Bohinjska Bistrica). Originalni rokopisni življenjepis hranijo v Gornjesavskem muzeju Jesenice. V Muzeju Tomaža Godca ni bilo nikoli razstavljeno originalno dokumentarno gradivo, predmetov pa tudi po pričevanju Franca Benedika že v letu 1979 v hiši ni bilo, kar jim je povzročalo velike težave tudi pri pripravi razstav. Dokumente, ki so danes hranjeni v arhivu, so po naključju našli na podstrehi sosednje hiše.

Muzej Tomaža Godca je najprej vodila Občina Radovljica, dokler ni leta 1995 prešel v roke novo nastale Občine Bohinj. Leta 1997 je upravljanje z muzejem prevzel Gorenjski muzej. Več let smo se soočali z vlago,

Fotografija razstavnega prostora iz leta 2012, pred zadnjo prenovo muzeja (foto: Anja Poštrak).

težavami z ogrevanjem, zastarelo opremo in neprimerno razporeditvijo prostorov. Leta 2013 je Občina Bohinj muzejsko stavbo rekonstruirala, dozidala sanitarije in dvigalo. V Gorenjskem muzeju smo postopoma med leti 2014 in 2023 pripravljali stalne razstave, ki prikazujejo zgodovino Bohinja od prve poselitve v železni dobi do 2. svetovne vojne.

Obdobje NOB je danes predstavljeno v mansardi muzeja na stalni razstavi Bohinj 1941–1945. Razstavo je pripravil dr. Jože Dežman, ki je več let zbiral dokumente in pričevanja o tem obdobju. Na Tomaža Godca pa se spominjamo skozi celotno razstavo: kot usnjarja, kot športnika in kot prvega bohinjskega partizana.

MAG. MOJCA ČERNE

1.5 ZASEBNA ZBIRKA HISTORIA BOHINJ

Žiga Arh, lastnik muzejske zbirke Historia Bohinj (foto: osebni arhiv).

Obisk muzejske zbirke novejšje zgodovine v Bohinju te ne pusti ravnodušnega. Bogata zbirka zbranega fotografskega gradiva, dokumentov in eksponatov te zbega tako močno, da o muzeju razmišljaš in razmišljaš, potem se odločiš za ponoven obisk in spoznaš dušo muzeja, Žigo Arha, ki za svoje delo pravi, da je muzej polovica njegovega življenja. Pogovor z Žigo je postal še en eksponat, vreden poslušanja in branja.

Muzej zavzema spodnje prostore dela stavbe, nasproti železniške postaje Bohinjska Bistrica, ki je v zasebni lasti Slovenskih železnic in je odprt od leta 2023.

Žig Arh je mlad ljubitelj novejšje zgodovine, ali zgodovine zadnjih sto let, kakor sam rad poudari. Po izobrazbi ni zgodovinar, je strojni mehanik. In če sem stavek začela z

besedo ljubitelj, lahko takoj nadaljujem, da je pravi poznavalec zgodovine dvajseterega stoletja, tako lokalne, bohinjske kot svetovne.

In kako se je vse začelo? Tako kot marsikaj v naših življenjih! Z radovednostjo, ki je prerasla v strast, znanje in poznavanje in kar je najbolj pomembno, v postavljanje pravih vprašanj, ki prinašajo prave odgovore.

Žiga se je nad zgodovino začel navduševati že zelo zgodaj v otroštvu. Pravi, da se je z ljubeznijo do preteklosti pravzaprav že rodil. Veliko zaslug za to ljubezen ima njegov dedek, saj mu je pogosto pripovedoval o dogodkih druge svetovne vojne, pa čeprav je bil takrat komaj najstniški deček, rojen leta 1931. Dogodki vojne so dedka globoko zaznamovali.

Žiga nadaljuje: *»Prav tako sem se v nekem trenutku zavedel, kako veliko Bohinjcev je sodelovalo v drugi vojni. Še bolj pa spoznanje, da je velik del njih sodelovalo v partizanih in del v nemški vojski. Kot mlademu fantu mi to nikakor ni bilo jasno, zato sem se lotil resnega prebiranja knjig. Znanje se je širilo in sprevidel sem, da če hočeš razumeti lokalno zgodovino, moraš poznati svetovno zgodovino, čas, v katerem se je vse dogajalo, in dogodke pravilno umestiti, predvsem pa razumeti.«* Kadar Žiga vodi ogled po muzeju in kadar se z njim samo sproščeno pogovarjamo, hitro opazimo, da je odličen poznavalec tako lokalne kot svetovne zgodovine.

»Pričel sem se pogovarjati z zadnjimi preživelimi, dobesedno hlepel sem po zgodbah,« nadaljuje. *Danes mu je žal, da se ni še več pogovarjal, še več bi izvedel in vedel, toda odšli so tudi zadnji preživeli.«* In začelo se je zbiranje eksponatov! Oče mu je prinesel prvo prazno granato, ki jo je skrbno spravil.

Žiga pripoveduje: *»V srednji šoli nisem bil tako zelo vnet, potem pa kar naenkrat*

prideš v krog zbirateljev. Začneš, vsak dan poznaš več stvari, veš, kam jih umestiti, kar naenkrat vse obvladaš. Prepoznam blago, gumbe, materiale, znanje se kopiči, nikoli pa nisi popolnoma prepričan. Ekspozite sem deponiral doma v kleti, mislil sem, da bo zbirka pretežno iz orožja, in kar naenkrat prostor postane v enem letu premajhen. Povečal sem prostor na trideset kvadratnih metrov. Vse je bilo natlačeno, ljudje so radi hodili gledat. Predmete preprosto najdem, pač se spoznam na stvari.»

Kadar Žiga izve, da se bo podirala kakšna stara hiša, lastnika prosi, ali lahko pogleda, da najde kaj zanimivega. Lastniki odgovarjajo, da ni nič zanimivega, da so vse že pregledali, kupček pri Žigi pa kar raste in raste!

IN NASTAL JE MUZEJ!

»Potreba po muzeju se je pokazala že mnogo let nazaj, moja zbirka je bila namreč popolnoma preobsežna. Vneto sem iskal prostor. Bilo je cel kup predlogov, žal tudi popolnoma neuporabnih, zato sem se sam dogovoril za najem prostora, kjer se muzej nahaja.«

Prostor je uredil sam, vanj je vložil vse svoje prihranke. *»To je moje življenjsko delo,«* poudari.

Muzej Historia Bohinj je plod ljubiteljskega

delu. Je spoštljiv odnos do preteklosti, do kraja, do spomina, do obeh vojn ... Žiga z muzejem in svojim delom ohranja spoštljiv spomin do posameznika, ki je kakor koli žrtvoval svoje življenje ali del tega življenja za današnji zgodovinski spomin. Skupaj ohranjamo spomin na borce, partizane, na vse udeležence NOB.

Ogled zbirke se začne z gradnjo bohinjskega tunela, leta 1902, nadaljuje s prvo svetovno vojno, obdobjem med obema vojnama, nato drugo svetovno vojno, gradnjo povojne Jugoslavije, sledi čas desetdnevne vojne leta 1991, nato obdobje vse do današnjih dni. Prava bitka, kakor več življenj dolga! Na koncu naj omenimo še Žigovo vizijo muzeja.

Želi si še čim več eksponatov, zgodb ... Največje plačilo je, da pride veliko obiskovalcev. Muzej je Žigov hobi, naj to ostane del njegove vizije. Želi si, da gredo ljudje iz muzeja zadovoljni. Ponosen je, da v muzej zahaja vedno več tujcev.

Zapuščam muzej, zapuščam prijeten klepet. Dobro mi je, saj nekdo skrbi za našo preteklost na najbolj spoštljiv, a tako iskreno ljubiteljski način!

Zapuščam muzej, zapuščam prijeten klepet. Dobro mi je, saj nekdo skrbi o naši preteklosti na najbolj spoštljiv, a tako iskreno ljubiteljski način!

Muzeja Historia, (foto: Dušan Bavčar).

2. SPOMINSKA OBELEŽJA NOB

MAG. BORIS MALEJ

Partizanski spomenik ali partizansko obeležje (v nadaljevanju obeležje NOB) je zbirni izraz za spominske plošče, obeliske, znamenja, spomenike, kipe in podobne objekte, ki so bili po drugi svetovni vojni postavljeni v spomin na padle partizane, ustreljene talce, internirance na raznih mestih: na mestu bitk, partizanskih taborov, okupatorjevih zaporov in taborišč, na krajih okupatorjevega terorja, ilegalnih bolnišnic, kurirskih javk in prehodov, zborovanj in drugih zgodovinskih dogodkov v času druge svetovne vojne. Med partizanske spomenike štejemo tudi nagrobnike na pokopališču, kamor so po vojni pogosto prekopali padle partizane (Wikipedija, Partizanski spomeniki).

2.1 SKRB ZA OHRANJANJE OBELEŽIJ NOB

Obeležja NOB so posvečena padlim partizanom, pobitim aktivistom in civilnim žrtvam okupatorja in njegovih sodelavcev. Posreduje informacijo o dogodku ter kraju, kjer se je dogodek zgodil, in omogoča, da se tudi tisti, ki niso bili vključeni v pričujoče dogodke, seznani s tem delom zgodovine. Starejšim generacijam obeležja obujajo spomine, mlajšim generacijam pa spomeniki posredujejo podatke o zgodovini, ki bi jih morali uporabiti pri pomembnih odločitvah o sedanjosti in prihodnosti. Da lahko opravljajo svojo vlogo, morajo biti ohranjeni. To pomeni, da mora njihovo stanje omogočati posredovanje informacije o dogodku, ki ga obeležujejo, zato morajo biti napisi na spomenikih jasno berljivi. Oblika mora

odražati simboliko dogodka, zato ne smejo biti poškodovani. Njihova lokacija ne sme biti spremenjena, ker morajo pričati o prostoru, kjer je do dogodkov prišlo.

Žal so nekatera obeležja NOB začela tiho, nepojasnjeno izginjati, veliko pa jih je neprimerno vzdrževanih in propadajo. Poseben problem v zadnjem času predstavlja tudi vandalizem nad obeležji NOB. Okrog štiri odstotke obeležij NOB je po drugi svetovni vojni propadlo zaradi politično motiviranega vandalizma, zaradi kraje barvnih kovin ali zaradi obnove ali rušenja objektov, na katerih so bili pričvrščeni. Del odstranjenih obeležij je bil obnovljen, preseljen na druge lokacije ali deponiran v lokalnih muzejih. Veliko pa jih je postalo tudi zanemarjenih ali pozabljenih (Wikipedija, Partizanski spomeniki).

Problem pri vseh teh obeležjih je tudi, da zakonsko ni urejen njihov status. Tako prihaja do situacij, da lastniki starih hiš, ki se rušijo, nimajo obveze ohranjati plošče ali spomina, tako da velikokrat kakšen izgubi svoje mesto. Hiše tudi propadajo, se rušijo, tudi nekdanja družbena lastnina je prešla v zasebno last. To področje ni urejeno niti finančno niti zakonsko.

Ta obeležja so sicer večinoma dobro vzdrževana, problem pa predstavljajo lastninsko-pravni status, zlasti kadar so obeležja na nepremičninah v zasebni lasti. V številnih desetletjih po postavitvi plošč, znamenj in večjih javnih spomenikov niso bila urejena lastništva spominskih objektov ali delov objektov. Tega niso uredili niti postavljavci niti številne organizacije zveze borcev.

Problem predstavlja tudi nezanimanje države za sistematično vzdrževanje in ureditev sistematičnega vpisa vseh obeležij NOB v Registru nepremičnin kulturne dediščine (v nadaljevanju RKD).

PREDPISI ZA OHRANITEV OBELEŽIJ NOB

Leta 1948 je bil v Sloveniji sprejet Zakon o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Ljudske republike Slovenije (Uradni list LRS, št. 22/58 in 26/6), ki je postal zakonit varuh spomenikov NOB. Po tem zakonu so zaradi zaščite obeležij NOB leta 1948 začeli s popisom teh obeležij. Nalogo popisa za ugotavljanje stanja in funkcij teh obeležij sta opravljala Zavod za varstvo spomenikov in Muzej novejšje zgodovine s sodelovanjem glavnega odbora ZB NOB. Naloge na terenu pa so opravljali okrajni odbori ZB.

Leta 1981 je bil sprejet Zakon o varstvu kulturne dediščine ZVKD–1 (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11, 39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 in 78/23), ki ne izpostavlja več posebej obeležij NOB, temveč govori le o kulturni dediščini in kulturnih spomenikih. Po tem zakonu je kulturni spomenik objekt, lahko pa tudi območje, ki ima izjemno kulturno vrednost bodisi na državnem bodisi na lokalni ravni. Taki objekti morajo biti najprej ovrednoteni kot kulturna dediščina in vpisani v Register nepremične kulturne dediščine. Razglašeni pa so z akti o razglasitvi, ki jih sprejme pristojni organ države (vlada) oziroma lokalne skupnosti. Ti akti so objavljeni v Uradnem listu RS ali glasilu lokalne skupnosti (za lokalne spomenike).

Kulturni spomeniki predstavljajo vrhunske dosežke ustvarjalnosti oziroma ključne ali redko ohranjene dokumente določenega razvojnega obdobja. Kot taki so zaščiteni s strogim varstvenim režimom, ki se nanaša na lastnosti, zaradi katerih je enota dediščine razglašena ali predlagana za razglasitev za kulturni spomenik, in varuje spomenik kot celoto. Razglasitev ne vpliva na lastništvo.

Spominska obeležja in grobišča so razvrščena v različne kategorije glede na kulturno zgodovinsko pomembnost na podlagi kriterijev, ki jih določa Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine (v nadaljevanju ZVNKD), in sicer: kulturni spomeniki državnega pomena (KSDP) ali kulturni spomeniki lokalnega pomena (KSLP) ali kulturna dediščina (KD) in druga nekategorizirana spominska obeležja (NE).

Obeležja NOB se vpisujejo v Register kulturne dediščine Slovenije. Obeležja in spomeniki, ki so na grobovih in vojnih grobiščih, pa se vpisujejo v Register vojnih grobišč Republike Slovenije. Zakon o vojnih grobiščih določa, da varstvo vojnih grobišč zagotavlja ministrstvo, pristojno za vojna grobišča, na podlagi zakona, v skladu s sprejetimi mednarodnimi obveznostmi in sklenjenimi meddržavnimi sporazumi ter v skladu z veljavnimi predpisi države, kjer so vojna grobišča. Varstvo vojnih grobišč se zagotavlja z evidentiranjem, upravljanjem in urejanjem grobišč. Zakon o vojnih grobiščih v 15. členu določa (Uradni list RS št. 65/03, 72/09 in 32/17), da urejanje vojnih grobišč opravljajo lokalne skupnosti, ki ležijo na območju upravne enote, v medsebojnem sodelovanju in na podlagi pogodbe z ministrstvom. V pogodbi se določijo obseg urejanja ter višina in rok plačila storitev. Strokovni nadzor nad urejanjem vojnih grobišč izvaja ministrstvo.

Za vojna grobišča, ki so vpisana v register, je določen poseben režim, ki določa, da je na vojnih grobiščih prepovedano spremenjati zunanji videz grobišča v nasprotju z zakonom; poškodovati grobišča ali odtujiti njihove sestavne elemente ter izvajati vsako drugo dejanje, ki bi pomenilo krnitev spoštovanja do grobišča ali bi bilo v nasprotju s pokopališkim redom vojnih grobišč.

Na podlagi zgoraj omenjene zakonske regulative je varstvo vojnih grobišč normativno zadostno urejeno, saj je poskrbljeno za vodenje registra ter izvajanje nadzora nad varstvom vojnih grobišč.

V primerih obeležij NOB, kjer ni pokopanih žrtev in torej ne gre za vojna grobišča, pa so v primeru vpisa v RKD za varstvo pristojni območni zavodi za varstvo kulturne dediščine. A pravno–formalno so ti objekti zaščiteni šele, ko je njihov status opredeljen v državnem ali občinskih prostorskih načrtih. Iz tega sledi, da za mnoge objekte vpis v register še ne pomeni dejanskega varstva. Registrirana nepremična dediščina se varuje pasivno, kar pomeni, da država oziroma občine izvajajo le nadzor nad posegi, ne morejo pa izvrševati nobenih aktivnih ukrepov varstva, npr. zapovedi ravnanja, vzdrževanja dediščine, državnega sofinanciranja obnove. Spomeniki pa se lahko varujejo neposredno in aktivno, kar pomeni, da lahko država in lokalne skupnosti aktivno posegajo v spomenike s sprejemanjem ukrepov varstva, sofinanciranjem obnove ipd.

Vzdrževanje obeležij NOB, ki pa niso vpisane v noben register, je v pristojnosti posameznih KO ZB. V nekaterih primerih pa jim pri urejanju in vzdrževanju teh obeležij pomagajo tudi lokalne skupnosti.

Za ohranitev obeležij NOB, ki so na zemljiščih v zasebni lasti, je zato pomembno, da se zemljišče od teh lastnikov odkupi ali pa da se vzpostavi služnost na zemljišču, na katerem stoji spominsko znamenje. Da bo poskrbljeno za varstvo teh obeležij, jih je treba vpisati v RKD. Z vpisom obeležij v RKD tako ukrepe varstva izvaja ZVKD. Za večjo prepoznavnost obeležij NOB pa je smiselno, da jih občine s svojim odlokom razglasijo za kulturni spomenik lokalnega pomena.

Glede na to, da KO ZB nimajo lastnih sredstev za vzdrževanje in obnovo obeležij NOB, prav tako pa nimajo strokovnega kadra, je prav, da to vlogo prevzamejo občine. Občine se s svojimi strokovnimi službami tako lažje dogovarjajo z lastniki zemljišč in stavb, na katerih stojijo obeležja NOB. Pripravijo lahko tudi predloge za vpis obeležij v RKD in dajo pobude ZVKD za pripravo predloga za razglasitev obeležij za spomenik lokalnega pomena. Za razglašena obeležja lokalnega

pomena lahko občine kandidirajo pri Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije za sofinanciranje programa vzdrževanja in obnove teh spomenikov.

V letu 2025 je v postopku sprejema novi Zakon o varstvu kulturne dediščine ZVKD-2, ki naj bi izboljšal dostopnost muzejev in kulturnih spomenikov, uvedel učinkovitejše ukrepe za zaščito ogroženih stavb ter spodbudil vključevanje dediščine v turizem in razvojne projekte. Novi zakon naj bi omogočil tudi vsebinsko opredelitev dejavnosti, ki obsegajo upravljanje dediščine. Z zakonom bi se uvedla tudi možnost, da država ali občine določijo, da javni zavod opravlja javno službo upravljanja dediščine za spomenik državnega ali lokalnega pomena. Zakon predvideva tudi možnost oddaje spomenika v najem osebi zasebnega prava pod tržno vrednostjo najemnine, če se s tem:

- izboljša ohranitev, javna dostopnost in upravljanje spomenika,
- uresničuje javni interes na področju varstva dediščine,
- zavarujejo vrednosti dediščine, ki utemljujejo razglasitev dediščine za spomenik.

S prenosom upravljanja obeležij NOB na javni zavod bi se tako lahko zagotovili večja skrb za ta obeležja, njihovo vzdrževanje, obnova in njihova promocija. Javni zavodi bi tudi lažje opravljali ta dela na obeležjih NOB kot pa same KO ZB, ki nimajo niti strokovno usposobljenih ljudi niti finančnih sredstev za potrebna dela. Prav tako bi ti zavodi lahko kandidirali na namensko razpisana evropska, državna in občinska finančna sredstva.

REGISTER NEPREMIČNIN KULTURNE DEDIŠČINE

Popodatkih Ministrstva za kulturo Republike Slovenije je v register nepremične kulturne dediščine pod geslom »druga svetovna vojna« vpisanih 2.692 spominskih objektov in krajev, povezanih z obdobjem druge svetovne vojne. Od tega je 964 javnih spomenikov, 658 spominskih plosč, 421 spominskih znamenj,

151 grobišč, 140 grobov, 30 partizanskih bolnišnic, 20 spominskih parkov oz. hiš in 7 partizanskih tiskarn. Med njimi jih je 751 razglašenih za kulturni spomenik lokalnega pomena in 21 za kulturni spomenik državnega pomena. Drugi spomeniki imajo status registrirane dediščine (RS, Register kulturne dediščine).

To pa niso vsi slovenski spomeniki, ki so posvečeni NOB–ju. Po podatkih Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenija (v nadaljevanju ZZB NOB) je v Sloveniji evidentiranih več kot 8.600 spominskih obeležij iz časa NOB. To so pomembni pomniki zgodovine slovenskega naroda iz časa druge svetovne vojne, ki pričajo o številnih zgodovinskih dogodkih in osebnostih. So pomembni del celotne kulturne dediščine in v tem smislu lastnina vsega slovenskega naroda. Številni med njimi so pomembni tudi kot umetnine, saj so jih ustvarili znani kiparji in drugi umetniki. Takšno število obeležij NOB je velik zalogaj za vzdrževanje. Po podatkih ZZB NOB z državno podporo vzdržuje približno 1700 obeležij NOB. Za obnovo drugih pa skrbijo občine, krajeвне organizacije, združenja krajevnih organizacij in posamezniki.

Na ministrstvu za kulturo poudarjajo, da je za vzdrževanje kulturne dediščine pristojen lastnik oziroma upravljavalec. »Če so potrebni za varovanje, oživiljanje spomenika ali izvedbo drugih ukrepov varstva izredni stroški, ki presegajo običajne stroške, koristi ter ugodnosti, izvirajoče iz statusa spomenika, in ti stroški niso v sorazmerju z zmožnostmi lastnika, lahko država, pokrajina ali občina za ta namen v okviru možnosti prispeva javna sredstva,« razlagajo na kulturnem ministrstvu, ki sredstva za izvedbo ukrepov varstva dediščine namenja v okviru spomeniškovarstvenih razpisov. V zadnjem desetletju so za tovrstne spomenike izplačali 2,92 milijona sredstev.

ZBIRKA OBELEŽIJ NOB NA SPLETNI STRANI ZDRUŽENJA ZB NOB SLOVENIJE

Združenje ZB NOB Slovenije vodi zbirko Partizanski spomeniki na svoji spletni strani, ki je dostopna tudi na Geopediji. Popis teh obeležij vodi prof. dr. Miran Hladnik s prostovoljci, ki že od leta 2013 obeležja NOB in njihove podatke s slikovnim gradivom vnašajo v zbirko Partizanski spomeniki. Število zbranih obeležij NOB se v zbirki neprestano dopolnjuje. V času nastanka Zbornika nas je dr. Miran Hladnik 2. julija 2025 obvestil, da je Geopedija v ugašanju in je števec pokazal vnesenih 8885 obeležij. Zbirko pa bodo še naprej urejali in dopolnjevali na novem spletišču na naslovu <https://partizanstvo.si>.

Na spletnem zemljevidu Slovenije so ta obeležja označena z zvezdicami. Obstoječa obeležja so prikazana z rdečo zvezdico. Z zeleno zvezdico pa so označena obeležja, ki so predstavljena.

Dostop do podatkov o posameznem obeležju je možen s klikom na zvezdico, ki označuje lokacijo obeležja. Posamezno obeležje vsebuje podatke o imenu in tipu spomenika, kakšno je besedilo na spomeniku in slike spomenika. Podrobneje je opisana tudi lokacija spomenika in kako se dostopa do kraja spomenika. Nekatera obeležja imajo opisane tudi vire, v katerih je možno dobiti dodatne podatke o obeležjih (Hladnik, Projekt Partizanski spomeniki na Geopediji in Wikiverzi).

Do dokončnega prenosa je zbirko Partizanski spomeniki še mogoče ogledati na portalu Geopedije. V času pred samo izdajo Zbornika pa je že bil možen tudi ogled zbirke na novem spletišču na naslovu <https://partizanstvo.si>.

2.2 SPOMINSKA OBELEŽJA NOB V BOHINJU

Združenje Zveza borcev za vrednote NOB Radovljica, Krajevna organizacija Bohinj (v nadaljevanju KO ZB Bohinj), je pripravilo podroben opis vseh obeležij NOB v občini Bohinj. V Zborniku KO ZB Bohinj so prikazani opisi posameznih spominskih obeležij NOB po krajih in vrstah obeležij predvsem z namenom, da se ugotovi, v kakšnem stanju so danes ta obeležja. Ugotovitve o stanju obeležij bodo lahko služile za nadaljnji dogovor z občino Bohinj o sodelovanju pri varstvu in upravljanju teh obeležij. Poleg dogovora o ureditvi vzdrževanja in obnove obeležij je nujno, da občina zaradi njihovega varovanja opravi vpis pri ZVKD v RKD tudi za tista obeležja, ki še niso vpisana. Zaradi možnosti pridobivanja državnih in evropskih sredstev je nujen tudi dogovor o razglasitvi nekaterih obeležij za spomenike občinskega pomena ter o določitvi njihovega upravljavca.

Pri pripravi podatkov o stanju obeležij smo pregledali vsa obeležja NOB v občini, jih fotografirali ter opisali njihovo trenutno stanje. Pri opisu posameznih obeležij pa smo povzeli podatke iz zbornika Po poti spominov: radovljiški zbornik iz leta 1990 (v nadaljevanju Zbornik – Po poti spominov). V Zborniku – Po poti spominov so bila prikazana posamezna obeležja NOB za vso nekdanjo radovljiško občino, v katero je spadala tudi sedanja občina Bohinj. Obeležja NOB so bila v omenjenem zborniku prikazana po posameznih krajevnih skupnostih tedanje občine Radovljica. Z ustanovitvijo nove občine Bohinj leta 1994 je ta od občine Radovljica prevzela tudi naloge ohranjanja zgodovinske in kulturne dediščine na področju obeležij NOB.

Pri zbiranju podatkov o številu in stanju obeležij NOB smo pregledali tudi tista obeležja iz občine, ki so vključena v zbirko Partizanski spomeniki na spletni strani ZZB NOB na portalu Geopedije.

2.2.1 ŠTEVILČNO STANJE OBELEŽIJ NOB V BOHINJU Z NASTANKOM OBČINE LETA 1994

Ker je občina Bohinj leta 1994 postala samostojna, je Združenje borcev in udeležencev za vrednote NOB, Območni odbor Radovljica, pripravilo seznam obeležij NOB na območju občine Bohinj. Po tem seznamu naj bi bilo v občini Bohinj 55 obeležij NOB po posameznih krajevnih skupnostih, in sicer:

- v krajevni skupnosti Bohinjska Bistrica 25,
- v krajevni skupnosti Koprivnik – Gorjuše 10,
- v krajevni skupnosti Srednja vas 8 in
- v krajevni skupnosti Stara Fužina 12.

Krajevni skupnosti Stara Fužina so pripisali dve obeležji NOB, ki pa ne sodita pod občino Bohinj, temveč v občino Kranjska Gora. Obeležji sta bili kasneje tudi odstranjeni, in sicer:

- spominska plošča na Aljaževem stolpu, ki je bila posvečena prvemu razvitju slovenske zastave na vrhu Triglava in pohodom partizanskih patrol na Triglav

in

- spominska plošča na Triglavskem domu na Kredarici, ki je bila posvečena Triglavski diviziji NOVJ.

Zgoraj omenjeni plošči sta danes na Rudnem polju. Dodana jima je bila tudi skulptura orožja, katere avtor je Tone Svetina. Dne 16. 6. 1999 je ZZB Radovljica obstoječi seznam dopolnila še s petimi obeležji NOB, tokrat s področja Jelovice. To so obeležja, ki so po razdelitvi občine Radovljica prešla v občino Bohinj, in sicer: obeležja na Mošenjski planini, Lipniški planini in na planini Martinček, ki so spadala pod Krajevno skupnost Lancovo, ter spominsko znamenje na Rovtarci, ki je spadalo pod KS Ribno na Bledu.

Tem petim obeležjem so dodali tudi spominsko znamenje na Selški planini, ki pa po ozemlju ne spada v občino Bohinj, temveč v občino Bled. Po tem seznamu naj bi skupno število obeležij NOB v občini Bohinj dejansko znašalo 57.

2.2.2 ŠTEVILČNO STANJE OBELEŽIJ NOB V BOHINJU V ZBIRKI PARTIZANSKIH SPOMENIKOV ZZB NOB SLOVENIJE

V tej zbirki je v občini Bohinj evidentiranih 64 obeležij NOB. V skupnem številu so evidentirana tudi štiri spominska obeležja, ki pa se ne nanašajo na padle v času NOB. Ta obeležja niso prikazana v Zborniku – Po poti spominov. Prav tako obeležja niso vpisana v register nepremičnin kulturne dediščine. Glede na navedeno jih zato tudi nismo posebej prikazali v Zborniku obeležij NOB. To so naslednja obeležja:

- nagrobna plošča hrvaškemu novinarju in publicistu Vladimirju Kolarju na pokopališču na Koprivniku,
- plošča v sirarni na Uskovnici,
- plošča Danilu Turku – tigrovcu na Planinski koči na Planiki in
- plošča na Kardeljevi koči na Malem Polju. Slednja je bila tudi ukradena.

ŠTEVILO, STANJE IN OBLIKE OBELEŽIJ NOB PO POPISU STANJA ZA MESEC JUNIJ 2025

Pri zadnjem popisu stanja za mesec junij 2025 je bilo ugotovljeno, da je v občini Bohinj skupno 65 vseh evidentiranih obeležij NOB. Obeležja NOB so na 35 različnih lokacijah v občini in so naslednjih oblik:

- 1 osrednji spomenik: Bohinjska Bistrica,
- 3 spomeniki: Goreljek, Ravne in Soteska,
- 3 spomeniki – obeliski: Bitnje, Nomenj in planina Vogar,
- 1 spomenik – leseni relief: pred Kulturnim domom Joža Ažmana,
- 15 spominskih znamenj,
- 37 spominskih plošč iz marmorja, litega bronu in litega železa,
- 2 planinski koči z imenom partizanska koča: koča Jeseniško-Bohinjskega odreda na Uskovnici in koča Bohinjskih prvoborcev na planini Voje,

- 1 spominski objekt – lesena baraka – Ambulanta E,
- 2 grobišči: Bohinjska Bistrica in Goreljek. V zgoraj omenjeno skupno število obeležij NOB je dodano tudi sedem obeležij, ki niso bila prikazana v Zborniku – Po poti spominov, in sicer: ^[1]

- plošča, posvečena bratoma Ravnikar, ki so jo postavili svojci žrtev na Lipniški planini,
- plošča, posvečena padlim gasilcem na Nomenju,
- 2 plošči na Rudnem polju – plošča, posvečena bitki Triglavske divizije NOVJ, in plošča, posvečena pohodom na Triglav partizanskih patrol (poleg obeh plošč sta na tem mestu tudi skulptura iz varjenega orožja, delo pisatelja Toneta Svetine),
- plošča, posvečena neznanemu partizanu v Ukancu pri Savici,
- plošča na planinski koči na Vojah z imenom: koča Bohinjskih prvoborcev in
- plošča na planinski koči na Uskovnici z imenom: koča Jeseniško-Bohinjskega odreda.

Od skupnega števila evidentiranih obeležij je bilo odstranjenih pet obeležij NOB.

Plošča na fasadi rojstne hiše Jožeta Ažmana na Nomenju, ki je bila ukradena. Po podatkih A. Kosa (Zbornik – Po poti spominov) je bila plošča narejena iz litega bronu. Glede na to, da je poznan samo napis na tej plošči, predlagamo izdelave nove plošče. Predlagamo tudi, da se plošča namesti na fasadno steno rojstne hiše Jožeta Ažmana, saj je bila hiša vpisana v RKD.

Plošča s fasade rojstne hiše Janeza Zupana je bila novembra leta 2024 po dogovoru z novim lastnikom hiše predana v zasebno zbirko Historia v Bohinjski Bistrici.

Plošča na fasadi porušene zgradbe hotela Zlatorog v Ukancu je bila ukradena. Po dogovoru med občino Bohinj in novim investitorjem pa bo izdelana replika

1 Seznam pokopališč, grobišč, grobov padlih borcev ter spomenikov in spominskih znamenj v občini Bohinjska Bistrica, z dne 15. 1. 1996, in dopolnitev z dne 16. 6. 1999 (A. Kos).

ukradene plošče, ki bo nameščena na novo zgrajenem objektu.

Plošča na fasadi porušene stanovanjske hiše na Vodnikovi cesti 2a v Bohinjski Bistrici bo nameščena na fasado novozgrajene hiše.

Plošča na fasadi gasilskega doma na Nomenju (Nomenj 32) je bila odstranjena zaradi postavitve novih garažnih vrat in obnove fasade na objektu. Po zagotovilih Jožeta Sodje, župana Občine Bohinj, danih na Skupščini KO ZB Bohinj dne 28. 3. 2025, bo plošča ponovno nameščena na objekt.

OBELEŽJA NOB, VPISANA V REGISTRU NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE, IN NJIHOVA RAZGLASITEV ZA SPOMENIK DRŽAVNEGA ALI LOKALNEGA POMENA

V RKD je od skupaj evidentiranih 65 obeležij do zdaj vpisanih 58 obeležij NOB. V registru KD še vedno ni vpisanih spodaj omenjenih sedem obeležij NOB, in sicer:

- plošča, posvečena bratoma Ravnikar,
- plošča, posvečena padlim gasilcem na Nomenju,
- plošče na Rudnem polju,
- plošča, posvečena neznanemu partizanu v Ukancu pri Savici,
- plošča na planinski koči na Vojah,
- plošča na planinski koči na Uskovnici.

Glede na zgodovinski in kulturni pomen teh obeležij NOB je potrebno, da Občina Bohinj izvede vse potrebne postopke za njihov vpis v RKD.

V Občini Bohinj je za spomenik državnega pomena razglašen samo spomenik padlim borcem na Zgornjem Goreljku. Glede na to, da je vsako leto prirejena državna proslava v spomin na padle borce 3. bataljona Prešernove brigade, je zaradi rednega vzdrževanja tega obeležja nujno, da Občina Bohinj sklene dogovor z Ministrstvom za kulturo RS o njegovem urejanju in vzdrževanju.

Za spomenik lokalnega pomena Občina

Bohinj še do danes ni razglasila nobenega obeležja iz časa NOB. Dne 3. 7. 2014 je na Občini Bohinj potekal sestanek o vprašanju statusa spomenikov in grobišč NOB v Občini Bohinj. Sestanka so se udeležili predstavniki občine, predstavniki posameznih nekdanjih KO ZB Bohinj in gospa dr. Renata Pamić iz ZVKD Kranj. Na sestanku je bilo dogovorjeno, da občina za proglasitev spomenikov lokalnega pomena sklene z lastniki zemljišč, na katerih so obeležja NOB, pogodbo, da lastniki soglašajo s tem. Na podlagi ureditve statusa lastništva pa bo lahko ZVKD pripravil strokovno podlago za razglasitev teh obeležij za spomenike lokalnega pomena. Po navedbah občine je ta na ZVKD Kranj do zdaj vložila samo pobudo za razglasitev spomenikov kulturne dediščine lokalnega pomena za dve obeležji NOB, in sicer za osrednji spomenik v Bohinjski Bistrici in za spominsko znamenje padlim borcem in žrtvam NOB pred Občino Bohinj. Obe obeležji sta namreč tudi na občinskem zemljišču.

Glede na to, da večina obeležij NOB leži na zasebnih zemljiščih, za katera je težko doseči dogovor z lastniki glede prodaje ali vzpostavitve služnosti, predlagamo, da se v sodelovanju z Občino Bohinj določi, katera obeležja bi bilo mogoče razglasiti za spomenike občinskega pomena. Za razrešitev omenjenih težav z lastniki zemljišč bo treba doseči dogovor med Krajevno organizacijo ZB Bohinj, Občino Bohinj in ZVKD Kranj, in sicer, za katera obeležja NOB, ki ne ležijo na občinskih zemljiščih, je v prihodnjih letih smiselno, da Občina Bohinj vodi postopke za razglasitev spomenikov lokalnega pomena.

Po našem mnenju je za spomenik občinskega pomena nujno treba proglasiti poškodovani spomenik na Nomenju. Z razglasitvijo spomenika občinskega pomena lahko občina kandidira na razpis Ministrstva za kulturo RS za pridobitev sredstev, potrebnih za sofinanciranje obnov spomenikov.

Po našem mnenju bi bilo za spomenik lokalnega pomena smiselno razglasiti tudi

leseno barako Ambulante E, ki bi lahko služila kot zgodovinski kulturni spomenik, namenjen planincem in pohodnikom na Pokljuki. Za pohodnike bi v koči uvedli vpisno knjigo in žig, po vzoru partizanske bolnice na Mežakliji.

2.2.3 PRIKAZ POSAMEZNIH OBELEŽIJ NOB PO KRAJIH IN VRSTAH OBELEŽIJ

V nadaljevanju Zbornika je podrobneje opisano vseh 65 obeležij NOB. Umeščena so na 35 različnih lokacijah krajev v občini, kar je prikazano tudi na zemljevidu, ki je priloga Zbornika.

Ime obeležja smo v večini primerov povzeli iz vpisa posameznih obeležij v RKD. Vsakemu obeležju smo dodali kratek opis vrste obeležja in registrsko oznako vpisa v RKD.

Podatke o postavitvi, izdelavi in času odkritja posameznih obeležij smo povzeli iz Zbornika – Po poti spominov.

Pobude za postavljanje obeležij NOB v Bohinju so večinoma podajali člani in organi nekdanjih krajevnih organizacij ZB Bohinj. Večino teh obeležij so borci načrtovali sami oziroma s pomočjo kamnosekov in livarjev Livarne železarne Jesenice. Kamnoseki, ki so postavili večino spominskih obeležij, so: Franc Logonder, Jože Žmitek in Andrej Mravlje.

Med arhitekti, ki so postavljali obeležja NOB v Bohinju, izstopajo dela arhitekta Eda Ravnikarja na spomeniku in grobišču na Goreljku, spomenik po osnutku akademske kiparke Vladimirje Furlan Bratuž na Nomenju, slikarja Albina Polajnarja pri zasnovi osrednjega spomenika v Bohinjski Bistrici, akademskega slikarja Slavka Tihca pri zasnovi lesenega reliefa pred Kulturnim domom Joža Ažmana in arhitekta Janeza Lenassija za načrt spomenika iz železnih tirnic na planini Vogar. Nekatere verze na spominskih ploščah pa je spesnil pesnik Matej Bor.

Sodelovanje akademsko priznanih umetnikov pri snovanju obeležij NOB je samo dokaz več, da so vsa obeležja del naše bogate kulturne dediščine, do katere se moramo obnašati skrbno in odgovorno.

Obeležja NOB so v Bohinju večinoma odkrivale Krajevne organizacije ZB v sodelovanju z ZZB Radovljico ali z drugimi lokalnimi organizacijami (občino, krajevno skupnostjo, planinskim društvom ipd.), pri tem pa so seveda sledile jasno zapisanemu protokolu, ki ga je vedno določala država. Po koncu vojne do vključno 1961 je bilo v Bohinju postavljenih 37 obeležij NOB, kar pomeni dobra polovica od 65. Od leta 1962 do vključno leta 1981 je bilo postavljenih 22 obeležij. Ostalih 6 obeležij je bilo postavljenih po letu 1982. Pri tem je treba upoštevati tudi to, da so se nekatera plosče zamenjale, in to plosče na Muzeju Tomaža Godca kar trikrat, plosča na Zgornjih Gorjušah, plosča neznanemu partizanu v Ukancu – Savica in plosča v Soteski.

V Zborniku – Po poti spominov Alojz Kos navaja, da je porabil veliko časa pri zbiranju podatkov, kdo je obeležje NOB postavil in kdaj. Na podobno težavo smo naleteli tudi mi pri zbiranju podatkov o tem, kaj se je dogajalo s temi obeležji od njihove postavitve do konca meseca junija 2025. Te podatke smo pridobili poleg iz Zbornika – Po poti spominov še iz Zbirke partizanskih spomenikov ZZB NOB, od Občine Bohinj ter z lastnim poizvedovanjem na terenu, kjer obeležja stojijo. V tem času je bilo izvedeno tudi nekaj investicij pri vzdrževanju in obnovi teh obeležij. Nekatere med njimi je izvedla Občina Bohinj, nekatere pa so izvedle nekdanje Krajevne organizacije ZB Bohinj same. Vse to smo opisali v Zborniku obeležij pri posameznih spominskih obeležjih. Večje investicije na obeležjih, ki jih je izvedla Občina Bohinj, so bile:

- predstavitev osrednjega spomenika v Bohinjski Bistrici v park pri Kulturnem domu Joža Ažmana in njegova obnova,
- ureditev grobišča partizanov na

pokopališču v Bohinjski Bistrici,
 – obnova spominskega znamenja Janezu Strgarju in Feliksu Bezniku na Zgornjih Gorjušah,
 – obnova spomenika boju 3. bataljona Prešernove brigade na Goreljeku.
 Večje investicije na obeležjih, ki so jih izvedle posamezne Krajevne organizacije ZB, pa so bile:

- nova spominska plošča neznanemu partizanu v Ukancu pri Koči pri Savici (KO ZB Polje),
- obnova posameznih spominskih plošč.

SLIKE IN NAPISI NA OBELEŽJIH

Fotografije posameznih obeležij NOB so slikali člani naše organizacije (Boris Rožič, Boris Malej, Dušan Bavčar). Nekatere fotografije so povzete tudi iz Geopedije. Naredili smo svojo zbirko fotografij obeležij KO ZB Bohinj, zato pri teh slikah nismo navajali vira v Zborniku. Pri nekaterih obeležjih smo dodali tudi fotografije odkritij teh obeležij. Te smo pridobili predvsem iz fototeke Gorenjskega muzeja, zasebne zbirke Historia v Bohinju in nekaterih ostalih virih, ki smo jih navedli pod posameznim obeležjem v Zborniku.

Napise na posameznih ploščah na obeležjih NOB smo prepisali za primer uničenja ali kraje katere od plošč.

STANJE OBELEŽIJ

Pri posameznih obeležjih NOB smo napisali njihovo stanje; presečni datum je konec meseca junija 2025. Opisali smo tudi vse spremembe, ki so se dogajale na posameznih obeležjih, od njihovih postavitvev vse do danes. Natančno smo zapisali, kaj je treba storiti za obnovo teh obeležij.

Pri popisu stanja je bilo ugotovljeno, da so obeležja NOB večinoma dobro vzdrževana po zaslugi Občine Bohinj, nekdanjih posameznih krajevnih organizacij pred združitvijo v NOB Bohinj ter posameznikov, ki skrbijo za obeležja.

Največji problem predstavlja obnova

spomenika na Nomenju, ki je poškodovan in ga je treba obnoviti. Po zagotovilih občine je le-ta vložila vlogo na ZVKD Kranj za njegovo obnovo. Z lastnikom zemljišča, na katerem stoji spomenik, potekajo dogovori glede njegovega soglasja za obnovo. Še vedno pa niso zagotovljena sredstva v proračunu občine v višini pribl. 28.000 €, kolikor naj bi predvidoma stala njegova obnova.

Prav tako bo treba konservatorsko očistiti nekatere spominske plošče in napisne črke na njih. Nujno je treba očistiti ploščo, posvečeno konferenci SKOJ jeseniškega okrožja na Spodnjih Gorjušah, plošči na Vodnikovi cesti 21 in 29 v Bohinjski Bistrici. Potrebna bo obnova črk na spomenikih na grobišču v Bohinjski Bistrici. V zelo slabem stanju so tudi panoji na Ambulanti E in jih bo treba nujno zamenjati z novimi. Prav tako pa je vsako leto treba očistiti okolico in pot do same Ambulante E.

Za rednotekoče spremljanje, v kakšnem stanju so posamezna obeležja NOB, je KO ZB Bohinj imenovala skrbnike obeležij. Njihova naloga je, da tekoče obveščajo uredniški odbor za izdelavo Zbornika NOB Bohinj, ki je prevzel tudi skrb za vzdrževanje teh obeležij. Odbor se bo vsako leto sestal s predstavniki Občine Bohinj, na sestanku pa se bodo dogovorili, katere aktivnosti bo izvedla Občina Bohinj in katere krajevna organizacija na področju vzdrževanja posameznih obeležij NOB.

LOKACIJA IN DOSTOP

Lokacija posameznega obeležja in dostop do njega je povzeta večinoma iz Geopedije. Dostop do posamezne lokacije obeležja NOB je možen tudi preko kode QR, ki je prikazana na Zemljevidu obeležij NOB v Bohinju. Koda je povezana s portalom Geopedije oziroma po novem »partizanstvo.si«, na kateri je prikazan zemljevid, na katerem so z rdečo zvezdico označena posamezna obeležja. Dostop do teh obeležij pa je podrobno opisan pri vsakem obeležju.

OPIS DOGODKOV IN VIRI

Opisi dogodkov so večinoma povzeti iz Zbornika – Po poti spominov, avtorja Alojza Kosa. Avtor pogosto uporablja besedišče, ki ga danes skorajda ne uporabljamo več, je pa avtentično. Na uredniškem odboru za izdajo Zbornika smo se odločili, da jezika ne bomo spreminjali, saj bi s tem preveč drastično posegali v pomembno avtorsko delo ter ga v celoti razvrednotili.

Glede same verodostojnosti posameznih dogodkov pa je treba opozoriti, da je Alojz Kos že v predgovoru Zbornika – Po poti spominov zapisal: »Podatke sem zbral iz že obstoječe dokumentacije pri krajevnih organizacijah ZB NOV ter po spominu borcev NOV in aktivistov OF in iz vsega povzel zgoščeno pripoved o posameznih dogodkih. Verodostojnost je bila zaradi odmaknjenega časa in pozabe težko ugotavljati, še zlasti, ker je veliko borcev NOV in aktivistov OF že umrla.«

Pri opisu dogodkov smo obširneje predstavili dogodke, ki so bili povezani s samo predstavitvijo spominskega obeležja, in tiste, ki se nanašajo na žrtve domačinov iz Bohinja. Te dogodke smo povzeli iz obstoječih virov Geopedije, Wikipedije in ostalih citiranih virov.

PODATKI O ŽRTVAH NOB V BOHINJU

Po podatkih, povzetih iz raziskave dr. Jožeta Dežmana, je v drugi svetovni zaradi okupatorjevega terorja izgubilo življenje 260 domačinov, partizanov, aktivistov in drugih žrtev terorja ali kar 5 odstotkov tedanjega prebivalstva Bohinja.

Prva vstaja proti okupatorju se je začela 15. decembra leta 1941, ko je Prešernov bataljon odšel proti Nomenju in se po spopadu s policisti razbežal. Po vstaji so Nemci aretirali približno sto Bohinjcev, 22 pa so jih postrelili kot talce oziroma umorili v koncentracijskih taboriščih. Okupatorji so med vojno zaprli približno 300 Bohinjcev,

največ v gestapovsko kaznilnico v Begunjah. Od tega so jih več kot 20 internirali v koncentracijska taborišča. Približno 240 Bohinjcev, sorodnikov pripadnikov partizanskega gibanja, so izgnali iz njihovih domov, večinoma v Nemčijo. Iz kaznilnice v Begunjah so ustrelili 16 Bohinjcev, od tega 11 partizanov.

Leta 1943 so Nemci na Gorenjskem množično mobilizirali letnike 1916–1926 v nemško vojsko. V Bohinju so na nabor poklicali več kot 260 fantov in mož od skupno 499 popisanih. Od tega jih je bilo 320 v partizanih, 213 v nemški vojski, 114 pa jih je iz nemške vojske dezertiralo v partizane.

Kot je bilo že zapisano in povzeto iz Zbornika – Po poti spominov, je razvidno, da je okupatorjev teror med udeleženci NOB v Bohinju terjal kar 5 odstotkov tedanjega prebivalstva Bohinja. Od skupnega števila 260 žrtev je bilo kar 223 partizanov, 18 aktivistov NOB in 19 drugih žrtev. V Zgornji dolini Bohinja je bilo število žrtev 143, v Spodnji dolini pa 117. Največje število žrtev med udeleženci NOB je bilo v letu 1944, in to 78, leta 1945 pa 69. Med aktivisti NOB jih je 9 umrlo v koncentracijskih taboriščih, 8 pa so jih ustrelili v Begunjah. Vzroki smrti drugih žrtev so bili naslednji: 6 zaradi nasilja, 5 v izseljeniških taboriščih, 6 zaradi bomb in 1 zaradi nesreče.

V Zborniku – Po poti spominov je predstavljen tudi življenjepis žrtev NOB v nekdanji Občini Radovljica. V njem so tudi podatki o žrtvah iz Bohinja. Poleg imen in priimkov so navedeni podatki o rojstvu, prebivališču, poklicu, kdaj je odšel v partizane, kje je padel in kje je pokopan. Podrobnejši opis vseh smrtnih žrtev druge svetovne vojne v Bohinju je na voljo na portalu Inštituta za novejšo zgodovino na spletni strani SISTORY Slovenija. www.sistory.si/ww2.

ŽRTVE NOB V BOHINJU 1941–1945

ŽRTVE V BOHINJU

Prebivalci 1941	Žrtve	% preb.	Žrtve partizani	% preb.	Žrtve aktivisti	% preb.	Druge žrtve	% preb.
5194	260	5,0 %	223	4,3%	18	0,3%	19	0,4%

ŽRTVE V BOHINJU – po dolinah

Območje	Prebivalci 1941	Žrtve	% preb.
Zgornja dolina	2836	143	5,04%
Spodnja dolina	2358	117	4,96%
Skupaj	5194	260	5,00%

DATUM SMRTI PARTIZANOV

Območje	1941	1942	1. polovica 1943	2. polovica 1943	1. polovica 1944	2. polovica 1944	1945	?
Bohinj	5	17	11	38	50	28	69	5

DATUM IN VZROK SMRTI AKTIVISTOV

Območje	Smrti po letih								Vzrok smrti		
	1941	1942	1. polovica 1943	2. polovica 1943	1. polovica 1944	2. polovica 1944	1945	?	Koncentracijska taborišča	Begunje-ustreljen	Drugo
Bohinj	1	5	–	1	6	–	5	–	9	8	1

DATUM IN VZROK SMRTI DRUGIH ŽRTEV

Območje	Datum smrti					Vzrok smrti			
	41/42	43	44	45	naselje	Izseljeniška taborišča	Bombe	Nesreče	
Bohinj	1	1	5	12	6	5	6	1	

Vir: prirejeno po zborniku *Po poti spominov* (Jože Dežman).

2.3 ZEMLJEVID OBELEŽIJ NOB V BOHINJU

KO ZB Bohinj je konec leta 2023 izdala Zemljevid obeležij NOB v Bohinju, ki na podoben način kot je na spletni strani Geopedije prikazuje obeležja NOB, locirana v občini Bohinj. Zemljevid je namenjen turistom, obiskovalcem, planincem, pohodnikom in vsem tistim, ki spoštujejo zgodovino NOB. Zemljevid je bil izdelan s pomočjo zbranih finančnih sredstev, pridobljenih na javnem razpisu Občine Bohinj, kakor tudi s sponzorskimi sredstvi Zavoda za pospeševanja Turizma Bohinj in nekaterih turističnih in gostinskih podjetij iz Bohinja ter Planinskega društva Srednja vas v Bohinju. Na zemljevidu so z rdečo zvezdico in številkami označeni posamezni kraji po abecednem vrstnem redu naselij v Bohinju, kjer so posamezna obeležja NOB. Dodan je kratek opis obeležij s slikami in dostop do njih. Podrobnejši opis teh obeležij in njihov dostop do njih pa sta bolj podrobno predstavljena na spletni strani Geopedije – Partizanski spomeniki. Dostop do te spletne strani je omogočen preko kode QR, ki je prav tako na samem zemljevidu.

Prav tako je KO ZB Bohinj v letu 2024 začela postavljati panoje Zemljevidov obeležij NOB v Bohinju, ki omogočajo tako kot

sami zemljevidi informacije o posameznih obeležjih NOB v Bohinju. V letu 2024 so bili ti panoji zemljevidov tako postavljeni v: Muzeju Tomaža Godca, zasebni zbirki Historia, Partizanskem domu na Vodiški planini, Ambulanti E na Pokljuki in nekaterih gostinskih objektih v Bohinju. Glede na problem postavljanja takšnih panojev zemljevidov pri samih posameznih obeležjih NOB se bo KO ZB dogovorila z ZVKD o postavitvi manjših tablic pri posameznih obeležjih. Na teh tablicah bi bile kode QR, ki bi, podobno kot na zemljevidih, obiskovalcem obeležij omogočale dostop do spletne strani Zbirke partizanskih spomenikov na Geopediji.

KO ZB Bohinj je v mesecu juniju 2025 izdala ponatis Zemljevida obeležij NOB. Zemljevid je posvečen 80–letnici konca druge svetovne vojne. Zemljevid je zaradi zanimanja tujih turistov natisnjen deloma dvojezično (slovensko–angleško).

Iz Zemljevida obeležij NOB v Bohinju v prilogi je razvidno, da so po popisu stanja konec junija 2025 obeležja NOB v Občini Bohinj locirana na 35 različnih lokacijah. Lokacije obeležij so na zemljevidu označene z rdečo zvezdico in številko kraja, kjer je posamezno obeležje locirano. Z zeleno zvezdico pa so označene lokacije, kjer so bila obeležja NOB odstranjena.

SEZNAM SPOMINSKIH OBELEŽIJ NOB V OBČINI BOHINJ PO KRAJIH IN VRSTAH OBELEŽJA

Gradivo iz Zbornika – Po poti spominov je povzel Aleš Simčič, ki je bil v tem obdobju še član KO ZB Bohinj, preostalo gradivo sta zbrala in uredila mag. Boris Malej in Anja Poštrak.

Številke na seznamu spominskih obeležij se ujemajo z Zemljevidom obeležij, ki je priloga pričujočega Zbornika. V oklepajih pri posameznih krajih so zapisani poverjeniki, ki jih je KO ZB Bohinj zadolžila za nadzor in osnovno skrb za obeležja.

1. BITNJE

(Miroslav Pintar)

1.1 Sredi vasi

- spomenik – obelisk ustreljenim talcem

2. BOHINJSKA BISTRICA

(Ljubo Sušnik)

2.1 Kulturni dom Joža Ažmana

- spominska plošča na Kulturnem domu Joža Ažmana

2.2 Pred Kulturnim domom Joža Ažmana

- spomenik – leseni relief ljudske vstaje in boja proti okupatorju

2.3 Park pred Kulturnim domom Joža Ažmana

- osrednji spomenik padlim borcem in žrtvam v NOB

2.4 Triglavska cesta 35

- spominsko znamenje padlim borcem in žrtvam v NOB

2.5 Vodnikova cesta 21

- spominska plošča organiziranju vstaje v Bohinju

2.6 Vodnikova cesta 29

- spominska plošča začetku vstaje leta 1941 * 1

2.7 Muzej Tomaža Godca – Godčeva hiša

2.7.1 Spominska plošča Tomažu Godcu

2.7.2 Spominska plošča konstituiranju CK KPJ

2.8 Krajevno pokopališče

- grobišče padlih med NOB

3. BOHINJSKA ČEŠNJICA

(Emil Šubelj)

Gasilski dom 3.1 Spominska plošča padlim borcem in žrtvam v NOB

3.2 Spominska plošča padlim gasilcem v NOB

4. GORELJEK

(Emil Šubelj)

4.1 Ob cesti na Zgornjem Goreljku

- spomenik padlim borcem 3. bataljona Prešernove brigade

4.2 Na vzpetini nasproti nekdanjega penzionu Pokljuke

- grobišče in spomenik borcem 3. bataljona Prešernove brigade

5. SPODNJE GORJUŠE

(Emil Šubelj)

5.1 Gorjuše 8

- spominska plošča konferenci SKOJ

5.2 Gorjuše 13

- spominsko znamenje Janezu Staretu – Stanetu

6. ZGORNJE GORJUŠE

(Emil Šubelj)

6.1 Gasilski dom

- spominska plošča kurirski postaji G–4

6.2 Gorjuše 37

- spominska plošča tečaju voditeljev SKOJ–a

6.3 Pri odcepu lokalne ceste v vas

- spominsko znamenje padlim borcem in žrtvam v NOB

6.4 Ob cesti Koprivnik–Gorjuše

- spominsko znamenje padlima borcema tehnike Orel Janezu Strgarju in Feliksu Bezniku

7. JELOVICA – LIPNIŠKA PLANINA

(Žiga Arh)

7.1 Iz Rovtarice po stari stezi na Lipniško planino

- spominsko znamenje padlim borcem Selške čete

7.2 JV od spominskega znamenja

- spominska plošča bratoma Ravnikar

8. JELOVICA – PLANINA MARTINČEK

(Žiga Arh)

8.1 Od Martinčka proti Lipniški planini

- spominsko znamenje ubitim ranjencem Prešernove brigade

9. JELOVICA – MOŠENJSKA PLANINA

(Žiga Arh)

9.1 Na desnem robu Mošenjske planine

- spominsko znamenje padlim borcem Cankarjevega bataljona

10. JELOVICA – ROVTARICA

(Žiga Arh)

10.1 Na cestnem križišču pri koči Rovtarica na Jelovici

- spominsko znamenje padlim partizanom

na območju Rovtarice

11. JEREKA

(*Emil Šubelj*)

11.1 Jereka 34

– spominska plošča padlim vaščanom v NOB

12. KAMNJE

(*Martin Gorišek*)

Gasilski dom

12.1 Spominska plošča padlim borcem in
žrtvam v NOB

12.2 Spominska plošča relejni kurirski
postaji G-27

13. KOMNA

(*Žiga Arh*)

13.1 Pri razpotju planinskih poti Ukanc–
Komna–Sedmera jezera

– spominska plošča Matevžu Koblarju

14. KOPRIVNIK

(*Emil Šubelj*)

14.1 Koprivnik 5

– spominska plošča, sedež okrajnih forumov
OF in KPJ Bohinj

14.2 Ob cesti nasproti cerkvice

– spominsko znamenje padlim domačinom v
NOB

15. LAŠKI ROVT

(*Martin Gorišek*)

15.1 Laški Rovt 19

– spominska plošča Janezu Maleju

16. LOG

(*Miroslav Pintar*)

16.1 Ob križišču železniške proge in ceste
čez most čez Savo Bohinjko

– spominsko znamenje partizanskemu
prehodu na Lepencah

17. NEMŠKI ROVT

(*Ljubo Sušnik*)

Gasilski dom

17.1 Spominska plošča padlim domačinom v
NOB

17.2 Spominska plošča kurirski postaji G-2

18. NOMENJ

(*Ljubo Sušnik*)

18.1 Ob razpotju ceste v vas

– obelisk padlim borcem in žrtvam v NOB

18.2 Gasilski dom

– spominska plošča padlim gasilcem v NOB * 2

18.3 Rojstna hiša Joža Ažmana, Nomenj 19

– spominska plošča Jožetu Ažmanu * 3

18.4. Nomenj 23

– spominska plošča Janezu Zupanu * 4

19. PODJELJE

(*Emil Šubelj*)

19.1 Nad cesto pod spodnjo vasjo

– spominsko znamenje padlim borcem in
žrtvam v NOB

20. POKLJUKA – KONJSKA DOLINA

(*Emil Šubelj*)

20.1 Na griču v gozdu Stara Poljana

– lesena baraka – Ambulanta E

21. POKLJUKA – MALI DRAŠKI VRH

(*Žiga Arh*)

21.1 Ob poti iz Lipance na Srenjski preval

– spominska plošča padlima borcema
Gorenjskega odreda Poldetu Stražišarju in
Ivanu Bernardu

22. POLJE – BAREČA DOLINA

(*Pavel Malej*)

22.1 Iz Laškega Rovta proti Bareči dolini

– spominsko znamenje prvoborcu Florijanu
Majhnu

23. RAVNE

(*Ljubo Sušnik*)

23.1 Ob cesti v vasi

– spomenik padlim borcem in domačinom v
NOB

23.2 Nekdanja stavba žičnice Kobla

– spominska plošča padlemu kurirju Jožetu
Štendlerju

24. RIBČEV LAZ

(*Boris Rožič*)

24.1 Nasproti cerkvice sv. Janeza Krstnika

– spominsko znamenje, posvečeno boju
Jesenjsko-Bohinjskega odreda

25. SOTESKA

(Miroslav Pintar)

25.1 Pred Pantzovo žičnico

– spomenik ustreljenim talcem

26. SREDNJA VAS

(Emil Šubelj)

26.1 Srednja vas 79

– spominska plošča padlim borcem in
žrtvam v NOB

26.2 Gasilski dom

– spominska plošča padlim gasilcem v NOB

27. SREDNJA VAS – RUDNO POLJE

(Emil Šubelj)

Srednja vas 165

27.1 Spominska plošča in skulptura,
posvečena bitki Triglavske divizije NOVJ

27.2 Spominska plošča, posvečena pohodom
na Triglav

28. SREDNJA VAS – USKOVNICA

(Emil Šubelj)

28.1 Pri sirarni na planini Uskovnica

– spominsko znamenje padlim borcem
Jeseniško-Bohinjskega odreda

28.2 Planinska koča na Uskovnici

– spominska plošča – Koča Jeseniško-
Bohinjskega odreda

29. STARA FUŽINA

(Peter Klanšček)

29.1 Stara Fužina 175

– spominska plošča bratom Gašperin

29.2 Gasilski dom

– spominska plošča padlim gasilcem v NOB

29.3 Stara Fužina 181

– spominska plošča organiziranju vstaje in
padlim vaščanom v NOB

29.4 Zoisov dvorec, Stara Fužina 216

– spominska plošča, posvečena sedežu štaba
Jeseniško-Bohinjskega odreda

30. STARA FUŽINA – PLANINA VOGAR

(Peter Klanšček)

30.1 Na pastirski staji Alojza Zalokarja

– spominska plošča sedežu Voda za zveze
Jeseniško-Bohinjskega odreda

30.2 Ob planinski poti na planino Vogar

– spomenik – obelisk padlim železničarjem
– planincem v NOB

31. STARA FUŽINA – PLANINA VOJE

(Peter Klanšček)

31.1 Ob gozdni cesti na planino Voje

– spominsko znamenje Avgustu Gašperinu

31.2 Planinska koča na planini Voje

– spominska plošča – koča bohinjskih
prvoborcev

32. STUDOR

(Emil Šubelj)

32.1 Studor 48

– spominska plošča padlim borcem in
žrtvam v NOB

33. UKANC – SAVICA

(Boris Rožič)

33.1 Parkirišče pri Koči pri Savici

– spominska plošča neznanemu partizanu

34. UKANC – ZLATOROG

(Boris Rožič)

34.1 Ukanc 103

– spominska plošča posvetovanju aktivistov
OF *5

35. ŽLAN

(Martin Gorišek)

35.1 Žlan 2

– spominska plošča Janezu Podlipniku

Kazalo na Zemljevidu:

* zvezdica – odstranjena obeležja

1 – nahaja se pri investitorju nove hiše

2 – nahaja se v Gasilskem domu Nomenj

3 – nahaja se v muzejski zbirki Historia
Bohinj

4 – ukradena

5 – ukradena

BITNJE

1.1

OBELISK USTRELJENIM TALCEM

Opis: Obelisk z vklesanim posvetilnim verzom Mateja Bora in imeni devetih talcev, ki so jih 13. 5. 1943 pripeljali iz begunjskih zaporov in usmrtili.

Oznaka v Registru nepremičnin kulturne dediščine: EŠD 15716.

Napis: »BREZ GRL MRTVIH ŠIBAK JE ŽIVIH GLAS, KER NI VAS VEČ, ZATO STE VSEPOVSOD, SAJ SMRT VAS JE ŽIVLJENJU DAROVALA«

Padli 13. 5. 1943: Milan Gašperin 1916 Stara Fužina, Anton Jazbec 1910 Vrole, Ivan Jerman 1884 Dobruša, Rafael Koncilja 1919 Zg. Tuhinj, Anton Mežek 1908 Leskovica, Aleksander Oblak 1922 Žirovski vrh, Maksimiljan Sterlič 1922 Žiri, Simon Zima 1900 Grabče, Anton Zupančič 1903 Vinje.

Postavitev in izdelava: Spomenik sta izdelala Kamnoseštvo Ljubljana in kamnosek Franc Logonder, besedilo pa je prispeval pesnik Matej Bor. Postavila sta ga Okrajni odbor ZZB NOV Radovljica in Občinski odbor ZZB NOV Bohinjska Bistrica. Odkrili so ga 4. 7. 1957.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Spomenik je postavljen sredi vasi Bitnje, ob cesti, nasproti hišne številke 8.

Opis dogodkov: Jan Strgar z Bitenj 6, po domače pri Šprahu, je bil svetovno znan čebelar. Ukvarjal se je z vzrejo čebel matic kranjske sivke, ki jih je pošiljal po celem svetu. Strgar je bil mobiliziran v 1. svetovno vojno že leta 1914, toda zaradi prirojene naglušnosti je najprej delal v vojaški pisarni, v letih 1917 in 1918 pa je bil čebelarški učitelj za vojne invalide na Deželni sadjarski in vinarski šoli v Mariboru, kjer se je spoznal

Odkritje spomenika na Bitnjah (vir: Historia Bohinj).

z Rozo Ledinek. Ko se je upokojila, jo je povabil v Bohinj. Pri njem se je zaposlila kot tajnica, zlasti mu je bila v pomoč pri vodenju administracije. Z začetkom druge svetovne vojne so se za čebelarstvo v Bohinju začeli težki časi. Vojni čas je še posebno prizadel Strgarjevo trgovino s čebelami, saj ga je omejitev prometa s čebelami prisilila v zadolžitev. Do še hujšega pretresa v njegovem življenju pa je prišlo leta 1943, ko so partizani iz enote Gorenjskega odreda Rozo Ledinek umorili zaradi domnevnega sodelovanja z okupatorjem, kar pa ni bilo

nikoli dokazano. V povračilo so Nemci 13. maja 1943 sredi vasi Bitnje ustrelili devet talcev (Kos, 1990, 74–75).

Med ustreljenimi talci je bil tudi Bohinjec Milan Gašperin iz Stare Fužine. Pokopan je v XVIII. skupnem grobu na grobišču talcev na graščinskem vrtu v Begunjah.

BOHINJSKA BISTRICA

2.1

SPOMINSKA PLOŠČA NA KULTURNEM DOMU JOŽA AŽMANA

Opis: Marmornata plošča na kulturnem domu Joža Ažmana, kjer je bila 1. maja 1979 slavnostna seja CK KPJ ob 40. obletnici konstituiranja CK KPJ.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 11193.

Napis: »DOM JOŽA AŽMANA SO ZGRADILI DELOVNI LJUDJE IN OBČANI OB 40. LETNICI KONSTITUIRANJA CK KPJ, KI JE BILO 1939. LETA V HIŠI TOMAŽA GODCA. OB TEJ PRILIKI IN OB 60. LETNICI KPJ IN SKOJ JE BILA 1. MAJA 1979 V TEM DOMU SLAVNOSTNA SEJA CK KPJ POD VODSTVOM TOVARIŠA TITA.—OBČINSKA KONFERENCA ZKS RADOVLJICA«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je izdelal kamnosek Alojz Vurnik po naročilu Občinskega komiteja ZKS Radovljica. Odkrita je bila 1. 5. 1979, ko je bila pod vodstvom maršala Josipa Broza – Tita slavnostna seja CK ZKJ.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Za ploščo skrbi Občina Bohinj.

Lokacija in dostop: Kulturni doma Joža Ažmana, Triglavska cesta 16, na sprednji levi steni fasade.

Opis dogodkov: V prvi polovici leta 1978 se je Občinska konferenca Zveze komunistov Slovenije v zelo kratkem času odločila, da bo naslednje leto ob praznovanju 1. maja v Bohinjski Bistrici jubilejno zasedanje CK ZKJ, s katerim bi praznovali 40 let od sestanka, ki se je leta 1939 odvijal v Muzeju Tomaža Godca. Ker v Bohinju po 2. svetovni vojni

ni bilo primerne objekta, kjer bi izpeljali dogodke, so v osmih mesecih zgradili kulturni dom. Najprej je bil novembra leta 1978 izveden občinski referendum, na katerem se je 86,9 % občanov z Nomenja, Bitenj, Raven, Bohinjske Bistrice, Nemškega Rovta, Savice, Kamenj, Polj in Ribčevega Laza odločilo za finančni samoprispevek h gradnji kulturnega doma. S

tem referendumom so se prostovoljno zavezali, da bodo pet let plačevali med 1,5 % in 4 % dohodka letno. Lastniki počitniških hiš so prispevali po 500 dinarjev na leto. Kulturni dom so poimenovali so po predvojnemu

komunistu in revolucionarju Jožu Ažmanu z Nomenja. Načrt za dom je izdelal Turist – progres, inženiring Radovljica. Gradilo ga je gradbeno podjetje Gradis Jesenice (Kos, 1990, 84; Poštrak, Kalan, 2019).

Gradnja kulturnega doma. Zgradba je bila zasnovana kot spominsko obeležje in kot večnamenski kulturni dom (vir: arhiv Stanke Zupan).

Priprave na otvoritev 1. maja 1979. (vir: Muzej zgodovine Jugoslavije).

BOHINJSKA BISTRICA

2.2

SPOMENIK LJUDSKE VSTAJE IN BOJA PROTI OKUPATORJU

Opis: Lesen relief, ki je sestavljen iz šestih kvadrov, ponazarja napredno delavsko gibanje in revolucijo pod Titovim vodstvom, ljudsko vstajo v Bohinju, boj proti okupatorju in zmago leta 1945. Na kvadrkih so urezane podobe iz delavskega in partizanskega boja. Vidna je letnica 1939, ter podobi Staneta Žagarja in Tita. Na ploščici na podnožju spomenika je napis Tomaž Godec.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 10364.

Napis: »SPOMENIK PONAŽARJA NEPRETRGANO NIT DELAVSKEGA GIBANJA IN SOCIALISTIČNE REVOLUCIJE POD VODSTVOM KPJ S TOV. TITOM NA ČELU IN LJUDSKE VSTAJE V BOHINJU, KI STA JO ORGANIZIRALA V LETU 1941 TOMAŽ GODEC IN STANE ŽAGAR MLAJŠI TER SPLOŠNE NARODNOOSVOBODILNE BORBE PROTI OKUPATORJU DO ZMAGE SOCIALISTIČNE REVOLUCIJE V JUGOSLAVIJI.«

Postavitev in izdelava: Spomenik je po načrtu akademskega slikarja Slavka Tihca izdelala mizarska delavnica LIP Bled, obrat Tomaž Godec, Bohinjska Bistrica. Odkrili so ga 30. 4. 1979.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Za spomenik skrbi Občina Bohinj.

Lokacija in dostop: Na dvorišču pred Kulturnim domom Joža Ažmana (jugozahodna stran hiše), Triglavska cesta 16, Bohinjska Bistrica.

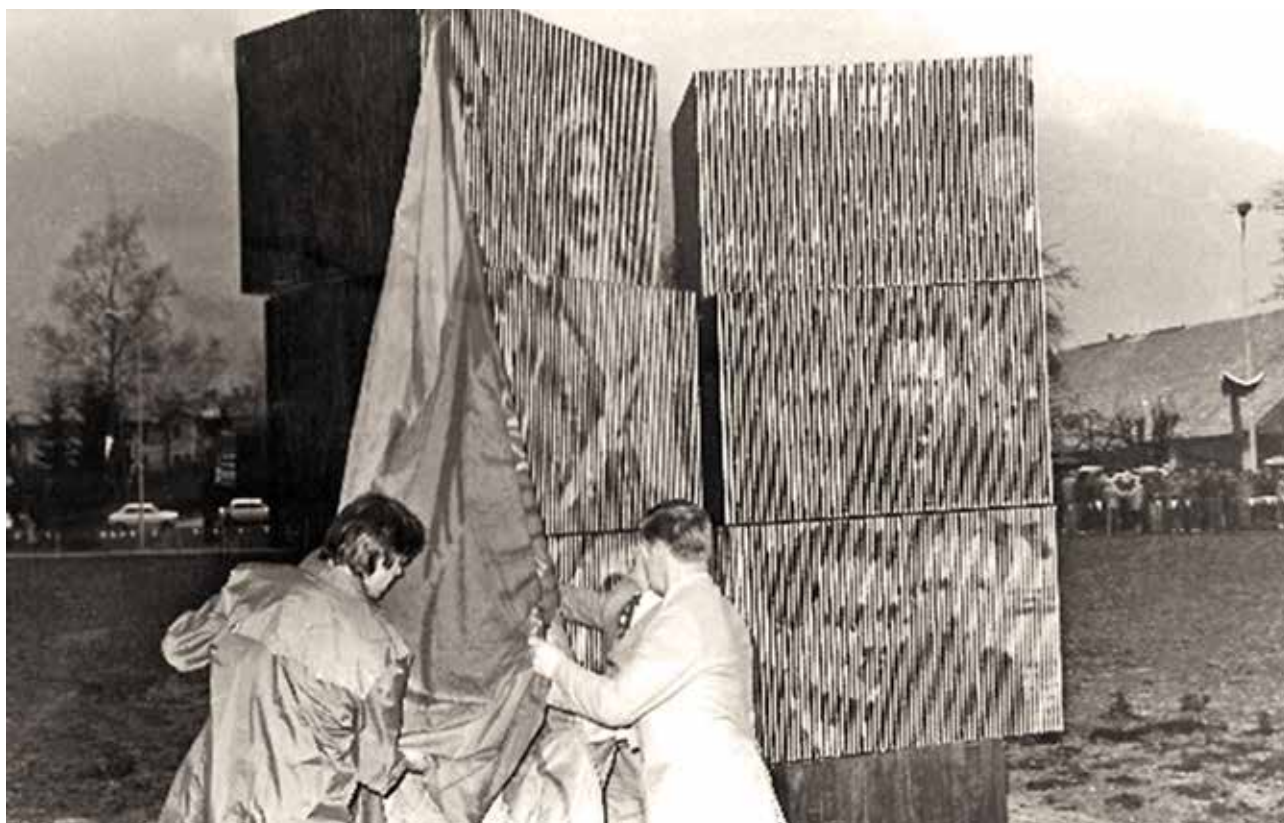
Opis dogodkov: Po prvi svetovni vojni se je revolucionarna dejavnost v Bohinju zelo razširila. Pogoji za to so izhajali iz štiriletno vojne z vsemi negativnimi posledicami. Ideje naprednega delavskega gibanja pa so prinašali tudi delavci, zaposleni v Železarni KID na Jesenicah in jugoslovanskih državnih železnicah. Dejavnost se je še okrepila, ko so se začeli vračati domov vojni ujetniki iz

Rusije, predvsem po prihodu tistih, ki so se udeležili oktobrske revolucije. Glavni organizatorji revolucionarne dejavnosti so bili Joža Ažman, Jernej in Janez Iskra, Karel Jurgec, Janez Malej, Nikolaj Mencinger, Matevž Polajnar, španski borec Jože Repinc, Franc Vojvoda, Alojz Tišov in udeleženec oktobrske revolucije Janez Zupan.

Leta 1919 so ustanovili socialdemokratsko stranko, iz katere je leta 1920 nastala Komunistična partija. Njihovo politično delovanje se je hitro širilo po vaseh in pridobivalo somišljenike med delavci in krajanji. Posebno skrb so posvečali mladini. Z njo je uspešno delal vsestranski športnik Tomaž Godec. Prvi rezultati so se pokazali že pri volitvah v ustavodajno skupščino države Srbov, Hrvatov in Slovencev 23. 11. 1920. V občini Bohinjska Bistrica je od 439 oddanih glasov dobila Komunistična partija 92 glasov ali 21 %. Na občinskih volitvah v maju 1921 je lista »Zveza delovnega ljudstva« od 381 oddanih glasov volivcev dobila 111 glasov ali 20 %. Tako je dobila od skupnih 24 kar sedem odborniških mest. Po zloglasni »Obznani« decembra leta 1920, ko so Komunistično partijo prepovedali, je bilo njeno delovanje ovirano. Leta 1922 je bilo kljub temu v Bohinju že čez 80 članov Komunistične partije. Pregarjala jih je oblast. Orožniki so delali hišne preiskave, nadzirali so njihovo gibanje. Po sprejetju zakona o zaščiti države v avgustu 1921 so komunisti začeli pollegalno delo, ki je kasneje prešlo v popolno ilegalno.

Vendar politično delo ni zamrlo. Že leta 1922 je začela delovati 15-članska skupina skojevcev. Ustanovni sestanek, na katerem so bili navzoči tudi dr. Milan Lemež iz Ljubljane, Tone Vergel in Valentin Vister z Jesenic, je bil pri slapu Savice. Leta 1924 so se povezali z Zvezo delavske mladine Jesenice, kar jim je omogočilo uspešnejše delovanje in večanje članstva. Organizirali so tudi partijsko celico na Nomenju, leta 1926 partijsko celico in skupino skojevcev na Poljah (Laški Rovt) za Bukovo dolino, leta 1930 v Srednji vasi in Stari Fužini, leta 1938 skupino skojevcev na Nomenju in leta 1939 v Bohinjski Bistrici.

1. 9. 1935 je bilo ustanovljeno Društvo kmečkih fantov in deklet s sedežem v Bohinjski Češnjici. Društvo je postalo najmočnejše legalno oporišče komunistov. S svojimi programi dela na kulturno-prosvetnem področju, ter s športnimi prireditvami in tekmovanji so pritegnili v organizacijo stare in mlade. Idejni vodja izvajanje programov je bil Tomaž Godec. Oblast je šele leta 1940 prišla na sled političnemu delu komunistov v

Na predvečer 1. maja 1979 je spomenik odkril sekretar medobčinskega sveta ZKS za Gorenjsko Zdravko Krvina (vir: arhiv Občine Bohinj).

društvu, zaradi česar so društvo 27. 7. 1940 razpustili.

Vse do leta 1936 so imeli komunisti v Bohinju le posredno povezavo z Okrožnim komitejem KPS Jesenice. Tega leta pa je postal član Okrožnega komiteja KPS Jesenice Joža Ažman. S to neposredno povezavo sta se izboljšala delo in obveščanje partijskih celic. Za propagando in izobrazbo so prejeli literaturo in časopisa Rdeči prapor in Proletarska mladina iz Ljubljane, s političnim materialom pa jih je oskrbovala tudi tehnika Okrožnega komiteja KPS Jesenice.

Med obema vojnama so komunisti v Bohinju uspešno delovali. Imeli so veliko podpornikov in simpatizerjev. Od leta 1938 dalje sta v Bohinj nekajkrat prišla Edvard Kardelj in Franc Klopčič, z Jesenic pa Tone Vergel in Valentin Vister.

Nacistična zasedba domovine aprila 1941 ni presenetila komunistov v Bohinju. Organizirali so široko akcijo pridobivanja prebivalcev za odpor proti okupatorju.

Gibanje OF je v letu 1943 zajelo vse vasi. Ustanovljeni so bili Rajonski komite KPS Bohinj, Rajonski komite OF Bohinj, Rajonski komite ZKM Bohinj, okrajna gospodarska komisija in narodna zaščita. Spomladi leta 1944 so se rajoni preoblikovali v okraje. V decembru istega leta sta se okraja Bled – Gorje in Bohinj združila v okraj Bohinj – Bled. Z odhodom mlajših letnikov v enote so nastale tudi večje kadrovske spremembe.

V drugi polovici leta 1944 leta je bila Zgornja Bohinjska dolina že osvobodjena. Priborjeno ozemlje so zvesto varovale enote Jeseniško – Bohinjskega odreda. Sovražnik je vpadel v to območje samo še z močnimi silami.

Iz Bohinja je odšlo v partizane približno 1000 mož in fantov. Med njimi so bile tudi mladinke prostovoljke. Aretiranih je bilo več kot 300 domačinov, nekateri po večkrat. Mnogi izmed njih so bili poslani v koncentracijska taborišča v Nemčiji. Izselenih je bilo čez 200 članov družin v razne kraje po Nemčiji. Izmed njih se po osvoboditvi ni vrnilo 273 domačinov (Kos, 1990, 84–86).

Fotografija spomenika, ki je nastala 1. maja 1979 (vir: arhiv Občine Bohinj).

BOHINJSKA BISTRICA 2.3

OSREDNJI SPOMENIK PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM NOB

Opis: Spomenik v obliki na skali lebdečega sarkofaga z bronastimi motivi partizanskega boja je posvečen 273 borcem in žrtvam 2. svetovne vojne iz Bohinja. Na plošči ob spomeniku je verz Franceta Prešerna iz Krsta pri Savici.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 11188.

Napis: »MANJ STRAŠNA NOČ JE V ČRNI ZEMLJI KRILI, KO SO POD SVETLIM SONCEM SUŽNI DNOVI 1941–1945«

Postavitev in izdelava: Idejo in načrt za spomenik je izdelal akademski slikar Albin Polajnar. Spomenik sta izdelala Gradbeno podjetje Bohinj iz Bohinjske Bistrice in Kamnoseštvo Kopriva iz Sežane. Spomenik je postavila Krajevna organizacija ZB NOV Bohinjska Bistrica dne 22. 7. 1966.

Stanje in spremembe: Za spomenik skrbi Občina Bohinj. Spomenik je prvotno stal na Trgu svobode, Triglavska cesta 16. Leta 2006 je bil zaradi izgradnje Mercatorjevega centra prestavljen v park pred Kulturnim domom Joža Ažmana. Leta 2020 je Občina Bohinj zaradi dotrajanosti skalovja in drugih poškodb na spomeniku izvedla prenovo, ki jo je skladno s pogoji in soglasjem ZVKDS izvedlo podjetje Art Arena, d.o.o. Občina Bohinj je na ZVKD Kranj vložila pobudo, za razglasitev spomenika za spomenik lokalnega pomena.

Lokacija in dostop: V parku pred kulturnim domom Joža Ažmana, Bohinjska Bistrica.

Opis dogodkov: V času 2. svetovne vojne 1941–1945 je padlo v bojih, umrlo v koncentracijskih taboriščih in izseljenstvu, bilo ubitih kot talci ali umrlo kot žrtev terorja 273 domačinov iz Bohinja (Kos, 1990, 87).

Bohinjska Bistrica	43
Bitnje	4
Brod	13
Bohinjska Češnjica	26
Gorjuše	16
Jereka	12
Kamnje	8
Koprivnik	9
Log v Bohinju	1
Nemški Rovt	7
Nomenj	18
Podjelje	6
Polje	16
Ravne	9
Ribčev Laz	4
Savica	5
Stara Fužina	36
Srednja vas	26
Studor	13
Žlan	1

Spomenik na prvotni lokaciji pred nekdanjim obratom Almile (vir: Historia Bohinj).

Polajnarjeva skica spomenika (vir: Historia Bohinj).

BOHINJSKA BISTRICA 2.4

SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM V NOB

Opis: Spominsko znamenje—skala s štirimi bronastimi ploščami s podatki 35 borcev in 13 žrtev fašističnega nasilja med leti 1941 in 1945 iz Bohinjske Bistrice, Bitenj in Loga.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 11191.

Napis: Prva plošča (sprednja stran, zgoraj): »ŽRTVOVALI SO ŽIVLJENJA V REVOLUCIJI 1941–1945 IZ BOH. BISTRICE, BITENJ, LOGA«

Druga plošča (sprednja stran, spodaj): BORCI: Godec Tomaž, Žnidar Viktor, Torkar Franc, Majhen Florijan, Arh Alojz, Bernot Srečko, Rozman Bogomir, Ravnik Anton, Rozman Jože, Štendler Jože, Polajnar Franc, Ogrin Božidar, Ravnik Franc, Grobotek Franc, Thaler Franc, Selan Jože, Thaler Janez, Arh Janez, Vojvoda Franc, Perc Maks, Strgar Jakob, Miami Feliks, Sodja Lovro, Kopač Peter, Iskra Franc, Žnidar Alojz, Rozman Avgust, Korošec Leopold, Mencinger Anton, Sivec Ferdinand, Kafol Rafael.

Tretja plošča (levo): Torkar Ivan, Žnidar Janez, Arh Alojz, Žen Jože.

Četrta plošča (desno): Ostale žrtve: Sodja Lovro, Mencinger Franc, Mencinger Stanko,

Mencinger Lelja, Mencinger Nika, Godec Franc, Valentinčič Ludvik, Pirc Antonija, Arh Jakob, Kuhar Janez, Trojar Srečko, Bernot Janez, Rozman Janez.

Postavitev in izdelava: Po načrtu krajevne organizacije ZZB NOV so ga izdelali Livarna Železarne Jesenice in kamnosek Franc Logonder. Postavljeno in odkrito je bilo leta 1976.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Za spomenik skrbi Občina Bohinj.

Lokacija in dostop: Sredi Bohinjske Bistrice, ob stavbi Občine Bohinj (pred Gasilskim domom), Triglavska cesta 35. Občina Bohinj je na ZVKD Kranj vložila pobudo za pripravo predloga za razglasitev spomenika za spomenik lokalnega pomena.

BOHINJSKA BISTRICA 2.5

PLOŠČA V SPOMIN NA ODLOČITEV ZA VSTAJO V BOHINJU

Opis: Bronasta plošča na hiši, kjer so 13. 12. 1941 bohinjski borci pod vodstvom Tomaža Godca sklenili, da bodo začeli z vstajo proti okupatorju.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 11195.

Napis: »V TEJ HIŠI SO POD VODSTVOM TOMAŽA GODCA BOHINJSKI AKTIVISTI 14. DECEMBRA 1941 SKLENILI, DA BODO ZAČELI SPLOŠNO VSTAJO PROTI OKUPATORJU V BOHINJU. APRIL 1979. KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZZB NO BOHINJSKA BISTRICA«

Postavitev in izdelava: Ploščo je izdelala Livarna Železarne Jesenice na pobudo krajevnega organizacije ZB NOV Bohinjska Bistrica, ki jo je tudi vzdala in odkrila 26. aprila leta 1979.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Za ploščo skrbi Občina Bohinj. Plošča je potrebna konservatorskega čiščenja.

Lokacija in dostop: Na fasadi hiše, kjer je bila včasih gostilna pri Šturmu, Vodnikova cesta 21, Bohinjska Bistrica.

Opis dogodkov: V nedeljo, 14. 12. 1941, sta imela Tomaž Godec, glavni poveljnik in organizator upora, in Stane Žagar ml. v kletnih prostorih Šturmove gostilne sestanek z zaupniki. Dajala sta še zadnja navodila in pojasnila za uspešno izvedbo vstaje, ki naj bi se zgodila 15. in 16. decembra 1941.

Ljudje, ki so se izrekli za upor, so ves dan

hodili iz vseh vasi po informacije. Zvečer pa sta izvedela, da sta dva od zaupnikov iz strahu pred Nemci na lastno pest odpovedala napovedani upor. Godec in Žagar sta bila o tem prepozno obveščena, zato nista imela možnosti ničesar ukrepati. Odšla sta na Nomenj, kjer so priprave tekale naprej. Načrtovana akcija na Nomenju se je 16. 12.

1941 začela, ni pa uspela. Preprečila sta jo vojaštvo in policija. Partizani in prostovoljci so se napadom umaknili. Za njimi sta odšla

tudi Tomaž Godec in Stane Žagar ml. (Kos, 1990, 87–88).

Priprave na otvoritev spominske plošče ob prazniku dela leta 1979 so se v Bohinjski Bistrici začele že 26. aprila 1979, ko so odkrili spominsko ploščo na Šturmovi hiši (vir: Historia Bohinj).

BOHINJSKA BISTRICA

2.6

PLOŠČA V SPOMIN NA ZAČETEK VSTAJE LETA 1941

Opis: Bronasta plošča, posvečena začetku splošne vstaje proti okupatorju pod vodstvom Tomaža Godca.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 11195.

Napis: »V KLETI TE HIŠE—TAKRATNE SIRARNE, SO BISTRŠKI AKTIVISTI S TOMAŽEM GODCEM 13. DECEMBRA 1941 ZAČELI S SPLOŠNO VSTAJO PROTI OKUPATORJU V BOHINJU. APRILA 1979. KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZZB NOV BOHINJSKA BISTRICA«

Postavitev in izdelava: Ploščo je izdelala Livarna Železarne Jesenice na pobudo krajevnice organizacije ZB NOV Bohinjska Bistrica, ki jo je tudi vzdala in odkrila 26. aprila leta 1979.

Stanje in spremembe:

Plošča je bila v začetku meseca maja 2025 odstranjena s porušene hiše. Lastnik bo ploščo namestil na novozgrajeno hišo. Plošča je potrebna konservatorkega čiščenja.

Lokacija in dostop: Prvotno na fasadi nekdanje Sirarne Bohinjska Bistrica, Vodnikova cesta 29.

Opis dogodkov: Na posvetu pri Kocijanu na Bukovščici, ki ga je vodil Stane Žagar, je bil 5. 12. 1941 sprejet sklep, da bo na Gorenjskem prišlo do decembrske vstaje.

Na posvetu so bili navzoči tudi člani štaba Gorenjskega odreda in Pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko. V Bohinju je bil glavni organizator Tomaž Godec. Po

vaseh je organiziral sestanke s člani OF in ustanavljal vaše odbore OF. Domačine je spodbujal k vsesplošnemu odporu proti okupatorju. Pomagal mu je Stane Žagar mlajši, ki je že od novembra 1941 obnavljal nekdanje skupine skojevcev in iz napredne mladine sprejemal nove člane.

V soboto 13. decembra 1941, je Tomaž Godec sklical sestanek zaupnikov odborov OF v bohinjskih vaseh. V kleti sirarne v Bohinjski Bistrici so govorili o uporabi na Gorenjskem. Prisostvoval je Stane Žagar

Otvoritev spominske plošče (vir: Historia Bohinj).

Fotografija hiše pred rušitvijo (vir: Arhiv KO ZB Bohinj).

mlajši. Dogovorjeno je bilo, da začnejo z množičnim uporom 16. decembra 1941. Pogoj je bil, da zaupniki iz vasi potrdijo svojo udeležbo in izrečejo obljubo, da ne bodo ničesar izdali. Določene so bile tudi zadolžitve o nabavi orožja, municije, obveščanju, preskrbi, sestavu čet in vodov ter prevzemu občine (Kos, 1990, 88).

Plošča je bila slovesno odkrita aprila 1979 (vir: Arhiv Občine Bohinj).

BOHINJSKA BISTRICA

2.7

GODČEVA HIŠA

Opis: Stavba, rojstna hiša.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 11192.

Postavitev in izdelava: Obrtniška hiša, v kateri je bila nekoč usnjarska delavnica (Bohinjska Bistrica 117). Zgrajena leta 1900/1901. Rojstna hiša Tomaža Godca. V njej je danes urejen muzej z več razstavami, ki prikazujejo zgodovino Bohinja od prve poselitve do 2. sv. vojne. Na ogled je tudi rekonstrukcija nekdanje usnjarne. Leta 2012/2013 je bil hiši dodan prizidek za dvigalo in sanitarije.

Stanje in spremembe: Lastnik hiše je Občina Bohinj, ki skrbi za njeno vzdrževanje. Fasada je bila leta 2020 obnovljena, a zaradi vlage že odstopa. Potrebna bi bila izdelava drenaže.

Lokacija in dostop: Leži ob potoku Bistrica, Zoisova ulica 15, Bohinjska Bistrica

Opis dogodkov: Prvi lastnik hiše je bil Jurij Godec. Leta 1900 (ali v začetku 1901) se je z družino preselil v novo hišo (Bohinjska Bistrica 117). V njej je uredil usnjarsko delavnico. Hišo z usnjarno je po njegovi smrti podedoval sin Blaž, nato je prešla v lastništvo Tomaža Godca. Leta 1979 so jo odkupili od Nečaka Antona Godca in v njej uredili

muzej. Finančna sredstva za odkup rojstne hiše, njeno obnovo in pripravo spominske razstave o Tomažu Godcu in NOB v Bohinju je prispevala skupščina gorenjskih občin in republiške ter zvezne družbeno-politične organizacije. Gorenjski muzej in Tehniški muzej Slovenije sta bila zadolžena za pripravo razstave. Razstavo *Konstituiranje CK KPJ*

od 15. do 18. 3. 1939 v Boh. Bistrici sta pripravila France Filipič in Ivan Križnar. France Benedik pa je pripravil razstavo *Napredno gibanje in narodnoosvobodilni boj v Bohinju in Tomaž Godec–spominska soba*. Pri zbiranju muzejskega gradiva so naleteli na težave, saj se je o »revolucionarni zgodovini Bohinja za obdobje 1941–1945« ohranilo zelo malo dokumentov.

Muzej Tomaža Godca je najprej vodila Občina Radovljica, dokler ni leta 1995 prešel v roke novo nastale Občine Bohinj. Od leta 1997 do 2023 je upravljanje z muzejem prevzel Gorenjski muzej, nato Turizem Bohinj. V Gorenjskem muzeju so postopoma med leti 2014 in 2023 pripravljali stalne razstave, ki prikazujejo zgodovino Bohinja od prve poselitve v železni dobi do 2. svetovne vojne. Dne 28. 6. 2024 je Združenje borcev za vrednote NOB Krajevna organizacija Bohinj v Muzeju Tomaža Godca postavila pano *Zemljevid obeležij NOB v Bohinju*.

Hiša leta 1978, ko so začeli z obnovitvenimi deli (vir: Arhiv Stanke Zupan).

Hiša, ko je v njej še delovala usnjarna v prvi polovici 20. stol. (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

BOHINJSKA BISTRICA 2.7.1

SPOMINSKA PLOŠČA TOMAŽU GODCU

Opis: Marmornata spominska plošča na rojstni hiši.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 11192.

Napis:

»V TEJ HIŠI JE BIL ROJEN TOMAŽ
GODEC ORGANIZATOR VSTAJE PROTI
OKUPATORJU V BOHINJU LETA 1941
USTRELJEN V MATHAUSNU 19. 4. 1942«

Postavitev in izdelava: Plošča je bila nameščena na fasado leta 1979 ob obnovi rojstne hiše Tomaža Godca. Otvoritvena slovesnost je bila 1. maja 1979.

Stanje in spremembe: Za ploščo skrbi Občina Bohinj. Leta 2021 so obnovili zlate črke na plošči.

Lokacija in dostop: Muzej Tomaža Godca, Zoisova ulica 15, na fasadi na levi strani od vhoda.

Opis dogodkov: Tomaž Godec je bil rojen 15. 12. 1905 v Bohinjski v številni družini usnjarja Jurija Godca. Po odsluženju vojaškega roka leta 1927 je odkupil zadolženo domačijo v Bohinjski Bistrici. Začel je s samostojno usnjarsko obrtjo. Nastopal je na javnih zborovanjih ter pomagal organizirati razne prireditve in kmečke praznike. Sodeloval je pri ustanavljanju Društev kmečkih fantov in deklet v bohinjskih vaseh. Član KPS je postal leta 1933. Politično delo je znal spretno prikriti v športni aktivnost z mladino. Tako ga orožniki kljub preiskavam in nadzorom niso odkrili. Na orožne vaje je bil klican tudi trikrat na leto po mesec dni. Januarja 1941 je bil aretiran in poslan v koncentracijsko taborišče Ivanjica v Medžurečje. V taborišče se je politično še bolj utrdil. Razpad stare Jugoslavije je dočakal kot rezervist v

obrambni četi na Poreznu. Čez Jelovico se je vrnil domov v Bohinjsko Bistrico. Takoj je stopil v stik z Jožetom Ažmanom in drugimi komunisti. Skupaj z njimi je organiziral sestanke po vaseh in pojasnjeval nastalo situacijo. Ze 20. 4. 1941 se je na Slamnikih udeležil posveta komunistov, ki ga je vodil Stane Bokal, prisostvoval je sestankom, ki jih je v Bohinju vodil Stane Žagar ml.

Ko so prišli v Bohinj Italijani, je bil previden in se je skrival. Zadrževal se je pri zanesljivih ljudeh v vaseh. V ilegalo je odšel 8. 6. 1941 in se 25. 6. 1941 pridružil Ažmanovi skupini.

V prvi polovici novembra 1941 je bil nad Nomenjem sestanek, ki ga je vodil Lojze Kebe – Štefan, član vojno revolucionarnega komiteja za Gorenjsko. Na sestanku je bil imenovan tričlanski vojni štab za Bohinj, v katerega je bil določen Tomaž Godec. Postal je glavni poveljnik in organizator priprav in izvedbe splošnega upora v Bohinju. S Stanetom Žagarjem ml. sta zadnja dva dneva pred predvideno vstajo v Bohinjski Bistrici vodila sestanke z udeleženci in dajala konkretne naloge za akcijo. Po neuspehi akciji 16. 12. 1941 v Nomenju sta se z borci in komandantom Prešernovega bataljona, Stanetom Bokalom umaknila na Podjelje.

S Podjelij je Godec s skupino prvoborcev odšel na Pšinc nad Uskovnico. Bivališče so večkrat menjali. Usoden je bil premik na osovino stran Grintovca 12. 3. 1942. Na poti skozi Staro Fužino so bili izdani. Naslednji dan je bil Godec na planini Voje ujet. Pripeljali so ga v zapore v graščino v Begunjah na Gorenjskem. Čeprav so ga mučili, ni ničesar izdal. Imenovali so ga za »banditenfirerja« in obsodili na smrt. Določen je bil v skupino 50 talcev, nad katerimi so se maščevali za ubitega jeseniškega župana Karla Lukana. Odpeljani so bili v koncentracijsko taborišče Mauthausen, kjer je bil 20. 4. 1942 ustreljen in upepeljen.

Poleg njegovega političnega delovanja pa je bil aktiven tudi na drugih področjih. Ukvarjal se je s športom. Organiziral je več smučarskih tekem, na katerih je tudi sam sodeloval. Kot

Članica Sveta federacije SFRJ Lidija Šentjurska ob odprtju muzeja Tomaža Godca leta 1979 (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

član državne reprezentance je sodeloval na mednarodnih tekmovanjih v smučarskem teku. Prizadeval si je za dvig bohinjskega turizma. Veliko truda je vlagal v razvoj planinstva in v gradnjo planinskih domov.

Tomaž Godec: od usnjarja do prvborca (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

Aretirani Tomaž Godec z nemškimi policisti 1942 leta v Bohinjski Bistrici (vir: Mile Pavlin, JBO).

Ime obeležja: Spominska plošča Tomažu Godcu.

Opis: Marmornata plošča. Muzejski predmet.

Napis: »V TEJ HIŠI JE BIL ROJEN
TOMAŽ GODEC PRVOBOREC NOV.
USTREJEN KOT TALEC 17. 4 1942
SLAVA NJEGOVEMU SPOMINU. BORCI
BOHINJA«

Postavitev in izdelava: Ploščo je izdelal kamnosek Franc Logonder po načrtu Občinskega odbora ZZB NOV Bohinjska Bistrica. Odkrili so jo 13. 12. 1953. Na njej je zapisan napačen datum smrti.

Stanje: Plošča je cela, a bi bila potreba konservatorskega čiščenja.

Lokacija in dostop: Plošča je shranjena v depoju Gorenjskega muzeja v Kranju.

Hiša Tomaža Godca je bila ob slovesnosti okrašena z venci in zastavami (Vir: Historia Bohinj).

Odprtje plošče pred Godčevo hišo (vir: Historia Bohinj).

Ime obeležja: Spominska plošča Tomažu Godcu.

Opis: Muzejski predmet.

Napis: »V TEJ HIŠI JE BIL ROJEN TOMAŽ GODEC PRVOBOREC, ORGANIZATOR VSTAJE V BOHINJU L. 1941 USTRELJEN V MATHAUSENU 20. 4. 1942«

Postavitev in izdelava: Plošča je bila ulita iz bronu v livarni v Železarni Jesenice. Zraven plošče je bil nameščena vlita podoba partizana s puško in zastavo. Na plošči je relief Triglava. Pod ploščo je bil kovan ornament.

Lokacija in dostop: Plošča je shranjena v depoju Gorenjskega muzeja v Kranju.

Stanje: Plošča bi bila potreba konservatorskega čiščenja, ornament ni ohranjen.

Odprtje plošče pred Godčevo hišo (vir: Historia Bohinj).

BOHINJSKA BISTRICA 2.7.2

SPOMINSKA PLOŠČA KONSTITUIRANJU CK KPJ

Opis: Spominska plošča, posvečena konstituiranju CPK KP Jugoslavije.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 11192.

Opis dogodkov: Tomaž Godec je že v letu 1938 je v svoji hiši prvič gostil Edvarda Kardelja, ki je imel sestanke s komunisti. Marca 1939 pa je tu potekal sestanek pod vodstvom tovariša Josipa Broza–Tita. Dnevni red sestanka je obsegal pet točk: poročila Josipa Broza o notranji krizi v KPJ, vprašanje organizacije in čiščenja partije, januarska resolucija CK KPJ, odnos KPJ do mladine in trenutna politična situacija. Udeleženci sestanka so se najbolj posvetili obravnavanju problemov organiziranosti KPJ, še posebej preverjanju in očiščenju

Napis: »TU SE JE V DNEH OD 15. DO 18. MARCA 1939 POD VODSTVOM TOVARIŠA TITA KONSTITUIRAL CENTRALNI KOMITE KOMUNISTIČNE PARTIJE JUGOSLAVIJE—OB 40. LETNICI CK KPJ«

Postavitev in izdelava: Spominska plošča je iz marmorja. Na hišo je bila nameščena 1. 5. 1979, ob 40. obletnici domnevnega konstituiranja CK KPJ.

Stanje in spremembe: Za ploščo skrbi Občina Bohinj. Leta 2021 so obnovili zlate črke na plošči.

Lokacija in dostop: Muzej Tomaža Godca, Zoisova ulica 15, na fasadi desno od vhodnih vrat v muzej.

partijskih vrst. Soglasno so sprejeli nekaj izključitev iz KPJ, predvsem tistih vidnejših članov, ki so jih že prej v času stalinističnih čistk aretirali v Moskvi in obsodili na smrt. Sestanek je potekal v strogi tajnosti, saj se ga je udeležil celotni takratni vrh KPJ. Glede datuma sestanka se v različnih virih pojavljajo tri različice: med 13. in 17. marcem, med 15. in 18. marcem in med 19. in 21. marcem. Kasneje so uradno razglasili, da je sestanek potekal od 15. do 18. marca 1939 v hiši Tomaža Godca in da je bil tukaj konstituiran Centralni komite

Ob otvoritvi muzeja in postavitvi spominske plošče je Tito v spomin dobil tudi sliko z rojstno hišo Tomaža Godca (vir: Muzej zgodovine Jugoslavije).

Komunistične partije Jugoslavije. To je bilo napisano tudi na spominsko ploščo in objavljeno v časopisih. Tito po koncu tega sestanka v resnici še ni postal generalni sekretar CK KPJ, niti se v Bohinjski Bistrici ni konstituiral CK KPJ. To se je zgodilo šele 19. oktobra 1940, ko je v Zagrebu potekala 5. državna konferenca KPJ.

Pred to konferenco je Godec v hiši ponovno gostil najvišje partijske funkcionarje (Tita, Kardelja, Djilasa, Ribarja Lolo), sam pa se je konference udeležil kot delegat.

Josip Broz Tito s folklorno skupino Tomaž Godec iz Bohinjske Bistrice pred Muzejem Tomaža Godca leta 1979 (vir: Fotodokumentacija Dela, Foto: Joco Žnidaršič).

BOHINJSKA BISTRICA

2.8

GROBIŠČE PADLIH MED NOB

Opis: Niz kamnitih nagrobnih plošč z imeni in fotografskimi portreti 22 padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja, 1941–1945.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 10314.

Napis: Na sredini grobišča je postavljena plošča z napisom: »ZA RODOM ROD NAJ VAS ČASTI, HVALEŽNI ZA PRELITO KRI! ZZB 1982«

10 nagrobnih plošč postavljenih levo od sredinske plošče z imeni žrtev: Franc Selan Brinca, Lovrenc Rozman Bor, Franc Grobotek Črtomir, Bogomil Rozman Zrinjski, Jožef Rozman Kostja, Stanko Košnik Pepi, Janko Zupanc, Franci Zupanc, Franc Thaler, Stanko Thaler, Jožef Repinc, Lovrenc Ravnik, Janez Ravnik.

10 nagrobnih plošč postavljenih desno od sredinske plošče z imeni žrtev: Janez

Ravnik, Martin Andolšek Gams, Mihael Čelik, Franc Podlipnik, Ciril Malej, Ivan Malej, Srečko Medvešček, Janez Tavčar, Jože Repinc in trije neznani partizani. (glej fotografije posameznih spominskih plošč na naslednji strani.)

Postavitev in izdelava: V mesecu novembru leta 1945 so bili iz partizanskih grobov, raztresenih širom domovine, prekopani padli borci iz Bohinja. Od tega je 19 pokopanih v skupnem grobišču na krajevnem pokopališču v Bohinjski Bistrici. Trije so neznani. Jožef Malej ni pokopan v grobu desno št. 7. Še vedno je na krajevnem pokopališču v Čepovanu. Med grobovi padlih borcev je pokopanih pet po vojni umrlih borcev, ki so želeli biti med njimi – nekdanjimi soborci. Kraj za skupno grobišče je določil Občinski odbor ZB NOV Bohinjska Bistrica.

Stanje in spremembe: Grobišče je bilo urejeno leta 1946 po načrtu organizacije ZB NOV Bohinjska Bistrica. Marmornate plošče je izdelalo Kamnoseštvo Hotavlje, podatke padlih pa vklesal kamnosek Franc Lagonder.

Prvotno je imelo grobišče 17 nagrobnih plošč.

Leta 1983 je bilo grobišče preurejeno. Takrat so na obzidje pokopališča postavili 20 novih kamnitih plošč in posodobili celoten spominski prostor. Grobišče je uredilo Gradbeno podjetje Bohinjska Bistrica.

Leta 2018 je Občina Bohinj obnovila poškodovane nagrobne plošče, napise na njih in zamenjala poškodovane slike. Vsa ta dela je izvedel Jože Gumzej iz Srednje vasi.

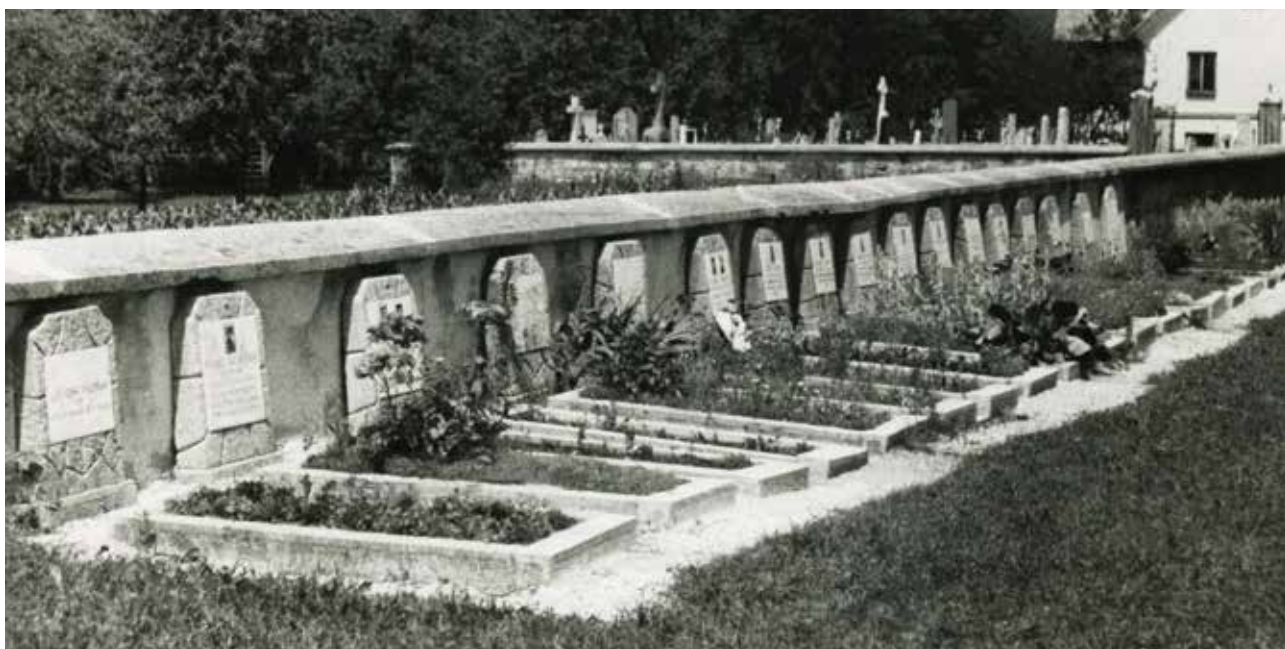
Za grobišče skrbi Občina Bohinj. Nekateri napisi na nagrobnih ploščah so obledeli in jih je treba obnoviti.

Lokacija in dostop: Na notranji strani zahodnega pokopališnega zidu, župnijske cerkve sv. Miklavža v Bohinjski Bistrici.

Prva obnova grobišča z izgradnjo novega zidu (vir: Historia Bohinj).

Druga obnova grobišča (vir: Historia Bohinj).

Tretja obnova grobišča (vir: Historia Bohinj).

BOHINJSKA ČEŠNJICA 3.1

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM V NOB

Opis: Plošča iz marmorja na gasilskem domu, ki je posvečena 26 borcem in žrtvam NOB.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16371.

Napis: »PADLI BORCI ZA SVOBODO IZ ČEŠNJICE—VEČNA SLAVA JIM!«

Padli leta 1944: Arh Anton 1922, Čuden Franc 1914, Dobravec Ivan 1922, Medja Janko 1926, Sodja Franc 1921, Mlakar Jakob 1911, Arh Franc 1906, Sodja Franc 1915, Stare Janez 1922, Čuden Janko 1920, Arh Janez 1924, Arh Jakob 1924, Dobravec Joža 1924, Frelih Ciril 1920, Erlah Gabrijel 1909, Stare Joža 1915.

Padli leta 1945: Arh Martin 1912, Čuden Valentin 1923, Dobravec Martin 1904, Stare Jože 1917, Stare Janez 1912, Stare Franc 1906, Smukavec Jožef 1900, Mlakar Jožef 1899.

Umrli leta 1946: Sodja Jožef 1925.

Umrli leta 1949: Markelj Anton 1899.

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je izdelal kamnosek Franc Logonder po načrtu Občinskega odbora ZZB NOV Srednja vas. Odkrili so jo 18. 12. 1955.

Stanje in spremembe: Obstoječe stanje.

Lokacija in dostop: Na fasadi gasilskega doma, Bohinjska Češnjica 79.

Opis dogodkov: 24 domačinov iz Bohinjske Češnjice, katerih imena so zapisana na plošči, je padlo v boju ali umrlo v koncentracijskih taboriščih. Sodja Jožef in Markelj Anton sta bila borca NOV in sta umrla po vojni (Kos, 1990, 93).

BOHINJSKA ČEŠNJICA 3.2

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM GASILCEM V NOB

Opis: Plošča iz marmorja na gasilskem domu, ki je posvečena 13 padlim članom Prostovoljnega gasilskega društva Bohinjska Češnjica.

Oznaka v Registru nepremičnin kulturne dediščine: EŠD 16371.

Napis: »V SPOMIN PADLIM IN UMRLIM GASILCEM«

Postavitev in izdelava: Ploščo je izdelal kamnosek Franc Logonder po naročilu Prostovoljnega gasilskega društva Bohinjska Češnjica. Odkrili so jo 27. 11. 1955.

Stanje in spremembe: Obstoječe stanje. Za ploščo skrbi PGD Bohinjska Češnjica.

Lokacija in dostop: Na steni fasade gasilskega doma, Bohinjska Češnjica 79.

GORELJEK

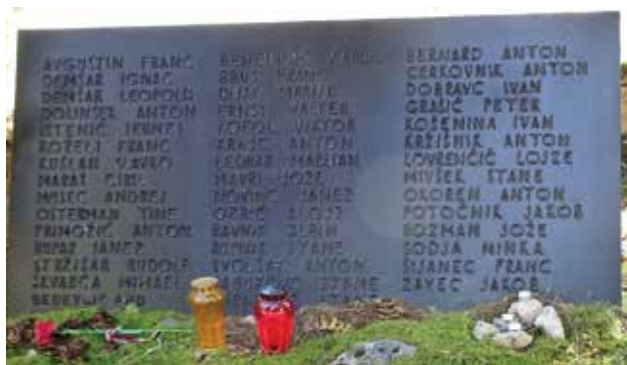
4.1

SPOMENIK PADLIM BORCEM

3. BATALJONA PREŠERNOVE BRIGADE

Opis: Spomenik predstavlja skulptura Toneta Svetine in dve litoželezni plošči. Posvečen je padlim borcem 3. bataljona Prešernove brigade, ki so umrli v boju z Nemci 15. 12. 1943.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 9497.

Napis: »S SMRTJO STE POSTALI NESMRTNI – 79 BORCEM 3. BAT. PREŠERNOVE BRIGADE PADLIM 15. 12. 1943 V BOJU Z NADMOČNIM NEMŠKIM OKUPATORJEM BORCI GORENJSKE«

Padli: Avguštin Franc, Istenič Jernej, Demšar Franc, Koželj Franc, Demšar Leopold, Kušlan Slavko, Dolinšek Anton*, Maraš Ciril, Musek Andrej, Svolšak Anton*, Osterman Tine, Zabukovec Stane, Primožič Anton, Zupančič Stane*, Rupar Janez, Bernard

Anton, Stražišar Rudolf, Cerkovnik Anton*, Škvarca Mihael*, Dobravec Ivan, Benedičič Karol, Grašič Peter, Brus Franc, Košenina

Ivan, Dijak Marija, Kržišnik Anton, Ernst Valter, Lovrenčič Lojze, Kafol Viktor*, Mivšek Stane*, Kranjc Anton, Okoren Anton*, Ledrar Marijan, Potočnik Jakob, Mavri Jože, Rozman Jože, Novic Janez, Sodja Minka, Ozbič Alojz, Šijanec Franc*, Ravnik Albin, Zavec Jakob, Rupnik Stane.

Kasneje ugotovljena: Dombi Aleksander in Sedevčič Andrej.

**Označeni borci so bili ujeti in ustreljeni 31. 12. 1943 na Svetju pri Medvodah.*

Postavitev in izdelava: Načrt za spomenik je po naročilu Okrajnega odbora ZZB NOV Radovljica izdelal arhitekt Edo Ravnikar. Plošči so izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Besedilo je prispeval pesnik Matej Bor. Odkritje spomenika je bilo leta 1956. Spomenik leži na temeljih požganega nekdanjega Penziona Pokljuka, depandanse hotela Lovec na Bledu.

Stanje in spremembe: Za spomenik skrbi Republika Slovenija. Leta 1974 je bila izvedena na spomeniku izvedena dopolnitev s skulpturo, delo pisatelja Toneta Svetine. Leta 2021 je Občina Bohinj obnovila lesene dele spominskega obeležja in ograjo okoli obeležja.

Lokacija in dostop: Ob cesti na Zgornjem Goreljku, desno od ceste (v smeri proti Koprivniku), pri odcepu za kapelo. V bližini hišne številke Goreljek 92.

Opis dogodkov: V sklopu ofenzivnih akcij je štab Prešernove brigade poslal 3. bataljon na Pokljuko. V tem delu Gorenjske naj bi izvajal mobilizacijo novih borcev, napadal in uničeval sovražnikove postojanke in rušil železniško progo Jesenice–Bohinjska Bistrica. Komandant bataljona je bil Anton Rozman–Dren, politični komisar pa Ivan Ribič – Stojan. S 3. bataljonom je šel tudi načelnik štaba brigade Slavko Jereb. Dobro oboroženi in založeni z municijo in razstrelivom so borci na začetku decembra odšli na pot iz okolice Cerknega. Pot čez Farji potok, Prtovč, Pečano in Jelovico je bila v visokem snegu zelo naporna. Predzadnji počitek so imeli 14. 12. 1943 na Koprivniku. Skupina borcev je šla po hrano v Bohinjsko Češnjico.

Penzion Pokljuka pred 2. svetovno vojno (vir: Historia Bohinj).

Štab 3. bataljona je odločil, da se nastanejo v hotelu Pokljuka, depandansi hotela Lovec na Bledu ali Lovčev hotel, kakor so ga imenovali domačini, na planini Goreljek na Pokljuki. Zadnji borci so tja prispeli usodnega dne, 15. 12. 1943 zjutraj. V prostorih hotela so pripravili ležišča, čistili orožje, urejali osebno opremo, mnogi pa so, utrujeni od nočne akcije v dolini, nekateri celo bolni, že spali. Člani štaba so se nastanili v nekoliko oddaljeni koči. Ko so se uredili, so sklicali širšo sejo štaba s četnimi poveljstvi. Med vozniki, domačini iz Gorjuš, ki so peljali opremo borcev ter slamo za ležišča, pa je bil vohun. Tako so orožniki v postojanki na Nomenju in vojaštvo v kasarni na Bohinjski Beli izvedeli za prihod partizanov.

Mnogo bolj številnim Nemcem je uspelo borce v hotelu obkoliti in z napadom presenetiti. Bataljon je imel slabo varovanje, straža je napadalce v belih haljah prepozno opazila. Začel se je silovit boj. Hotel je imel lesene stene, zato je nekaj borcev ob prvih

rafalih padlo ali bilo ranjenih. Obramba je bila otežena, preboje sta ovirala visok sneg in snežni plaz s strehe. Hotel je začel goreti, vročina in dim sta borcev zmanjševala prostor in vidljivost. Klet se je hitro polnila z ranjenci in mrtvimi. V času obrambe je le manjšemu številu borcev uspelo prebiti obroč in se rešiti. Vsi so bili težje ranjeni. Nekaj ranjencev so Nemci ujeli in jih kasneje

kot talce ustrelili. V razvalinah hotela in okrog njega je obležalo 79 borcev in 2 borki.

Po umiku Nemcev so domačini začeli iskati in reševati preživele. Ostanke pogorelih in trupla padlih so pokopali v skupni grob na vrhu vzpetine nasproti hotela (Kos, 1990, 102–103).

Otvoritev spomenika leta 1956 (vir: Historia Bohinj).

GORELJEK

4.2

GROBIŠČE IN SPOMENIK BORCEM 3. BATALJONA PREŠERNOVE BRIGADE

Opis: Območje grobišča predstavlja pet kamnitih obzidij in štirje granitni kvadri. Na tem mestu je pokopanih 79 borcev 3. bataljona Prešernove brigade in 7 borcev Gradnikove brigade, padlih 15. 12. 1943 na Goreljeku. Njihova imena so zapisana na ploščah na obzidju.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 10139.

Napis na granitnem stebru: »TU JE POKOPANIH 79 BORCEV III. BATALJONA PREŠERNOVE BRIGADE IN 7 BORCEV GRADNIKOVE BRIGADE«

Napis na kamnitnem obzidju grobišča: »TOD SO SE BILI ZROČ V BODOČE DNI, DA MIR IMEL BI TI, KI HODIŠ TOD ZDAJ GA IMAŠ – TU GORI TI, ONI TAM SPOD«

Do sedaj znani pokopani: Franc Avguštin 1923 Rateče, Karol Benedičič 1907 Železniki, Anton Bernard 1923 Poljčane, Franc Brus 1922 Logatec, Ignac Demšar 1922 Lenart

nad Lušo, Leopold Demšar 1920 Lenart nad Lušo, Janez Dobravec 1922 Bohinjska Češnjica, Aleksander Dombi Kočevje, Jernej Istenič 1919 Logatec, Janez Košenina 1924 Studenčice pri Medvodah, Frančišek Koželj 1923 Šmarca pri Kamniku, Anton Kranjc 1920 Rakek, Anton Kržišnik 1925 Unec, Slavko Kušlan 1919 Trst, Marijan Ledrar 1923 Jesenice, Lojze Lovrenčič 1902 Planina pri Rakeku, Ciril Maraš 1926 Grahovo ob Bači, Jože Mavri 1917 Gorje pri Cerknem, Andrej Musec 1921 Martinj Hrib pri Logatecu, Valentin Osterman 1920 Planina, Alojz Ozbič 1925 Planina pri Rakeku, Jakob Potočnik Lenart nad Rušo, Anton Primožič 1923 Železniki, Janez Rupar 1902 Log v Poljanski dolini, Albin Ravnik 1920 Ravne v Bohinju, Stanislav Rupnik 1921 Blekova vas Logatec, Andrej Sedevčič 1911 Ivanje selo pri Rakeku, Rudolf Stražišar 1921 Topolec

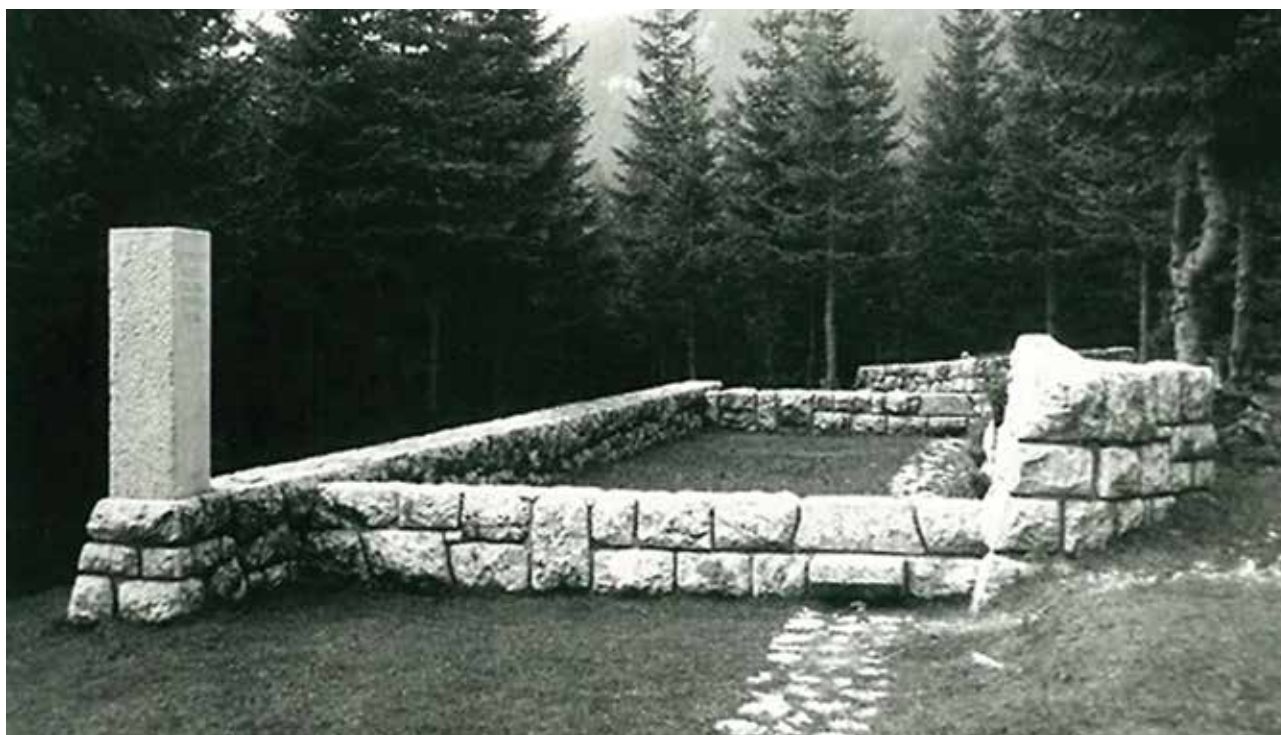
pri Ilirski Bistrici, Ernest Walter – Herman 1912 Bohunn Westfalia v Nemčiji, Stane Zabukovec in Jakob Zavec 1920 Srednja Bistrica pri Lendavi.

Postavitev in izdelava: Grobišče so urejali med leti 1953 in 1956 v organizaciji Okrajnega odbora ZZB NOV Radovljica in po načrtih arhitekta Eda Ravnikarja. Avtor besedila je pesnik Matej Bor. Odkrili so ga leta 1956. Grobišče je bilo prvotno urejeno s tremi zidanimi petkratnimi polji in pravokotnim zidom okoli grobišča.

Stanje in spremembe: Grobišče je spomenik državnega pomena, zanj skrbi Republika Slovenija. Grobišče se zarašča, potrebno je vsakoletno čiščenje. Trije granitni obeliski so bili na novo postavljeni 1989.

Lokacija in dostop: Na vzpetini nasproti nekdanjega penziona Pokljuka.

Opis dogodkov: 15. 12. 1943 po končanem boju in umiku Nemcev z bojišča so domačini s Koprivnika in Gorjuš ostanke pogorelih in trupla padlih pokopali v skupno grobišče. Kasneje so zraven pokopali tudi 7 borcev Gradnikove brigade, ki so padli 18. in 27. maja 1944 na Pokljuki (Kos, 1990, 103–105).

Grobišče na Goreljku leta 1959 (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja)

SPODNJE GORJUŠE

5.1

SPOMINSKA PLOŠČA KONFERENCI SKOJ-A

Opis: Plošča v spomin na konferenco SKOJ jeseniškega okrožja, ki je potekala od 23. do 27. 8. 1944.

Plošča je bila postavljena ob 35. obletnici konference.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14221.

Napis: »NA TEM MESTU JE BILA OD 23.–27. VIII. 1944 KONFERENCA SKOJA JESENŠKEGA OKROŽJA—ODKRITO OB PRILIKU 35. LETNICE SKOJA 3. 10. 1954«

Postavitev in izdelava: Ploščo je vzdal Občinski komite LMS Bohinj nad vhodnimi vrati hiše Cirila Strgarja, Gorjuše 8, po domače pri Boštetu. Izdelali so jo v livarni Železarne Jesenice. Odkritje je bilo ob 35. obletnici SKOJ-a, 3. 10. 1954.

Stanje in spremembe: Lastnik je na mestu, kjer je nekoč stala hiša, postavil gospodarsko poslopje in 7. 12. 2024 na njegovo fasado pritrdil originalno ploščo. Plošča je potrebna konservatorskega čiščenja.

Lokacija in dostop: Gorjuše 8, na steni gospodarskega poslopja.

Opis dogodkov: Leta 1944 je bilo v okrožju Jesenice organiziranih že veliko pripadnikov SKOJA, ki so bili povezani v skupine po vaseh. Da bi prišli do čimbolj sposobnega vodstva teh skupin, se je Okrožni komite SKOJ Jesenice odločil za usposabljanje vodij oziroma sekretarjev teh skupin. V ta namen je bila od 23. do 27. 8. 1944 pri Vinku Strgarju, po domače Pri Boštetu, na naslovu Gorjušah 8, konferenca mladine in skojevcev. Vodil jo je Okrožni komite SKOJ Jesenice pod vodstvom sekretarke Mihaele Skok – Mihelce. Obvezni del programa je zajemal informacije o notranji in zunanji politični situaciji in uspehih bojov NOV in POS. Drugi del programa pa je bil namenjen organiziranju, agitaciji, propagandi ter političnemu delu skojevcev med mladino na vasi in v tovarni. Med konferenco se je z Jesenic vrnila domov Rezka Strgar – Marija, sedaj poročena Mulej. Udeležence je seznanila z veselo novico, da je 25. 8. 1944

Nova hiša poleg gospodarskega poslopja (vir: Arhiv KO ZB Bohinj).

ameriška armada zavzela Pariz. Ob treh popoldne je general Dietrich von Choltitz podpisal kapitulacijo nemških enot v Parizu.

Zaključek zborovanja je bil v prostorih snovne šole na Gorjušah, kjer so mladinke in skojevke z Gorjuš organizirale miting in ples za udeležence zborovanja (Kos, 1990, 98).

Stara hiša na kateri fasadi je bila spominska plošča (vir: arhiv Cirila Strgarja).

SPODNJE GORJUŠE

5.2

SPOMINSKO ZNAMENJE JANEZU STARETU – STANETU

Opis obeležja: Spominska plošča na naravni skali, posvečena kurirju relejske kurirske postaje G-4, Janezu Staretu – Stanetu.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14220.

Opis dogodkov: Janez Strgar je bil rojen v Bohinjski Češnjici v sedemčlanski družini. Osnovno šolo je obiskoval v Srednji vasi. Leta 1933 mu je umrl oče, zato se je moral zaposliti, da je pomagal preživljati družino. Delal je na Hajnriharjevi žagi v Bohinjski Bistrici. Ko je prišlo do okupacije, je služil vojaški rok. Bil je ujet in odpeljan v Nemčijo v taborišče vojaških vojnih ujetnikov, kjer je ostal 14 mesecev. Kmalu po vrnitvi je bil mobiliziran v nemško vojsko. Aprila 1944 je prišel na dopust. V partizane je odšel 29. 03. 1944. Dodeljen je bil relejni kurirski postaji G4 na Gorjušah. 4. 3. 1945 je na poti na zvezo pri Kocjanovi hiši na Gorjušah naletel na zasedo orožnikov iz postojanke na Nomenju. Na begu so ga hudo ranili, ujeli in ustrelili (Kos, 1990, 98).

Napis: »TU JE PADEL 4. 3. 1945 KURIR STANICE G4 JANEZ STARE – STANE ROJ. 29. 11. 1919 V ČEŠNJCIC—KURIRJI STANICE G4«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je izdelal kamnosek Franc Logonder. V skalo jo je vzdala Krajevna organizacija ZZB NOV Bohinjska Bistrica leta 1960.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Na skalnatem robu ob gozdu, 25m vzhodno od hiše Gorjuše 13, po domače pri Kocjanu.

ZGORNJE GORJUŠE

6.1

SPOMINSKA PLOŠČA KURIRSKI POSTAJI G-4

Opis: Spominska plošča iz marmorja, ki je posvečena relejni kurirski postaji G-4, ki je delovala na tem območju.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14222.

Napis: »NA TEM PODROČJU JE V ČASU NOB DELOVALA RELEJNA KURIRSKA POSTAJA G-4. KURIRJI IN ZZB NOV 1980«

Postavitev in izdelava: Pobudo za ploščo in besedilo je dalo Predsedstvo pododbora relejnih kurirjev za Gorenjsko. Izvajalca dela sta bila podjetje Marmor Hotavlje in kamnosek Andrej Mravlje. Spominsko ploščo je vzdala in 10. 5. 1981 odkrila Komisija partizanskih kurirjev pri Občinskem odboru ZZB NOV Radovljica.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Na steni gasilskega doma na Gorjušah, hišna številka 36a.

Opis dogodkov: Kurirska postaja G-4 na Gorjušah je spadala pod 2. gorenjsko relejno linijo. Ustanovljena je bila zadnji dni meseca julija 1943. Sedež in bivališče so kurirji imeli v okolici Gorjuš. Krajši čas so bili na Jelju in na Pokrovcu. Na javki ob Savi Bohinjki pri zaselku Log ali Podkoriti so vzdrževali zveze s kurirji kurirske postaje G-2 na Bitenjski planini na Jelovici. Na Belski planini so vzdrževali stike s kurirji kurirske postaje G-30 nad Bohinjsko Belo. Na javki na Mrzlem studencu na Pokljuki so vzdrževali stike s kurirji kurirske postaje G-27 na Kamnjah v Bohinju.

V letu 1944 so vzpostavili zvezo s kurirji kurirske postaje P-29 v Trenti z javko na Doliču. To je bila povezava s Primorsko. Redno zvezo so imeli s kurirji Okrožnega komiteja KPS in Odbora OF Jesenice, z Okrajno tehniko Orel in OZNO na javki na Jelju.

Prvi komandir je bil Janez Cesar – Metod. Ko je odšel na drugo dolžnost, ga je zamenjal Janez Arh – Leskovec, njega pa Alojz Zupan – Črtomir. Polit delegat je bil Franc Jere – Sever, za njim pa Ciril Sušnik – Izidor. V času obstoja kurirske postaje se je izmenjalo 19 kurirjev: Franc Hribar – Cena, Anton

Pretnar, Janez Sodja – Jaka, Bernard Rekelj – Darko, Valentin Hribar – Bavant, Andrej Pogačar – Lado, Janez Pretnar – Drago, Anton Zupan – Vid, Janez Stare – Stane, Slavko Jamar – Ruševac, Anton Arh – Joža, Alojz Pretnar, Vinko Koder – Triglavc, Jože Stare – Zdravko, Jaka Arh, Ivan Vendramin, Andrej Lotrič, Nataša Stare in Tončka Torkar, poročena Cesar – Ivica, pozneje Sava, ilegalna kurirka in obveščevalka.

Najnevarnejša pot je bila na javko ob Savi Bohinjki s kurirji kurirske postaje G-2 na Bitenjski planini, najtežja pot pa čez Velo polje na javko s kurirji kurirske postaje P-29 na Doliču, predvsem zaradi snega v zimskem času.

V prostem času so se kurirji politično izpopolnjevali in seznanjali z dogodki doma in v svetu. Učili so se vojaških veščin in taktike kurirjev. Hodili so na sabotažne akcije in zasede, kjer so imeli zavidljive uspehe. Po vaseh so pomagali terenskim aktivistom pri političnem delu. Prehrano so imeli organizirano preko gospodarskih komisij pri vaških odborih OF. V času delovanja kurirske postaje sta padla kurir Janez Stare – Stane in kuhar Jaka Arh (*Kos, 1990, 99*).

ZGORNJE GORJUŠE

6.2

SPOMINSKA PLOŠČA TEČAJU VODITELJEV SKOJ-A

Opis: Bronasta spominska plošča, posvečena tečaju voditeljev SKOJ-a za jeseniško okrožje leta 1944.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14225.

Napis: »TU SE JE VRŠIL V JESENI 1944. LETA TEČAJ VODITELJEV SKOJA JESENIŠKEGA OKROŽJA—ODKRITO OB PRILIKI 35 LETNICE SKOJA—3. X. 1954«

Postavitev in izdelava: Ploščo je vzdal Občinski komite LMS Bohinj.

Izdelali so jo v livarni v Železarni Jesenice. Odkrili so jo ob 25. obletnici SKOJ-a, 3. 10. 1954.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Nameščena je na levem delu vzhodne fasade nekdanjega šolskega poslopja Gorjuše 37.

Opis dogodkov: V drugi polovici oktobra leta 1944 je v osnovni šoli na Gorjušah potekal dvodnevni tečaj za vodje SKOJ-a iz okrožja Jesenic. S terena, Jeseniško-Bohinjskega odreda in drugih enot je bilo okrog 50 udeležencev. Vsak je imel propustnico s spoznavnim znakom »pod skalo« in svojo

številko. To je bil varnostni ukrep zoper morebitno vtihotapljanje vohuna na tečaj. Tečaj je vodil okrožni komite SKOJ Jesenice pod vodstvom sekretarja Jožeta Zupana – Ježka. Poleg običajnega programa so obravnavali tudi področje prosvete in šolstvo. V tem času je namreč okrožni odbor OF Jesenice s svojimi referenti za prosveto in šolstvo pripravil začetek pouka v slovenščini. Predavanje o tej temi je imel na tečaju referent za šolstvo Albin Završnik. Kakor običajno se je tudi ta tečaj zaključil z mitingom in plesom (*Kos, 1990, 99–100*).

ZGORNJE GORJUŠE

6.3

SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM NOB

Opis: Na plošči, ki je nameščena na naravno skalo, je posvetilom šestnajstim domačinom, žrtvam fašističnega nasilja v letih 1941–1945.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14226.

Napis: »PADLI ZA SVOBODO 1941–1945!

Arh Janez 1908–1945, Beznik Ivan 1925–1944, Beznik Feliks 1918–1944, Beznik Jože 1922–1943, Jamar Franc 1909–1943, Langus Franc 1898–1945, Medja Anton 1909–1945, Mencinger Vinko 1922–1944, Preželj Ivan 1925–1944, Preželj Milan 1927–1944, Strgar Janez 1910–1944, Sušnik Anton 1903–1945, Zalokar Alojz 1911–1944, Beznik Franc 1921–1942 – Auschwitz, Sušnik Janez 1901–1942 – Dachau, Korošec Anton 1889–1945 – posledice NOV. SLAVA JIM!»

Opis dogodkov: Gorjuše so decembra 1941 postale zbirališče partizanov z blejskega in bohinjskega območja. V času 2. svetovne vojne je umrlo 19 aktivnih domačinov z Gorjuš, ki so pomagali pri NOB (Kos, 1990, 100–101).

Postavitev in izdelava: Po načrtu Krajevne organizacije ZB NOV Bohinjska Bistrica so ploščo izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Kamniti del obeležja je oblikoval kamnosek Franc Logonder. Odkrita je bilo 12. 10. 1969.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Na levi strani ceste s Koprivnika proti Mrzlemu Studencu, na odcepu v vas.

(vir: Arhiv MNSZS).

ZGORNJE GORJUŠE

6.4

SPOMINSKO ZNAMENJE JANEZU STRGARJU IN FELIKSU BEZNIKU

Opis obeležja: Naravna skala, na kateri sta pritrjeni plošča in zvezda. Posvečena je padlima borcev tehnike Orel.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 9162.

Napis: »PADLA V NOV—STRGAR JANEZ
5. 3. 1918—14. 3. 1944—BEZNIK FELIKS
13. 6. 1918—14. 3. 1944—SLAVA JIMA!«

Postavitev in izdelava: Spominsko znamenje je izdelal kamnosek Franc Logonder po načrtu Krajevne organizacije ZB NOV Bohinjska Bistrica. Odkrit je bil 22. 10. 1961.

Stanje in spremembe: Leta 2021 je Občina Bohinj obnovila spominsko znamenje z novo ploščo in uredila okolico.

Lokacija in dostop: Ob cesti Koprivnik–Gorjuše, na desni strani, 150m od table Gorjuše.

Opis dogodkov: Janez Strgar je bil rojen na Gorjušah. Po kočani osnovni šoli je pomagal očetu na kmetiji. Zaposlil se je pri Gozdni upravi Bled in opravljaj sezonska dela na Pokljuki. Pozimi je vozil les. V času okupacije je podpiral gibanje OF s skromnimi pridelki. V partizane je odšel 1. 6. 1943, in sicer v 2. četo, imenovano Poključka. Ko se je ustanovila

rajonska ciklostilna tehnika »GORJANC«, kasneje »OREL«, je bil dodeljen osebu kot pomočnik in kurir.

Feliks Beznik je bil rojen na Gorjušah nezakonski materi Frančiški. Preživljala se je s kmečkim in planšarskim delom. Po končani osnovni šoli je delal kot priložnostni gradbeni delavec. Spomladi 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko. Že med potjo je v Celovcu pobegnil domov in odšel v partizane. Prav tako je bil v 2. četi, imenovani Poključka. Ko se je ustanovila rajonska ciklostilna tehnika »GORJANC«, kasnejši »OREL«, ji je bil dodeljen za kurirja.

Tehnika je delovala v gozdu na Robah planote Hribarice za potrebe Okrajnega komiteja KPS in Odbora OF Bohinj. Po izdajstvu so jo 14. 3. 1944 napadli orožniki iz postojanke na Nomenju skupaj s policijo in vojaštvom iz kasarne na Bohinjski Beli. V tem boju sta padla oba kurirja (Kos, 1990, 101).

Postavitev spominskega znamenja leta 1961 (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

Otvoritev spominskega znamenja leta 1961 (vir: Historia Bohinj).

JELOVICA – LIPNIŠKA PLANINA

SPOMINSKO ZNAMENJE NOB

7.1

Opis: Predstavlja ga šest naravnih skal z vklesanimi podatki poimenovanja partizanskega vrha, boju Selške čete in štaba I. grupe odredov proti Nemcem ter padlim Jožetu Gregorčiču in soborcem.

Oznaka v Registru nepremičnine kulturne dediščine: EŠD 9485.

Napis: 1.skala: »ŠE V TEJ ODMAKNJENI SAMOTI JE BILO TREBA BRANITI PROSTOST SVOJEGA NARODA«

2.skala: »V TIHEM GOZDU TIHO SPITE V NAROČJU DOMAČIH PLANIN. NIKDAR MRTVI—POSLEJ ZA VSE VEKE ŽIVITE, VSAKOMUR, KI GA PRIVEDE MIMO POT NA TEŽKE, SLAVNE BORBE TOD OBUJATE SPOMIN«

3.skala: »8.AVGUSTA 1941 JECANKARJEV BATALJON NA PARTIZANSKEM VRHU S PUŠKO V ROKI ODKRITO IN ODLOČNO POVEDAL KAKO SE JE TREBA BORITI ZA SVOBODO«

4.skala: »IN BRANILI SO JO«

5.skala: »25 BORCEV JE 9. IX. 1942 PADLO, IN Z NJIMI NJIHOV KOMANDANT NARODNI HEROJ JOŽE GREGORČIČ«

6. skala: vklesana rdeča zvezda

Postavitev in izdelava: Postavil ga je Okrajni odbor ZB NOV Kranj po načrtu arhitekta Jožeta Kranjčiča 3. 7. 1959. Avtor besedila je pesnik Matej Bor.

Stanje in spremembe: Za obeležje skrbi KO ZB Lancovo. Leta 2024 je bila izdelana nova lesena ograja okoli obeležja.

Lokacija in dostop: Po cesti Vodiška – Lipniška planina, na Lipniški planini.

Peš: Dražgoše, planina Kališnik, po cesti in naprej po stezi pod Jelen vrh, na cesto, približno 500 m po cesti proti Rovtarici, na s ovinku s ceste desno po stari stezi na Lipniško planino (približno 1,5 km)

Opis dogodkov: Ker je bil Storžiški bataljon razbit, do planiranega napada na Begunje (osvoboditev talcev) ni prišlo.

Cankarjev bataljon se je zato z Vodiške premaknil k Lipniški planini. 8. avgusta 1941 dopoldne je na to planino prišel 181. rezervni policijski bataljon in napadel Cankarjev bataljon. Na Rženovem robu pod Partizanskim vrhom (tedaj Kotlič) je prišlo do spopada. Po spopadu, ki je trajal od 10. do 12. ure, so se partizani umaknili, ker jim je pretila obkolitev. Imeli so tri mrtve in nekaj ranjenih. Približno tretjina je bila

novincev, predvsem neoboroženih, ki so se razbežali na več krajev.

Čez dobro leto, 8. septembra 1942, so Nemci (18. SS policijski planinski polk) spet začeli obkoljevati Jelovico. Selška četa, pri kateri sta bila poveljnik in komisar I. grupe odredov, se je iz taborišča za Pašnim vrhom premaknila prek Rastok proti Lipniški planini. 9. septembra zjutraj so opazili nemške zasede že tudi na Rastokah in na Rovtarici. Boj se je vnel pri Lipniški planini, kjer se je obkoljena Selška četa razpršila. Padlo je 28 borcev. 18 partizanov se je rešilo, 12 so jih ujeli in deset deportirali v koncentracijska taborišča, dva pa prisilno vpoklicali v nemško vojsko. Ujeti partizani so morali z Nemci iskati ranjence. Mrtve so znosili na planino, jim umili obraze in jih fotografirali. Gestapo je na velikih letakih objavil, da je bil banditski glavar Gorenjske Jože Gregorčič – Gorenjc, ustreljen. Mrtve so več dni pustili ležati na soncu, šele potem so jih vaščani smeli pokopati. Padel je tudi komandir čete Polde Ravnikar. Manjša skupina borcev, pri kateri je bil Lojze Kebe – Štefan, se je zatekla v Dražgoško grapo. Zbrali so se v Podlonku in nadaljevali boj proti okupatorju. 12. septembra je ta skupina že prišla na Lipniško planino, da bi morda dobila še kakega ranjenca in mu pomagala. Spet so se srečali z Nemci, ki so ustrelili enega partizana.

Padli v bitki na Lipniški planini in po njej: radiotehnik Aleš, bolničar Majnik, Anton Benedičič – Tonček (1922, Brezovica

pri Kropi), Franc Bergant (1923, Kropa), Štefan Bertoncelj (1921, Železniki), Janez Branc – Gošar (1903, Hrušica), Jože Avgust Gregorčič – Gorenjc (1903, Volosko pri Opatiji), Jakob Flego (1910, Pazin), Angela Košnjek – Micka (1920, Ljubljana), Jože Krmelj – Škrbec (Črni Vrh), Karel Perdih – Žar (1920, Velenje), Stanislav Pesjak (1925, Kranj), Frančiška Pogačnik – Pepa (1925, Kropa), Jože Pogačnik (1907, Kropa), Peter Pogačnik – Skala (1916, Zaloše), Franc (Franko) Rajšter – Fedor (1914, Šoštanj), brata Janko Ravnihar (Benjamin Ravnikar) – Beno (1924, Križna Gora) in Leopold Ravnihar – Henrik (1918, Križna Gora), Frančiška Staroverski – Špela (1889, Kropa), Mirko Šušteršič – France Logar (1922, Zmajevac, Baranja), Marta Tavčar – Rija (1920, Moste pri Žirovnici), dvojčka Sava – Ciril Osredkar – Čiro in Radko Osredkar – Tedi, tudi Čedo (1922, Ljubljana), Franc Štirn (1904, Gorenje pri Kranju), Franc Zorko (1900, Štajerska) in trije neznani borci. (Kos, 1990, 133; Wikipedija)

Fotografija obeležja pred zamenjavo lesene ograje (vir: Geopedia).

JELOVICA – LIPNIŠKA PLANINA

PLOŠČA V SPOMIN BRATOMA RAVNIKAR

7.2

Opis: Kovinska spominska plošča z napisom, nameščena je na naravni skali.

Oznaka v Registru nepremičnine kulturne dediščine: /

Napis: »NA TEM MESTU STA 9.9.1942
PADLA POD NEMŠKIMI KROGLAMI ZA
SVOBODO SLOVENSKEGA NARODA—
BRATA – POLDE RAVNIKAR – HENRIK
ROJ. 28.10.1918 – JANKO RAVNIKAR –
BENJAMIN ROJ. 27.3.1924—SLAVA JIMA!«

Postavitev in izdelava: Ploščo so postavili
svojci.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Ploščo
je potrebno vpisati v Register KD.

Lokacija in dostop: V gozdu 100 m SV od
planšarije na Lipniški planini in 100 m JV
od spomenika bitki na Lipniški planini.

JELOVICA – PLANINA MARTINČEK

8.1

SPOMINSKO ZNAMENJE UBITIM RANJENCEM PREŠERNOVE BRIGADE

Opis: Naravna skala z vklesanim posvetilom.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14638.

Napis: »NA DAN 21. V. 1944 JE BILO TU PO UMAZANEM IZDAJSTVU UBITIH 11 RANJENCEV—BORCEV PREŠERNOVE BRIGADE«

Postavitev in izdelava: V virih se pojavita dva podatka glede postavitve obeležja. In sicer, da je spominsko znamenje postavil Okrajni odbor ZZB NOB Kranj po načrtu arhitekta Jožeta Krančiča leta 1957 ali leta 1960. Junija 2018 ga je obnovil SPT Davovec.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Spominsko znamenje stoji levo ob gozdni cesti od Martinčka proti Lipniški planini, 300 m od hiš 41c in 41d na planini Martinček. Pri spomeniku se odcepi kolovoz proti vzhodu.

Opis dogodkov: V drugi polovici maja 1944 sta prišla na Jelovico Prešernova brigada in štab XXXI. divizije s svojimi prištabnimi enotami. Štab se je nastanil na Rovtarici, prvi bataljon na Mošenjski, 2. bataljon na Selški in 3. bataljon na Ribenski planini. Njihove izvidnice so obvladovale vse dostope na Jelovico. V akciji so bili tudi obveščevalci. Nekajdnevni mir pa so 20. 5. 1944 vznemirila poročila obveščevalcev, da se v dolini zbira nemška vojska. Temu ustrezno sta ukrepala brigadni in divizijski štab ter povečala izvidniške pohode patrol. Do prvega spopada s sovražnikom je prišlo 21. 5. 1944. Menijo, da je iz bohinjske in kroparske smeri prišlo 200 sovražnih vojakov.

Največ bojov je imel 2. bataljon, v katerem

sta bila štaba brigade in divizije, zato je imel največ izgub in ranjencev.

Štaba sta zanje takoj odredila prenos v bolnico in zato določila del moštva štabne čete divizije. Ob transportu so počivali na Martinčku. Nanje so naleteli Nemci. Spremstvo in nekaj ranjencev, med njimi tudi namestniku politkomisarja bataljona Franju Kranjcu, je uspelo pobegniti, 11 ranjencev pa so Nemci ujeli in ubili. Pot, po kateri so bili ranjenci s spremstvom namenjeni do bolnice, je bila najverjetneje izdana (*Vir: Kos, 1990, 133–134*).

JELOVICA –

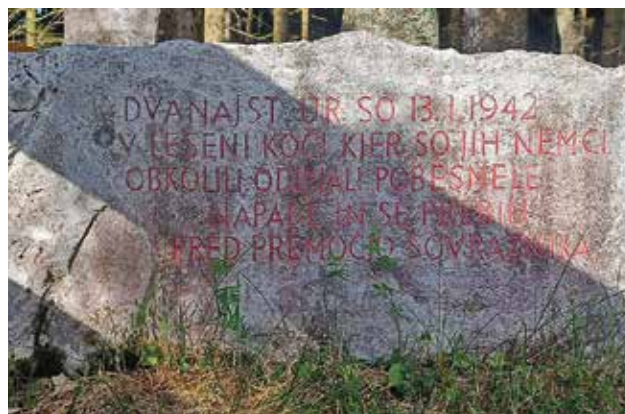
MOŠENJSKA PLANINA

SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM BORCEM CANKARJEVEGA BATALJONA

9.1

Opis: Spominsko znamenje iz naravnih skal z napisi na treh skalah v spomin na napad Nemcev na 2. četo Cankarjevega bataljona in padlim borcem na Mošenjski planini.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 9486.

Besedilo: 1.skala: »POTEM KO SO SE BORCI CANKARJEVEGA BATALJONA V DRAŽGOŠAH TRI DNI HRABRO BORILI, SE UTRUJENI V GLOBOKEM SNEGU UMAKNILI NA MOŠENJSKO PLANINO«

2. skala: »DVANAJST UR SO BILI 13.1.1942 V LESENI KOČI, KJER SO JIH NEMCI OBKOLILI, ODBILI POBESNELE NAPADE IN SE PREBILI PRED PREMOČJO SOVRAŽNIKA«

3. skala: »ŠE MRTVI SO JIM BILI V NAPOTO, VRGLI SO JIH V GOREČO KOČO. 11 BORCEV JE KAKOR ŽRTVENI DAR ZGORELO ZA NAŠO PROSTOST«

Postavitev in izdelava: Spominsko znamenje, za katerega je izdelal načrt Jože Krančič, je postavil Okrajni odbor ZB NOV Kranj. Avtor besedila je pesnik Matej Bor, kamnoseško delo je opravilo Kamnoseštvo Ljubljana. Odkrili so ga leta 1957.

Stanje in spremembe: Za obeležje skrbi KO ZB Lancovo. Leta 2025 je bila izdelana nova lesena ograja okoli obeležja.

Lokacija in dostop: Spomenik stoji na Jelovici, severno od Dražgoške gore in Jelen

vrha, vzhodno od Lipniške planine, na jugovzhodnem delu Mošenjske planine. Na desnem robu Mošenjske planine, tik nad zgorelo kočo.

Opis dogodkov: Po bitki v Dražgošah sta se 12. januarja 1942 dva voda Cankarjevega bataljona, Bičkov in Pečnikov, skupaj s 40 borci, ženskami in otroki, skupno približno 60 ljudmi umaknila na Mošenjsko planino na Jelovici v drvarsko kočo, da bi bil bataljon zavarovan pred napadalci iz smeri Radovljice. Izbira zatočišča strateško ni bila najboljša, saj je ta stala na čistini sredi gozda. Po izdajstvu jih je naslednjega dne, 13. januarja popoldne, napadlo 50 policistov nemškega smučarskega oddelka.

Lesene stene so prebile že prve krogle, kdor je poskusil zbežati, je bil ubit. Ranjeni ljudje znotraj koče so v kleti zmrzovali, saj je bila temperatura -32°C . Zaradi mraza je odpovedalo tudi orožje. Štirje težko ranjeni so prosili tovariše, Henrik Biček brata Franca, za milostni strel. Obstreljevanje je trajalo 13 ur, umrlo je dvanajst partizanov (Wikipedija). Preživelim je uspelo pobegniti po rovu, ki so ga izkopali skozi dva metra visok sneg do gozda. Prvi preboj, ki ga je vodil Alojz Pečnik, ni uspel, drugi pod Bičkovim poveljstvom v drugo smer med drugo in četrto uro zjutraj pa je bil uspešen. S seboj so vzeli štiri ranjence. Sovražnik, ki ni imel nobene žrtev, je kočo skupaj z mrtvimi zažgal. Po bitki

so se borci 2. čete vrnili na planino Kališnik, kjer se je Cankarjev bataljon preoblikoval v manjše partizanske enote. Izdajalca gozdarja Košmrlja so partizani spomladi likvidirali.

V koči so umrli: Henrik Biček (1917, Praprotno Brdo), Miha Fister (1918, Cegelnica pri Naklem), Ciril Golja (1920, Trebenče nad Cerknim), Jurij Gračan (1919, Kovačji Grad

pri Vinici), Jaka Jereb (Praprotno) Jernej Kokalj (1922, Dolenčice), Ivan Kovačič st. (1889, Pivka), Karel Mlakar (1910, Nemčija), Stanislav Oman (1924, Hotovlja), Benedikt Padovan (1914, Števerjan), Mirko Šubic (1921, Hotovlja), Edvard Tominec (1921, Hruševje pri Postojni) (*Kos, 1990, 134–135, Wikipedija*).

Kamniti temelji požgane koče (vir: Geopedia).

Fotografija obeležja pred zamenjavo lesene ograje (vir: Geopedia).

Otvoritev obeležja (vir: Arhiv MNSZS).

JELOVICA – ROVTARICA

10.1

SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM PARTIZANOM NA OBMOČJU ROVTARICE

Opis: Naravna skala z vklesanim posvetilom padlim partizanom na območju Rovtarice od 1941–1945.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 4638.

Napis: »PADLIM PARTIZANOM NA
OBMOČJU ROVTARICE 1941–1945«

Postavitev in izdelava: Spominsko znamenje je leta 1960 postavil in odkril Okrajni odbor Zveze borcev NOV Kranj.

Stanje in spremembe: Junija 2018 so spominsko znamenje obnovili v okviru projekta Spominski park tovarštva Davovec.

Lokacija in dostop: Na JV delu križišča cest na Rovtarici na Jelovici, 10 m stran od ceste, 100 m južno od Gozdarske koče Rovtarica, Nemški rovt 38.

Opis dogodkov: Na področju planine in njene širše okolice so se od leta 1941 do 1945 v različnih časovnih presledkih zadrževale manjše ali večje partizanske enote. Tu so za svoje bojne pohode imele izhodiščne položaje v razne smeri proti Blejski kotlini in Lipniški dolini. Pogosto so se na planini ali v okolici spopadle s sovražnikom, da bi branile svoje položaje (Kos, 1990, 186–187).

JEREKA

11.1

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM VAŠČANOM V NOB

Opis: Plošča iz marmorja z imeni 11 vaščanov iz Jereke, ki so padli v NOB v letih 1941–1945.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 15819.

Napis: »PADLI V NOV—1941–1945: Korošec Janez 1913–1943, Sodja Janez 1922–1943, Cesar Ludvik 1919–1943, Sodja Marija 1925–1943, Iskra Jože 1916–1943, Kos Alojz 1909–1943, Arh Anton 1903–1944, Kos Jakob 1903–1944, Kos Anton 1905–1944, Škantar Marija 1897–1945, Zupan Janez 1900–1945.

»ZA DOM ŽIVELI SMO ZA DOM SMO PALI, ŽIVLJENJE ZA SVOBODO ŽRTVOVALI.«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je po lastni zamisli ob soglasju Krajevne organizacije ZB NOV Bohinjska Češnjica izdelal kamnosek Jože Žmitek. Odkrili so jo 22. 7. 1956.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Jereka 34, na steni hiše Martina Prežljaja, po domače na Kovačnici.

Jereka, otvoritev plošče (vir: Historia Bohinj).

KAMNJE

12.1

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM V NOB

Opis: Bronasta plošča, na kateri je 47 imen borcev in žrtev 2.svetovne vojne iz vasi Brod, Savica, Ribčev Laz, Žlan, Kamnje in Polje. Na vrhu je relief lovorovega venca, ki obkroža zvezdo.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14214.

Napis: »ŽRTVE ZA SVOBODO 1941–1945

Brod: Košnik Stanko 1916, Košnik Marija 1884, Košnik Francka 1919, Košnik Marica 1921, Medja Janez 1898, Mencinger Tomaž, Poljak Jože 1912, Ravnik Janez 1903, Ravnik Jože 1922, Ravnik Lovrenc 1920, Repinc Valentin 1902, Soklič Blaž 1907. Žnidar Franc 1906.

Savica: Jensterle Anton 1899, Mencinger Valentin 1911, Preželj Janez 1906, Zupanc Janko 1915, Zupanc Franc 1916.

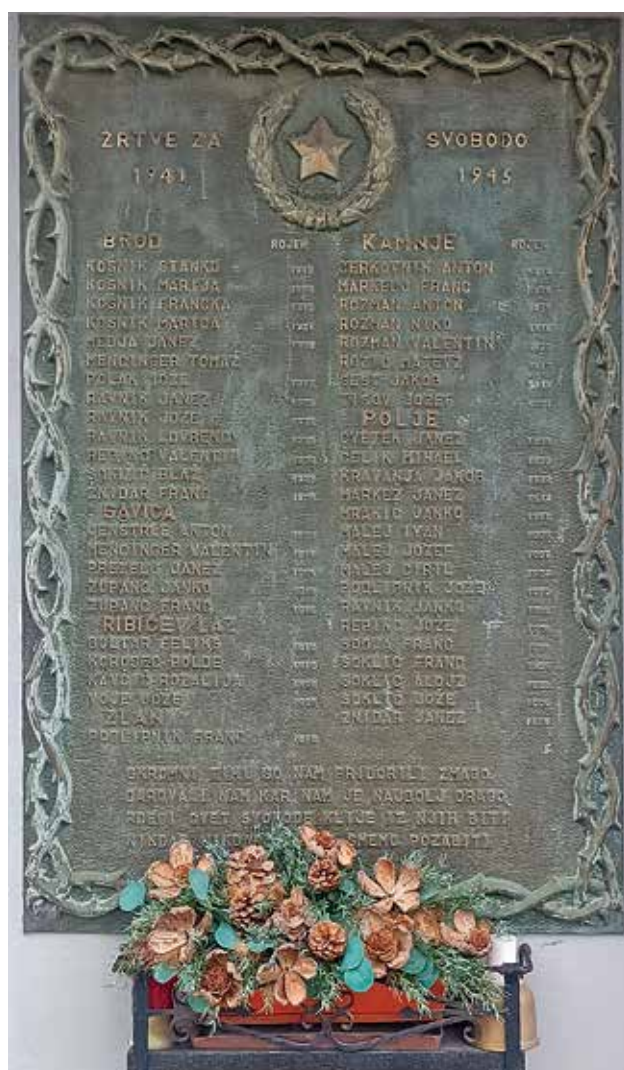
Ribčev Laz: Boltar Feliks 1913, Korošec Polde 1910, Kavčič Rozalija 1895, Voje Jože 1923.

Žlan: Podlipnik Franc 1915.

Kamnje: Cerkovnik Anton 1919, Markelj Franc 1926, Rozman Anton 1915, Rozman Niko 1919, Rozman Valentin 1922, Rožič Matevž 1913, Šest Jakob 1916, Tišov Jože 1909.

Polje: Cvetek Janez 1907, Čelik Mihael 1923, Kravanja Jakob 1924, Markelj Janez 1914, Mrakič Janko 1917, Malej Ivan 1925, Malej Jožef 1895, Malej Ciril 1924, Podlipnik Jože 1919, Ravnik Janko 1923, Repinc Jože 1905, Sodja Franc 1918, Soklič Franc 1920, Soklič Alojz 1925, Soklič Jože 1909, Žnidar Janez 1905.

»SKROMNI TIHI SO NAM PRIBORILI ZMAGO DAROVALI NAM KAR NAM JE NAJBOLJ DRAGO – RDEČI CVET SVOBODE KLIJE IZ NJIH BITI NIKDAR, NIKDAR JIH NE SMEMO POZABITI«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo so izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Pobudo za postavitev je dal Občinski odbor ZZB NOV Bohinjska Bistrica in vaški odbori OF prizadetih vasi. Odkrili so jo 23. 9. 1959.

Stanje in spremembe: Ploščo je očistil Janez Zalokar leta 2010, ob obnovi gasilskega doma Kamnje.

Lokacija in dostop: Na steni gasilskega doma, Kamnje 28.

KAMNJE

12.2

SPOMINSKA PLOŠČA RELEJNI KURIRSKI POSTAJI G-27

Opis obeležja: marmornata plošča, posvečena relejski kurirski postaji G-27.

Oznaka v registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14220.

Napis: » NA TEM PODROČJU JE V ČASU NOB DELOVALA RELEJNA KURIRSKA POSTAJA G-27—KURIRJI IN ZZB NOV 1980«

Postavitev in izdelava obeležja: Postavitev spominske plošče je načrtovalo predsedstvo pododbora relejnih kurirjev za Gorenjsko. Izvajalca dela sta bila podjetje Marmor Hotavlje in kamnosek Andrej Mravlje. Ploščo je 24. 5. 1981 vzdala komisija partizanskih kurirjev pri Občinskem odboru ZZB NOV Radovljica.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Na fasadi gasilskega doma na Kamnjah, Kamnje 28.

Opis dogodkov: Kurirska postaja G-27 je spadala pod 2. gorenjsko relejno linijo. Ustanovljena je bila sredi julija 1943. Prvotno se je imenovala kurirska postaja 10. Sedež in bivališča kurirjev je imela na Ventijah pod planino Poljana, nato pod planino Osredki, na Grabnu pod Luknjo, na Mlakah in nazadnje v Sevnikovi vili ob Bohinjskem jezeru.

Kurirsko zvezo je vzdrževala čez planini

Poljana in Suha ter čez gorski greben Rodica (1980m) do kurirske postaje P-22 nad Selami na Tolminskem. V zimskem času je bila zaradi visokega snega zveza prekinjena. Vzdrževali so zvezo od planine Strme čez pobočja južnih bohinjskih gora, Bukove doline, čez Savo Bohinjko v Senožeti in javko s kurirji kurirske postaje G-4 na Gorjušah. Prva kurirja sta bila Franc Jerovšek – Vasja, prvoborec, in Anton Cerkovnik – Riko, ki je postal komandir. V novembru 1943 ga je

zamenjal Matevž Rožič – Dobravski, ki je 24. 4. 1944 padel.

Njegovo mesto pa je ponovno prevzel Anton Cerkovnik–Riko, ki je to dolžnost opravljal do osvoboditve. Poleg prenosa pošte so kurirji spremljali razne politične in vojaške funkcionarje. Tako so na primer avgusta leta 1943 na Jelovico spremljali namestnika namestnika komandanta NOV in POS Slovenije Jaka Avšiča s spremstvom.

Najbolj varna pot za kurirje je bila pri vasi Polje, kjer so predli čez Savo Bohinjko, čez most pri sv. Janezu in čez most pri vasi Savica. Na teh krajih so za varnost skrbeli skojevci in člani ZSM, mnogokrat pa celo pionirji. V kritičnih primerih so prenašali tudi pošto. Kurirji so imeli dobre odnose z aktivisti OF v vaseh Bukove doline v spodnji Bohinjski dolini. Tako so bili sproti obveščeni o premikih, zasedah in številčnem stanju patrulj ali zased žandarjev, carinikov, policije in druge nemške vojske.

Udeleževali so se tudi politično. Vaškim odborom OF so pomagali na terenu pridobivati domačine za gibanje OF. Seznanjali so se z vojaškimi veščinami in taktiko kurirjev za uspešno opravljanje nalog.

V kurirski postaji so delovali kurirji:

Ludvik Dobravec – Lovec, Valentin Rozman – Jaklič, Alojz Mencinger – Maček, Franc Arh – Crni, Franc Zalokar – Planinc, Janez Pikon – Polde, Janez Malej – Zagorski, Anton Žnidar – Tone, Anton Dolenc – Keržo, Ivan Škufca – Cveto, Valentin Beznik – Veljko, Franc Dobravec, Anton Arh – Joža, Angelca Ravnik – Planinka, Anton Jensterle in Alojz Pretnar (*Kos, 1190, 111–112*).

KOMNA

13.1

SPOMINSKA PLOŠČA MATEVŽU
KOBLARJU

Opis: Marmorna plošča z vklesani napisom, vzdana v naravno skalo in z zvezdo nad ploščo.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14222.

Napis: »KOBLAR MATEVŽ – ROJ. 10. 9. 1926 V POTOKU—PADEL 29. 6. 1944 NA KOMNI—SLAVA BORCU«

Postavitev in izdelava: Ploščo je izdelal kamnosek Franc Logonder na pobudo ZB NOV Bohinjska Bistrica. Odkrili so jo leta 1953.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Na razpotju markiranih planinskih poti Ukanc–Komna–Sedmera jezera, v goščavi nad planinskimi kažipoti na 1490 m n.v.

Opis dogodkov: Matevž Koblar (v virih tudi Matej Kobljar) je odšel v partizane 7. 7. 1943. Nazadnje je bil v 4. četi VDV. 29. 6. 1944 je bila četa na pohodu na nove položaje na Komni. Naleteli so na zasedo nemških graničarjev iz postojanke v Stari Fužini. V medsebojnem obstreljevanju je padel. Tovariši so ga pokopali na kraju smrti. Po vojni so bili posmrtni ostanki preneseni na grobišče borcev na pokopališču v Zalem Logu (*Kos, 1990, 181*).

KOPRIVNIK V BOHINJU 14.1

SPOMINSKA PLOŠČA, SEDEŽU OKRAJNIH FORUMOV OF IN KPJ BOHINJ

Opis: Kovinska spominska plošča, ki je posvečena okrajnim komitejem in odborom, ki so delovali v gozdovih nad Koprivnikom od 1943 do osvoboditve.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 15647.

Napis: »V POKLJUŠKIH GOZDOVIH NAD KOPRIVNIKOM SO V LETU 1943 DO OSVOBODITVE DELOVALI OKRAJNI KOMITE: KOMUNISTIČNE PARTIJE IN ZVEZE KOMUNISTIČNE MLADINE – SKOJA, OKRAJNI ODBOR: OSVOBODILNE FRONTE, SLOVENSKE PROTIFAŠISTIČNE ŽENSKE ZVEZE, ZVEZE SLOVENSKE MLADINE IN DELAVSKE ENOTNOSTI, OKRAJNA GOSPODARSKA KOMISIJA, OKRAJNA NARODNA ZAŠČITA, POVERJENIŠTVO ODDELKA ZA ZAŠČITO NARODA IN TEHNIKA OREL ZA OBMOČJE BOHINJA. DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE OBČINE RADOVLJICA. SEPTEMBER 1987«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo so izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Pobudo za postavitev je dala Občinska konferenca SZDL Radovljica. Odkrita je bila 4. 10. 1987.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Na vogalu fasade stanovanjske hiše, Koprivnik 5, stavba nekdanje sirarne.

Opis dogodkov: Zaradi neuspešnega bohinjskega upora, izdajstev, aretacij in streljanja talcev je politično delo na terenu po letu 1942 večinoma zamrlo. Izjema so bili vaški odbori OF v Bohinjski Bistrici, na Jereki, Nemškem Rovtu, na Polah, na Ravnah in Savici. Šele pomladi 1943 so postali ponovno bolj aktivni. Februarja 1943 so ustanovili rajonski komite KPS Bohinj

Sekretar je bil Valentin Sušn – Gaber. Za okrepitev političnega dela na terenu je dobil v pomoč pri članih SKOJ-a in KP

Jelovškega in Pokljuškega bataljona. Ti so načrtno pridobivali sodelavce za gibanje OF. Ustanavljali so vaške celice KP, grupe ZKM (SKOJ) vaške odbore. OF, vaške odbore SPŽZ in ZSM. Vanje so vključili člane KP, ZKM (SKOJ) in aktiviste OF, ki so tedaj zaradi strahu pred okupatorjevim terorjem mirovali ali delali sami. Konec leta 1943 je bila kadrovska organiziranost OF največja. Pokrivali so vse bohinjske vasi. Ustanovljeni so bili tudi rajonski forumi za vse organizacije. Rajonski odbor OF Bohinj je bil ustanovljen julija 1943. Sestavljali so

ga ilegalci iz bohinjskih vasi. Zadrževali so se po domovih aktivistov OF oziroma v okolici Koprivnika in Gorjuš. Novembra 1943 so pod Koprivnikom na Osreščih, v gozdu Janeza Beznika (po domače Štefuc) zgradili leseno barako za bivališče in sedež vseh forumov. Poimenovali so jo »Džumbus«. Tukaj so bili do oktobra 1944, nato pa so se zaradi varnosti preselili na Pokrovc nad Koprivnikom v hišico (stajo/svisli) Antona Sodja (po domače Zgornji Soklič) z Jereke. Februarja 1945 so se selili v novo zgrajeno leseno barako na Zevtu nad Jereko. Ta je bila postavljena v gozdu Jakoba Dobravca (po domače Spodnji Zevtar) z Jereke. Tu so bili do osvoboditve.

Decembra 1944 sta se združila okraja Bled–Gorje–Ribno in Bohinj v okrajni odbor Bled–Bohinj. Ker je tudi v partizanskih enotah začelo primanjkovati kadra, so mlajše člane iz okrajnih forumov, ki so bili sposobni za orožje, dodelili v partizanske enote, predvsem na Primorsko.

Glede na obstoječe potrebe in priprave na osvoboditev se je delo Okrajnega odbora OF Bled–Bohinj razširilo na več organiziranih dejavnosti. Odbor je imel do 12 članov: sekretarja, namestnika sekretarja, člane, odgovorne za slovensko protifašistično žensko zvezo, zvezo slovenske mladine, delavsko enotnost, gospodarsko–finančno delo, narodno zaščito, agitacijo in propagando, člane za center Bohinjska Bistrica, slovensko narodno pomoč, obveščevalca in kurirja. Delali so še samostojni referati za predvidene odseke: ugotavljanje vojnih zločincev, šolstvo, socialno skrbstvo, zdravstvo, rdeči križ, obnova in gradnja, gozdarstvo, dopisnik Tanjuga, administratorji, intendant in kuharica. V delokrogu okrajnega odbora OF Bled–Bohinj so spadali:

- Narodna zaščita (NZ), ki je delovala v organizaciji vaših desetih. V njej so na koncu ostali predvsem moški starejšega letnika. Bolj aktivni so bili proti koncu leta 1944.

- Okrajna gospodarska komisija (GK), ki je bila ustanovljena februarja 1944. K njej je spadala transportna karavla. Imela je zelo obsežen teren, saj so skrbeli za transport prehrane, živine in drugih potrebščin za 9. korpus in bolnice na Primorskem.
- Delavske desetine: julija 1944 sta bili organizirani dve delavski desetini. Delali so za potrebe okrajne gospodarsko–finančne komisije, v njenih skladiščih in transportu. V skladu z načrtom pa so pomagali tudi kmetijam brez moške delovne sile.
- Vozniki z vprežno živino: so bili domačini z Gorjuš in Koprivnika. Ti so bili stalno na razpolago okrajni gospodarsko–finančni komisiji. Vozili so za potrebe brigad 31. divizije, ki je imela ofenzivne pohode v Bohinju, na Jelovico in Pokljuko, na Primorsko za potrebe 9. korpusa, Jeseniško-Bohinjskemu odredu in Komandi mesta Bled do osvoboditve.
- Krojaška in čevljarska delavnica: krojaška delavnica se je nahajala pri Jakobu Kodru (po domače Koejanu na Gorjušah) in pri Jakobu Korošcu (po domače Bajdru na Koprivniku). Čevljarska delavnica je bila na Robiču nad Koprivnikom v hiši Janka Dobravca, po domače Spodnjega Zevtarja, z Jereke.
- Mesarska delavnica je imela svoje prostore v Mrzlem potoku nad Koprivnikom, v gozdu Valentina Sodja, p. d. Spodnjega Korošiča, iz Koprivnika. Klali so govejo živino in prašiče ter pripravljali meso za transport in izdelovali klobase in salame.
- Etapna kuhinja: ustanovljena je bila oktobra 1944. Bivalne in delovne prostore je imela na Pokrovcu nad Koprivnikom, v hišici Jožeta Sodja (po domače Zapolarja z Bohinjske Češnjice). Prehrana je bila namenjena prehodnim posameznikom ali skupini borcev, kurirjem, obveščevalcem ter vojaškim in političnim funkcionarjem na poti z Jelovice na Pokljuko ali obratno.
- Slovenska narodna pomoč (SNP): organizirali so zbiranje denarja, hrane, obleke, obutve in drugih potrebščin za partizanske enote na Primorskem. Prav

tako je bila njihova dolžnost pomagati družinam, ki so bile zaradi odhoda mož v partizane v gmotnih težavah.

- Šolstvo: organizirano poučevanje se je na Koprivniku in Gorjušah začelo septembra 1944, v Srednji vasi oktobra 1944, v Jereki in na Podjelju januarja 1945 in v Stari Fužini februarja 1945. V okviru šolskih krožkov so otroke učile domačinke, članice SKOJ-a. 1945 pa je bil organiziran redni pouk v Srednji vasi in v Stari Fužini.
- Okrajna tehnika Orel: 11. 7. 1943 je bila ustanovljena rajonska tehnika Orel (ali Orlovo gnezdo). Člani tehnike so živeli in delali v leseni baraki, ki so jo zgradili na Robah v Hribarci nad Spodnjimi Gorjušami v gozdu Feliksa Beznika (po domače Novaka z Gorjuš). Tehnika je bila izdana. Nemci so jo 14. 3. 1944 nepričakovano napadli in uničili. V boju sta padla Janez Strgar – Emil in Feliks Beznik – Škrjanc. Vodja tehnike Vinko Beznik – Orel pa je bil ujet. Zgradili so drugo tehniko in jo poimenovali po padlih sotovariših Emil Škrjanc. Vodja tehnike je bil Edi Delpost – Mitja z Jesenic. Delovala je do osvoboditve.

(Kos, 1990, 112–116).

Članice Okrajnega odbora OF Bohinj, spomladi 1944 na Koprivniku.

Od leve: Angelca Rožič – Vlasta (por. Vidic) — Kamnje, Cilka Soklič – Jelka — Polje in Angelca Podlipnik – Urška — Bohinjska Češnjica (vir: Historia Bohinj).

KOPRIVNIK

14.2

SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM DOMAČINOM V NOB

Opis: Kovinska plošča z imeni desetih domačinov, padlim med drugo svetovno vojno.

Oznaka v Registru nepremičnine kulturne dediščine: EŠD 16903.

Napis: »PADLI ZA SVOBODO 1941–1945—
Beznik Lovrenc 1907–1941, Beznik Viktor
1906–1941, Beznik Anton 1924–1942, Dijak
Jože 1911–1944, Dijak Marija 1924–1943,
Korošec Franc 1919–1945, Korošec Kristijan
1924–1943, Korošec Janez 1926–1943, Ravnik
Anton 1918–1944 in Benedik Franc 1906–
1941—SLAVA JIM!«

Postavitev in izdelava: Po načrtu krajevne organizacije ZB NOV Bohinjska Bistrica je spominsko ploščo izdelala livarna Železarne Jesenice. Znamenje je delal kamnosek Franc Lagonder. Postavili in odkrili so ga leta 1969.

Stanje in spremembe: Zvezda na skali je bila v začetku leta 2025 odtujena.

Lokacija in dostop: Ob cesti nasproti cerkvice Najdenja sv. Križa.

Koprivnik, fotografija iz leta 1973 (vir: Historia Bohinj).

LAŠKI ROVT

15.1

SPOMINSKA PLOŠČA JANEZU MALEJU

Opis: Marmornata plošča na hiši, v kateri je bil rojen Janez Malej.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14140.

Napis: »V TEJ HIŠI JE BIL 29. 3. 1898 ROJEN JANEZ MALEJ—ČLAN NDSJ (LPJ) OD 1. 6. 1923. LETA – 1932. LETA JE ZARADI PREGANJANJ TAKRATNIH OBLASTI EMIGRIRAL V SZ, KJER JE POSTAL ŽRTEV ZARADI SVOJE REVOLUCIONARNE PRIPADNOSTI—KOMITE OK ZKS RADOVLJICA«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo so izdelali v podjetju Marmor Hotavlje po naročilu Občinskega komiteja KPS Radovljica 24. 5. 1981.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Laški Rovt 19 (prej Polje 34), na fasadi rojstne hiše Janeza Maleja, po domače »pri Kramarju«

Opis dogodkov: Janez Malej je bil rojen 29. 3. 1898 v šestčlanski družini na Savici. Osnovno šolo je obiskoval v Bohinjski Bistrici. Še kot učenec je služil pri kmetih kot pastir. Po končani osnovni šoli je delal kot priložnostni kmečki delavec. Leta 1916 je bil še mladoleten, ko je bil vpoklican kot vojak v 1. svetovno vojno. Bojeval se je v Galiciji in na Soški fronti. Hlapčevsko delo doma in življenje med vojaki v strelskih jarkih ga je izoblikovalo v naprednega mladeniča. Bil je tudi mer prostovoljec za severno mejo v letih 1918/1919 v bojih za Koroško. Leta 1920 se je vrnil domov. Na Nomenju je navezal stike z Jožetom Ažmanom. Še istega leta se je povezal s prvimi komunisti: Francem Malejem, Petrom Rozmanom, Jožetom Repincem, Janezom in Jernejem

Iskrom in kasneje še z drugimi v celico KP v vasi Polje. Največkrat so se sestajali na Malejevem domu. Prepričljivo je širil ideje komunizma in se boril za delavske in socialne pravice. Na sestanke je večkrat prišel Jože Ažman. Orožniki so ga kmalu

odkrili in začeli preganjati. Preiskave na domu so bile pogoste. Rednega dela ni mogel dobiti, zato se je preživil s priložnostnim. Življenjske razmere so se mu slabšale. Da bi se vsemu temu izognil, se je odločil, da emigrira v Sovjetsko zvezo. Po posredniku mu je uspelo dobiti privoljenje partijskega vodstva Slovenije. Maja 1932 je s Cerkljanskega prišel k njemu na Polje sopotnik Nace. Skupaj naj bi odpotovala v Sovjetsko zvezo. Pot naj bi potekala

čez Avstrijo, Čehoslovaško, Nemčijo nato Estonijo in Litvo v Sovjetsko zvezo. Po letu dni se je pojavil v Bohinju njegov neznani sopotnik Nace. Zaradi njegovega izogibanja domačim in različnimi izjavami o izginotju Maleja, so se pojavila različna ugibanja. Kasneje so Naceta videvali na Primorskem, v fašistični uniformi. Zato so sumili, da je bil vmešan v Malejevo izginotje. Vsa dosedanja prizadevanja, da bi ugotovili resnico, so bila brez uspeha (Kos, 1990, 163).

Otvoritev spominske plošče na Laškem Routu (vir: Arhiv Marije Malej).

LOG

16.1

SPOMINSKO ZNAMENJE PARTIZANSKEMU PREHODU

Opis: Znamenje iz dveh pokončnih železniških tirnic, ki oklepata zvezdo. Na njem je plošča, ki je posvečena mestu partizanskega prehoda med leti 1941 in 1945.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14215.

Napis: »1941 – PARTIZANSKI PREHOD – 1945«

Postavitev in izdelava: Obeležje so postavili železničarji Slovenije in Istre. Projektanta sta bila arhitekta Peter Vizjak in Tone Martin. Izvajalec del so bili Livarna Galjevica, ŽG Mostovna in TOZD za UVP Ljubljana. Krajevna organizacija ZB NOV Bohinjska Bistrica in Občinski odbor ZZB NOV Radovljica sta ga odkrila leta 1975.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Na desni strani ob glavni cesti Bohinjska Bistrica–Bled, pri križišču železniške proge s cesto, ki čez most Save Bohinjke vodi v vas Log.

Opis dogodkov: Partizanski prehod čez cesto Bled-Bohinj, železniško progo Jesenice-Gorica in čez most Save Bohinjke pri zaselku Log je bil najkrajši med Pokljuko in Jelovico. Borci so ga uporabljali že od leta 1941 dalje. Po ustanovitvi gorenjskih relejnih linij je bila ta pot vključena v linijo. Po njej so vzdrževali zvezo kurirji kurirske postaje G-2 na Bitenjski planini na Jelovici in kurirske postaje G-4 na Gorjušah. Prav tako so tod hodile različne partizanske enote. To področje je bilo pod stalno kontrolo železniške policije in žandarjev iz postojank Bohinjske Bistrice, Nomenja in Soteske. Zaradi varnosti kurirjev so teren pregledovali skojevci in člani ZSM iz Loga in Lepenc.

Za varne prehode na tem sektorju je bila odgovorna Tončka Torkar – Ivica, kasneje Sava. Kadar je bilo zaradi številnih zased sovražnika kurirjem onemogočen prenos pošte, so to opravili skojevci ali člani ZSM (*Kos, 1990, 144*).

NEMŠKI ROVT

17.1

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM DOMAČINOM V NOB

Opis: Marmornata plošča z vklesanimi imeni.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16910.

Napis: »PADLIM V NOV«

Rozman Gabrijel 1820–1943, Iskra Janez 1906–1944, Iskra Anton, 1913–1944, Čufer Jože 1911–1945, Tavčar Janez 1896–1945, Dobravec Ivan 1928–1945, Gartner Janez 1906–1945.

»ROD KI TU PREBIVA SVOBODO ČUVAL
BO ZNAL CENITI BO LJUBITI KAR
PLAČALI STE S KRVJO«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je po načrtu prof. Janeza Ravnika izdelal kamnosek Franc Logonder. Odkril jo je Krajevni odbor SZDL Nemški Rovt 4. 7. 1958.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Na zahodni fasadi stavbe gasilskega doma, Nemški Rovt 18.

Otvoritev spominske plošče na Nemškem Rovtu (vir: Historia Bohinj).

Opis dogodkov:

- Gabrijel Rozman je bil po boju za Turjak premeščen v Šercerjevo brigado. Kdaj in kje je padel, ne vemo. Za mrtvega je bil proglašen 9. 5. 1945.
- Janez Iskra je bil 20. 6. 1944 ujet pri zbiranju hrane in živine z Nemškega Rovta. Zaprt je bil v zaporih v Begunjah (zaporniška št. 4773). Nato je bil poslan v koncentracijsko taborišče Mauthausen, kjer je umrl 12. 12. 1944.
- Anton Iskra je bil 23. 5. 1944 ujet in ustreljen na Martinčku na Jelovici.
- Jože Čufar – Skala je padel 3. 3. 1945 na Pristavi pri Tržiču.
- Janez Tavčar je pasel 19. 4. 1945 v Lajšah v Selški dolini.
- Ivan Dobravec je padel 25. 3. 1945 v Jesenici na Primorskem.
- Janez Gartner je padel marca 1945 v Lokvah nad Vipavo. Dan, kraj smrti in lokacija pokopa nista znana.

NEMŠKI ROVT

17.2

SPOMINSKA PLOŠČA KURIRSKI POSTAJI G-2

Opis: Marmorna plošča z vklesanim napisom in kurirskim emblemom, ki ga uokvirja rdeča zvezda.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16909.

Napis: »NA TEM PODROČJU V ČASU NOB DELOVALA RELEJNA KURIRSKA POSTAJA G-2. KURIRJI IN ZZB NOV 1980«

Postavitev in izdelava: Pobudo za postavitve plošče je dalo predsedstvo pododbora relejnih kurirjev za Gorenjsko. Izvajalec dela je bilo podjetje Marmor Hotavlje in kamnosek Andrej Mravljje. Ploščo je vzdala komisija partizanskih kurirjev pri Občinskem odboru ZZB NOV Radovljica in jo odkrila 14. 6. 1981.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje

Lokacija in dostop: Na severni fasadi gasilskega doma, Nemški Rovt 18.

Opis dogodkov: Kurirska postaja G-2 je spadala pod 2. gorenjsko relejno linijo. Ustanovljena je bila julija 1943. Njena predhodnika sta bila kurirja Miloš Ravhekar – Miki in Jožko Rozman – Kostja. Po nalogu komandirja voda za zveze pri Gorenjskem odredu sta bila zadolžena, da organizirata kurirsko postajo G-2. Za sedež postaje in bivališče kurirjev sta določila Bitenjsko planino in Strme na Jelovici. Zaradi nemških vpadov iz Bohinjske Bistrice na Jelovico je bil teren stalno ogrožen. Med obstojem kurirske postaje so se morali kurirji šestkrat seliti na druge lokacije. Vzdrževali so zveze s kurirsko postajo G-4 na Gorjušah, z javko ob Savi Bohinjski pod zaselkom Log ali Podkoriti, s kurirsko postajo G-1 na Pertovču, z javko na Rovtarici ali na Pečani na Jelovici ter kurirsko postajo G-27 na Ventijah z javko na Vresju na Jelovici. Kurirji so, zaradi stalne nevarnosti

dnevnih sovražnikovih zased hodili na zvezo čez Jelovico večinoma ponoči.

Prvi komandir je bil Miloš Ravhekar – Miki. Ko je bil 8. 9. 1943 premeščen na kurirsko postajo G-3, ga je zamenjal Anton Štendler–Leon, njega pa Franc Koblar – Gaber, ki je bil prej namestnik komandirja. Najbolj naporna je bila pot čez Jelovico, poleti zaradi zased, pozimi zaradi visokega snega. V dolinskih predelih so v času večje nevarnosti pomagali terenski delavci in mladina.

Poleg napornega dela so se politično in vojaško izpopolnjevali. Prehranjevali so se z v akcijah pridobljeno hrano ali z odstrelom divjadi. Leta 1944 je prehrano organizirala gospodarska Komisija vaškega odbora OF Nemški Rovt.

Za časa delovanja kurirske postaje so se izmenjali kurirji Jože Rozman – Kostja, Franc Arih – Crni, Janko Loga – Mihajlo, Janez Pikon – Polde, Alojz Mencinger – Maček, Matevž Rožič – Dobravski, Milan

Sušnik – Hrast, Anton Dežman – Svoboda, Franc Zupan – Francel, Jože Štendler – Škrjanc, Franc Šolar – Trš, Franc Gartner – Lado, Alojz Srše – Dušan, Janko Robič, Anton Žnidar – Tonček, Peter Mohorič, Franc Gmajnar, Vincenc Stare – Cena (kuhar), Ivan Torkar – Durkovič, Radko Dobravec, Antonija Štendler – Gorska (legalna kurirka in obveščevalka).

ROZMAN JOŽE – KOSTJA, padel je 15. 12. 1943 v Lovčevem hotelu na Goreljku na Pokljuki.

ROŽIČ MATEVŽ – DOBRAVSKI, ranjen in ujet je bil 24. 4. 1944 na kurirski postaji na Nemškem Rovtu. Umrl je med prevozom v bolnico.

ŠTENDLER JOŽEF – ŠKRJANC. 10. 9. 1944 sta s komandirjem kurirske postaje odšla v vas Ravne po hrano. Ko sta se vračala, sta pod hribom Kobla naletela na nemško zasedo. Oba sta bila hudo ranjena. Komandirju je uspelo pobegniti, Jožef Štendler pa zaradi prestreljenih nog ni mogel bežati. Preden so ga dohiteli zasledovalci, se je sam ustrelil. Svoj spomenik ima na Ravnah, na steni stavbe Žičnice Kobla, kjer je padel.

TORKAR IVAN – DURKOVIČ, padel je 20. 3. 1945 na Vresju na Jelovici (*Kos, 1990, 152*).

NOMENJ

18.1

OBELISK PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM V NOB

Opis: Kamnit obelisk z reliefom partizanskega boja in vklesanimi podatki 18 domačinov, borcev in žrtev fašističnega nasilja v NOB.

Oznaka v Registru nepremičnin kulturne dediščine: EŠD 14216.

Napis: spredaj nad reliefom »1941–1945«

leva stran: »1941: AŽMAN JOŽE, ZUPAN JANEZ; 1943: GOGOLA GABRIEL, JESENKO JOŽE; 1944: TOMAŽIN STANE; 1945: ZUPAN JOŽE — PADLI BORCI«

»BURJA ANDREJ, FERJAN JANKO JURGEČ IVAN, KOZJAK IVANA, STARE JOŽE, ZUPAN HELENA, SUŠNIK JANEZ — UMRILI V TABORIŠČU«

desna stran: »AŽMAN MIRKO, SUŠNIK JANKO, ZUPAN PETER, ŽNIDAR JANEZ, ŽNIDAR JOŽE — TALCI PADLI V BEGUNJAH 1942 «

spodaj desna stran: »ŽRTVAM ZA SVOBODO POSTAVILA LETA 1955 ZVEZA BORCEV NOMENJ «

Postavitev in izdelava: Spomenik sta postavila Okrajni odbor ZZB NOV Radovljica in Krajevna organizacija ZB NOV Nomenj. Načrte za spomenik je naredila

kiparka Vladimira Bratuž Furlan. Izdelalo ga je Kamnoseštvo Ljubljana. Odkrili so ga 18. 12. 1955.

Stanje in spremembe: Spomenik je zelo poškodovan, na več mestih je počen. Zaradi možnosti prevrnitve je povezan z jekleno žico. Občina Bohinj je v postopku pridobivanja kulturno varstvenih pogojev s strani ZVKDS, enota Kranj, za celostno obnovo spomenika.

Lokacija in dostop: Pri razpotju ceste v vas.

Opis dogodkov: Vas Nomenj, kjer je bilo pred 2. svetovno vojno 37 hiš in 195 prebivalcev, je

bila središče naprednega delavskega gibanja v Bohinju. Tu so delovali komunisti in skojevci pod idejnim vodstvom Jožeta Ažmana in Janeza Zupana, udeleženca oktobrske revolucije v Rusiji.

Tukaj se je odvijala tudi načrtovana bohinjska vstaja, ki se je začela z enodnevno zamudo, 16. 12. 1941. Vodja vstaje je bil Stane Bokal, član Okrožnega komiteja KPS Jesenice. 15. 12. 1941 je prišla na Koprivnik Gorjanska četa s prostovoljci. Skupaj je štela približno 80 moških in približno 30 gozdnih delavcev s Pokljuke. Četo sta vodila Andrej Žvan – Boris in Stanko Kocjančič – Marjan. Skupaj z okrog 350 prostovoljci, tudi domačini z Gorjuš in Koprivnika, so se zbrali pred gostilno pri Jožefovcu na Gorjušah. Organizirali so bataljon in ga poimenovali Prešernov bataljon. Razdeljen

je bil na 7 vodov s konkretnimi nalogami. Za komandanta bataljona so imenovali Staneta Bokala. 16. 12. 1941 so se v zgodnjih jutranjih urah spustili proti Nomenju. Tam sta jih čakala Stane Žagar ml. in Tomaž Godec. Akcija je stekla po načrtu. V drugih vaseh pa do nje ni prišlo. Razlog za to je bilo izdajstvo in zaradi njega 15. 12. 1941 prihod nemške policije z oklopniki v Bohinjsko Bistrico. Vodstvo akcije na Nomenju in v Soteski za prihod policije ni vedelo. 16. 12. 1941 je policija v Stari Fužini že zgodaj zjutraj aretirala 16 fantov in moških, ki so bili pripravljeni na pričetek napovedane vstaje.

Pritisk policije, orožnikov in vojaštva iz postojank v Soteski in na Nomenju na upornike, borce Prešernovega bataljona, je bil silovit, na pomoč pa je prišla tudi policija z oklopniki, ki so se vračali iz Stare Fužine in

Bohinjske Bistrice. Pomankanje municije in skromna oborožitev je upornike prisilila, da so se umaknili v strmine zasnežene Goričice in čez Koprivnik in Gorjuše na Pokljuko. Domačini in večina prostovoljcev iz gorenjskih vasi se je vrnila domov.

Policija je začela z grožnjami ustrahovati vaščane Nomenja. Požgali so domačije in gospodarska poslopja Janeza Sušnika, po domače pri Šušnšću, Jožeta Sušnika, po domače pri Mihovcu, Janeza Zupana, p. d. pri Pintarju, Jožeta Ažmana, po domače pri

Ažmanu in Janeza Katrašnika, po domače pri Katrašniku. V vežo goreče Ažmanove hiše so nagnali na Koprivniku aretirana udeleženca upora brata Lovrenca in Viktorja Beznika, po domače Senekerjeva. Dva gestapovca sta jih ustrelila, nato pa polila s petrolejem, da sta pogorela.

V zloglasna koncentracijska taborišča Dachau, Mauthausen, Auschwitz in Ravensbrück so poslali 18 domačinov, izmed njih jih je sedem umrlo. V Nemčijo so izselili 19 domačinov. Pet aretiranih udeležencev vstaje pa je bilo ustreljenih v Dragi nad Begunjami na Gorenjskem.

Tako je za neuspelo vstajo v Bohinju vas Nomenj žrtvovala življenje 12 domačinov. Kasneje je padlo še 5 borcev NOV, en ujeti borec pa je bil kot talec ustreljen v Spodnjih Gorjah (Kos, 1990, 152–154).

Spomenik NOB na Nomenju po osnutku akademske kiparke, Vladimire Furlan Bratuš (vir: Historia Bohinj).

Odkritje spomenika na Nomenju (vir: Historia Bohinj).

NOMENJ

18.2

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM GASILCEM
V NOB

Opis: Bronasta plošča, ki je posvečena padlim in umrlim gasilcem z Nomenja.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: /

Napis: »GD NOMENJ—PADLIM IN UMRLIM GASILCEM V SPOMIN OB 60–LETNICI
USTANOVITVE GAS. DRUŠTVA—AVGUST 1982«

Postavitev in izdelava: Ploščo so izdelali v livarni v Železarni Jesenice po naročilu Gasilskega društva Nomenj. Otvorili so jo avgusta 1982.

Stanje in spremembe: Za ploščo skrbi Prostovoljno gasilsko društvo Nomenj. Plošča v času izida zbornika ni pritrjena, ker so popravljali fasado. Ploščo je potrebno vpisati v Register nepremične kulturne dediščine Slovenije.

Lokacija in dostop: Na fasadi gasilskega doma na Nomenju, Nomenj 23.

Fotografija, posneta pred zamenjavo garažnih vrat na gasilskem domu (vir: Arhiv JM Kranj).

NOMENJ

18.3

ROJSTNA HIŠA JOŽA AŽMANA

Opis: Hiša, v kateri se je rodil Jože Ažman, prvoborec in predvojni komunist, ki je 8. 8. 1941 padel v nemški zasedi na Gorečici pri Nomenju.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 28294.

Napis: »V TEJ HIŠI SE JE RODIL
PREDVOJNI KOMUNIST 1919–1941
DELEGAT 5. DRŽAVNE KONFERENCE
KPJ JOŽE AŽMAN

PADEL 8. 8. 1941 KOT BOREC NOV

SLAVA MU!

20. 7. 1969«

Postavitev in izdelava: Spominsko bronasto ploščo so po načrtu Krajevne organizacije ZB

NOV Bohinjska Bistrica izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Odkrita je bila 20. 7. 1969.

Stanje in spremembe: Leta 1990 je bila spominska plošča ukradena. V načrtu je izdelava nove plošče.

Lokacija in dostop: Nomenj 19, po domače pri pri Ažmanu.

Opis dogodkov: Jože Ažman je bil rojen 15. 3. 1888 na Nomenju. Po končani osnovni šoli je delal doma in po smrti očeta Blaža postal

gospodar malega posestva. Za preživljanje družine je bil potreben dodaten zaslužek. Zaposlil se je pri železnici. Zaradi udeležbe pri stavki železničarjev so ga leta 1920 odpustili. Ostal je doma in se preživljal s priložnostmi prevozi lesa. Od leta 1920 je bil član KPS, zato se je takoj povezal z Janezom Zupanom, ko je ta prišel iz ruskega ujetništva. Tesno je sodeloval z Janezom in Jernejem Iskra, Karlom Jurgecom, Janezom in Lovrencem Malijem, Matevžem Polajnarjem, Jožetom Repincem in drugimi. S Tomažem Godcem je imel tesnejše stike od leta 1933, ko je bil prvi sestanek za ustanovitev Društva kmečkih fantov in deklet. Širili so napredne ideje med delavci in kmeti v Bohinju. Borili so se za boljše socialne razmere zaposlenih. Hodil je na sestanke v Ljubljano in Zagreb ter prinašal različno literaturo in časopis Enotnost. Na sestankih jo je oddajal somišljenikom, ki so jo pregledali, nato pa razdelili drugim privržencem.

V letu 1927 je bil aretiran in dalj časa zaprt v sodnijskih zaporih v Radovljici. Od takrat dalje so ga žandarji nadzorovali. Leta 1931 ga je doletela nepričakovana hišna preiskava. Našli so prepovedane časopise. Zaradi tega so povečali nadzor nad njegovim gibanjem. Bil je tudi delegat slovenskih komunistov na 5. državni konferenci KPJ v Zagrebu. Za delegata je bil izvoljen na 3. pokrajinski konferenci KPS na Vinjem.

Po prihodu okupatorja je nadaljeval s političnim delom. 20. 4. 1941 se je udeležil posveta komunistov na Slamnkih, kjer so se odločili za takojšen boj proti okupatorju.

Po vaseh je pozival zanesljive domačine k uporabi in jih povezoval v skupine OF. Maja 1941 je postal član vojno revolucionarnega komiteja za okrožje Jesenic. Na nekaterih širših sestankih, ki jih je organiziral v naravi, so sodelovali tudi Lojze Kobe, Stane Žagar ml. in Mira Svetina. Glavna tema pogovorov je bila odpor proti okupatorju in organizacija OF v Bohinju. Julija leta 1941 ga gestapu ni uspelo aretirati. Zaradi varnosti je prenočeval v čebelnjaku na polju. Takoj je odšel v ilegalo. V gozdu nad vasjo se je pridružil ilegalcem Zupanu, Godcu in Pintarju. Postal je vodja skupine. Pričeli so organizirati oborožen boj proti okupatorju, vključevati napredne delavce in kmete v partizanske vrste, širiti gibanje OF po vaseh in organizirati preskrbovanje nastajajočih skupin partizanov.

V času političnega dela na terenu je pridobil veliko število somišljenikov, predvsem kmečke mladine. Že leta 1940 je najboljšje sprejel v SKOJ in povezal v »Ažmanovo skupino prvoborcev«. Ta se je zadrževala na pobočju hriba Gorečica. Od tu sta odšla Tomaž Godec in Alojz Pintar na Jelovico na ustanovitev Cankarjevega bataljona, ki je bila 5. 8. 1941 na Pogrošarjevi plani nad Vodiško planino. Jože Ažman in Janez Zupan sta ostala v bivališču na Gorečici. Po očitni izdaji so Nemci 8. 8. 1941 začeli s hajko v okolici Nomenja in hriba Gorečica. Pri umiku iz bivališča v smeri Podkorita sta naletela na zasedo. V napadu je Jože Ažman padel, Janez Zupan pa je bil ranjen in ujet (*Kos, 1990, 154–155*).

NOMENJ

18.4

SPOMINSKA PLOŠČA JANEZU ZUPANU

Opis obeležja: Bronasta plošča na hiši, v kateri je živel prvoborec in komunist Janez Zupan.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14217.

Napis: »V TEJ HIŠI ŽIVEL PRVOBOREC IN KOMUNIST 1919–1941

JANEZ ZUPAN USTRELJEN 28.8.1941 – 50 LET KPJ—SLAVA MU! 20. 7. 1969«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo so po načrtu Krajevne organizacije ZB NOV Bohinjska Bistrica izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Odkrita je bila 20. 7. 1969.

Stanje in spremembe: Plošča je bila pred leti odstranjena s fasade stanovanjske hiše, v kateri je živel Janez Zupan. 25. 11. 2024 jo je

sedanja lastnica hiše predala KO ZB Bohinj. Ta jo je predal v muzejsko zbirko Historia Bohinj, kjer je tudi na ogled. Ploščo je pred tem očistil Janez Zalokar iz Bohinja.

Lokacija: Nomenj 31, na fasadi rojstne hiše Janeza Zupana, po domače pri Pintarju.

Opis dogodkov: Janez Zupan je bil rojen 12. 8. 1889 v Stari Fužini. Bil je nezakonski sin. V mladosti mu je umrla mati. Ko je obiskoval osnovno šolo, ga je oče gozdar vzel k sebi na Nomenj. Pri njem je ostal do odhoda k vojakom. Vojaško suknjo je nosil devet let. Ko je odslužil, se je začela 1. svetovna vojna, zato je moral ostati pri vojakihi. Na vzhodni fronti so ga ujeli Rusi. Vključil se je v oktobrsko revolucijo in se boril v vrstah Rdeče armade. Domov se je vrnil leta 1919. Poročil se je in zaposlil pri železnici. Sodeloval je pri železničarski stavki leta 1920, zato je bil šest tednov zaprt in odpuščen iz službe. Preživeljal se je s priložnostnim delom kot gozdni in

Rojstna hiša na Nomenju v kateri je živel Janez Zupan. (foto: Boris Malej).

Streljanje talcev v Gorjah pri Bledu 28. avgusta 1941. Talci: Soklič Franc – Krnica, Zupan Janez – Nomenj, Pekon Jože – Blejska Dobrava, Repe Jožef – Spodnje Gorje, Repe Karol – Spodnje Gorje (vir: Wikipedia).

cestni delavec. Pogosto je bil brez dela. Zaradi širjenja naprednih idej in propagandnega materiala je bil večkrat v preiskovalnem zaporu. Kljub pomankanju sta z ženo v letu 1931 zgradila svoj dom. Gmotno stanje se je izboljšalo, ko je uspel dobiti zaposlitev v Železarni KID na Jesenicah.

Janez Zupan je bil ožji sodelavec predvojnega komunista Jožeta Ažmana z Nomenja. Po prihodu okupatorja je bil izdan, da propagira za komunizem. Ne glede na to, da je bil nadzorovan, je organizirano deloval v gibanju OF in odporu proti okupatorju. Pred aretacijo gestapa mu je 20. 6. 1941 uspelo pobegniti.

Zadrževal se je v gozdu hriba Goričica. Pridružila sta se mu domačina Tomaž Godec in Alojz Pintar. Po izdaji v hajki z Nemci je bil 8. 8. 1941 ranjen in ujet.

Pripeljan je bil v zapore v Begunje. Po dvanajstih dneh zaslišanja in mučenja je bil dodeljen skupini petih talcev. Pripeljali so jih v Spodnje Gorje in 28.8.1941 pod Revovco ustrelili.

Ko so Nemci 16. 12. 1941, na dan neuspele vstaje, izvajali nad domačini nasilje, so požgali tudi Zupanovo hišo. Ženo Heleno Rekar s hčerko so aretirali in prav tako zaprli v zapore v Begunjah. Po nekaj tednih sta bili izpuščeni. Zaradi izdajstva, ker je podpirala partizane, je bila Zupanova žena po dveh mesecih ponovno

aretirana in zaprta. Konec avgusta 1942 je bila odpeljana v koncentracijsko taborišče Auschwitz, kjer je 7. 9. 1942 umrla (*Kos, 1990, 155 – 156*).

Spomenik talcem v Sp. Gorjah pri Bledu (foto: N. Mučič).

PODJELE

19.1

SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM V NOB

Opis: Bronasta plošča vzdana v nišo, z zidanem okvirjem in z rdečo zvezdo na strehi.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16962.

Napis: »PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM FAŠISTIČNEGA TERORJA—SLAVA JIM.«

Padli: Smukavec Martin 1906–1942, Smukavec Jakob 1917–1943, Smukavec Jože 1906–1945, Stare Valentin 1903–1945, Soklič Janez 1924–1945, Smukavec Valentin 1912–1945«

Postavitev in izdelava: Po zamisli domačinov ga je izdelal kamnosek Franc Logonder. Znamenje je 22. 7. 1956 postavil in odkril KO ZB NOV.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Pod hišo Spodnje Podjelje 4, zraven skednja (pri Orlu).

Opis dogodkov: Spominsko znamenje je postavljena je v spomin 6 padlim borcem, domačinom iz Zgornjega in Spodnjega Podjelja.

Spominsko obeležje december 1960 (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

Otvoritev spominskega znamenja (vir: Historia Bohinj).

Otvoritev spominskega znamenja (vir: Historia Bohinj).

POKLJUKA –

KONJSKA DOLINA

LESENA BARAKA – AMBULANTA E

20.1

Opis: Lesena baraka na mestu lokacije partizanske bolnišnice Ambulante E. Ob vhodu je informativna tabla z opisom delovanja bolnišnice in kopijami dokumentov. V notranjosti so fotografije z otvoritve obnovljene barake.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14219.

Lesena baraka – Ambulanta E na Pokljuki (foto: Niko Mučič)

Postavitev in izdelava: V spomin na nekdanjo Ambulanto E je barako na novo postavil Občinski odbor ZZB NOV Radovljica ob sodelovanju Zavoda za varstvo narave in kulturne dediščine Kranj. Otvoritev je bila 29. 9. 1984

Stanje in spremembe: 16. 7. 2024 je KO ZB Bohinj na baraki postavil pano zemljevida obeležij NOB v Bohinju in novo usmerjevalno tablo za dostop do barake.

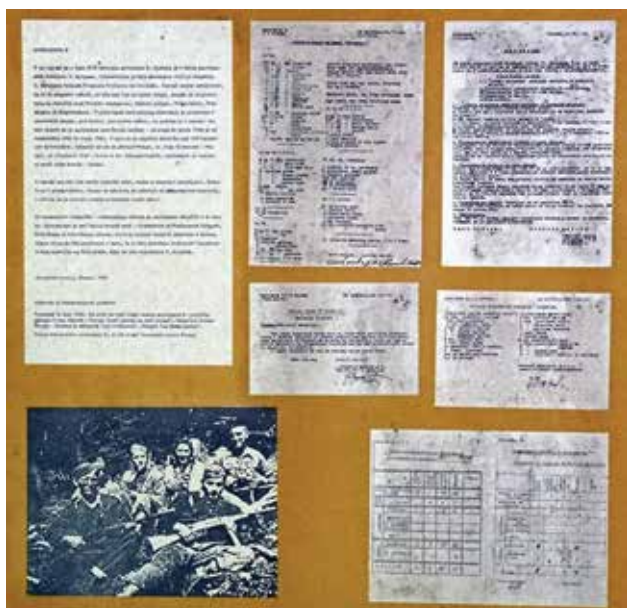
V barako občasno zamaka, zato so potrebni letni pregledi in popravila strehe. V poletnih mesecih je potrebno urejati okolico in dostop do nje. Informativne table so v slabem stanju in je

potrebna namestitev novih z dodatno vsebino.

Predlagamo namestitev vpisne knjige, izdelavo žiga, razglednic in skrinje za prostovoljne prispevke.

Potreben je razmislek, komu dodeliti barako v upravljanje – Turizmu Bohinj ali Gorenjskemu muzeju.

Lokacija in dostop: Z Goreljka v smeri Konjske doline, pod Javorovim vrhom. Od glavne ceste se vzpne steza na desno, 5 min hoje skozi gozd Stara Poljana. Ob glavni cesti je lesen smerokaz.

Opis dogodkov: Za potrebe ranjencev partizanskih enot, ki so se borile na Pokljuki in v Bohinju, je bila pomladi leta 1944 zgrajena lesena baraka. V njej naj bi se lahko zdravilo do 15 ranjencev. Postavljena je bila v gozdu Franca Mlakarja iz Bohinjske Češnjice (po domače Ta zgornji Medja), na griču Stara Poljana nad planino Konjska dolina (1400 n.v.) na Pokljuki. Začetek ambulante je povezan z rešenimi ranjenci 3. bataljona Prešernove brigade v boju z Nemci 15. 12. 1943 v Lovčevem hotelu na Goreljku na Pokljuki. Sprva so se zaradi varnosti selili po pastirskih stajah: na planini Vršič (last Franca Čudna, p. d. Dobravca iz Bohinjske Češnjice) na planini Javornica ob vznožju Rušnega vrha (last Jožeta Smukavca, po domače Blažka, s Podjelja) in nad planino Konjska Dolina, v Ožbočevi gmajnici (last

Alojza Stareta, po domače Ukca, s Podjelja).

Barako na Stari Poljani sta zgradila aktivista OF Jakob Beznik, p. d. Novakov, z Gorjuš, in Anton Stare, po domače. Ta srednji, s Koprivnika. Dr. Edvard Pohar je bolnico uvrstil v sistem partizanskih bolnic na Gorenjskem. Spadala je v sklop partizanskih bolnišnic 9. korpusa. Vodja ambulante je bil Jože Ravnik – Izidor, po domače Ferbarjev, iz Bohinjske Bistrice, polit delegat in kurir Franc Ravnik – Sergej, po domače Ferbarjev, iz Bohinjske Bistrice. Ambulantni zdravnik je bil dr. Ivan Hribernik – Matjaž iz Bohinjske Bistrice. Kasneje ga je zamenjal dr. Vladimir Volf – Borut iz Bohinjske Bistrice. Za bolničarko je bila Marica Ravnik, rojena Rozman – Rosvita, po domače Kokčeva, s Polj. Za nekaj časa je prišla pomagat bolničarka Marija Cesar, rojena Cerkovnik, po domače Mujovčeva, s Kamenj. Kuharica je bila Ivana Strajn, rojena Pipenbaher – Alenka iz Bohinjske Bistrice, ekonomka pa Martin Langus – Zlatorog, p. d. Grošev, s Podjelj in Janez Langus – Milan, po domače Kocjancev, s Podjelja. Drugo pomožno osebje se je menjavalo.

Ambulanta E je delovala neprekinjeno do osvoboditve, ko se je preselila v pripravljene prostore v osnovni šoli na Bohinjski Bistrica, kjer je bila do razpusta.

V času obstoja Ambulante E se je v njej zdravilo čez 120 ranjenih in bolnih pacientov – borcev. Zaradi bolezni so štirje umrli (Kos: 1990, 161).

Fotografije koče (foto: Dušan Bavčar)

POKLJUKA – MALI DRAŠKI VRH

21

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIMA BORCEMA GORENJSKEGA ODREDA POLDETU STRAŽIŠARJU IN IVANU BERNARDU

Opis: bronasta spominska plošča, pritrjena na skalo. Na plošči je relief zvezde in partizana.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 13221.

Napis: »TU JE DNE 8. 8. 1942 ŠTAB
GORENJSKEGA ODREDA DOŽIVEL
MOČAN NEMŠKI NAPAD V TEM BOJU
STA PADLA—

STRAŽIŠAR POLDE

JESENICE – KOMANDANT ODREDA

BERNARD IVAN

BLAD – KURIR ODREDA

BORCI NOV«

Postavitev in izdelava: Plošča je bila odkrita leta 1959. Na plošči so napačno napisali, da je bil Ivan Bernard kurir odreda. Bil je komisar odreda.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

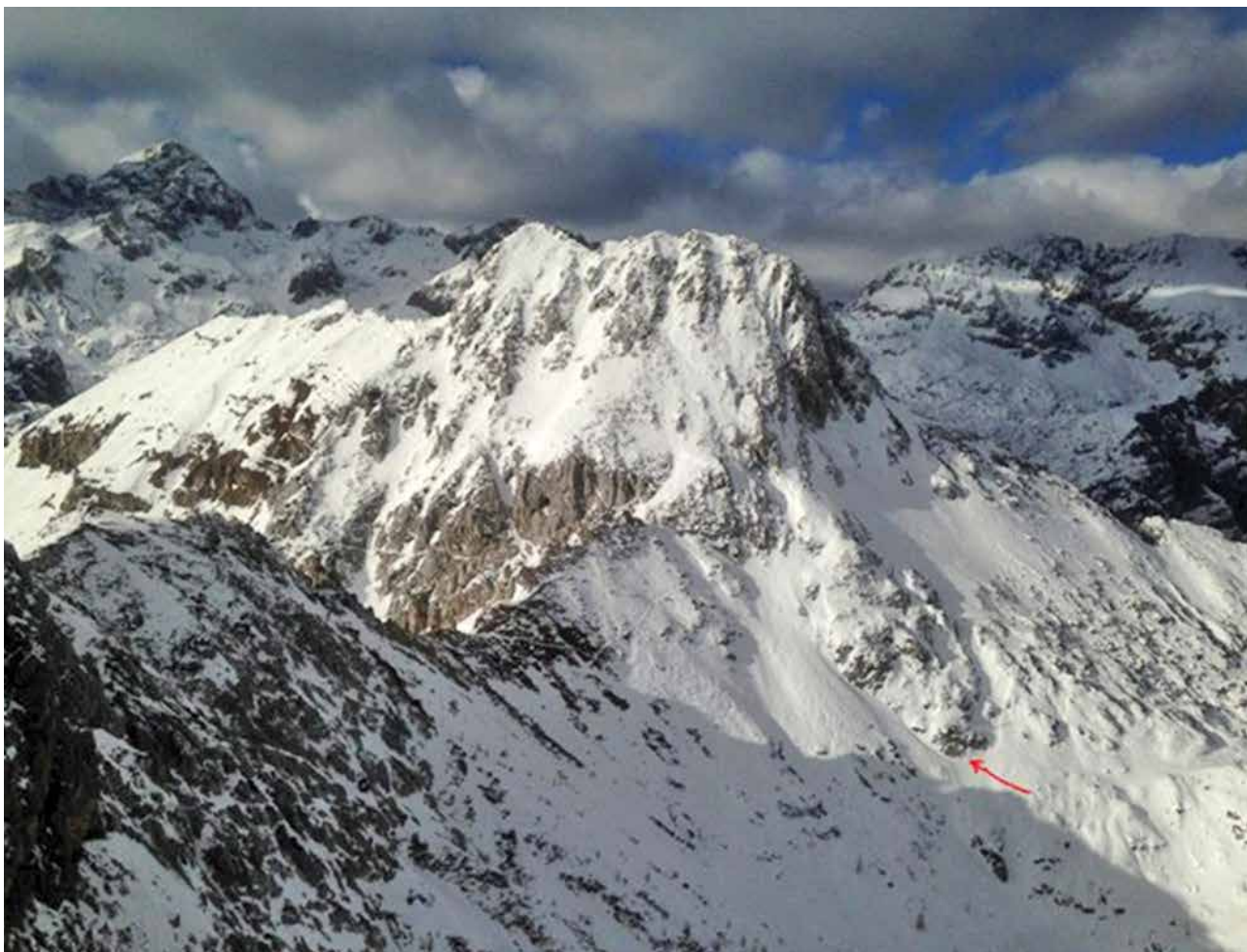

Lokacija in dostop: Nahaja se na skali ob markirani planinski poti iz Lipance na Srenjski preval. Na mestu prečenja prvega melišče, ko se pot spušča oz. vzpenja (vznožje Malega Draškega vrha).

Opis dogodkov: Na Jezercih nad Konjščico na Pokljuki so imeli gorjanski partizani svoj tabor. Obiskali so jih Polde Stražišar, komandant Gorenjskega odreda, France Potočnik, odredni intendant, Ernest Seidler–Iztok, komandant bataljona in Ivan Bernard, četni komandir novo snujočega se II. bataljona Gorenjskega odreda. Nemci so

jih 8. 8. 1942 presenetili. Pri tem sta padla Polde Stražišar in Ivan Bernard. Odredni intendant Franc Potočnik, španski borec, je bil hudo ranjen in ujet ter nato ustreljen, medtem ko je sicer tudi ranjen komandant

bataljona Ernest Seidler – Iztok, ki je tovariše pričakoval v izdanem taborišču, ušel. To je bil za partizane hud udarec (*Hladnik v Boj pod Triglavom*, 1966, 24, 187).

(vir: *Partizanski spomeniki* – Geopedia).

POLJE – BAREČA DOLINA

22.1

SPOMINSKO ZNAMENJE PRVOBORCU FLORJANU MAJHNU

Opis: Neobdelana skala ima zglajeno sprednjo ploskev, na kateri je posvetilo prvoborcu Florjanu Majhnu.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16926.

Napis: »TU JE PADEL 9. 11. 1942
PRVOBOREC NOV FLORJAN MAJHEN—
SLAVA MU!«

Postavitev in izdelava: Po načrtu Krajevne organizacije ZB NOV Polje ga je izdelal kamnosek Franc Logonder. Postavili in odkrili so ga leta 1962.

Stanje in spremembe: Obstoječe stanje. Okolico spomenika ureja Pavel Malej, član KO ZB Bohinj.

Lokacija in dostop: Desno ob gozdni cesti iz Laškega Rovta mimo Suhe proti Bareči dolini, 1 km za odcepom ceste proti planini Poljani, 100 m pred propadajočo lovsko oz. gozdarsko kočo, levo pod cesto.

Opis dogodkov: Florjan Majhen je bil rojen 4. 5. 1911 v Bohinjski Bistrici. Izhajal je iz delavske družine. Po končani osnovni šoli se je izučil za čevljarskega pomočnika. Ker v svojem poklicu ni dobil zaposlitve, se je kot priložnostni delavec zaposlil na Hajnriharjevi žagi v Bohinjski Bistrici. Leta 1937 je dobil delo v Železarni KID na Jesenicah, kamor se je tudi preselil. Vključil se je v napredno delavsko gibanje in aktivno sodeloval v Delavskem prosvetnem društvu Svoboda, kasneje Vzajemnost. V partizane je odšel decembra 1941, in sicer v Jeseniško

četo pod Stolom. Poleti leta 1942 je odšel v Bohinj, kjer se je priključil Bohinjski četi. Novembra 1942 pa se je pridružil Tončkovi četi, ki je prišla iz Jelovice v Bohinj. Četa je taborila v Bareči dolini. Po nekaj dneh bivanja je četne položaje izdal gozdni čuvaj Janez Boltar iz Ribčevega Laza. Jeseni je pobegnil na Koroško.

Taborišče čete so 9. 12. 1942 nenadoma napadli nemški graničarji iz postojanke v Stari Fužini. Florjan Majhen je umrl v boju (Kos, 1990, 164).

Otvoritev spominskega znamenja leta 1962. Na sliki Jakob Zalokar (Marinčnikov) in levo zgoraj Marija Malej, članica KO ZB Bohinj. (vir: Arhiv Marije Malej).

RAVNE

23.1

SPOMENIK PADLIM BORCEM IN DOMAČINOM V NOB

Opis: Kamnit kvader z zglajeno ploskvijo in vklesanimi podatki 9 domačinov, ki so padlih v NOV 1941–1945.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 10389.

Napis: »PADLI V NOV—KDOR ZA SVOBODO V ZEMLJI SPI, NAJ ŽIVA

Padli: Ravnik Franc 1907–1942, Ravnik Albin 1910–1943, Ravnik Franc 1910–1944, Ravnik Janez 1906–1944, Koblar Jože 1925–1944, Rozman Jože 1915–1945, Ravnik Janez, 1913–1945, Ravnik Alojz 1913–1945, Jensterle Franc

1891–1943—VEST BO ZA LJUDI!«

Postavitev in izdelava: Spominsko znamenje je po zamisli borcev domačinov izdelal kamnosek Franc Logonder. Odkrili so ga 4. 7. 1957 v sodelovanju s Krajevno organizacijo ZB NOV Bohinjska Bistrica.

Stanje in spremembe: Aprila 2014 je bila parcela, na kateri je stal spomenik, prodana. Pri tem je prišlo do odstranitve spomenika. Po ukrepanju ZB NOV Bohinj je bil spomenik prestavljen na drugo stran ceste, ob spominski kamen.

Lokacija in dostop: Ob cesti Ravne–Bohinjska Bistrica, nasproti hiše Ravne 3.

Opis dogodkov in viri: Iz vasi Ravne v Bohinju je v času vojne padlo 9 domačinov (Kos, 1990, 180).

Odkritje spomenika leta 1957. Spomenik odkriva Franc Jensterle–Prezelc (vir: Historia Bohinj).

Spomenik leta 1960 (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

Ne gre za oskrnitev spomenika

Petra Lotrič Ogrin

V soboto, 19. aprila, si je domnevno oskrnitev spomenika padlim borcem NOB na Ravnah ogledal občinski redar Mihael Čuk. Zatem je govoril z Jankom Rozmanom, ki je bil nekdanji lastnik zemljišča, na katerem je stal spomenik.

Postavitev dela spomenika je na svojem zemljišču dovolil že oče Janka Rozmana pred več kot pol stoletja. Sogovornik redarja Čuka je pred kratkim zemljišče predal svojemu sinu, ki pa je nepremičnino prodal. Zemljišče je zazidljivo in kupec namerava na njem postaviti hišo, zato je želel, da se spomenik odstrani.

Odstranitvi z omenjenega zemljišča krajevna organizacija Zveze borcev ne nasprotuje in se strinja s predstavitvijo tega dela spomenika na drugo stran poti, kjer že ves čas stoji spominski kamen z imeni padlih Ravharjev. Seveda je pogoj, da mora biti spomenik čim bolj podoben prejšnjemu. Tudi dela za prestavitev spomenika so bila aprila že v teku. ☺

Foto: občinski redar Mihael Čuk

Članek v Bohinjskih novicah (vir: Bohinjske novice, maj 2014, št. 5, str. 10).

RAVNE

23.2

SPOMINSKA PLOŠČA PADLEMU KURIRJU JOŽETU ŠTENDLERJU

Opis: Bronasta plošča, ki je posvečena kurirju relejne kurirske postaje G–2 Jožetu Štendlerju.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16928.

Napis: »10. 9. 1944 JE TU DAROVAL SVOJE ŽIVLJENJE REVOLUCIJI JOŽE ŠTENDLER BOREC NOV—SLAVA MU!«

Postavitev in izdelava: Spominsko znamenje s kovinsko ploščo in napisom je bilo prvotno postavljeno na skalo na smučišču Kobla II. Po pričujočih fotografijah je bilo znamenje odkrito dne 4. 7. 1957, tako kot spomenik padlim borcem in domačinom NOB na Ravnah.

Stanje in spremembe: Leta 1981 je bilo spominsko znamenje opuščeno in zamenjano z novo ploščo, ki je bila nameščena na fasado žičnice Kobla. Spominsko ploščo iz brona so izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Odkrila jo je Krajevna organizacija ZB NOV Bohinjska Bistrica 25. 9. 1981.

Lokacija in dostop: Na obcestni fasadi postaje opuščene žičnice Kobla II. Nad cesto, ki pripelje iz Bohinjske Bistrice skozi Ravne.

Opis dogodkov in viri: Jože Štendler je bil rojen 9. 3. 1921 v Bohinjski Bistrici. Po končani osnovni šoli je ostal doma in pomagal očetu na posestvu. Leta 1940 se je zaposlil v Železarni na Jesenicah in se vključil v napredno delavsko gibanje. Po prihodu okupatorja je začel sodelovati v organizaciji OF. Februarja 1943 je odšel v partizane, v Gregorčičev (1.) bataljon. Julija 1943 je bil dodeljen novoustanovljeni Prešernovi brigadi. Določen je bil za prenos ranjencev na Dolenjsko, do vasi Sušica pri Dolenjskih Toplicah. Z brigado se je udeležil bojev s plavogardisti v Grčaricah in domobranci v Turjaku. Sodeloval je v bojih v Poljanski in Selški dolini. Dobil

je čin vođnika. K VOS–u okraja Bohinj je bil dodeljen za kurirja. Po razformiranju VOS-a je bil prestavljen h kurirski postaji G-2 na Bitenjski planini na Jelovici. S komandirjem kurirske postaje G-2 sta 10. 9. 1944 odšla v vas Ravne po hrano. Ko sta se vračala, sta pod hribom Kobla naletela na nemško zasedo. Oba sta bila huje ranjena. Komandirju je uspelo pobegniti, Jože Štendler pa zaradi prestreljenih nog ni mogel bežati. Preden so ga dohiteli zasledovalci, se je sam ustrelil (Kos, 1990, 180 – 181).

Odkritje spominskega znamenja leta 1957 (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

RIBIČEV LAZ

24.1

SPOMINSKO ZNAMENJE POSVEČENO BOJU JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA

Opis: Bronasta spominska plošča na naravni skali, postavljena v spomin na zmago Jeseniško-Bohinjskega odreda nad nemškim okupatorjem 4. 4. 1945 in preprečitvi požiga Zgornje Bohinjske doline.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 12743.

Napis: »4. APRILA 1945. LETA JE NA TEM MESTU JESENIŠKO-BOHINJSKI ODRED IZVOJEVAL SVOJO VELIKO ZMAGO NAD NEMŠKIM OKUPATORJEM IN S TEM PREPREČIL POŽIG ZGORNJE BOHINJSKE DOLINE—4. 7. 1980 BORCI JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo so po načrtu odbora borcev Jeseniško-Bohinjskega odreda izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Postavili in odkrili so jo 4. 7. 1980.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Ob glavni cesti Ribčev Laz–Stara Fužina, nasproti cerkve Sv. Janeza Krstnika ob Bohinjskem jezeru.

Opis dogodkov: Velika sovražna ofenziva spomlad leta 1945 proti 9. Korpusu Jeseniško-Bohinjskemu odredu ni prizanesla. V postojankah v Bohinjski Bistrici so se prve dni aprila leta 1945 pričele zbirati sovražne sile različnih narodov in enot. Sodelovali so tudi domobranci. Po oceni se je zbralo okoli 300 oboroženih vojakov z namenom, da uničijo Jeseniško-Bohinjski odred in oropajo ter požgejo vasi v Zgornji Bohinjski dolini, predvsem Staro Fužino.

V dolino naj bi prodrli na vsej črti od Bitenj, Ščavnice, Senožeti, Rudnice, do Ribčevega Laza. Glavne sile so prodirale po cesti Bohinjska Bistrica–Ribčev Laz s ciljem Stara Fužina, manjše pa z Broda čez Senožeti s ciljem Srednja vas in Češnjica.

Na področju Stare Fužine sta se zadrževali Tržaška in Kosovelova brigada ter komanda gorenjskega vojnega področja. Zaradi bojov na Primorskem in izgub na Poreznu so bili borci utrujeni, brigada pa številčno oslabiljena. Za boj proti sovražniku so sestavili skupni operativni štab. Za komandanta so določili Ivana Lebana – Janeza. Dobro organizirana obveščevalna služba in vod za zveze sta sproti obveščala operativni štab o premiku sovražnika in njegovem številu. Ker so napad pričakovali, so takoj razporedili močne zasede na vsej obrambni črti in njenih strateških točkah. Borci so utrdili svoje položaje s strelskimi jarki in bunkerji, še posebej v okolici mostu pri sv. Janezu ter na bližnjih vzpetinah. Napad se

je začel 4. aprila 1945 v jutranjih urah. Boji so postajali vse srditejši. Sovražnik je, po neuspešnih prebojih drugje, vse svoje sile usmril proti sv. Janezu. Obrambne položaje borcev so skušali prebiti v štirih zaporednih valovih, vendar brez uspeha. Medtem je četa borcev odreda obšla jezero in na področju Ribčevega Laza udarila sovražniku v hrbet. V strahu pred obkolitvijo in bližajočim se večerom so se začeli umikati. Borci so jih zasledovali do vasi Savica, nato pa so se vrnili na izhodiščne položaje. Vkorakali so v osvobojeno Staro Fužino in druge vasi v Zgornji Bohinjski dolini, kje so jih vaščani navdušeno pozdravili. Vaški odbori OF so prevzeli oblast, poskrbeli za red po vaseh in organizirali prehrano in drugo oskrbo za borce (Kos, 1990, 202–203).

Jeseniško – Bohinjski odred ob pohodu iz Stare Fužine v Bohinjsko Bistrico 6. maja 1945 (vir: Historia Bohinj).

SOTESKA V BOHINJU 25.1

SPOMENIK USTRELJENIM TALCEM

Opis: Naravna skala z vgrajeno bronasto ploščo z imeni desetih talcev, ki so bili tukaj ustreljeni leta 1943.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16963.

Napis: » NA TEM KRAJU SO NEMŠKI OKUPATORJI 26. JUNIJA 1943 USTRELILI SLEDEČE TALCE«

Cerar Jožef 7. 3. 1920 Zajelše, Černetič Metod 22. 11. 1912 Kostanjevica, Jelnikar Franc 26. 11. 1920 Zajelše, Keber Karel 19. 10. 1919 Godešič, Kogoj Lovrenc 31. 1. 1918 Gorje, Krašovec Franc 9. 3. 1908 Vrhnika,

Longo Edvard 30. 8. 1913 Veliki Podlog, Pretnar Ivan 23. 9. 1919 Žirovnica,

Razinger Ignac 18. 8. 1921 Sv. Križ, Toman Anton 2. 8. 1918 Breg pri Žirovnici.

APRILA 1979—KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZB NOV BOHINJSKA BISTRICA«

Postavitev in izdelava: Spominsko znamenje, je postavila Krajevna organizacija ZB NOV Bohinjska Bistrica ga je postavila 4. 7. 1955.

Stanje in spremembe: Zaradi dotrajanosti plošče na spomeniku jo je ZB NOV Bohinjska Bistrica nadomestila z novo ploščo iz lite bronovine, ki so jo izdelali v livarni Železarne Jesenice. Odkrita je bila leta 1979.

Lokacija in dostop: V Soteski, ob glavni cesti Bohinj–Bled, v smeri Bleda, 100 metrov pred bivšo Pantzovo žičnico.

Opis dogodkov: Jelovski bataljon Gorenjskega odreda z Jelovice se je odločil, da izvede akcijo na osebni vlak, ki vozi z Jesenic na Bohinjsko Bistrico. Cilj akcije je bilo aretirati nemške vojake in politične osebe, ki so bile na vlaku, pozvati domačine, delavce, ki so se vračali iz

službe domov, za prostovoljen vstop v partizane in zapleniti vse, kar je bilo koristnega za partizane. Naloga je bila 10. 6. 1943 zaupana 3. četi komandirja Alojza Arha – Šimna in 4. četi komandirja je Dušana Rozmana – Orlova. V zasedah pripravljeni borci so čakali na prihod vlaka. Na dogovorjenem mestu v Soteski je njihov obveščevalec potegnil zasilno zavoro.

Borci so jurišali na vlak in zasedli vse vagona. Navzoče Nemce so takoj aretirali in odvedli s seboj. Zaplenili so štirinajstdnevno zalogo tobaka in tobačnih izdelkov za trafike in gostinske lokale v Bohinju. Po opravljenemu delu so ukazali izprazniti vlak. Praznega so

spustili naprej. Ustavil se je blizu železniškega mostu pred Bohinjsko Bistrico, od tam pa je začel drseti nazaj v smeri Nomenja.

Akcija je povzročila velik preplah med nemško posadko in njihovimi družinami v Bohinjski Bistrici. Uvedli so izredno stanje, svoje družine evakuirali v železniški predor in zastražili. Pri zaslišanju potnikov iz vlaka je mladoletna Tončka Repinc iz Bohinjske Bistrice povedala imena partizanov, ki jih je spoznala pri napadu na vlak. Zato so Nemci 39 njihovih družin izselili v Nemčijo.

Dne 10. 6. 1943 so partizani ustrelili Johanna Kampla, železniškega mojstra, zaposlenega na železniški postaji v Soteski. Kot nemški državljani in zagrizen nacist je sodeloval z gestapom in zanj vohunil. S svojim delom in gibanjem po bližnjih vaseh je povzročal strah med aktivisti OF. Sumili so ga krivde pri aretacijah domačinov. Ogrožal je varne prehode kurirjev in drugih enot s Pokljuke na Jelovico in obratno, čez cesto, čez železniško progo in Savo Bohinjko pred zaselkom Log in Lepence. Proti ukrep gestapa je bil, da so dne 26. 6. 1943 ustrelili 10 talcev (Kos, 1990, 79–80).

Odkritje spomenika (vir: Historia Bohinj).

SREDNJA VAS V BOHINJU

26.1

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM V NOB

Opis: Bronasta plošča, posvečena 25 domačinom, ki so padli v drugi svetovni vojni.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16960.

Napis: »PADLIM BORCEM NOV IN ŽRTVAM FAŠISTIČNEGA TERORJA

Padli: Arh Martin (h. št.30) 1924–1944, Arh Martin (h. št. 54) 1926–1944, Arh Martin (h. št. 85) 1921–1945, Arh Vida (h. št.5) 1927–1945, Becaj Ivan (h. št. 32) 1915–1944, Cvetek Janez (h. št. 60) 1906–1945, Cvetek Jože (h. št. 52) 1912–1945, Cvetek Viktor (h. št. 60) 1921–1943, Doljak Ivan (h. št. 63) 1908–1944, Oblak Janez (h. št. 96) 1900–1944, Oblak Valentin (h. št. 57) 1885–1944, Prezelj Janez (h. št. 17) 1911–1944, Prezelj Jože (h. št. 8) 1918–1945, Sodja Anton (h. št. 108) 1913–1944, Sodja Anton (h. št. 27) 1927–1945, Sodja Anton (h. št. 18) 1912–1945, Sodja Janko (h. št. 18) 1928–1944, Sodja Jože (h. št. 10) 1912–1944, Šest Jože (h. št. 70) 1918–1942, Škantar Jože (h. št. 46) 1910–1945, Škantar Martin (h. št. 31) 1921–1944, Škantar Stanko (h. št. 38) 1927–1945, Višovnik Slavko (h. št. 72) 1923–1945, Žvan Anton (h. št. 78) 1909–1946 in Žvan Ignacij (h. št. 83) 1926–1943

SLAVA JIM »

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo so izdelali v livarni Železarne Jesenice. 20. 4. 1959 jo je odkrila Krajevna organizacija ZB NOV Srednja vas.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Tabla je nameščena na obcestni fasadi stavbe na naslovu Srednja vas 79, v kateri delujeta pošta in trgovina.

Opis dogodkov: V Srednji vasi je v NOB umrlo 25 domačinov (Kos, 1990, 198).

Odkritje spominske plošče (vir: Historia Bohinj).

Odkritje spominske plošče (vir: Historia Bohinj).

Odkritje spominske plošče (vir: Historia Bohinj).

SREDNJA VAS V BOHINJU 26.2

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM GASILCEM V NOB

Ime obeležja: Spominska plošča padlim članom Gasilskega društva.

Opis: Marmornata plošča posvečena šestim članom gasilskega društva, ki so padli med drugo svetovno vojno.

Oznaka v Registru nepremičnine kulturne dediščine: EŠD 16959.

Napis: »V SPOMIN PADLIM GASILCEM 1941–1945«

Postavitev in izdelava obeležja: Spominsko ploščo je izdelal kamnosek Franc Lagonder, po naročilu Gasilskega društva Srednja vas. Vzidali in odkrili so jo v 1958. letu.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Za ploščo skrbi PGD Srednja vas.

Lokacija in dostop: Na steni gasilskega doma, Srednja vas 83.

Opis dogodkov: V času NOV je padlo šest domačinov, članov Gasilskega društva Srednja vas v Bohinju (Kos, 1990, 199).

SREDNJA VAS – RUDNO POLJE

27.1

SPOMINSKA PLOŠČA IN SKULPTURA POSVEČENA BITKI TRIGLAVSKE DIVIZIJE NOVJ

Opis: Spominska plošča in skulptura sta namenjeni počastitvi borcem Triglavske divizije NOVJ, ki so delovali na tem območju. Obeležje sestavlja varjena skulptura iz delov orožja, ki jo je izdelal Tone Svetina, in kovinske plošče.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: /

Napis: »BITKA – TRIGLAVSKI DIVIZIJI NOVJ – TONE SVETINA«

Postavitev in izdelava: Ploščo in skulpturo je namestila skupnost borcev XXXI. divizije, odkritje je bilo 19. julija 1986.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Obeležje ni vpisano v Register nepremične kulturne dediščine. Ker gre tudi za umetniško vrednost, predlagamo, izvedbo postopka vpisa.

Lokacija in dostop: Na steni stavbe ob kasarni Slovenske vojske na Rudnem polju, Srednja vas 165. Objekt stoji na desni strani ob gozdni poti proti smučišču Viševnik.

Opis dogodkov: Triglavska divizija je bila ustanovljena 6. oktobra 1943. Ob ustanovitvi je imela tri brigade: 3. brigado Ivana Gradnika, 7. brigado Franceta Prešerena in 16. brigado Janka Premrla – Vojka. Poleg brigad so bili diviziji priključeni še: Gorenjski, Dolomitski in Kokrški odred ter kasneje še Škofjeloški in Jeseniško-Bohinjski odred. Divizija je štela približno 1.600 borcev. Še isti mesec je bila preimenovana v 26. (slovensko) divizijo, ta pa januarja 1944 v XXXI. dimenzijo (*Wikipedia*).

SREDNJA VAS – RUDNO POLJE

27.2

SPOMINSKA PLOŠČA POSVEČENA POHODOM NA TRIGLAV

Opis: Spominska kovinska plošča, posvečena pohodom na Triglav z namenom obujanja spomina na partizanske patrulje, ki so se povzpele na vrh Triglava v času NOB.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: /

Napis: »POHODI NA TRIGLAV

TRIKRAT PARTIZANSKE PATROLE 1944
DESETKRAT PARTIZANSKI MLADI
1986–1995«

Postavitev in izdelava: Pobudo za postavitvev je dala Skupnost borcev Prešernove Brigade ob prvem spominskem pohodu na Triglav leta 1986. Druga plošča je bila nameščena 10 let po postavitvi skulpture.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Obeležje ni vpisano v Register nepremične kulturne dediščine, zato predlagamo izvedbo postopka vpisa.

Lokacija in dostop: Na steni stavbe ob kasarni Slovenske vojske na Rudnem polju, hišna številka Srednja vas 165.

Opis dogodkov: Spominska plošča je postavljena ob vojašnici na Rudnem polju in je izhodišče tradicionalnega spominskega pohoda na Triglav, ki ga vsako leto organizirajo veteranske in domoljubne organizacije. Pohod poteka v spomin na partizanske akcije iz leta 1944 ter na simbolno dejanje iz leta 1991, ko je bila tik pred razglasitvijo samostojnosti Slovenije na vrhu Triglava ponovno izobešena slovenska trobojnica. Plošča prav tako obeležuje desetletno obdobje (1986–1995), ko so mladi partizani organizirali spominske pohode na Triglav.

Aljažev stolp na Triglavu je bil postavljen kot zmagovalni prapor slovenstva nad Nemci

(Brvar, 1995). Že med obema vojnama je bila na Triglavu meja med Jugoslavijo in Italijo in Aljažev stolp točka merjenja moči z Italijani. Simbolna nacionalna točka slovensko-nemškega tekmovanja (popolnoma v duhu Aljaževega stolpa) je bil stolp tudi med drugo svetovno vojno. Tudi vzpone na najvišji vrh Slovenije so opravljali kot simbolno gesto. 19. oktobra 1944 se je nanj povzpelo 142 vojakov nemškega lovskega polka Brandenburg, nastanjenih na Bledu. Partizanske patrulje so se povzpela na vrh Triglava leta 1944 trikrat, in sicer:

- 30. maja borci III. SNOUB Ivana Gradnika po neuspelem napadu nemcev na Titov štab v Drvarju. Imena pristopnikov: Oto Vrhunc, Blaž Ostrovrhar, Martin Škantar

- Žvan, Miro Pavlin in Srečko Perhavec.
- 2. avgusta partizani kulturne skupine IX. korpusa in soški aktivisti, ki so odstranili mejni kamen med Italijo in tretjim rajhom. Imena pristopnikov: Lev Svete – Zorin, Danilo Turk – Joco, Jožko Erjavec, Jože Šebenik, Tilka Lojk – Žarka in Herman Srebrnič – Loški Trentar.
- 20. oktobra borci Jeseniško-Bohinjskega odreda in mladinci Okrajnega komiteja SKOJ Bohinj v počastitev osvoboditve Beograda. Imena pristopnikov: Ivan Gradišek – Dimitrij, član SKOJ-a Jeseniško-Bohinjskega odreda; Bogo Tavčar, Angelca Rožič – Vlasta (por. Vidic),

terenska aktivistka SKOJ Jeseniško-Bohinjskega odreda, Ivanka Stare – Tanja (por. Gracelj), sekretarka SKOJ-a Jeseniško-Bohinjskega odreda, Jože Rozman – Peter, vodja, Anton Pretnar, kurir G-7 in Bernard Rekelj. Kurir Anton Pretnar z Bleda je s sekiro zasekal luknjo v streho Aljaževega stolpa in vanjo zasadil palico s 6 metrov dolgo slovensko zastavo z zvezdo. Izstrelili so častno salvo, dogodek je fotografiral Bogo Tavčar, v knjigo so pod rubriko smer sestopa zapisali V SVOBODO (*Kos, 1990, 206, Hladnik, Wikiverza, Triglavske partizanske plošče*).

Razvitje zastave na Triglavu 20. 10. 1944. (foto: Bogo Tavčar, v arhivu Historia Bohinj).

Fotografski aparat parat Agfa Boga Tavčarja, s katerim je bila posneta fotografija razvitja slovenske zastave na Triglavu 20. oktobra 1944, se nahaja v Historia Bohinj (vir: Historia Bohinj).

SREDNJA VAS – USKOVNICA

28.1

SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM BORCEM JESENIŠKO – BOHINJSKEGA ODREDA

Opis: Naravna skala z marmornato ploščo v spomin štirim borcem Jeseniško-Bohinjskega odreda, padlim leta 1944.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14637.

Napis: »ŽRTVAM IZ NOV Oblak Valentin 1885–1944, Oblak Janez 1900–1944, Arh Martin 1926–1944, Ražen Janez 1928–1944 —SLAVA JIM«

Postavitev in izdelava: Spominsko znamenje je izdelal kamnosek Franc Logonder. Krajevna organizacija ZB NOV Srednja vas ga je postavila in odkrila 30. 11. 1959.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Pri sirarni na planini Uskovnica, Srednja vas 143, 100 metrov SZ od planinske koče.

Opis dogodkov: Valentin Oblak je bil doma iz Srednje vasi v Bohinju. Konec maja 1944 se je zadrževala na Uskovnici Gradnikova brigada. Nemci so jo 27. 5. 1944 napadli. Ko se je Oblak umikal s planine, je bil iz zasede ustreljen.

Martin Arh je bil doma iz Srednje vasi v Bohinju. V partizane je odšel 13. 4. 1944 in bil dodeljen Ambulanti E za kurirja. Pri čiščenju

orožja je bil 27. 7. 1944 zaradi nepravilnosti soborca smrtno zadet.

Na Uskovnici se je v začetku novembra 1944 zadrževal Jeseniško-Bohinjski odred. 11. 11. 1944 so nemške enote začele večje napade. Po ocenah je bilo zbranih več kot 500 mož policije, vojakov orožnikov in vodnikov s psi. Prodirali so iz smeri Rudnega polja, Jereke in Stare Fužine. Na Pokljuki so naleteli na zasede. Po krajšem spopadu se je odred umaknil zaradi premoči Nemcev. Na Uskovnico je sovražnik udaril v prazno. Glavnina borcev odreda

je bila že izven področja akcije. Na planini so zalotili samo domačina Janez Oblaka in kurirja Janeza Ražna.

Najverjetneje so oba ubili in sežgali. Zaradi neuspeha so se Nemci lotili maščevalnega požiga. Tako so na Uskovnici, okoliških planinah in Senožetih požgali 150 hiš, pastirskih koč in senikov. S seboj so odgnali 40 glav živine.

Janez Oblak je bil doma iz Srednje vasi v Bohinju in je bil edini domačin, ki je stalno živel na Uskovnici. Nemci so ga zadolžili za vremenskega opazovalca. Partizane je podpiral s hrano in obveščal o dogodkih. Janez Ražen pa je bil iz Studorja. V partizane je odšel 10.9. 1944 in bil v Jeseniško-Bohinjskem odredu, ki so ga Nemci naslednji dan napadli. Od takrat je Janez Ražen pogrešan. Domačini so našli samo nekaj njegove opreme (Kos, 1990, 199–200).

Prvi štab Jeseniško-Bohinjskega odreda, slikan na Uskovnici jeseni 1944.

Od desne proti levi: Miha Sušteršič, politični komisar odreda, Stjepan Srepfler, pomočnik političnega komisarja odreda, Anton Likar – Kozlovski, namestnik komandanta odreda, Franc Jernejc – Milče, komandant odreda komandant odreda ter Janez Ceferin – Golob, načelnik štaba odreda (vir: Mile Pavlin, JBO, 1970).

SREDNJA VAS – USKOVNICA

28.2

SPOMINSKA PLOŠČA – PLANINSKA KOČA JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA

Opis: Lesena plošča na Planinski koči na Uskovnici.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: /

Postavitev in izdelava: Kočo je zgradilo PD Bohinj–Srednja vas in jo odprlo 10. julija 1955.

Koča na Uskovnici (vir: Planinsko društvo Srednja vas).

Koča na Uskovnici leta 2017 (foto: Dušan Bavčar).

Fotografija panoja v koči in koče (vir: Planinsko društvo Srednja vas).

Stanje in spremembe: Leta 1965 je bila koča povečana in obnovljena. Leta 1981 so jo v spomin na borce Jeseniško-Bohinjskega odreda, ki so se bojevali tudi na tem območju, poimenovali po tem odredu. Leta 1994 so koči dali ime Planinska koča na Uskovnici. 2021 je bil star objekt porušen in na njenem mestu je Planinsko društvo Srednja vas zgradilo novo

kočo, ki so jo odprli 18. 6. 2022. Na obnovljeno kočo so namestili tudi leseno tablo z imenom koče »Planinska koča Jeseniško-Bohinjskega odreda na Uskovnici«.

Lokacija in dostop: Srednja vas v Bohinju 137, planina Uskovnica.

STARA FUŽINA

29.1

SPOMINSKA PLOŠČA BRATOM GAŠPERIN

Opis: Marmornata plošča na rojstni hiši treh bratov Gašperin, ki so padli med drugo svetovno vojno.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16964.

Napis: »V BOJU ZA SVOBODO SO PADLI
AVGUST GAŠPERIN 1908–1942, JOŽE
GAŠPERIN 1913–1943, MILAN GAŠPERIN
1916–1943.

KO ZB NOV STARA FUŽINA«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je izdelal kamnosek Jože Žmitek po naročilu Krajevne organizacije ZB NOV Stara Fužina. Vzidali in odkrili so jo 1. 5. 1958.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Stara Fužina 175 (po domače pri Židanu), na fasadi desno pred vhodom.

Opis dogodkov: Avgust Gašperin je bil rojen 13. 1. 1908 v Stari Fužini. Po končani osnovni šoli se je pri svojem očetu izučil za kovača, nato pa delal pri njem kot pomočnik. Aktivno je deloval v Društvu kmečkih fantov in deklet v Stari Fužini in sodeloval s Tomažem Godcem. Po prihodu okupatorja je postal sodelavec pristašev OF. Sodeloval je pri pripravah za bohinjsko vstajo in se 16. 12. 1941 udeležil akcije na Nomenju. Po neuspehu se je vrnil domov in 17. 12. 1941 odšel v ilegalo. Pridružil se je skupini Tomaža Godca. Zaradi izdajstva je bil 13. 3. 1942 na planini Voje med begom ubit, Tomaž Godec pa je bil ujet.

Jože Gašperin je bil rojen 1. 5. 1913 v Stari Fužini. Po končani osnovni šoli se je izučil za kovača pri svojem očetu. Nekaj časa je delal pri očetu in drugih kovaških mojstrih, nato pa se je zaposlil v Železarni KID na Jesenicah. Vključil se je v napredno delavsko gibanje. Med okupacijo je podpiral gibanje OF. V partizane je odšel 12. 5. 1943. Bil je v 2. Poključkem bataljonu. Padel je 5. 6. 1943 v Srednji vasi med načrtovano akcijo odvzema tobaka in cigaret v gostilni Marije Hodnik.

Milan Gašperin je bil rojen 23. 5. 1916 v Stari Fužini. Po končani osnovni šoli je

Otvoritev spominske plošče (vir: Historia Bohinj).

pomagal doma, opravljal pa je tudi različna priložnostna dela. Kasneje se je zaposlil v Železarni KID na Jesenicah. Deloval je v naprednem delavskem gibanju. Med okupacijo je sodeloval v gibanju OF. V partizane je odšel 5. 2. 1943.

Bil je v Gregorčičevem bataljonu Gorenjskega odreda. V borbi bataljona proti Nemcem je bil 15. 2. 1943 ujet. Zaprli so ga v zaporih v Begunjah in ga kot talca ustrelili 13. 5. 1943 na Bitnjah v Bohinju.

Vsa družina Gašperin je bila pred vojno napredno usmerjena. Imeli so gostilno in kovačijo. Bili so sodelavci Tomaža Godca, ki je pri njih velikokrat dobil zatočišče.

Aktivno so delovali v Društvu kmečkih fantov in deklet. Njihov dom je bil vse od leta 1941 prizorišče gibanja OF v Stari Fužini (Kos, 1990, 200).

STARA FUŽINA

29.2

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM GASILCEM V NOV

Opis: Plošča iz črnega granita, posvečena gasilcem, ki so padli v NOB.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16965.

Napis: »V SPOMIN PADLIM GASILCEM V NOV IN UMRLIM USTANOVITELJEM DRUŠTVA«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je po naročilu Prostovoljnega gasilskega društva Stara Fužina izdelal kamnosek Jože Žmitek. Vzidali in odkrili so jo leta 1958.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje. Za ploščo skrbi PGD Srednja vas.

Lokacija in dostop: Stara Fužina 178, na južni obcestni fasadi gasilskega doma.

Opis dogodkov: V času NOV je bilo med padlimi domačini tudi 15 članov Prostovoljnega gasilskega društva Stara Fužina. Med njimi so bili tudi ustanovitelji. Prostovoljno gasilsko društvo je bilo ustanovljeno leta 1911 (Kos, 1990, 200–201).

STARA FUŽINA

29.3

SPOMINSKA PLOŠČA ORGANIZIRANJU
VSTAJE IN PADLIM VAŠČANOM V NOB

Opis: Bronasta spominska plošča, ki je posvečena decembrski vstaji leta 1941 in padlim vaščanom med NOB. Plošča je vpisana pod isto evidenčno številko kot hiša.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16190.

Napis: »V TEJ HIŠI SO BILI 13. DEC. 1941
POSTAVLJENI PRVI TEMELJI UPORA.
KRVAVI DAVEK PA JE ZAHTEVAL V
ČASU REVOLUCIJE SLEDEČE ŽRTVE

ARH JANEZ 1920–1943, ARH VINKO
1912–1944, BOLTAR JANKO 1919–1944,
CERKOVNIK MARTIN 1914–1945,
CVETEK MARTIN 1927–1945, CVETEK
FRANC 1904–1945, CVETEK FRANC
1916–1945, ČELIK MIHA 1923–1944,
GAŠPERIN AVGUST 1908–1942,
GAŠPERIN JOŽE 1913–1943, GAŠPERIN
MILAN 1916–1943, GAŠPERIN
VALENTIN 1922–1943, GAŠPERIN
FRANC 1914–1943, GAŠPERIN PETER
1909–1944, HRKAVEC JANKO 1927–1945,
KOROŠEC FRANC 1915–1944, MAJNIK
PAVEL 1924–1944, MENCINGER LOVRO
191–1944, ODAR MARTIN 1925–1945,
PEKOVEC JOŽE 1913–1945, PEKOVEC
JANKO 1909–1945, POLAK MARTIN
1920–1944, RAŽEN FRANC 1900–1944,
RUPNIK SLAVKO 1920–1945, SODJA
ANTON 1906–1944, STARE JOŽE 1926–
1945, ŠTROS JOŽE 1914–1944, TANCAR JOŽE 1914–1944, URBANC FRANC 1914–1944,
URBANC STANKO 1918–1943, URBANC MARTIN 1903–1945, URBANC VALENTIN 1909–
1944, ZUPANC ANTON 1919–1944, ZUPANC JOŽE 1914–1943, ŽMITEK ALOJZ 1922–1943,
ŽMITEK LUCIJA 1890–1944.

SLAVA JIM!«

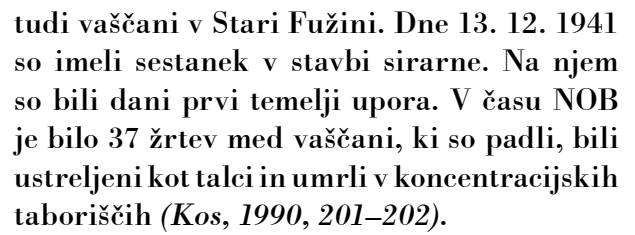
Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je načrtovala Krajevna organizacija ZB NOV Srednja vas v Bohinju. Izdelali so jo v livarni v Železarni Jesenice. Odkrili so jo 25. 12. 1955.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Stara Fužina 181, na fasadi hiše, nekdanje sirarne Stara Fužina, danes Planšarskega muzeja.

Opis dogodkov: Pripravam na vstajo v Bohinju sredi decembra 1941 so se priključili

STARA FUŽINA

29.4

SPOMINSKA PLOŠČA POSVEČENA SEDEŽU ŠTABA JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA

Opis: Zoisova graščina kot renesančen, barokiziran nadstropen fužinarski dvorec s štirikapno streho. Na pročelju se nahaja bronasta spominska plošča, ki je posvečena sedežu štaba Jeseniško – Bohinjskega odreda. Plošča je vpisana pod isto evidenčno številko kot Zoisova graščina.

Oznaka v Registru nepremičnine kulturne dediščine: EŠD 16194.

Napis: »SEDEŽ ŠTABA JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA V LETU 1945

ODRED JE OSVOBODIL ZGORNJEBOHINJSKO DOLINO V FEBRUARJU 1945

ODBOR JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA 1976«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo so izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Na steno Zoisove graščine jo je vzdal Odbor borcev Jeseniško-Bohinjskega odreda. Odkrili so jo leta 1976.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Stara Fužina 216, na levem vogalu JV pročelja Zoisove graščine.

Opis dogodkov: Jeseniško-Bohinjski odred je bil imenovan z ukazom štaba 9. korpusa skupaj s Škofjeloškim in Kokrškim odredom. Jedro odreda je predstavljal februarja 1944 ustanovljeni 3. bataljon 7. SNOUB Franceta Prešerna. Sestavljali so ga večinoma domačini iz Bohinja. Prvi komandant je bil Franc Jernejc – Milče, politkomisar pa Miha Šušteršič. Komandant 1. bataljona je bil Anton Žnidar, politkomisar pa Jože Rožman–Peter. Komandant 2. bataljona je bil Franc Selan – Brinca, politkomisar pa Kristijan Erbežnik – Ciril. V Predjami pri Postojni zbrani 3. bataljon je odšel 30. 8. 1944 na pot v Bohinj. Z mobiliziranci in prostovoljci so postale čete 3. bataljona tako številčne, da sta iz njih nastala 1. in 2. bataljon. Odred se je dopolnil tudi z drugimi

zalednimi enotami. Tako je bil kmalu popoln in vojaško usposobljen. Na svoji borbeni poti od avgusta 1944 do februarja 1945 je bil štab odreda dvakrat reorganiziran. Zadnji sestav štaba Jeseniško-Bohinjskega odreda je bil naslednji: komandant Ivan Leban – Janez, politični komisar Milan Loštrk – Novljan, pomočnik političnega komisarja Silvo Koler in oficir OZNE Rudi Lampret.

Operativno področje odreda je bilo obširno. Potekalo je od državne tromeje na Petelinjek nad Ratečami, čez Vršič, Triglav, Črno prst do vrhu Lajnarja, segalo čez Ratitovec in Dražgoško goro v dolino Nemiljščice do Save,

Zoisovem gradu v Stari Fužini.

Po nalogu glavnega štaba NOV in POS je odšel na Koroško. Na tej borbeni poti je imel boje z umikajočimi Nemci v Kranjski Gori, do prihoda tankovskih enot JNA čez Vršič. Na Koroškem je sodeloval v zaključnih bojih za osvoboditev Celovca.

Kljub vojnim naporom in pomanjkanju opreme je imel odred velike uspehe in zmage. Priborili so jih vztrajni borbeno razpoloženi borci pod vodstvom komandanta Ivana Lebana – Janeza in s pomočjo članov štaba in drugega komandnega kadra, ki je dobro obvladoval strategijo in taktiko partizanskega bojevanja (*Kos, 1990, 202*).

ob reki do Jesenic v smeri državne meje z Avstrijo na Golici v Karavankah in po njej na Petelinjek. Železniški progi Jesenice–Gorica in Jesenice–Ljubljana s križiščem na Jesenicah, goste mreže cest, reki Sava Dolinka in Bohinjka, gosto naseljene vasi, večje sovražnikove postojanke na Jesenicah, Bledu, Bohinjski Beli in Bohinjski Bistrici so povzročile resne ovire pri načrtovanih operacijah enot Jeseniško-Bohinjskega odreda.

Odred je s stalnimi napadi povzročal sovražniku izgube in nemir. Preprečeval mu je izpade iz postojank in daljše pohode patrol v okolico. Februarja 1945 je osvobodil Zgornjo Bohinjsko dolino. Štab Jeseniško–Vohinjskega odreda je imel svoj sedež v

Komandant Jeseniško-Bohinjskega odreda Ivan Leban – Janez v pogovoru preko radijske postaje s korpusnim štabom med pohodom odreda proti Zgornjesavski dolini (vir: Historia Bohinj).

STARA FUŽINA – PLANINA VOGAR

30.1

SPOMINSKA PLOŠČA SEDEŽU VODA ZA ZVEZE JESENIŠKO– BOHINJSKEGA ODREDA

Opis: Bronasta spominska plošča v spomin na leto 1944, ko je na planini Vogar deloval sedež voda za zvezo Jeseniško – Bohinjskega odreda.

Oznaka v Registru nepremičnine kulturne dediščine: EŠD 16192.

Napis: »LETA 1944 JE BIL TU SEDEŽ VODA ZA ZVEZO JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA—VZDRŽEVAL JE ZVEZO S PARTIZANSKIMI ENOTAMI GORENJSKE, PRIMORSKE IN GLAVNIM ŠTABOM NOV IN PO SLOVENIJE 1976 —PODROČNI ODBOR VEZISTOV NOV GORENJSKE«

Postavitev in izdelava: Ploščo so izdelali v livarni v Železarni Jesenice. Postavil in

odkril jo je področni odbor vezistov NOV Gorenjske leta 1976.

Stanje in spremembe: Zvezda na plošči je odlomljena in jo je potrebno nadomestiti z novo.

Lokacija in dostop: Ob markirani poti s planine Vogar proti planini Blato, na JV fasadi stanu Alojza Zalokarja, nasproti hišne številke 227a, 250m SZ od planinske koče na Vogarju.

Opis dogodkov: Jeseniško-Bohinjski odred je imel v svojem sestavu vod za zveze, ki je skrbel za radiotelegrafsko zvezo s partizanskimi enotami Gorenjske, Primorske, 9. korpusom in glavnim štabom NOV in PO Slovenije. Od septembra leta 1944 dalje, ko je odred prišel v Bohinj, je imel tudi vsakodnevne telefonske zveze s svojimi enotami in obveščevalci v Bohinju.

Prva telefonska zveza je sicer nastala že v juliju leta 1944, ko so Nemci zapustili postojanko v Turist hotelu pri sv. Janezu ob Bohinjskem jezeru. Pobudnik za napeljavo telefona je bil obveščevalec Janez Rozman – Anže (p.d. Ta zgornji) s Polj. Tehnično ga je opremil elektromonter Alojz Strgar st. (po domače Matičkov) iz Bohinjske Bistrice, zaposlen v tamkajšnji elektrocentrali. V ta namen je nevtraliziral eno izmed žic v električnem omrežju Srednja vas v Bohinju–Stara Fužina–Polje–Žlan in kasneje Bohinjska Bistrica.

Telefonske centrale so bile nameščene na več mestih. V Ptuncu nad Erlahovo žago v Srednji Vasi je upravljal telefonist Jože Zupan – Luka (po domače Biščov) iz Podhoma. Na Uskovnici je bila v hiši Antona Zupanca (po domače Hrvatovega) iz Srednje vasi. Ta je delovala do požiga Uskovnice 11. 11. 1944, nato se je preselila na Lom na Uskovnici v stajo Marije Arh (po domače Kromfičeve) iz Srednje vasi. To telefonsko centralo je upravljal telefonist Slavko Boltar (po domače Neščekov) iz Stare Fužine. Postajo pod Kvanico ob stezi na Vogar in nato v Drčniku v Urščkovem gozdu je do februarja 1945 upravljal telefonist

Kristijan Erbežnik – Ciril, politični komisar 2. bataljona (levi) ter Franc Selan – Brinca, komandant 2. bataljona (desni), janur 1945 na Vogarju. (vir: Mile Pavlin JBO).

Jože Žmitek – Janko (po domače Frančkov) iz Stare Fužine. Od takrat naprej pa je bila telefonska postaja priključena na centralo v stavbi Kmetijske zadruge v Stari Fužini. Jože Žmitek je tako odgovarjal za vse tri telefonske postaje. Na Poljah je bila telefonska centrala na domu obveščevalca Janeza Rozmana (po domače Ta zgornjega), na Žlanu na domu obveščevalca Janeza Cerkovnika (po domače Odolča), v Bohinjski Bistrici je bila v elektrocentrali, upravljal jo je obveščevalec Alojz Strgar st. Telefonska postaja je bila v središču sovražnikovih postojank, prav zaradi tega pa za odred izrednega pomena. Nanjo so se vezala vsakodnevna poročila obveščevalcev in informatorjev na vasi in železniški postaji. Stalna med njimi sta bila sirar Franc Štros in železničar Janez Medja, oba iz Bohinjske Bistrice.

Sedež voda za zvezo je bil na planini Vogar v pastirski staji Alojza Zalokarja, (po domače Krničarja) iz Stare Fužine. Telefonsko linijo z Vogarja so imeli povezano z že obstoječo v Stari Fužini. Vodja voda za zvezo je bil vodnik Janez Bertoncelj – Matevž iz Zaloš. Opravil je enomesečni tečaj za radio-telegrafiste pri glavnem štabu NOV in PO Slovenije v Črnomlju v aprilu in maju 1944. Obvladal je tudi Morsejevo abecedo, ki jo je poučeval že v Prešernovi brigadi. Radio-telegrafista in telefonista sta bila Vid Drnovšek z Jesenic in Edi Zavodnik iz Kranjske gore, šifrer pa

je bil Valentin Erjavšek – Valko z Jesenic. Za polnjenje akumulatorjev (6V 45Ah) je skrbel Jaka Beden z Jesenic. Akumulatorje je nosil na polnjenje k Janezu Rozmanu (po domače Ta zgornjemu) na Polje. Imeli so tudi dinamo na nožni pogon, ki so jo uporabljali, kadar ni bil možen prenos akumulatorjev v dolino. V februarju 1945 se je vod za zveze preselil v Staro Fužino in se nastanil v hiši kmečke zadruge. Radiotelegrafsko postajo so namestili v poseben prostor, v drugega pa telefonsko centralo, ki jo je pred vojno uporabljal štab jugoslovanskih graničarjev v Bohinjski Bistrici. Telefonsko centralo je imel skrito Jože Sušnik (po domače Smrekar) z Broda. Poimenovali so jo JANKO. Z njeno namestitvijo so izboljšali zveze in razširili telefonsko omrežje na: štab Jeseniško – Bohinjskega odreda, 1. in 2. bataljon, obveščevalni center, četo za zveze, intendanturo in komando mesta Bled na Podjelah. Delovala je dan in noč brez zastojev pod vodstvom vodnika Janeza Beronclja – Matevža in njegovih sodelavcev. Med stalnejšimi sodelavci sta bila Ivan

Ražen – Kos (po domače Žnidarjev) iz Stare Fužine in Franc Škantar z Ribčevega Laza. Za brezhibno delovanje pa je skrbel Alojz Strgar (po domače Matičkov) iz Bohinjske Bistrice. Pri delu mu je med drugim pomagal tudi Janez Mlakar (po domače Mlakarjov) iz Bohinjske Češnjice.

Po osvoboditvi Bohinja je telefonska centrala z omrežjem še celo leto 1945 služila vaškim odborom OF in krajevnim narodnoosvobodilnim odborom (*Kos, 1990, 203–204*).

Telekomunikacijska oprema iz partizanskih relejnih postaj (vir: Historia Bohinj).

STARA FUŽINA – PLANINA VOGAR

30.2

SPOMENIK – OBELISK PADLIM ŽELEZNIČARJEM – PLANINCEM V NOB

Opis: Spomenik je narejen iz različno dolgih železniških tirov, ki so postavljeni navpično in tvorijo skulpturo, nameščeno na betonskem kvadru. Na njej je pritrjena spominska plošča.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16191.

Napis: »PLANINCEM ŽELEZNIČARJEM,
KI SO DALI V NOB SVOJE ŽIVLJENJE,
ZA NAŠO SVOBODO—POSTAVILO
PLANINSKO DRUŠTVO ŽELEZNIČAR
LJUBLJANA 1962. LETA«

Postavitev in izdelava: Idejo in načrt je pripravil arhitekt Janez Lenassi. Izdelali so ga v Mostovni delavnici in sekciji za vzdrževanje proge Ljubljana. Postavilo ga je Planinsko društvo Železničar Ljubljana 5. 8. 1962.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Ob markirani planinski poti z Voj na Vogar, na robu planote, malo pred prvima dvema stanoma na planini spodnji Vogar.

Opis dogodkov: Železničarji so bili pomembni pri gibanju OF. Bili so najštevilčnejši v verigi kanalov za obveščanje in prenašanje literature OF ter prevoza raznega materiala za potrebe partizanskih edinic iz okupirane Ljubljane – predvsem v letih 1941 in 1942, preden so nastale tehnike v večjih partizanskih edinicah in okrožjih OF. Tudi na Gorenjsko je bil organiziran tak kanal za prenašanje obvestil in literature. Javke so bile na vseh večjih železniških postajah. Ena izmed njih je bila pri Cirilu Derniču, strojevodji v Podnartu. Med železničarji na železniških postajah in v čuvajnicah je bila dobro organizirana mreža obveščevalne službe. Obveščali so o sovražnikovih transportih, posadkah po bunkerjih ob progi in gibanju patrol. S tem so omogočili uspešno, predvsem pa varno, miniranje železniških tirnic in drugih naprav.

Železničarji so bili tudi zanesljivi varuhi partizanskih prehodov čez tirnice, kjer so jih prečkali kurirji. Najbolj prometne kurirske poti čez tirnice so bile pri čuvajnici v Globokem, na Lepencah in čuvajnici Studenčice pri Lescah (Kos, 1990, 204–205).

STARA FUŽINA – PLANINA VOJE

31.1

SPOMINSKO ZNAMENJE AVGUSTU GAŠPERINU

Opis: Kamnita plošča, delno obkrožena z zidom. Na njej je nagrobnik s ploščo iz marmorja.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14218.

Napis: »GAŠPERIN AVGUST – ROJ. 13. 1. 1908 – PADEL 13. 3. 1942 –

KO V HLADNI ZEMLJI BOM POČIVAL IN MAH ZELEN PORASTE NAD MENOJ TER MIR
IN POKOJ BOM UŽIVAL KO JASNE DNEVE IMEL BO NAROD MOJ«

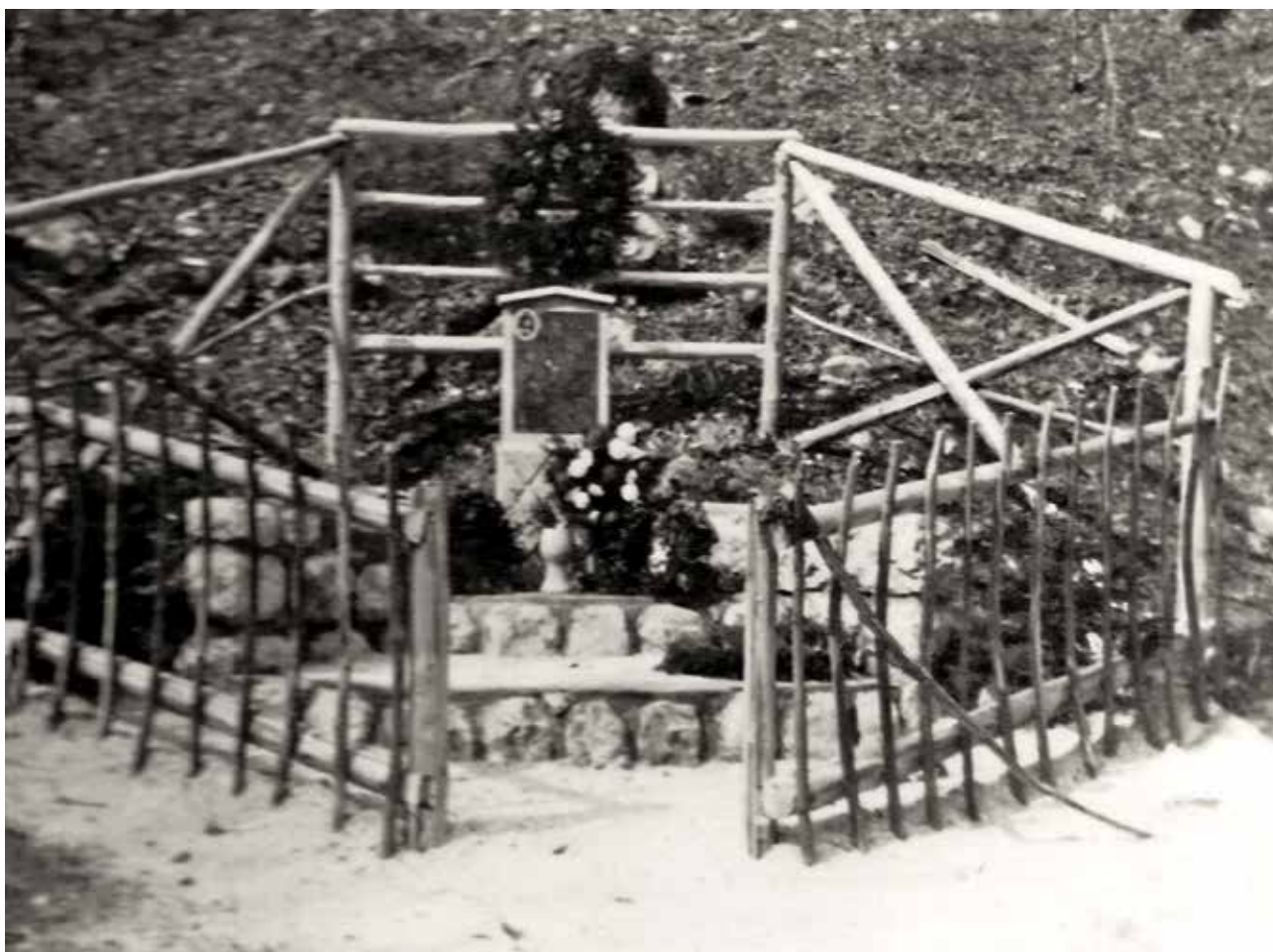
Postavitev in izdelava: Spominsko znamenje je po načrtu Krajevne organizacije ZB NOV Stara Fužina izdelal kamnosek Jože Žmitek. Postavili in odkrili so ga 1. 5. 1950

Stanje in spremembe: Ploščo so pred letom 2015 (vidno na fotografiji) prenesli s spominskega znamenja na fasado planinske koče na Vojah. Pri samem znamenju pa je bil nameščen njen posnetek. Leta 2022 so spominsko ploščo vrnili nazaj na spominsko znamenje.

Lokacija in dostop: Ob gozdni cesti na Planino Voje, na levi, 100m pred Planinsko kočo bohinjskih prvoborcev na Vojah.

Opis dogodkov: Skupina partizanov se je selila iz taborišča na Ventijah na nov kraj na planini Grintovca. Spotoma sta se Tomaž Godec in Avgust Gašperin zvečer, 12. 3. 1942, ustavila pri gozdarju Klemenu Rabiču v Stari Fužini. Dogovorila sta se za prehrano in obveščanje. Po odhodu ju je opazil lovec Jože Štros – Černe in ju prijavil. Naslednji dan, 13. 3. 1942, so šle v akcijo patrulje carinikov iz postojanke pri sv. Janezu. Nanju so naleteli v pastirski staji na planini Voje, kjer sta prenočevala. Bila sta tako presenečena, da orožja niti nista uspela uporabiti. Po kratkem ruvanju s cariniki je bil Tomaž Godec ujet. Avgustu Gašperinu je uspelo pobegniti, vendar so ga pokosili streli iz pušk (Kos, 1990, 205).

Slika obeležja iz leta 1958 (vir: Historia Bohinj).

Znamenje brez originalne spominske plošče leta 2015 (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

STARA FUŽINA – PLANINA VOJE

31.2

SPOMINSKA PLOŠČA – PLANINSKA KOČA BOHINJSKIH PRVOBORCEV

Opis: Lesena plošča na planinski koči na Planini Voje.

Oznaka v Registru nepremičnine kulturne dediščine: /

Postavitev in izdelava: Kočo je zgradilo PD Srednja vas v Bohinju ob pomoči takratnih delovnih organizacij. Slovesno so jo odprli 22. julija 1982 in jo v spomin na bohinjske prvoborce, ki so v drugi polovici leta 1941 začeli vstajo v Bohinju, poimenovali Planinska koča bohinjskih prvoborcev.

Stanje in spremembe: Leta 1994 so kočo preimenovali v »Planinska koča na Vojah«. Koča je bila obnovljena leta 2021. Takrat so tudi odstranili spominsko ploščo Avgustu Gašperinu. Planinsko društvo Srednja vas je leta 2022 na kočo namestilo leseno tablo s prvotnim imenom »Planinska koča bohinjskih prvoborcev na Vojah«.

Lokacija in dostop: Koča stoji ob robu gozda na začetku doline Voje.

Obnovljena planinska koča (vir: Planinsko društvo Srednja vas).

Lesena plošča na fasadi planinske koče pred obnovo (foto: Dušan Bavčar).

Plošča na fasadi planinske koče pred obnovo (foto: Dušan Bavčar).

STUDOR

32.1

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM V NOB

Opis: Bronasta spominska plošča, ki je posvečena 13 padlim borcem NOV in žrtvam fašističnega nasilja iz vasi Studor.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 16966.

Napis: »PADLIM BORCEM NOV IN ŽRTVAM FAŠISTIČNEGA TERORJA

GAŠPERIN FRANC 1926–1945, ODAR ALOJZIJ 1908–1945, ODAR ANTON 1911–1944, ODAR JANEZ 1903–1944, ODAR LOVRO 1903–1944, PEKOVEC JANEZ 1910–1945, PEKOVEC JOŽE 1922–1945, RAŽEN FRANC 1905–1944, RAŽEN JANEZ 1928–1944, SODJA VALENTIN 1912–1943, ŠKANTAR JOŽE 1918–1944, TANCAR JOŽE 1911–1944, ŽMITEK ANTON 1922–1944.

SLAVA JIM!«

Postavitev in izdelava: Spominsko ploščo je načrtovala Krajevna organizacija ZB NOV Srednja vas v Bohinju. Izdelali so jo v livarni v Železarni Jesenice. Odkrili so jo 16. 12. 1956.

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Studor 48, nameščena na zahodni steni stavbe nekdanje sirarne.

UKANC – SAVICA

33.1

SPOMINSKA PLOŠČA NEZNANEMU
PARTIZANU

Opis: Spominska plošča iz temnega marmorja na naravni skali.

Oznaka v Registru nepremičnine kulturne dediščine: /

Napis: «UMRLEMU PARTIZANU 1945»

Postavitev in izdelava: O letnici postavitve prvotne plošče po vojni ni podatka.

Stanje in spremembe: Poškodovana plošča je bila zamenjana z novo leta 2016 na pobudo Boris Rožiča, predsednika KO ZB Polje. Ploščo je izdelal Jože Gumzej iz Srednje vasi. Ploščo je potrebno vpisati v Register KD.

Spominska plošča pred menjavo (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).

Lokacija in dostop: Na skali na parkirišču pri Koči pri Savici, Ukanc 103.

Opis dogodkov: Podatkov o umrlem partizanu nimamo. Po pripovedovanju domačinov iz Bohinja naj bi v bližini spodnje postaje žičnice za Komno, pri Savici, po 2. svetovni vojni oddelek partizanov čistil orožje. Pri tem se je po nesreči sprožila puška in ubila vojaka, bil naj bi srbske narodnosti. Pokopali so ga ob cesti za kočjo pri Savici. Nekdo je na skalo pred kočjo postavil tablo, ki pa je bila kasneje razbita.

UKANC – ZLATOROG

34.1

SPOMINSKA PLOŠČA POSVETOVANJU
AKTIVISTOV OF

Opis: Spominska plošča posvečena posvetovanju, aktivistom OF Jeseniškega okrožja, ki je potekalo od 11. do 14. oktobra 1944, na katerem so se dogovorili o mobilizaciji in pripravi na osvoboditev domovine.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine EŠD 14223.

Napis: «TUKAJ SE JE OD 11–14 XI 1944 VRŠILO POSVETOVANJE AKTIVISTOV OF JESENIŠKEGA OKROŽJA KI GA JE VODIL TOVARIŠ MIHA MARINKO 1944–1954»

Postavitev in izdelava obeležja: Spominska plošča je bila izdelana v livarni Železarne Jesenice po načrtu Občinskega odbora ZZB NOV Bohinjska Bistrica. Vzidana in odkrita je bila 22. 8. 1954. leta.

Status in stanje obeležja: Spominska plošča je bila že pred rušenjem objekta odtujena. Z novimi lastniki hotela se je Občina Bohinj dogovorila, se bo v sodelovanju z ZVKDS, območna enota Kranj, izdelala replika plošče in se namestil na nov objekt.

Lokacija in dostop: Prvotno na dvoriščni fasadi hotela Zlatorog, Ukanc 64, JZ vogal stavbnega kompleksa. Ob prenovi hotela leta 1977 prezidana na JV vogal dvoriščne fasade.

Opis dogodkov: V hotelu Zlatorog je bilo posvetovanje aktivistov OF okrožja Jesenice. Zborovanje, ki se ga je udeležilo okrog 170 aktivistov, je vodil Miha Marinko, član centralnega komiteja KPS in izvršnega odbora OF Slovenije. Imel je politični referat o dogodkih doma in v svetu.

Bogdan Osolnik, sekretar pokrajinskega KPS za Gorenjsko, pa je imel referat o politični situaciji v okrožju in organizacijskem delu aktivistov OF. Sprejeti

so bili sklepi in napotki za mobilizacijo in pripravo za osvoboditev domovine.

Izvolili so 35 članski plenum in tajništvo okrožnega odbora OF Jesenice (*Kos, 1990, 181*).

ŽLAN

35.1

SPOMINSKA PLOŠČA
FRANCU PODLIPNIKU

Opis: Bronasta plošča s posvetilom Francu Podlipniku, ki ga je 1941 nemški okupator ustrelil kot prvega talca v Bohinju.

Oznaka v Registru nepremične kulturne dediščine: EŠD 14227.

Napis:»V TEJ HIŠI JE BIL ROJEN 17. 9. 1915 PODLIPNIK FRANC USTRELJEN 9. 8. 1941 OD NEMŠKEGA OKUPATORJA, KOT PRVI TALEC BOHINJA—ZB NOV POLJE

Postavitev in izdelava: Načrtovalec plošče je Krajevna organizacija ZB NOV Polje. Izdelali so jo v livarni v Železarni Jesenice. Vzidana in odkrita je bila 24. 5. 1981

Stanje in spremembe: Prvotno stanje.

Lokacija in dostop: Žlan 2, ob cesti na JZ steni fasade rojstne hiše Franca Podlipnika, po domače Pri Žlanarju.

Opis dogodkov: Franc Podlipnik je bil rojen 17. 9. 1915 na Žlanu. Družina je živela skromno na mali kmetiji. Osnovno šolo je obiskoval in končal v Bohinjski Bistrici. Takoj po šoli se je zaposlil in opravljal kmečka ali priložnostna dela pri kmetih in lastnikih žag. Spomladi leta 1941 je dobil delo progovnega delavca na železniški postaji Bohinjska Bistrica. Delal je na progi v Soteski, kamor se je vozil s kolesom. Bil je napreden pristaš Tomaža Godca.

Po prihodu okupatorja aprila 1941 je stopil v vrste borcev upora proti zavojevalcem. Za prve borce upora je zbiral orožje in municijo ter jih finančno podpiral. Med njegovimi sodelavci pa je bil izdajalec, ki je Franceta prijavil Nemcem. Orožniki iz postojanke v Bohinjski Bistrici so 28. julija 1941 na bistriškem mostu čez Bohinjko izvedli

osebni pregled domov vračajočih delavcev. Pri Podlipniku so dobili nekaj municije za puško Mauser. Takoj je bil aretiran in odpeljan v zapore v graščino v Begunje na Gorenjskem. Zaprli so ga v zloglasno sobo »E« in ga v knjigi zapornikov vodili pod št. 619. Ustrelili so ga 9. 8. 1941 med skupino devetih talcev v Dragi. Truplo so odpeljali v krematorij v Gradec v Avstrijo.

Po osvoboditvi je na podlagi objave oče Nikolaj odšel po žaro in jo prinesel domov. Pokopan ja na grobišču padlih borcev na pokopališču v Bohinjski Bistrici (Kos, 1990).

3. POMEN ZVEZE BORCEV NOB

MAG. MOJCA ČERNE, MAG. BORIS MALEJ

ZZB NOV Slovenije, kot predhodnica ZZB NOB, je bila ustanovljena 4. julija 1948.

Ustanovitvi organizacije je botrovala takratna politična situacija v Jugoslaviji. Pobudo za nastanek organizacije je podal Josip Broz Tito koncem septembra 1947. Postal je tudi njen prvi predsednik.

V tem času, so se vse bolj zapletali odnosi z zahodnimi zavezniki in se že kazali spori s Stalinom. Jugoslovansko vodstvo je ocenilo, da bi bili borci in drugi sodelavci osvobodilnega gibanja v primeru napada na državo zaradi svojih izkušenj in patriotizma močna moralna, politična in obrambna sila.

V nekaj mesecih po zvezni organizacije ZZB so bile ustanovljene tudi republiške organizacije. Imele so status družbenopolitičnih organizacij, delovale so v okviru Ljudske fronte, po njenem preoblikovanju leta 1953, pa v okviru Socialistične zveze delovnega ljudstva.

Njihova osrednja naloga je bila sodelovanje pri obnovi in razvoju domovine ter pri obrambi njene ureditve in neodvisnosti, ob tej pa tudi pomoč članom pri urejanju ekonomskih, socialno–humanitarnih, zdravstvenih in drugih vprašanj.

Le teden dni po ustanovitvi ZZB NOV v Sloveniji je bila objavljena resolucije Informbiroja, s katero je bila Komunistična partija Jugoslavije izključena iz te organizacije in med drugim obtožena oddaljevanja od marksistične in leninistične ideologije ter sovražnega odnosa do Sovjetske zveze.

Ob ustanovitvi ZZB NOV Slovenije je bilo vanjo vključenih 120.000 članov, desetletje pozneje 130.000, leta 1973 pa 157.000.

Nato se je število zaradi umiranja članstva zmanjševalo. Člani so lahko postali nekdanji borci NOV, aktivisti OF in drugi, ki so dejavno podpirali osvobodilno gibanje, udeleženci odpora proti okupatorju zunaj Slovenije in žrtve fašističnega nasilja. Leta 1962 se je vanjo vključila Zveza vojaških vojnih invalidov Slovenije.

V prvih letih je Zveza delovala predvsem na humanitarnem področju, skrbela za vojne sirote in otroke padlih udeležencev osvobodilnega boja ter članom pomagala urejati invalidnine, pokojninsko dobo, denarne pomoči, zaposlitve, stanovanjsko vprašanje in podobno. Zveza je skrbela za postavitev in vzdrževanje spomenikov in spominskih znamenj (postavljenih je bilo več kot 5.300), za urejanje grobov in grobišč padlih ter za ureditev spominskih zbirk o NOB.

Krajevni odbori ZB so bili v vsaki krajevni skupnosti. Deloval je delegatski sistem, ki je potekal od najmanjšega kraja v Sloveniji preko občin in večjih mestnih občin in na koncu do samega republiškega nivoja.

Veljava in pomen Zveze sta se potrdila ob agresiji na Slovenijo leta 1991. ZZB je tudi ustvarila dobre odnose z organizacijami civilne družbe, s planinsko, taborniško in športnimi organizacijami, Rdečim križem RS in drugimi. V okviru njenega mednarodnega delovanja je zlasti pomembno njeno sodelovanje z Zvezo partizanov Primorske in nato z Vsedržavnim združenjem partizanov Italije, v katerem so v sekcijah v Trstu in Gorici včlanjeni tudi Slovenci. Prav tako je pomembno njeno sodelovanje z Zvezo koroških partizanov.

Po družbenih spremembah, ki so sledile večstrankarskim volitvam aprila leta 1990, je ZZB NOV Slovenije izgubila status družbenopolitične organizacije in se je kot subjekt civilne družbe konstituirala v samostojno nestrankarsko organizacijo borcev in udeležencev narodnoosvobodilnega boja Slovenije.

ZB NOV Slovenije je začela tudi postopke za vključitev v Svetovno federacijo veteranov, v katero je bila nato sprejeta aprila leta 1994. Zveza se je zavzemala za aktivno vlogo Slovenije ter njenih vladnih in nevladnih organizacij pri odpravljanju balkanske krize. Hkrati je bila kritična zaradi zapostavljanja (neuvlavljanja) ugleda, ki si ga je Slovenija v okviru velike zavezniške koalicije pridobila v protifašističnem boju.

Leta 1997 je bila sprejeta odločitev, da se lahko v Zvezo včlanjujejo tudi tisti, ki niso bili udeleženci osvobodilnega boja. Tako so bila odprta vrata mlajšim, rojenim med vojno in po njej, ki podpirajo vrednote protifašizma. S tem je postala splošna domoljubna organizacija, ki ohranja in razvija izročila in vrednote NOB ter pomaga svojim članom urejati zlasti socialna in zdravstvena vprašanja (Kmecl, Troha, 2018).

Organizacija se je leta 2007 preimenovala v svoje dosedanje ime, torej v Zvezo združenj borcev za vrednote NOB. Organizacija ima v letu 2025 86 kolektivnih članov, to je združenj in društev, ki so razčlenjena na 705 krajevnih organizacij in povezana v 14 pokrajinskih svetov. V združenjih je 31.000 članov (ZZB NOB, 2025).

MAG. MOJCA ČERNE

3.1 ZDRUŽENJE ZVEZA BORCEV ZA VREDNOTE NOB RADOVLJICA

Danijela Mandeljc, predsednica ZB NOB Radovljica
(foto: osebni arhiv)

Biti volonterski predsednik katere koli organizacije ali društva je častno delo. Zahteva veliko mero odgovornosti, požrtvovalnosti, strpnosti in volje do dela, ki ga opravljaš.

Danijela Mandeljc, predsednica Združenja borcev za vrednote NOB Radovljica, izpolnjuje prav vse postavke prejšnjega odstavka.

V Zvezo so vključeni krajevni odbori občin Gorje, Bled, Bohinj in Radovljica–Lesce. Zveza ima skupen račun, vsaka KO pa svojo postavko. V Zveziskrbijo zavso administracijo, nadzor in potrebno komunikacijo. Takšna organizacijska ureditev obstaja že od leta 1948. V Zvezo je trenutno včlanjenih 690 članov.

Ko jo povprašam po osnovnem namenu Zveze, je zelo jasna. Namen Zveze, ki je bila ustanovljena že daljnega leta 1948, je ohranjanje vrednot narodnoosvobodilne borbe. Je spoštovanje zgodovine, čas partizanstva, tovarištva. Osvoboditev, ki je bila pridobljena s tako velikimi žrtvami, tudi na področju civilnega prebivalstva, je treba ohraniti za vsako ceno. Ohranjajmo in spoštujmo svojo kulturo, jezik in domovino. *»Še živelih borcev med nami skorajda ni več. Sedaj smo na vrsti mi, otroci partizanov, aktivistov in ilegalcev, da zgodbo peljemo naprej«.*

In kakšna je vaša naloga? *»Zelo enostavno. Pričnimo s spoštovanjem človeka po človeku. Nikoli ne pozabimo na hvaležnost do ljudi, ki svobode niso dočakali, dali pa svoje življenje. Strašljivo velika številka padlih partizanov, taboriščnikov, ilegalcev, podpornikov NOB, simpatizerjev, vseh žensk, ki so prale, kuhale, kurirčkov, ki svobode niso dočakali. Ohranjajmo zgodovinsko resnico. Skrbimo za vsa partizanska grobišča in spomenike. Skrbimo za organizacijo proslav, za dostojno obujanje spomina.*

Veliko sodelujemo s krajevnimi organizacijami; kadar kdo kaj potrebuje, predvsem pri organizaciji večjih dogodkov stopimo skupaj,« nadaljuje Danijela.

»Pomembno je poudariti, da so najbolj fleksibilne majhne organizacije, in ko stopijo skupaj, res veliko naredijo. Ponovno poudarjam, da celotno delo temelji na volonterskem delu.«

Delo Zveze kljub volonterski organizaciji zahteva popolnoma profesionalen odnos. Zahteva sodelovanje z upravnimi odbori, slediti mora razpisom, skrbeti za ustrezno prijavo vseh prireditev, kar je pogosto najbolj zahtevno.

Skupaj s KO Bohinj Zveza vsako leto

organizira proslavo na Goreljeku. Zveza skrbi za vsakoletno proslavo ob partizanskem spomeniku v Begunjah na Gorenjskem in v Dragi.

Drugo soboto v mesecu juliju je vsakoletni pohod na Triglav, spominski pohod veteranskih organizacij na Triglav. Projekt je zelo zahteven, vendar so že zelo uigran tim in vsakdo ve, kaj je njegovo delo. Priprave začnejo že v začetku leta – priprava razpisa, sprejem prijav, vsa organizacija, majice, čepice.

Zveza ima uradne ure ob sredah dopoldne. Vedno je živahno. Člani plačujejo članarino za KO in Svobodno besedo. Prihajajo odgovorni iz ostalih KO z najrazličnejšimi težavami: na spomeniku padlim ni pravi priimek, spet drugi želi, da se na spomeniku dopiše ime in priimek padlega ... potomci borcev včasih zaprosijo tudi za finančno pomoč, in če je le mogoče, Zveza prošnji ugodí. Želijo biti ljudem prijazna organizacija. Zveza, ki natanko ve, kje je njeno mesto in kako pomembno je njeno poslanstvo. Zveza s svojimi plemenitimi in iskrenimi dejanji ohranja spomin na polpreteklo zgodovino, ki nas je za vedno zaznamovala, in obenem opozarja, naj se takšne grozote nikoli več ne ponovijo.

3.2 NAJVEČJE ČASOVNE PRELOMNICE V DELOVANJU KO ZB NA PODROČJU BOHINJA

Odločitev ZZB NOB RS, sprejeta leta 1997, da se lahko v Zvezo včlanjujejo tudi tisti, ki niso bili udeleženci osvobodilnega boja, morda niti ni nakazovala, da bo tako veliko posameznikov s takšnim ponosom še naprej skrbelo in predvsem delovalo na področju ohranjanja revolucionarnih tradicij NOB.

Tako so bila odprta vrata mlajšim, rojenim med vojno in po njej, ki podpirajo vrednote protifašizma. S tem je postala splošna domoljubna organizacija, ki ohranja in razvija izročila in vrednote NOB ter pomaga svojim članom urejati zlasti socialna in zdravstvena vprašanja (*Kmecl, Troha, 2018*).

Organizacija se je leta 2007 preimenovala v svoje dosedanje ime, Zvezo združenj borcev za vrednote NOB (v nadaljevanju ZZB NOB). V istem letu se je preimenovalo tudi Združenje borcev in udeležencev NOB Radovljica, in sicer v Združenje borcev za vrednote narodnega osvobodilnega boja Radovljica (v nadaljevanju ZB NOB Radovljica). Preimenovanje je bilo izvedeno na podlagi 4. člena Zakona o društvih (Uradni list RS, št. 61/2006) na skupščini dne 28. marca 2007. Na tej podlagi so se preimenovali tudi posamezne Krajevne organizacije ZB NOB v občinah v okviru delovanja ZB NOB Radovljica. Prav tako so se, skladno s sprejetim Statutom ZB NOB Radovljica, spremenile naloge organizacij. Iz 21. člena Statuta, ki velja tudi za posamezne krajevne organizacije, izpostavljamo nekaj zavezujočih nalog, kot sledi:

- skrb za vzdrževanje spomenikov in grobov padlih borcev NOB in spominskih znamenj, za katere morajo v skladu z zakoni skrbeti država in občine,
- organiziranje in udeleževanje na proslavah v spomin na dogodke iz NOB,
- skrb za starejše člane organizacije, ki potrebujejo pomoč.

Iz spodaj prikazane tabele stanja članstva na dan 1. 1. 2008 po posameznih občinah ZB NOB Radovljica je razvidno, da je bilo skupno 1.129 članov, v petih krajevnih organizacijah ZB v Bohinju pa skupno 226 članov. Iz tabele je tudi razvidno, da je umrlo skupaj 83 članov, od tega 18 članov iz krajevnih organizacij občine Bohinj. Novo sprejetih članov je bilo skupaj 65, od tega 19 iz krajevnih organizacij občine Bohinj.

Vpis novih, mlajših članov v organizacije ZB se je vse bolj večal. Najpogosteje so bili to otroci dosedanjih članov, borcev. Po pogovoru z njimi so se za vstop preprosto odločali iz spoštovanja do dejanj svojih staršev, da so se v tako usodnih trenutkih znali pravilno odločiti.

Po letu 2009 so mlajši člani začeli prevzemati vodstvene funkcije organizacij.

»Sedaj je naš čas, pokažimo, da znamo ohranяти spoštljiv spomin na polpreteklo zgodovino, dokažimo, da so naši starši lahko ponosni na nas,« je zapis pogovora z enim od članov organizacije ZB.

Glede na zgoraj zapisane misli je uredniški odbor Zbornika odločil, da v nadaljevanju prikaže opravljeno delo krajevnih organizacij ZB NOB Bohinj v obdobju od 2009 do leta 2025, do priprave tega zbornika.

3.3 ORGANIZIRANOST IN DELOVANJE POSAMEZNIH KO ZB NA PODROČJU BOHINJA V OBDOBJU 2007–2019

Na področju Zgornje in Spodnje Bohinjske doline je v tem obdobju delovalo pet krajevnih organizacij, in sicer: Bohinjska Bistrica, Koprivnik–Gorjuše, Polje–Bohinj, Srednja vas in Stara Fužina. Vseh pet KO se je organizacijsko vezalo na Združenje borcev NOB Radovljica.

Pri vsebinskem oblikovanju pričujočega zbornika smo se v uredniškem odboru odločili, da prikažemo prav obdobje v tem času delovanja, ko so vodstvena mesta v posameznih KO začeli prevzemati mlajši člani, neborci.

Na tem mestu velja poudariti, da so bili arhivi v nekaterih KO zelo skromni, zato je bilo tudi naše delo pri zbiranju podatkov zelo oteženo.

Iz preglednic gibanja članstva, prikazanih po posameznih KO, v obdobju 2007 do združitve vseh petih KO ZB v enovito KO ZB leta 2019 je razvidno, da se je skupno število članov v vseh KO zmanjšalo iz 226 na 197 članov. Zmanjšano število članov je predvsem posledica umrljivosti še živečih članov, ki so imeli status borca. Na drugi strani pa je v tem obdobju prišlo do porasta novih mlajših članov, ki so se začeli vključevati v posamezne KO. Mlajši člani so v letu 2009 oziroma 2010 že začeli prevzemati vodstvene funkcije, kar je predstavljeno v nadaljevanju pri posameznih

KO. Glede na to, da so podatki o stanju članstva pri štirih posameznih KO ZB Bohinj na voljo le za dne 1. 1. 2008 in 31. 12. 2019, po združitvi posameznih KO ZB Bohinj v enovito KO ZB Bohinj, bomo v nadaljevanju prikazali zmanjšanja števila članov le v tistih KO, za katere nam je uspelo pridobiti podatke. V arhivu KO ZB Polje–Bohinj, kjer je zabeležena porast članstva, pa obstajajo podatki o gibanju članstva za celotno obdobje 2008–2019.

Krajevne organizacije so v tem obdobju delovale skladno s smernicami organizacije, postavljenimi na sami državni ravni. Vse KO so delovale v skladu s statutom, kar pomeni, da so imele: upravni in nadzorni odbor, predsednik upravnega odbora je bil tudi predsednik organizacije, nadalje tajnika, blagajnika in praporščaka. Zelo pomembno vlogo so v vseh letih odigrali vaški poverjeniki, saj so že takrat predstavljali trdno vez med posameznimi člani in organizacijo. Vsak odbor je imel tudi svoj prapor in praporščaka s slavnostno uniformo. Vse KO so delovale skladno s programom, ki je bil sprejet na redni letni skupščini.

V ospredju je bila skrb za posamezne člane, udeležence narodnoosvobodilne borbe. Velik poudarek je bil na socialnozdravstveni noti. Seveda so vse odbore povezovale aktivnosti za ohranjanje spomina na grozljive dogodke druge svetovne vojne, razvoj revolucionarnih tradicij in skrb za partizanska obeležja.

Krajevne organizacije so v čast pretekle vojne organizirale vrsto spominskih slovesnosti. Nekatere so bile organizirane posamezno, pri mnogih pa so pri organizaciji združili moči.

Pred spomenikom žrtev vojn v Bohinjski Bistrici je bila vsako leto organizirana spominska slovesnost ob dnevu mrtvih, 1. novembra, kjer so v kulturnem programu pogosto sodelovali rogisti, harmonikarji, recitatorji, krajevni pevski zbori, učenci osnovne šole Bohinjska Bistrica, gojenci glasbene šole Radovljice.

Organizirali so proslavo pred spomenikom na Goreljeku v čast padlim borcem Prešernove brigade, vsakih pet let v Srednji

S T A N J E

ČLANSTVA 01.01.2008 ZB ZA VREDNOTE NOB OBMOČJA RADOVLJICA

	moški	ženske	skupaj	novi člani	umrli	izstop.	odšli
<u>OBČINA BOHINJ</u>							
BOH.BISTRICA	25	43	68	2	7	-	-
KOPRIVNIK	19	19	38	13	1	-	-
POIJE-BOHINJ	33	27	60	4	2	1	-
SREDNJA VAS	16	15	31	-	7	-	-
STARA FUŽINA	11	18	29	-	1	-	-
	104	122	226	19	18	1	-
<u>OBČINA BLED</u>							
BLED	97	127	224	4	9	-	-
BOH. BELA	22	18	40	5	4	-	-
RIBNO	15	15	30	2	5	-	-
ZASIP	24	24	48	2	2	-	-
	158	184	342	13	20	-	-
<u>OBČINA GORJE</u>							
GORJE	19	24	43	5	4	1	-
<u>OBČINA RADOVLJICA</u>							
BEGUNJE R	22	23	45	-	11	-	-
ČRNIVEČ	9	14	23	-	1	-	-
DOBRAVA	22	24	46	2	-	-	-
KROPA	22	12	34	6	4	-	-
LANCOVO	10	24	34	14	6	-	-
LESCE	29	57	86	1	3	-	-
LJUBNO	11	22	33	-	2	-	-
PODNART	14	12	26	1	2	-	-
RADOVLJICA	91	100	191	4	12	-	1
	230	288	518	28	41	-	1
	511	618	1129	65	83	2	1

Tabela članstva na dan 1. 1. 2008, (vir: arhiv ZB NOB Radovljica).

Radovni v spomin na požig vasi, proslavo v spomin na ustanovitev Cankarjevega bataljona 5. avgusta 1941 na Vodiški planini ter v spomin na prvega ubitega talca v Bohinju na Žlanu.

Udeleževali so se tudi prireditve, ki so jih organizirali bodisi krajevni bodisi občinski odbori, ter proslav na državni ravni po Sloveniji, in sicer: proslave v Dražgošah, pohoda borcev na Triglav, proslave na Ljubelju, proslave AFŽ v Dobrniču, priključitev Primorske.

Poleg vseh navedenih so se naši člani udeleževali prireditve v Begunjah, spominske prireditve v spomin na zapore v Radovljici, slovesnosti na Osankarici.

Za obisk navedenih prireditve so vedno organizirali avtobusne prevoze.

KO so organizirali vrsto izobraževanj na temo vsakdanjega življenja in pogostih tegob, ki se pojavijo s starostjo.

3.3.1 KO ZB BOHINJSKA BISTRICA

KKO ZB Bohinjska Bistrica^[1] je zajemala naslednja naselja v občini: Bitnje, Bohinjska Bistrica, Lepence, Log, Nemški Rovt, Nomenj in Ravne v Bohinju.

V obdobju 2006 do 2010 je bil predsednik Franc Repinc, borec V. prekomorske brigade.

V letu 2010 je bilo izvoljeno novo vodstvo v naslednji sestavi:

- predsednik: Ljubo Sušnik (2010–2019),
- tajnik: Irena Pagon (2010–2014), Franc Zavasnik (2014–2019),
- blagajnik: Marinka Žagar (2010–2014), Tilka Ravnik (2014–2019),
- delo praporščaka so opravljali: Janko Vojvoda (2010–2014), Tomaž Andolšek (2014–2017), Jovo Mitrović (2017–2019).

1 Podatke je posredoval Ljubo Sušnik, blagajnik KO ZB Bohinj, podatke o umrlih članih pa Ivica Noč, tajnica Združenja ZB Radovljica.

Iz podatkov o stanju članstva na dan 1. 1. 2008 je razvidno, da je bilo v KO ZB Bohinjska Bistrica skupno 68 članov, ob združitvi vseh petih KO v enovito KO Bohinj pa 52, kar pomeni, da se je število članov v tem obdobju zmanjšalo za 16. Za to obdobje je značilno, da je umrlo kar 51 članov KO ZB Bohinjska Bistrica.

POMEMBNEJŠE AKTIVNOSTI KO ZB BOHINJSKA BISTRICA

Zasluga KO ZB Bohinjska Bistrica je, da so začeli z organizacijo proslave na planini Voje, ki so jo od leta 2013 vsako leto organizirali v spomin padlima aktivistoma Tomažu Godcu in Avgustu Gašperinu.

Udeleženci so se predhodno udeležili pohoda iz Stare Fužine do kočje Bohinjskih prvoborcev na Vojah. Spominska slovesnost je vsako leto potekala času od 20. do 25. maja.

Odvijala se je od leta 2013 in vse do združitve v eno KO ZB NOB Bohinj leta 2019. Prav tako so bili soorganizatorji proslave ob 1. novembru pri osrednjem spomeniku NOB v Bohinjski Bistrici. V letih od 2016 do 2020 so skupaj s KO Jesenice soorganizirali proslavo na Uskovnici. Do svoje smrti leta 2015 je njeno organizacijo vodil Janez Korošec, tedanji predsednik KO Koprivnik – Gorjuše. Proslava je bila namenjena ustanovitvi Jeseniško-Bohinjskega odreda v letu 1944. Ustanovitev odreda in njegovo delovanje sta močno vplivala na potek NOB na tem področju, zato si je ta del zgodovine nedvomno zaslužil proslavo.

KO je v tem obdobju za vse KO v Bohinju organizirala avtobusne prevoze za letne proslave v spomin na žrtve NOB v naslednje kraje: Dražgoše, Goreljek, Rudno polje, Vodiška planina in Ljubelj.

UMRLI ČLANI KO ZB BOHINJSKA BISTRICA MED LETI 2007 IN 2019

Pri pripravi spiska smo upoštevali vse podatke in dokumentacijo, ki nam je bila na

Proslava na Vojah, dne 20. 5. 2017 kjer je bil slavnostni govornik Franc Kramar, župan občine Bohinj (foto: Dušan Bavčar).

voljo. V primeru kakršnih koli nepravilnosti se bralcem in svojcem pokojnih že vnaprej opravičujemo ter vas hkrati prosimo, da vse morebitne napake sporočite KO ZB Bohinj.

Ana Arh, Srečko Beniger, Valentin Cerkovnik, Janez Cesar, Ivanka Čoralič, Marija Debeljak, Rozalija Fartek, Vera Gogala, Štefka Jamar, Julka Jensko, Franc Jensterle, Marija Katrašnik, Alojz Koblar, Stanislava Koblar, Ivanka Kovačič, Janez Kovačič, Fani Kožar, Milka Kramar, Venčeslav Lapajne, Dionizij Ličar, Franc Logar, Jože Mandeljc, Anton Medja, Marija Medja, Friderika Mihelič, Štefan Mlakar, Ana Odar, Angela Odar, Marija Odar, Marjeta Pfajfar, Franc Pikon, Matilda Pikon, Marija Pintar, Milan Pivk, Tilka Podbevšek, Albin Polajnar, Avgust Poznič, Alojz Ravnik, Franc Ravnik, Ivan Ravnik, Franc Repinc, Andrej Sežun, Anica Sodja, Anton Stare, Elica Stare, Milan Sušnik, Ivana Škerlak, Ana Šolar, Rezka Štendler, Niko Taler, Vinko Urh, Janko Vojvoda, Franc Zavasnik, Alojz Žmitek, Božidar Žnidar, Albina Žvab, Jerica Žvab, Jože Žvan.

3.3.2 KO ZB KOPRIVNIK – GORJUŠE

KO Koprivnik^[2] je zajemala naselje Koprivnik v Bohinju in Gorjuše.

Do leta 2010 je bil predsednik KO Janez Korošec – Sokol (8. 6. 1924–9. 12. 2015) iz Koprivnika borec Prešernove brigade in Jeseniško-Bohinjskega odreda.

V letu 2010 je bilo izvoljeno novo vodstvo v naslednji sestavi:

- predsednik: Franc Stare (2013–2019),
- tajnik: Branko Brgant (2010–2019),
- blagajnik: Angelca Zupanc (2010–2019),
- delo praporščaka so opravljali: Nikolaj Korošec, Andrej Korošec in Albert Dobravec.

Iz podatkov o stanju članstva na dan 1. 1. 2008 je razvidno, da je bilo skupno število članov v KO ZB Koprivnik–Gorjuše 38, ob združitvi vseh peti KO v enovito KO Bohinj

2 Podatke sta posredovala Brane Brgant, član NO KO ZB Bohinj, podatke o umrlih članih pa Ivica Noč, tajnica Združenja ZB Radovljica.

pa 21, kar pomeni, da se je število članov v tem obdobju zmanjšalo za 17. Za to obdobje je značilno, da je umrlo kar 24 članov KO ZB Koprivnik–Gorjuše.

Člani KO Gorjuše–Koprivnik so zaslužni, da so začeli z organizacijo proslave na Uskovnici, ki je potekala do leta 2012.

UMRLI ČLANI KO ZB KOPIVNIK–GORJUŠE MED LETI 2007–2019

Pri pripravi spiska smo upoštevali vse podatke in dokumentacijo, ki nam je bila na voljo. V primeru kakršnih koli nepravilnosti se bralcem in svojcem pokojnih že vnaprej opravičujemo ter vas hkrati prosimo, da vse morebitne napake sporočite KO ZB Bohinj.

Daniel Beznik, Rezka Beznik, Vinko Beznik, Elizabeta Čuden, Franc Dijak, Helena Dijak, Ivana Dijak, Francka Katrašnik, Janez Korošec, Janko Korošec, Nikolaj Korošec, Alojzija Košir, Ciril Košir, Franc Langus, Anton Medja, Andrej Stare, Marija Stare, Ivanka Štravs, Danica Zalokar, Jože Zalokar, Franc Zorč, Antonija Žmitek, Andrej Žorč.

3.3.3 KO ZB POLJE – BOHINJ

KO Polje – Bohinj^[3] je zajemala naslednja naselja v občini: Brod, Kamnje, Laški Rovt, Polje, Ribčev Laz, Savica, Ukanc in Žlan.

Do leta 2009 je bil predsednik Bogomir Košnik – Mirko z Broda (28. 10. 1924–21. 1. 2013), borec Prešernove brigade in Jeseniško – Bohinjskega odreda. Zaradi zdravstvenih razlogov predsednika KO Polje, Bogomirja Košnika, je bilo leta 2009 izvoljeno novo vodstvo v naslednji sestavi:

- predsednik: Boris Rožič (2009–2019),
- tajnik: Martin Gorišek (2009–2019),
- blagajnik: Marija Malej (2009–2019),
- delo praporščaka je opravljal: Janez Lončar.

3 Podatke je posredoval Martin Gorišek, tajnik KO ZB Polje-Bohinj, podatke o umrlih članic pa Ivica Noč, tajnica ZB Radovljica.

Gibanje članstva v obdobju 2008–2019 je razvidno iz naslednje tabele:

leto	Novi člani	umrli	izstopili	Člani skupaj
2009	12	7		69
2010	7	3		73
2011	5	2	1	74
2012	4	2		76
2013	6	3		79
2014	8	4		83
2015	5	3	2	85
2016	5	1	1	88
2017	8	2	1	93
2018	2	3	4	95
skupaj	62	30	9	

Iz podatkov o stanju članstva na dan 1. 1. 2008 je razvidno, da je bilo v KO ZB Polje–Bohinj skupno 60 članov. Od leta 2009 do združitve KO v enovito organizacijo, leta 2019, pa je število članov narastlo iz 69 na 95. KO ZB Polje–Bohinj je edina od petih organizacij, ki je imela v tem obdobju porast članov v tem obdobju, in to kar 30 članov, čeprav je v tem času žal umrlo 30 članov, izstopilo pa 9. Porast članstva je bila predvsem posledica vpisa članov, ki niso bili samo prebivalci Bohinja, temveč tudi prebivalci iz drugih krajev Slovenije, ki so želeli postati člani organizacije v Bohinju, saj tu preživljajo veliko svojega časa

POMEMBNEJŠE AKTIVNOSTI KO ZB POLJE

Prav KO ZB Polje–Bohinj ima zaslugo, da so leta 2010 začeli z organizacijo proslave na Žlanu, ki je leta 2016 že postala osrednja proslava v spomin žrtev NOB na področju Bohinja.

Leta 2017 so organizirali proslavo pred objektom Ambulante E. Začetek delovanja Ambulante E sega v 15. december 1943, v čas bojev 3. bataljona Prešernove brigade z Nemci na Goreljku. Zaradi ustanovitve omenjene ambulante ni bilo treba težko ranjenih borcev

Proslave Ambulante E, 3.6.2017 (foto: Dušan Bavčar).

evakuirati na Primorsko, kjer so delovale bolnišnice 9. korpusa. Prihod in odhod iz ambulate sta potekala na zelo konspirativen način, s pomočjo domačinov, predvsem iz vasi Koprivnik in Gorjuše.

V letu 2009 je KO izdelala seznam spominskih obeležij NOB na območju krajevn organizacije.

V letu 2011 je KO izdelala seznam borcev, pokopanih na grobišču v Bohinjski Bistrici,^[4] in seznam borcev, pokopanih na drugih krajih oziroma neznano kje.

V letu 2014 je KO izdelala seznam še živečih borcev krajevn organizacije^[5]

Ko je član KO Polje Franc Beltram v letu 2014 praznoval 90 let, je delegacija KO Polje organizirala obisk na njegovem domu. Bil je borec Gregorčičeve brigade, ki se ji je pridružil januarja 1944. Njegova pot prvoborca je bila težka, a pogumna. Do prihoda v partizane je doživel vrsto

ponižanj, zaprl ga je tudi okupator, kar pa ni zlomilo njegovega revolucionarnega duha

UMRLI ČLANI KO ZB POLJE– BOHINJ MED LETI 2007–2019

Pri pripravi spiska smo upoštevali vse podatke in dokumentacijo, ki nam je bila na voljo. V primeru kakršnih koli nepravilnosti se bralcem in svojcem pokojnih že vnaprej opravičujemo ter vas hkrati prosimo, da vse morebitne napake sporočite KO ZB Bohinj.

Eržebet Ardelan, Franc Beltram, Ivan Cerkovnik, Ivana Cerkovnik, Janez Cerkovnik, Jože Cerkovnik, Marija Cerkovnik (Savica), Marija Cerkovnik (Ribčev Laz), Marija Cerkovnik (Kamnje), Roman Cesar, Marija Čop, Ivanka Dobravec, Bogomir Košnik, Mirko Košnik, Slavka Košnik, Nal Kralj, Franc Malej, Valentin Malej, Jožef Pintar, Marija Pintar, Branko Polak Franc Podlipnik, Janez Pristavec, Lovrenc Ravnik, Matilda Ravnik, Pavla Ravnik, Milan Rejec, Vincenc Resman, Leon Rok, Alojz Rozman, Janez Rozman, Anton Smukavec, Franc Stare, Štefka Svenšek, Marija Škantar, Simon Topalovič, Janez Zalokar.

4 Seznam padlih borcev NOB iz območja ZB NOB KO Polje – Bohinj, ki so pokopani na partizanskem pokopališču v Bohinjski Bistrici, Polje 19. 4. 2011, je pripravil Martin Gorišek

5 Seznam še živečih borcev NOB iz območja KO Polje – Bohinj je pripravil Martin Gorišek.

Obisk pri Francu Beltramu, 7. 3. 2014. (Od leve na desno: Martin Gorišek, tajnik KO, Franc Beltram, Janez Lončnar, zastavonoša KO, Boris Rožič, predsednik KO Polje–Bohinj (foto: Boris Malej).

Obisk delegacije KO Škofljica 2015 leta na proslavi na Žlanu. Na fotografiji predsednik KO Škofljica Joža Rojc (foto: Dušan Bavčar).

3.3.4 KO ZB SREDNJA VAS

KO ZB Srednja vas^[6] je zajemala naslednja naselja v občini: Bohinjska Češnjica, Jereka, Podjelje in Srednja vas v Bohinju.

V obdobju 2006–2010 je bil predsednik Zupanc Martin – Kristelj (6. 1. 2019– 12. 7. 2015), borec Koroškega odreda.

V letu 2010 je bilo izvoljeno novo vodstvo v naslednji sestavi:

- predsednik: Emil Šubelj (2010–2019),
- tajnik in blagajnik: Ivanka Stare, vse do svoje smrti (2010 do 3. 6. 2019), nato Emil Šubelj,
- delo praporščaka je opravljal: Janez Žvan.

6 Podatke sta posredovala Emil Šubelj, podpredsednik KO Bohinj, podatke o umrlih članih pa Ivica Noč, tajnica Združenja ZB Radovljica

Člani KO Srednja vas na proslavi na Vodiški planini, 4. 8. 2012 (foto: Emil Šubelj).

Iz podatkov o stanju članstva na dan 1. 1. 2008 je razvidno, da je bilo skupno število članov v KO ZB Srednja vas 31, ob združitvi vseh peti KO v enovito KO Bohinj pa 15, kar pomeni, da se je število članov v tem obdobju zmanjšalo za 16. V tem obdobju je umrlo kar 16 članov KO ZB Srednja vas.

KO Stara Fužina^[7] je zajemala naslednja naselja v občini: Stara Fužina in Studor v Bohinju.

Vodstvene funkcije so v letu 2010 do 2019 opravljali naslednji člani:

- predednik: Stanislav Odar, po smrti predsednika je njegova dela opravljal kot vršilec dolžnosti Milan Arh (do 2019),
- tajnik: Ivanka Stare,
- in blagajnik (2010–2019),
- delo praporščaka je opravljal: Milan Arh.

Iz podatkov o stanju članstva na dan 1. 1. 2008 je razvidno, da je bilo skupno število članov v KO ZB Stara Fužina 29, ob združitvi vseh peti KO v enovito KO Bohinj pa 6 kar pomeni, da se je število članov v tem obdobju zmanjšalo za 23. Za to obdobje

je značilno, da je umrlo kar 21 članov KO ZB Stara Fužina.

UMRLI ČLANI KO ZB SREDNJA VAS MED LETI 2007–2019

Pri pripravi spiska smo upoštevali vse podatke in dokumentacijo, ki nam je bila na voljo. V primeru kakršnih koli nepravilnosti se bralcem in svojim pokojnih že vnaprej opravičujemo ter vas hkrati prosimo, da vse morebitne napake sporočite KO ZB Bohinj.

Marija Cesar, Martin Cvetek, Rozka Dobravec, Gabrijel Erlah, Frančiška Frelih, Janez Frelih, Marija Grm, Andrej Hodnik, Janez Kocjanc, Julij Kočever, Albin Konavec, Jože Korošec, Franc Mlakar, Marija Oblak, Francka Razdrih, Ivan Smukavec, Anica Sodja Češnjica, Anica Sodja (Srednja vas), Franc Sodja (Srednja vas), Franc Sodja (Jereka), Marica Sodja, Marija Soklič, Angela Stare, Anton Stare, Franc Stare, Ivanka Stare, Janez Stare, Benita Šaćiri, Marija Tomšič, Cecilija Zupan, Martin Zupanc, Jože Žmitek, Janez Žvan.

⁷ Podatke smo zbrali na podlagi osebnih pripovedi članov, podatke o umrlih članih pa Ivica Noč, tajnica Združenja ZB Radovljica

3.3.5 KO ZB STARA FUŽINA

KO Stara Fužina^[8] je zajemala naslednji naselji v občini Bohinj: Stara Fužina in Studor v Bohinju.

Vodstvene funkcije so v letu 2010 do 2019 opravljali naslednji člani:

- Stanislav Odar, predsednik do smrti (31. 12. 2018), zaradi bolezni je delo predsednika opravljal Milan Arh (2017–2019) kot vršilec dolžnosti, saj KO volilne skupščine ni sklicala.

Delo praporščaka je opravljal Milan Arh. Iz podatkov o stanju članstva na dan 1. 1. 2008 je razvidno, da je bilo v KO ZB Stara Fužina skupno 29 članov, ob združitvi vseh petih KO v enovito KO Bohinj pa 6, kar pomeni, da se je število članov v tem obdobju zmanjšalo za 23. V tem obdobju je umrlo kar 21 članov KO ZB Stara Fužina.

8 Informacije o delovanju smo pridobili na podlagi osebnih pripovedi članov. Podatke o umrlih članih je posredovala Ivica Noč, tajnica Združenja ZB Radovljica.

UMRLI ČLANI KO ZB STARA FUŽINA MED LETI 2007–2019

Pri pripravi spiska smo upoštevali vse podatke in dokumentacijo, ki nam je bila na voljo. V primeru kakršnih koli nepravilnosti se bralcem in svojem pokojnih že vnaprej opravičujemo ter vas hkrati prosimo, da vse morebitne napake sporočite KO ZB Bohinj.

Julka Arh, Angela Beznik, Slavko Boltar, Rozka Cerkovnik, Franc Cesar, Jože Debevec, Peter Gartner, Frančiška Korošec, Frančiška Mencinger, Janez Mencinger, Stanko Odar, Alojz Pekovec, Anica Pekovec, Frančiška Pekovec, Francka Rabič, Jože Repinc, Frančiška Šest, Ivanka Štros, Janko Urh, Martin Urh, Anton Žagar, Franc Žmitek, Stanislav Žmitek.

3.4. ZDRUŽITEV POSAMEZNIH KO ZB V ENOVITO KO ZB BOHINJ

Aktivnosti v KO Koprivnik–Gorjuše, Srednja vas in Stara Fužina je bilo z leti vse

Ustanovna Skupščina KO ZB Bohinj, na sliki od leve proti desni: Jože Sodja, župan Občine Bohinj, Drago Finžgar in Milan Rejc, oba predsednika ZB Radovljica, Boris Rožič, predsednik KO Polje – Bohinj, in Milan Arh, v. d. predsednika KO Stara Fužina (foto: Dušan Bavčar).

manj in manj, predvsem zaradi smrti članov, vpisa mlajših članov pa skorajda ni bilo. Aktivnejši člani so strnili glave in porodila se je ideja o združitvi KO v eno samo organizacijo, kar je takoj pomenilo enotno vodstvo, večje število članstva, večji denarni pretok in združitev moči pri sodelovanju pri akcijah, potrebnih za nemoteno delovanje.

Krajevna organizacija Polje je bila v tem času najštevilčnejša, prav tako je imela zelo aktivno vodstvo, zato so tudi prevzeli pobudo ter potrebne organizacijske aktivnosti za združitev.

Ustanovna skupščina združitve vseh petih Krajevnih organizacij ZZB (Bohinjska Bistrica, Koprivnik–Gorjuše, Polje–Bohinj, Srednja vas in Stara Fužina) je bila 15. 11. 2019.

Nova organizacija je dobila ime Zveza borcev za vrednote NOB, Krajevna organizacija Bohinj.

Na skupščini je bilo prisotnih 40 članov vseh predhodnih organizacij, oba podpredsednika ZB Radovljica, Drago Finžgar in Milan Rejc, ter župan Občine Bohinj, Jože Sodja. Seja se je odvijala v sejni sobi kulturnega doma Joža Ažmana v Bohinjski Bistrici.

Na skupščini je bilo izvoljeno naslednje vodstvo:

- predsednik: Boris Rožič,
- podpredsednika: Emil Šubelj in Žiga Arh,
- tajnik: Martin Gorišek,
- blagajnik: Ljubo Sušnik,
- zapisnikarica: Marija Malej,
- člani upravnega odbora: Peter Klanjšček, Janez Cerkovnik, Franc Stare, Dušan Bavčar, Julijan Kuhar,
- predsednik nadzornega odbora (NO): Boris Malej,
- člana NO: Miroslav Pintar in Branko Brgant,
- praporščaki: Tomaž Andolšek (umrl 25. 8. 2020), Janko Korošec in Milan Arh,
- častno razsodišče: Tilka Arh – predsednica,
- člani častnega razsodišča: Blaž Čelik, Ladislav Cesar, Stanislav Pekovec in Viktor Repinc (umrl 8. 8. 2023),

- praporščaki: Tomaž Andolšek (umrl 25. 8. 2020), Janko Korošec in Milan Arh,
- poverjeniki: Branko Brgant, Amalija Čufer, Peter Klanjšček, Suzana Kolman, Janez Lončnar, Pavel Malej, Marija Malej, Tilka Ravnik, Matevž Repinc, Ivana Smukavec, Romana Sušnik, Emil Šubelj, Marinka Žagar in Francka Žitnik.:

Na dan ustanovne skupščine je KO Bohinj štela 181 članov.

Do združitve je vsak krajevni odbor imel svoj prapor in vsak praporščak svojo uniformo. Po združitvi so se nekdanji predsedniki dogovorili, da ohranijo dva prapora ter s tem pokrijejo celotno Zgornjo in Spodnjo Bohinjsko dolino. Ostali trije prapori se hranijo v muzeju Historia. Kasneje so za oba aktualna prapora izdelali enotna trakova z napisom KO Bohinj.

3.4.1 ORGANIZIRANOST IN DELOVANJE KO ZB BOHINJ V OBDOBJU 2009–2025^[9]

Do volilne skupščine leta 2023 je KO ZB Bohinj opravljalo vodstvo, izvoljeno na skupščini, dne 15. 11. 2019. Dne 14. 2. 2023 je bila izvedena volilna skupščina KO Bohinj, na kateri je bilo razrešeno staro vodstvo. Na skupščini je bil izvoljen nov upravni odbor za obdobje 2023–2027 v naslednji sestavi:

- predsednik: Boris Rožič,
- podpredsednika: Emil Šubelj in Žiga Arh,
- tajnik: Martin Gorišek,
- blagajnik: Ljubo Sušnik,
- zapisnikarica: Marija Malej,
- člani upravnega odbora: Peter Klanjšček, Dušan Bavčar, Julijan Kuhar,
- predsednik nadzornega odbora (NO): Boris Malej,
- člana NO: Miroslav Pintar in Branko Brgant,
- praporščaka: Janez Korošec, Jovo Mitrović,
- častno razsodišče: Tilka Arh, predsednica,

9 Upoštevani so podatki do 30.6.2025.

Skupščina KO ZB Bohinj dne 28. 3. 2025 v restavraciji Hostla pod Voglom (foto: Dušan Bavčar).

- poverjeniki: Branko Brgant, Amalija Čufer, Peter Klajnsček, Suzana Kolman, Janez Lončnar, Pavel Malej, Marija Malej, Tilka Ravnik, Matevž Repinc, Ivana Smukavec, Romana Sušnik, Emil Šubelj, Marinka Žagar in Francka Žitnik.

Gibanje članstva v obdobju 2020–2025 je razvidno iz naslednje tabele:^[10]

leto	novi člani	umrli	izstopili	člani skupaj
2019	7	6	3	186
2020	6	11	16	175
2021	12	9	2	176
2022	1	8	7	162
2023	1	5	8	150
2024	2	3	5	144
skupaj	29	42	41	

Iz tabele članstva je razvidno, da je upadlo članstvo po združitvi posameznih KO ZB KO Bohinj med letom 2019–2024 iz 186 na 144 članov oziroma za 22. Največ izstopov je bilo v letu 2020, saj se je v tem letu prečistil seznam pri nekaterih organizacijah zaradi neplačevanja članarine posameznih članov.

¹⁰ Podatki so povzeti po poročilu Martina Goriška, tajnika KO ZB Bohinj

Za to obdobje je tudi značilno, da je umrlo kar 42 članov, na novo vpisanih je bilo 29, izstopilo jih je 41.

V tem obdobju so umrli še zadnji borci KO ZB Bohinj. V letu 2024 se je poslovila še zadnja borka Marica Ravnik – Rosvita, bolničarka Ambulante E.

POMEMBNEJŠE AKTIVNOSTI KO ZB BOHINJ

V obdobju 2020 do 2025 ostaja organizacija proslav nespremenjena, kar pomeni, da ostaja osrednja proslava v spomin na prvega ubitega talca v Bohinju na Žlanu in vseh žrtev NOB v Bohinju.

Soorganizacija proslav:

- komemoracija ob dnevu mrtvih 1. novembra skupaj z občino Bohinj,
- spominska proslava na Uskovnici skupaj s KO ZB Jesenice,
- spominska slovesnost pred spomenikom na Goreljeku, proslava v spomin ustanovitve Cankarjevega bataljona 5. avgusta 1941 na Vodiški planini in spominska proslava na Rudnem polju skupaj z Združenjem ZB Radovljica.

Redno so se udeleževali tudi ostalih spominskih prireditve, npr. proslave v Dražgošah, pohoda borcev na Triglav, proslave na Ljubelju, proslave AFŽ v Dobrniču, priključitev Primorske in proslave v spomin požiga vasi v Srednji Radovni (vsakih pet let).

Poleg vseh že omenjenih so se naši člani udeleževali prireditve v Begunjah v spomin na talce begunjskih zaporov v času nacistične okupacije, spominske slovesnosti v počastitev padlega narodnega heroja in 1. gorenjskega poveljnika naše partizanske vojske, Jožeta Gregorčiča – Gorenjca ter soborcev, ki so 9. septembra 1942 padli na Lipniški planini. Pogosto se udeležijo proslave na Osankarici na Pohorju ter v Svečah v Avstriji v spomin na padle partizane.

V skladu z načrtanim programom so obiskovali jubilate ob okroglih obletnicah ter jih v imenu KO obdarovali. Člani so se redno udeleževali letnih skupščin sosednjih društev in krovnega združenja Radovljica.

Udeležba na pogrebnih slovesnostih pokojnih članov z obveznim govorom in prisotnostjo praporščaka je izkaz spoštovanja do pokojnega in zgodovinskega spomina.

Člani KO so si v letu 2022 ogledali spominska obeležja v Zgornji Bohinjski dolini in Pokljuki ter prižgali sveče v spomin. V letu 2023 so organizirali ogled muzeja Historia v Bohinjski Bistrici, ki se je nadaljeval z ogledom spominskih obeležij na Nemškem Rovtu in na Jelovici. Tudi na teh spominskih obeležjih so v spomin prižgali sveče.

V tem obdobju treba izpostaviti skrb za spominska obeležja NOB v Bohinju. Na podlagi ogleda in fotografiranja posameznih obeležij NOB v Bohinju je KO v letu 2023 izdala Zemljevid obeležij NOB v Bohinju. Prav tako je v istem letu KO postavila panoje Zemljevidov obeležij NOB v Muzeju Tomaža Godca, muzeju Historia in na koči Ambulante E. V letu 2025 je KO ponatisnila Zemljevid obeležij NOB v Bohinju, saj so zaradi velikega zanimanja tujih turistov že pošli, zato je

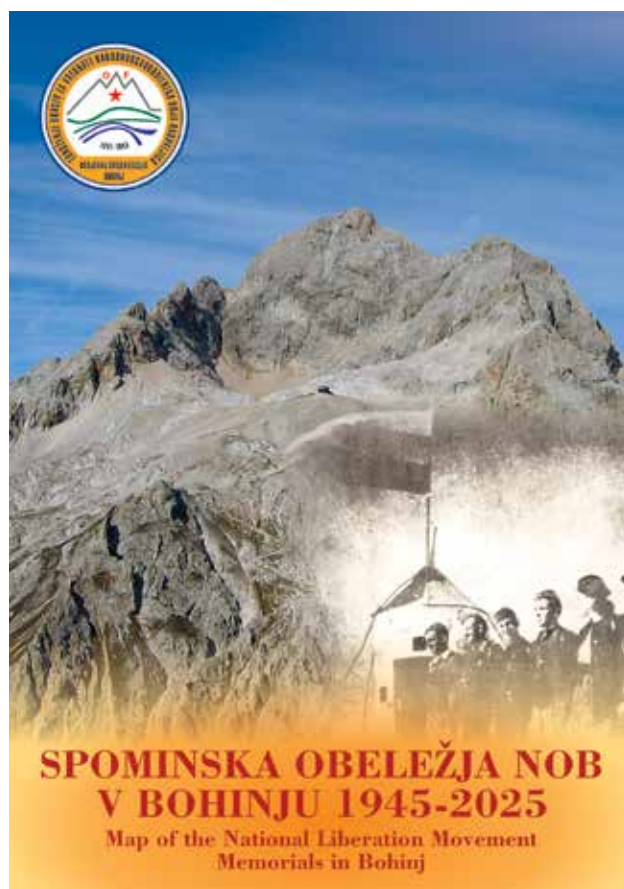
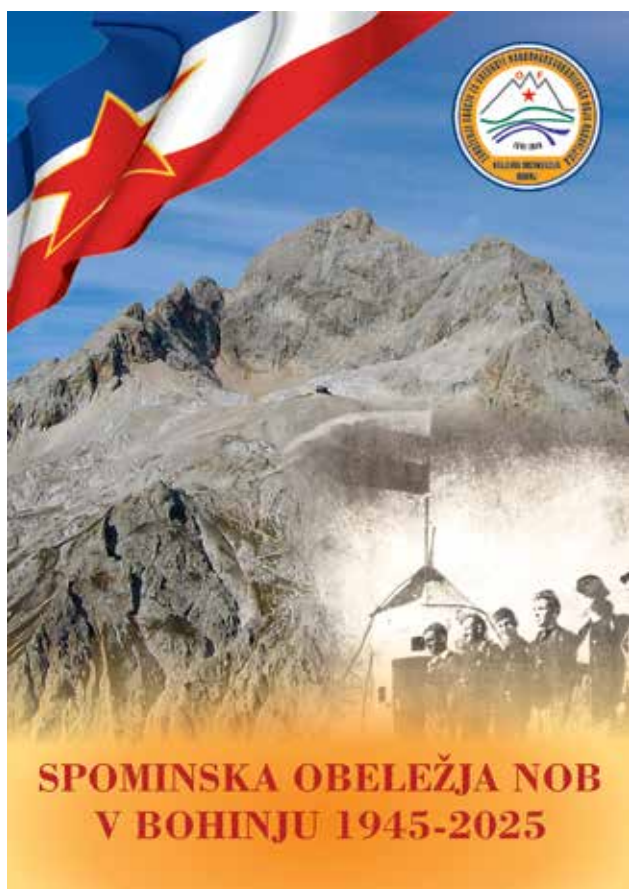

Člani KO na ogledu obeležij na Jelovici, pred Partizansko kočo na Vodiški planini dne 25. 10. 2023 (foto: Dušan Bavčar).

zemljevid deloma tudi v angleškem jeziku.

V omenjenem obdobju je KO začela zbirati dokumentacijo za izdajo Zbornika KO Bohinj, v katerem bo podrobneje opisano, v kakšnem stanju so obeležja in kaj je treba storiti za njihovo ohranitev, pa tudi del opusa bogate kulturne dediščine Občine Bohinj iz časa NOB. V letu 2025 je KO posredovala dopis Občini Bohinj, v katerem jo je seznanila s stanjem obeležij v občini, ter podala predlog za

ureditev stanja na tem področju. V letu 2025 je KO iz svojega vodstva imenovala tudi skrbnike za posamezna obeležja, ki bodo na terenu preverjali njihova stanja. Ideja uredniškega odbora je, da bi v nadaljevanju prevzela vlogo »skrbnika« nad spominskimi obeležji na področju Bohinja, kar bo predstavljalo kontinuiteto rednega vzdrževanja spomenikov, seveda v neposredni navezi z Občino Bohinj in njenimi strokovnimi službami.

Naslovnici zemljevida *Spominska obeležja NOB v Bohinju* *NOB V Bohinju 1945–2025*, ki sta izšli leta 2023 in leta 2025 (vir: Arhiv KO ZB Bohinj).

3.5 PREDSTAVITEV POSAMEZNIH OPRAVLJENIH NALOG KO ZB BOHINJ V OBDOBJU 2009 – 2025

3.5.1 SKRB ZA SPOMINSKA OBELEŽJA NOB

Za spomska obeležja NOB so po svojih zmožnostih skrbela tako vse bivše KO ZB kakor tudi po združitvi KO ZB Bohinj. Za nekatera obnavljanja in investicijska vzdrževanja na teh obeležjih pa je poskrbela tudi Občina Bohinj. Ta del je podrobneje opisan pri posameznih obeležjih v drugem delu Zbornika.

3.5.2 ORGANIZACIJA, SO ORGANIZACIJA IN UDELEŽBA NA PROSLAVAH V SPOMINA ŽRTVE NOB

SPOMINSKE PROSLAVE V SPOMIN NA PRVEGA PADLEGA TALCA IN VSEH ŽRTEV NOB V BOHINJU^[11]

Proslava je vsakoletna, z njeno organizacijo je začela že KO Polje–Bohinj na Žlanu pred stanovanjsko hišo Franca Podlipnika, v spomina na prvega padlega talca iz Bohinja, Franca Podlipnika.

V sodelovanju z Občino Bohinj in njenimi pristojnimi službami so za datum prve proslave določili 14. 8. 2010. Sprejet je bil predlog, da bo proslava osredja in vsakoletna.

Prvi slavnostni govornik je bil Franc Kramar, župan Občine Bohinj. V svojem govoru je poudaril, da ima organizacija, ki ima v svojih vrstah tako veliko število mlajših članov in ki s svojim delom negujejo in ohranjajo tradicije narodnoosvobodilne vojne, pred seboj še veliko ustvarjalnih let. Župan Franc Kramar je bil slavnostni govornik na proslavah tudi v naslednjih letih.

11 Poročilo o proslavah na Žlanu in povzetek iz članka v Bohinjskih novicah je pripravil Martin Gorišek.

Po končanem kulturnem programu je Anton Kapus, predsednik ZZB za vrednote NOB Radovljica, svečano podelil srebrno plaketo ZZB za vrednote NOB še živečemu borcu narodnoosvobodilnega boja ter dolgoletnemu predsedniku KO ZB Polje–Bohinj, Bogomirju Košniku.

»Držali so obljubo, katero so dali lani,« je bilo zapisano v članku v Bohinjskih novicah 1. 9. 2011, in avtorica Petra Lotrič Ogrin nadaljuje: *»KO ZB Bohinj je organizirala proslavo v spomin na prvega padlega borca v Bohinju.«*

PREGLED VSEH NASLEDNJIH PROSLAV V SPOMINA NA PRVEGA PADLEGA TALCA IZ BOHINJA, FRANCA PODLIPNIKA DRUGA PROSLAVA

7. 8. 2011 na prireditvenem prostoru na Žlanu. Slavnostni govornik je bil ponovno Franc Kramar, župan Občine Bohinj

TRETJA PROSLAVA

11. 8. 2012 na prireditvenem prostoru na Žlanu. Slavnostna govornika sta bila Franc Kramar, župan Občine Bohinj, in Janez Cerkovnik, podpredsednik ZB Radovljica.

ČETRТА PROSLAVA

10. 8. 2013 na prireditvenem prostoru na Žlanu. Slavnostni govornik je bil Franc Kramar, župan Občine Bohinj.

PETA PROSLAVA

9. 8. 2014 na prireditvenem prostoru Žlanu, slavnostni govornik je bil Franc Kramar, župan Občine Bohinj.

ŠESTA PROSLAVA

16. 8. 2015 na prireditvenem prostoru na Žlanu, slavnostni govornik je bil Franc Kramar, župan Občine Bohinj.

SEDMA PROSLAVA

20. 8. 2016, na prireditvenem prostoru: Žlan, slavnostni govornik je bil Tit Turnšek, predsednik ZZB NOB Slovenije.

Na fotografiji z leve proti desni: Zvone Kapus, predsednik ZB Radovljica, Tit Turnšek, predsednik ZZB NOB in Klemen Langus, direktor Zavoda za turizem Bohinj (foto: Dušan Bavčar).

Ime sedme proslave in vseh naslednjih proslav se spremeni, in sicer: »Proslava v spomin na prvega padlega talca in vseh žrtev NOB v Bohinju.«

OSMA PROSLAVA

Slavnostni govornik na proslavi Miha Butara, član predsedstva ZZB NOB Slovenije 12. 8. 2017 (foto: Dušan Bavčar).

12. 8. 2017 na prireditvenem prostoru na Žlanu, slavnostni govornik je bil Miha Butara, član predsedstva ZZB NOB Slovenije.

DEVETA PROSLAVA

11. 8. 2018 na prireditvenem prostoru na Žlanu, slavnostni govornik je bil Janez Kosel,

predsednik Območnega združenja veteranov Slovenije Zgornja Gorenjska.

DESETA PROSLAVA

Na deseti proslavi je bil slavnostni govornik dr. Martin Premk, dne 10. 8. 2019 (foto Dušan Bavčar).

10. 8. 2019 na prireditvenem prostoru Hanssenove skakalnice v naselju Polje, slavnostni govornik je bil Martin Premk, zgodovinar, v takratnem obdobju kustos v vojaškem muzeju v Pivki. Njegov govor se je nanašal na pomen NOB v Bohinju.

ENAJSTA PROSLAVA

Zaradi koronavirusa proslava ni bila izvedena. 10. 8. 2020 je delegacija KO ZB Bohinj v sestavi Jožeta Sodja, župana Občine Bohinj, in Borisa Rožiča, predsednika KO, položila venček k spominski plošči Janeza Podlipnika na Žlanu.

DVANAJSTA PROSLAVA

14. 8. 2021 na prireditvenem prostoru Hanssenove skakalnice v naselju Polje, slavnostni govornik je bil Jože Sodja, župan Občine Bohinj. Proslava je bila zaradi koronavirusa nekoliko okrnjena.

TRINAJSTA PROSLAVA

2. 8. 2022 na prireditvenem prostoru Hanssenove skakalnice v naselju Polje, slavnostni govornik je bil Jože Sodja, župan Občine Bohinj.

ŠTIRINAJSTA PROSLAVA

12. 8. 2023 na prireditvenem prostoru Hanssenove skakalnice v naselju Polje, slavnostni govornik je bil prof. dr. Miran Hladnik, literarni zgodovinar.

Slavnostni govornik na proslavi prof. dr. Miran Hladnik, dne 12. 8. 2023 (foto: Dušan Bavčar).

Nekaj utrinkov iz govora prof. dr. Mirana Hladnika

»/.../ če sočloveku danes rečeš tovariš, te utegne ozmerjati, češ, ali sva krave skupaj pasla, pri čemer pozablja, da je besedo tovariš uporabljal že Primož Trubar, pred več kot 400 leti /.../«

»/.../ v šoli se druge svetovne vojne komajda dotaknejo in zato lahko vznikajo lažni pričevalci, ki trdijo, da so šli partizani v hosto kot na počitniško taborjenje in da v Bohinju skoraj do konca vojne ni bilo nobene partizanščine /.../«

»/.../ v občini Bohinj smo prostovoljci evidentirali 64 partizanskih obeležij. Niso še čisto vsa, mogoče smo spregledali še kakšen družinski nagrobnik na britofu /.../«

»/.../ naj turisti, ki v deževnem dnevu

zaidejo v muzej, vidijo, da je bil ta prostor med drugo svetovno vojno prostor upora proti nacizmu, ne pa prostor kolaboracije z okupatorjem /.../«

PETNAJSTA PROSLAVA

17. 8. 2024 na prireditvenem prostoru Hanssenove skakalnice v naselju Polje. Prvi govornik, župan Občine Bohinj Jože Sodja, je jasno poudaril, da lahko organizacije ZB v kraju dobro delujejo le takrat, ko z njimi dobro sodeluje tudi občina. Slavnostni govornik Marijan Križman, predsednik ZZB NOB Slovenije, se je zahvalil za izkazano vabilo ter praznik še polepšal z navdihujočim govorom.

Odlomek iz govora Marijana Križmana:

» /.../ nekateri trdijo, da bi se Evropa osvobodila brez boja Slovencev, za nekatere je moteča tudi rdeč zvezda kot simbol miru, radi bi jo prepovedali in izbrisali. Po sodni poti bi radi prepovedali ZZB, ker ohranjamo spomin na NOB, ker se upiramo politikantom in novodobnim revizionistom, ki nam želijo kratiti pravico do spoštljivega spomina na Tigrovce, žrtve fašizma in nacističnega nasilja, padle borce in aktiviste in vse, brez katerih danes v Slovenski Istri, Štajerskem in Prekmurju ne bi več govorili slovensko, prav tako pa tudi Primorska ne bi bila del naše države /.../«

Polaganje venčka pred rojstno hišo Franca Podlipnika, dne 17. 8. 2024. Na sliki od leve proti desni: Franc Križnar, predsednik ZZB Slovenije, Danica Mandeljc, predsednica ZB Radovljica in Martin Gorišek, tajnik KO ZB Bohinj (foto: Dušan Bavčar).

ŠESTNAJSTA PROSLAVA

9. 8. 2025 na prireditvenem prostoru Hanssenove skakalnice v naselju Polje, slavnostna govornica je bila Saša Pavček, igralka, pesnica, dramatičarka in esejistka.

Slavnostna govornica na proslavi Saša Pavček, 9. 8. 2025 (foto: Dušan Bavčar).

Odlomek iz govora Saše Pavček

»/.../ v skupnosti je moč in šele v skupnosti človek z medsebojno podporo lahko preživi in živi /.../ pred vami stojim zato, ker spoštujem ljudi, ki so v preteklosti zastavljali svoja življenja in so se tudi danes pripravljene boriti za dobrobit drugih, skratka za etično plemenite cilje. Delujejo širše, širijo humanistične vrednote /.../ pred vami stojim tudi zato, ker spoštujem svoje korenine, moja nona, doma iz Primorske, je prva ustanovila antifašistično zvezo žensk v njenem kraju. Prav tako spoštujem mojo mamo, ki je kot trinajstletna deklica odšla v partizane in bila kurirka. /.../ če ne bi bilo narodnoosvobodilne borbe, je vprašanje, če bi danes, tukaj in sedaj v tem prekrasnem Bohinju govorili slovensko. Naš jezik je plemenit, vreden prevajanja in ustvarjanja v slovenskem jeziku /.../«

Kot je bilo že zapisano, je proslava postala in še ostaja osrednji dogodek KO Bohinj. Kulturni program je vsako leto izbran posebno skrbno. Vedno sodelujejo odlični recitatorji iz gledališča 2B Bohinj ter ženski pevski zbor KD Bohinj.

SPOMINSKE PROSLAVE OB

1. NOVEMBRU

Spominska slovesnost ob osrednjem spomeniku padlim borcem in žrtvam NOB je v Bohinjski Bistrici v parku pred Kulturnim domom Joža Ažmana. Slovesnost je stalnica in vsako leto se je udeleži veliko število občanov.

Slavnostni govornik na proslavi Boris Rožič, predsednik KO ZB Bohinj na proslavi 28. 10. 2022 (foto: Dušan Bavčar).

Pri organizaciji proslave združijo moči: občina Bohinj, KO ZZB NIB Bohinj, učenci osnovne šole dr. Janeza Mencingerja iz Bohinjske Bistrice, gojenci Glasbene šole iz Radovljice, pevci Kulturnega društva Bohinj.

SPOMINSKE PROSLAVE NA VODIŠKI PLANINI

Na področju Vodiške planine je bil 5. 8. 1941 ustanovljen Cankarjev bataljon. V spomin na ta dogodek Združenje borcev za ohranjanje vrednot Radovljica v sodelovanju s KO Bohinj vsako leto pripravi spominsko slovesnost.

Udeleženci KO ZB Bohinj na proslavi na Vodiški planini 6. 8. 2016 (foto: Dušan Bavčar).

SPOMINSKE PROSLAVE NA GORELJEKU

Spomenik, pred katerim se odvijajo proslave, je posvečen boju borcev Prešernove brigade. Tretji bataljon Prešernove brigade se je pripravljaj na svoj najdaljši in najtežji pohod na Koroško. Predhodno se je želel oskrbeti z vsem, kar bo potreboval na poti. V vaseh

Polaganje venčka na spominski proslavi na Goreljeku, 14. 12. 2024. Na sliki od leve proti desni: Alma Intihar, poslanka v DZ, Danica Mandeljč, predsednica ZB Radovljica, in Borut Sajovic, minister za obrambo Republike Slovenije (foto: Dušan Bavčar).

na Pokljuki so nabrali potreben živež in prenočili v hotelu Lovec. 15. decembra 1943 so bili izdani, v boju je padlo 40 partizanov. Tudi proslava je spomin na ta tragični dogodek. Pri organizaciji združijo moči Služba za protokol RS, ZZB NOB Radovljica in KO Bohinj.

V čast dogodku delegacija s predstavniki državnega vrha in ZZB NOB Radovljica pred spomenik vedno položi venec. Vedno so prisotni garda slovenske vojske in praporščaki gorenjskih krajevnih organizacij ZB.

SPOMINSKE PROSLAVE NA USKOVNICI

Vsakoletna proslava na Uskovnici se odvija prve dni septembra. Spominja na boje Jeseniško-Bohinjskega odreda, ki so se odvijali prav na tem področju. Za organizacijo proslave poskrbita Krajevni organizaciji ZB Bohinj in Jesenice.

Proslava ima še posebno težo zgodovinskega spomina, saj se je s ponosom udeležujeta tudi Aleksander Jernejc, sin prvega komandanta

Proslava pri spominskem obeležju na Uskovnici 3. 9. 2022 (foto: Dušan Bavčar).

Na sliki od leve proti desni: dr. Vane Leban Aleksander Jernejc z zastavo Jeseniško-Bohinjskega odreda (foto: Dušan Bavčar).

Jeseniško-Bohinjskega odreda, ki nosi originalni prapor iz leta 1944, ter Vane Leban, sin drugega komandanta Jeseniško-Bohinjskega odreda.

SPOMINSKE PROSLAVA NA RUDNEM POLJU

Čas okoli desetega julija je posvečen proslavi na Rudnem polju, saj pomeni sklepno prireditve spominskega pohoda na Triglav.

Proslava je počastitev spomina na vse partizanske patrulje v letu 1944 in na izobešanje slovenske zastave na vrhu Triglava leta 1991.

Proslave se vsako leto udeleži lepo število članov KO Bohinj. Nosilca proslave sta ZZB NOB Radovljica in organizacijski odbor prireditve. Pri tehnični izvedbi proslave sodelujejo tudi člani KO Bohinj.

Slavnostni govornik Boštjan Poklukar, minister RS za notranje zadeve, na proslavi na Rudnem polju 13. 7. 2022 (foto: Dušan Bavčar).

SPOMINSKA PROSLAVA PRI AMBULANTI E NA GRIČU STARA POLJANA

Proslava pri koči Ambulante E 30. 6. 2024. Na sliki od leve proti desni strani Martin Gorišek, tajnik KO ZB BOHINJ, Boris Malej, predsednik NO KO ZB Bohinj, dr. Miran Hladnik, zgodovinar, in Vlasta Felc, novinarka (Foto: Arhiv KO ZB Bohinj).

Ambulanta je bila ustanovljena leta 1944, z namenom oskrbe ranjencev Jeseniško–Pokljuškega odreda. Za ranjence je skrbelo 17 srčnih in pogumnih ljudi, med njimi en sam zdravnik. Ambulanta je delovala vse do osvoboditve. Ambulanta ima v imenu predznak E, kar pomeni, da je bila to peta partizanska ambulanta na gorenjskem področju. Črka »e« je peta črka abecede (brez upoštevanja črke č), od tod znak E pred ambulanto.

Ambulanta stoji na vrhu hriba in pričakovali

bi, da je bila v času vojne vsem na očeh! Pa ni bilo tako. Varovala in zakrivala so jo mogočna drevesa, ki so skrbela za njeno nevidnost. Prav tako Ambulanta E ne bi nikoli obstala in delovala brez okoliških prebivalcev. Ti so skrbeli za hrano, prevoz, ženske so prale perilo, pekle kruh. In najpomembnejše – ambulanta ni bila nikoli izdana.

Člani KO Bohinj so se 30. junija 2024 zbrali na posebni proslavi v spomin dogodkov v času druge svetovne vojne in v počastitev veličastnosti in pomembnosti Ambulante E 30. Proslava je bila del uradnega programa GO! 2025 »Moja meja je tvoja meja/Il tuo confine è il mio confine«. Projekt se osredotoča na potrebo po spodbujanju bolj enotne Evrope in ga vodi Kulturno društvo Vicino/Lontano s podporo Evropske prestolnice kulture Nova Gorica–Gorica 2025 in Avtonomne dežele Furlanija–Julijska krajina.

Evropa je bila vedno prostor velikih in krutih bitk, po Evropi je hlepelo mnogo vojščakov in v Evropo je pribežalo ogromno ljudi. Tudi iz Evrope, na tisoče in tisoče! Ni pomembno, kako jih imenujemo: barbari, nomadi, vandali, prebežniki, ubežniki, begunci, izgnanci, pregnanci. Vedno so in smo ljudje, vedno nas peha kruta zgodba. Da bo Evropa bolj enotna, se trudi Kulturno društvo Vicino Lontano, kar pomeni blizu daleč. Res je zgodovina daleč, pa se iz nje nismo nič naučili, napake, ki jih delamo iz dneva v dan, pa so tako zelo blizu.

Ambulanta E je ponosna preteklost, ki se je dogajala v Evropi, na delčku Pokljuke, kjer se je dogajalo že marsikaj in se marsikaj še bo, zato ohranjamo spoštljiv spomin.

SPOMINSKA PROSLAVE OB 80. LETNICI USTANOVITVE JESENIŠKO-BOHINJSKEGA ODREDA V PREDJAMI PRI POSTOJNI

Člani KO ZB Bohinj so se skupaj s člani in organizacijo ZZB za vrednote NOB Jesenic in ZZB za vrednote NOB Postojna udeležili proslave ob 80–letnici ustanovitve Jeseniško–

Udeleženci proslave KO ZB Bohinj in KO ZB Jesenice 23. 7. 2024 (foto: Arhiv KO ZB Bohinj).

Bohinjskega odreda, ki se je odvijala v Predjami pri Postojni, prav na kraju njegove ustanovitve.

Pred odhodom 3. bataljona Prešernove brigade v Godovič je bil Jeseniško-Bohinjski odred izločen in določen za delovanje na področju Bohinja. Najvažnejša naloga je bila nadzor nad Bohinjem, dolino Radovne, Jelovice, okolico Bleda in Jesenic ter Zgornjesavsko dolino, z nalogo zbiranja hrane, zlasti živine, in jo pošiljati na Primorsko.

Glavna naloga odreda je bila mobilizacija. Ukaz za ustanovitev odreda je dobil štab 9. korpusa od glavnega štaba po radijski zvezi. Za prvega komandanta odreda je bil imenovan šele 22-letni Franc Jernejc – Milče, ki se je vrnil z oficirskega tečaja v Metliki, pred tem pa je bil načelnik brigadnega štaba.

3.5.3 SODELOVANJE S KRAJEVNIMI ODBORI ZB PO SLOVENIJI IN DRUGIMI DRUŠTVI

KO Bohinj je del organizacije ZZB NOB Radovljica, ki v svoji organizaciji povezuje 13 krajevnih organizacij. Medsebojno delovanje je zelo aktivno.

Člani vseh trinajstih organizacij se skozi celo leto srečujejo na spominskih dogodkih, ki jih organizirajo bodisi posamezne krajevne organizacije bodisi skupaj.

Martin Gorišek, tajnik KO ZB Polje – Bohinj pri polaganju venčka KO ZB Bohinj pri spomeniku na Brezju nad Pijavo Gorico 7. 9. 2017 (foto: Dušan Bavčar).

Vsakoletni skupni obisk proslave v Dražgošah in proslave ob priključitvi Primorske je dokaz odličnega medsebojnega sodelovanja.

KO Bohinj je od leta 2015 zelo povezana s KO ZB Škofljica. Redno se udeležujemo proslav, posvečenih padlim borcem na Brezju nad Pijavo Gorico. Člani KO Škofljica pa so vsako leto častni gostje osrednje prireditve KO Bohinj na Žlanu.

3.5.4 SKRB ZA STAREJŠE ČLANE KO ZB

Skrb za starejše člane ostaja osrednja obveza organizacije. Obiski jubilarov na domovih in v domovih starejših občanov niso le izraz plemenitega dejanja, ampak so obveza organizacije, da se članom zahvali za nesebično delo.

Veseli so simboličnega darila, še bolj pa obiska in iskrenega klepeta, obujanja spominov na polpreteklo zgodovino in delovanje v organizaciji.

Ivana Malej (rojena Rožič, 21. 9. 1923) iz Kamenj je najstarejša še živeča članica KO ZB Bohinj. Ivana je s pomočjo članice mladinske organizacije s Kamenj, Marice Skočir (po domače Tajčeve), sešila partizansko zastavo, na kateri je bil ročno izvezen napis »V slogi in bratstvu k svobodi 1945«.

Njena sestra Angelca Vidic – Vlasta, aktivistka

Boris Rožič in Martin Gorišek na obisku pri Ivani Malej ob praznovanju 100. rojstnega dneva v Zavodu svetega Martina v Srednji vasi, 22. 9. 2023 (foto: Olga Pikon Gorišek).

SKOJ Jeseniško-Bohinjskega odreda, je bila v patrulji, ki je dne 20. 10. 1944 izobesila zastavo na Aljaževem stolpu na Triglavu.

3.5.5 PROSTOVOLJNO DELO

Zavedanje vseh članov KO ZB Bohinj je, da je vse delo v organizaciji prostovoljno. To prostovoljno delo je večplastno.

Najpomembnejše je vodenje organizacije. Delo je potrebno skozi vse leto, še posebej se vodstvo angažira pri organizaciji redne letne skupščine. Priprava vabila, izdelava poročil vseh organov, priprava programa za naslednje leto, priprava zapisnika skupščine in poročanje krovnim organizacijam so samo del letnih obveznosti.

Kot je bilo že zapisano v predhodnem poglavju, KO ZB Bohinj organizira in soorganizira vrsto spominskih slovesnosti. Člani se angažirajo pri postavitvi prizorišča, pripravi hrane in pijače, koordinirajo program, slavnostne govornike in goste. Članice sodelujejo pri peki peciva za prireditve. Udeležba na pogrebih, obiski jubilarov, skrb za onemogle – vse je prostovoljno delo.

Najpomembnejše in naša zaveza je skrb za spominska obeležja. Redno vzdrževanje,

čiščenje in ohranjanje zgodovinskega spomina bodo še naprej temeljili na prostovoljnem delu.

3.5.6 SKRB KO ZB BOHINJ ZA ORGANIZACIJO PREDAVANJ IN STROKOVNIH IZLETOV

Krajevna organizacija ZB Bohinj je tako kot številne organizacije in društva po Sloveniji center druženja in prijetnega dogajanja v kraju.

Vodstvo krajevnih organizacij je že pred združitvijo in po njej vedno skrbelo za ozaveščanje svojih članov ter v ta namen pogosto organiziralo strokovna predavanja. Preudarno izkoristijo znanje svojih članov, sicer pa povabijo v goste predavatelje.

Organizirajo predavanja o osnovah prve pomoči ter strokovna predavanja s področja zdravja.

Že pred združitvijo KO v KO ZB Bohinj so vrsto let organizirali predavanja iz prve pomoči. Iz arhivov je razvidno, da so bila takšna predavanja v naslednjih letih: 2009, 2010, 2012, 2013 in 2014.

Člani KO Bohinj se radi udeležijo strokovno izobraževalnih predavanj. V goste so povabili nosilca partizanske spomenice 1941 in publicista Bogdana Osolnika ter Milana Gorjanca, strokovnjaka na vojaškem področju in zgodovinarja. Zorica Petrovič je gostovala s temo Otroci v času 2. svetovne vojne, Stane Čičerov je predaval o metuljih v Sloveniji danes in jutri, gostovala sta tudi Stane Dolgan in dr. Martin Premk. Vrsto poučnih in predvsem zanimivih predavanj za KO organizira tudi ZZB NOB Slovenije.

Poleg organiziranih udeležb na proslavah sosednjih društev člani KO pogosto organizirajo ekskurzije, kjer združujejo prijetno s poučnim. Organiziran je bil izlet v Goriška brda z obiskom muzeja v kasarni v Vipavi ter ogledom vojaškega muzeja v Pivki.

3.5.7. SKRB KO ZB BOHINJ ZA DOSTOJANSTVENI POKOP IN SPOMIN

Člani KO ZB Bohinj se redno udeležujejo pogrebov svojih članov. Na pogrebi članov je vedno prisoten tudi praporščak s praporom KO ZB Bohinj. Za borce in člane KO ZB Bohinj v njihov spomin polagajo tudi venček KO ZB Bohinj.

V Zborniku smo želeli prikazati tudi umrle člane, borce in aktiviste NOB po vojni na način, kot obstajajo podatki o padlih borcih in aktivistih NOB v času vojne. Žal ti podatki ne obstajajo niti pri posameznih nekdanjih KO ZB Bohinj niti v ZB Radovljica. V nadaljevanju so tako prikazani samo podatki, ki nam jih je uspelo zbrati o umrlih vodstvenih članih, in podatki o zadnjih umrlih borcih v obdobju 2020–2025 ^[12]

UMRLI VODSTVENI ČLANI V POSAMEZNIH KO ZB BOHINJ

V obdobju 2007 do 2025 so umrli naslednji vodstveni člani v posameznih KO ZB Bohinj:

Bogomir – Mirko Košnik (28. 10. 1924–21. 1. 2013), rojen na Kamnjah v Bohinju, borec Prešernove brigade in Jeseniško-Bohinjskega odreda. Do leta 2009 je bil predsednik KO ZB Polje–Bohinj in nato do smrti predsednik Nadzornega odbora KO ZB Polje – Bohinj. Za uspešno delo je prejel vrsto odlikovanj, med drugim srebrno plaketo za življenjsko delo ZZB NOV Slovenije, priznanje ZZZ NOB RS in vrsto drugih priznanj.

Franc Repinc (24. 10. 195–10. 2. 2014), stanujoč Vodnikova cesta 7, Bohinjska Bistrica, borec V. prekomorske brigade. Do leta 2010 je bil predsednik KO ZB Bohinjska Bistrica.

Janez Cerkovnik (29. 10. 1927–18. 6. 2015), rojen na Kamnjah v Bohinju, borec Jeseniško-Bohinjskega odreda. V letih 2009 in 2010 je

Žalna seja na sedežu občine Bohinj, dne 20. 6. 2015, v počastitev spomina na borca Janeza Cerkovnika (foto: Dušan Bavčar).

bil predsednik ZB Radovljica in med leti 2011–2014 njen podpredsednik. Prav tako je bil član glavnega odbora ZB NOB Slovenije. Za uspešno delo je prejel vrsto odlikovanj, med drugim dve medalji za hrabrost, medaljo zasluge za narod in še vrsto uglednih priznanj. Ob njegovi smrti je bila žalna seja v počastitev na njegov spomin, ki so se je udeležili tako predstavniki posameznih KO ZB Bohinj kot tudi ZB Radovljica.

Janez Korošec – Sokol (8. 6. 1924–9. 12. 2015), rojen na Koprivniku v Bohinju, borec Jeseniško–Bohinjskega odreda in Prešernove brigade. Bil je dolgoletni predsednik ZB Koprivnik–Gorjuše. Za uspešno delo je prejel vrsto odlikovanj, med drugim častni znak svobode RS ter še vrsto uglednih priznanj. Bil je častni občan Občine Bohinj. Ob smrti je bila v njegov spomin 22. 5. 2015 žalna seja, ki jo je organizirala Krajevna skupnost Koprivnik–Gorjuše. Udeležili so se je tako predstavniki posameznih KO ZB Bohinj kot ZB Radovljica.

UMRLI BORCI V OBDOBJU OD 2020 DO 2025

V tem obdobju je umrlo še zadnji pet borcev KO ZB Bohinj, in sicer:

- **Janko Korošec** (12. 12. 1928–22. 5. 2020), Koprivnik 8 v Bohinju, borec, borec Jeseniško-Bohinjskega odreda in Prešernove brigade;
- **Martin Urh** (2. 2. 1927–1. 7. 2020), Stara Fužina 259, borec Vojkove brigade;
- **Franc Ogrin** (29. 10. 1921–28. 10. 2021),

12 Podatke posredovali: Žiga Arh za KO Bohinjska Bistrica, Branko Brgant za KO Koprivnik – Gorjuše, Martin Gorišek za KO Polje – Bohinj, Emil Šubelj za KO Srednja vas in Peter Klanšček za KO Stara Fužina

Grajska 31, Bohinjska Bistrica, borec Jeseniško – Bohinjskega odreda;

- **Franc Cerkovnik** (7. 11. 1923–18. 8. 2021), rojen na Kamnjah v Bohinju, borec Jeseniško-Bohinjskega odreda;
- **Marica Ravnik – Rosvita** (19. 7. 1926–14. 3. 2024), rojena Rozman, po domače Kokčeva iz Polj, bolničarka v Ambulanti E in borka Jeseniško-Bohinjskega odreda.

UMRLI ČLANI KO ZB BOHINJ MED LETI 2020 IN 2025

Pri pripravi spiska smo upoštevali vse podatke in dokumentacijo, ki nam je bila na voljo. V primeru kakršnih koli nepravilnosti se bralcem in svojcem pokojnih že vnaprej opravičujemo ter vas hkrati prosimo, da vse morebitne napake sporočite KO ZB Bohinj. Zbrani podatki so na dan 30. 6. 2025.

Tomaž Andolšek, Martin Arh, Justina Ceklin, Franc Cerkovnik, Antonija Cesar, Cecilija Cvetek, Breda Černe, Jožef Hozjan, Marjan Jensko, Evgenija Kegl Korošec, Anton

Korošec, Janko Korošec, Marija Korošec, Anica Kovačič, Franc Kramar, Metod Malej, Jakob Medja, Amalija Mencinger, Ivana Mencinger, Marjana Nartnik, Marija Odar, Franc Ogrin, Franc Pretnar, Irena Pagon, Alojz Ravnik, Alojzija Rijavec, Valentin Rozman, Viktor Repinc, Ivana Smukavec, Franc Sodja, Ljudmila Sodja, Angela Star, Amalija Stražišar, Nada Urbanc, Janko Zalokar.

3.5.8 PREJETA PRIZNANJA

Prav je, da se izjemno prostovoljno in požrtvovalno delo tudi prepozna in nagradi. Tako Krajevna organizacija ZB Bohinj kot posamezni člani organizacije so v času delovanja prejeli vrsto priznanj na državni ravni, na kar smo zelo ponosni, zato jih je treba v pričujočem Zborniku vsekakor omeniti.

Priznanje Borisu Rožiču za ohranjanje vrednot NOB iz leta 2018 ter priznanje in plaketa KO ZB NOB Polje – Bohinj iz leta 2019 (foto: Mojca Černe).

Leto 2009		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
Janez Cerkovnik	ZZB NOV Slovenije	Zlata plaketa za življenjsko delo

Leto 2010		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
Bogomir Košnik	ZZB NOV Slovenije	Srebrna plaketa za življenjsko delo

Leto 2013		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
Samo Gardener	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in sodelovanje na proslavah
Marija Malej	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji pri uveljavljanju vrednot NOB
Martin Gorišek	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji pri uveljavljanju vrednot NOB

Leto 2014		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
Jakob Medja	ZZB NOV Slovenije	Srebrna medalja Prešernove brigade za večletno delo pri ohranjanju vrednot in tradicije NOB
Ženski pevski zbor KD Bohinj	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in sodelovanje na proslavah

Leto 2018		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
Boris Rožič	ZZB NOV Slovenije	Za požrtvovalno ohranjanje in varovanje vrednost našega narodnoosvobodilnega boja

Leto 2019		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
KO ZB NOB Polje – Bohinj	ZZB NOB Slovenije	Zlato plaketo ZZB NOB Slovenije

Leto 2020		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
Franc Cerkovnik	ZZB NOB Slovenije	Priznanje ob 75. obletnici osvoboditve
Ivana Malej	ZZB NOB Slovenije	Priznanje ob 75. obletnici osvoboditve
Martin Gorišek	ZZB NOB Slovenije	Zlata plaketa ZZB NOB Slovenije
Jože Sodja	ZZB NOB Slovenije	Zlata plaketa ZZB NOB Slovenije
Jakob Medja	Občina Bohinj	Plaketa Občine Bohinj za življenjsko delo
Janez Lončar	Občina Bohinj	Pisna zahvala ob med. dnevu starejših
Dušan Bavčar	Občina Bohinj	Pisna zahvala ob med. dnevu starejših
Marija Malej	Občina Bohinj	Pisna zahvala ob med. dnevu starejših

Leto 2023		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
Martin Gorišek	Občina Bohinj	Plaketa Občine Bohinj
Marija Malej	KO ZB Bohinj	Pisno priznanje za vestno opravljanje nalog poverjenika organizacije
Branko Brgant	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Amalija Čufer	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Peter Klajnsček	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Suzana Kolman	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Janez Lončnar	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Pavel Malej	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Tilka Ravnik	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Matevž Repinc	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Ivana Smukavec	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Romana Sušnik	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Emil Šubelj	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Marinka Žagar	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Francka Žitnik	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog poverjenika
Janez Korošec	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog praporščaka
Jovo Mitrović	KO ZB Bohinj	Posebno priznanje za uspešno delo v organizaciji in opravljanje nalog praporščaka

Leto 2024		
Ime in priimek nagrajenca	Podeljevalec	Naziv priznanja oziroma plakete
Aleš Simčič, Boris Malej, Niko Mučič	KO ZB Bohinj	Prispevek pri oblikovanju in izdaji Zemljevida obeležij NOB V Bohinju

3.5.9 SODELOVANJE KO ZB BOHINJ Z OBČINO BOHINJ

Tako uspešnemu delovanju Krajeвне organizacije ZB, kot je KO ZB Bohinj, nedvomno botruje konstruktivno sodelovanje z Občino Bohinj. KO Bohinj vsako leto sodeluje na razpisu za podelitev sredstev društvom in organizacijam.

Z jasnimi dokazili o opravljenem delu preteklega leta je organizacija deležna sredstev, ki ji omogočajo nemoteno delovanje.

Prisotnost župana na rednih sejah skupščine organizacije in na osrednji proslavi na Žlanu je dokaz več, da je sodelovanje med KO ZB Bohinj in Občino Bohinj dobro.

Naj se ob tej priložnosti v imenu Uredniškega odbora Zbornika zahvalimo Občini Bohinj za sredstva, s pomočjo katerih je omogočena izdaja Zbornika. S pomočjo sredstev Občine Bohinj smo v letu 2023 že izdali Zemljevid spominskih obeležij NOB Bohinja in v letu 2025 ponatis.

Občina preko svojih strokovnih služb skrbi in ureja za spomenike in grobove, kar v svojem prispevku v nadaljevanju natančno opiše Katarina Košnik.

3.6 KATARINA KOŠNIK: ^[13] SPOMENIKI IZ OBDOBJA DRUGE SVETOVNE VOJNE SO DEL NAŠE KULTURNE DEDIŠČINE

Območje Občine Bohinj ima bogato nepremično kulturno dediščino, ki odraža način življenja prebivalcev te gorske doline. V skladu s predpisi je nepremična kulturna dediščina vpisana v register nepremične kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS. Na območju občine Bohinj

je v registru vpisanih 307 enot nepremične kulturne dediščine, med njimi: 28 arheoloških najdišč, 78 stavb, 2 stavbi s parki in vrtovi, 47 enot kulturne krajine (pretežno planine), 20 naselij, 4 parki in vrtovi, 111 spominskih objektov in krajev ter 17 drugih objektov in naprav (večinoma tehniške dediščine). Večina Bohinja leži v območju Triglavskega narodnega parka, ki je tudi enota registrirane kulturne dediščine (Julijske Alpe–Triglavski narodni park, enotna številka dediščine) (v nadaljevanju EŠD 7593)⁽¹⁴⁾ Od teh je 7 enot razglašanih za kulturni spomenik, med njimi Blatni graben–Pantzova žičnica (EŠD 22), ki je spomenik državnega pomena, ter Goreljek–Grobišče borcev 3. bataljona Prešernove brigade (EŠD 10139) in Kašča v Srednji vasi (EŠD 686), katerih pomen kot spomenikov ni določen.

Osem enot ima status arhivskega varstva, kar pomeni, da so bodisi odstranjene bodisi zaradi izgube spomeniških lastnosti niso več varovane.

Del kulturne dediščine priča tudi o tragični zgodovini obeh svetovnih vojn, saj grobišča, spomeniki in spominske plošče z vklesanimi imeni umrlih opominjajo na žrtve, ki so darovale svoje življenje za našo svobodo.

POSEGI NA KULTURNI DEDIŠČINI

Posegi na kulturni dediščini so predmet formalnih postopkov. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS), OE Kranj, je državna institucija, pristojna za nepremično kulturno dediščino, ki izdaja kulturno varstvene akte za vse posege v objekte in območja nepremične kulturne

13 V času nastanka Zbornika je Katarina Košnik, univ. dipl. tržnega komuniciranja, opravljala delo višje svetovalka za družbene dejavnosti in odnose z javnostmi v Občini Bohinj.

14 Opis enote dediščine v registru je osebna izkaznica posamezne enote in vsebuje osnovne podatke o njej. Poleg opisnih podatkov vsebuje tudi geolokacijske podatke. Z vpisom enota dediščine dobi enotno identifikacijo dediščine – EID (prej evidenčno številko dediščine, EŠD), ki enoto enolično identificira in jo uporabljamo v vseh postopkih varstva (evidentiranje, dokumentiranje, razglašanje kulturnih spomenikov, varstvo dediščine v prostorskih aktih, izdajanje kulturno varstvenih aktov, financiranje in drugih) (RKD, 2025).

dediščine. Varstveni režimi za kulturne spomenike so določeni v aktu o razglasitvi spomenika, za registrirano nepremično kulturno dediščino pa v 127. do 131. členu Odloka o občinskem prostorskem načrtu Občine Bohinj.

Nepremična kulturna dediščina je predmet varstva tudi v Zakonu o Triglavskem narodnem parku (v nadaljevanju TNP), ki določa, da se narodni park ustanovi in upravlja namen ohranjanja izjemnih naravnih, kulturnih, krajinskih in duhovnih vrednot ter kulturnih spomenikov. V vseh formalnih postopkih tako Javni zavod Triglavski narodni park skladno s 30. členom ZTNP–1 sodeluje z mnenjem.

OBČINA V SKRBI ZA OHRANJANJE KULTURNE DEDIŠČINE

Nepremična kulturna dediščina v Bohinju je v dobrem stanju in predstavlja tako identiteto območja kot tudi razvojni in turistični potencial. Poleg naravnih lepot je namreč ohranjena kulturna dediščina ključni dejavnik, zaradi katerega obiskovalci prihajajo v Bohinj.

Dolgoročno ohranjanje nepremične kulturne dediščine je mogoče, če se njeni lastniki zavedajo njenega pomena, jo cenijo in skrbijo zanj po svojih močeh. Naloga lokalne skupnosti je ustvarjati pogoje, v katerih je kulturna dediščina prepoznana in cenjena kot gradnik lokalne identitete; spodbujati dejavnosti, ki kulturno dediščino vključujejo v njeno celovitost; aktivno sodelovati pri vlaganju v obnovo in ohranjanje kulturne dediščine ter vključiti nepremično kulturno dediščino v prostorsko načrtovanje.

Občina Bohinj od leta 2021 naprej vsako leto objavlja javni razpis za sofinanciranje posegov na kulturni dediščini, s poudarkom na obnovi spomenikov in enot kulturne dediščine na zasebnih zemljiščih. Prav tako pa preko razpisov za programe za starejše sofinancira tudi programe bohinjske krajevn

organizacije Zveze borcev za vrednote NOB, ki skrbi za ohranjenost spomenikov iz druge svetovne vojne.

Vsako leto se ob prvem novembru skupaj z ZB NOB KO Bohinj poklonimo padlim borcem pri osrednjem spomeniku NOB v parku pri Kulturnem domu Joža Ažmana.

Občina je v preteklih letih aktivno proučevala možnost razglasitve spomenikov iz obdobja druge svetovne vojne za spomenike lokalnega pomena, vendar je projekt naletel na številne ovire. Ključni prvi korak v tem postopku je pridobitev soglasja lastnika zemljišča. Na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine bi nato Zavod za varstvo kulturne dediščine moral pripraviti strokovne podlage, ki so osnova za pripravo občinskega odloka o razglasitvi. Nato bi Občinski svet Občine Bohinj na podlagi teh strokovnih podlag obravnaval in potrdil Odlok. Občina je že v preteklosti pripravila obsežno dokumentacijo, vključno s popisi spomenikov in lastništvom zemljišč, ter zaprosila zavod za pripravo strokovnih podlag. Kljub prizadevanjem pa se realizacija projekta ni uresničila, saj občina ni prejela strokovnih podlag. Dodatne izzive so predstavljali različni lastniki in značilnosti enot dediščine.

Občina je prizadevanja za množično razglasitev spomenikov kasneje opustila zaradi dodatnih omejitev za lastnike zemljišč in vplivnega območja. Obenem je zaščita, ki jo nudi registracija enote kot kulturna dediščina, že sama po sebi visoka, tako da bi razglasitev spomenikov za lokalni pomen pravno gledano prinesla le minimalne dodatne koristi.

NEKAJ VEČJIH INVESTICIJ V OBNOVO SPOMENIKOV V ZADNJIH LETIH

Občina Bohinj z manjšimi investicijami vsako leto vzdržuje in ureja spomenike iz obdobja druge svetovne vojne, jih čisti in restavrira napise na manjših spomenikih po Bohinju. Pred leti smo ob ureditvi ceste celovito

obnovili spominsko znamenje padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja v Bohinju ob občinski stavbi.

Med večje investicije v zadnjih letih spadajo temeljita obnova pokopališč iz prve svetovne vojne na Rebru in v Ukancu, ureditev dela pokopališča z grobišči padlih v drugi svetovni vojni v Bohinjski Bistrici ter obnova osrednjega spomenika v parku pri Kulturnem domu Joža Ažmana v Bohinjski Bistrici (EID: 11188). Spomenik, ki je posvečen 273 borcem in žrtvam druge svetovne vojne iz Bohinja, je bil nekoč postavljen pri nekdanjem Mercatorju v središču Bohinjske Bistrice, vendar je bil zaradi prenove Mercatorja leta 2006 prestavljen v park pri Kulturnem domu Joža Ažmana.

Leta 2020 je občina zaradi dotrajanosti skalovja in drugih poškodb na spomeniku izvedla temeljito prenovo, ki jo je skladno s pogoji in soglasjem ZVKDS izvedlo podjetje Art Arena, d. o. o., iz Kranja.

Med obnovami v zadnjih letih izstopajo še:

- sanacija poškodb ograje in zidnega dela grobišča iz druge svetovne vojne na Goreljeku po neurju in padcu dreves avgusta 2021 (EID: 10139);
- obnova spominskega znamenja Janezu Strgarju in Feliksi Bezniku na Gorjušah, EID 9162 (3.111,00 EUR), 2021;
- obnova spominskega znamenja žrtvam fašističnega nasilja na Zgornjih Gorjušah, EID 14226, z novo ploščo in urejeno okolico (7.113,09 EUR), 2021;
- obnova lesenih delov (spomenika in ograje) spomenika padlim v drugi svetovni vojni na Goreljeku, EID 9497 (4.353,08 EUR), 2021.

V letu 2021 smo na pobudo društva Mali vojni muzej financirali tudi izdelavo in postavitve novega spominskega obeležja vojakom Spodnje Bohinjske doline 1914–1918, ki stoji na pokopališču v Bohinjski Bistrici.

V prihodnje načrtujemo obsežnejšo obnovo spomenika »Krvavemu davku domačinom za svobodo« na Nomenju, ki je v slabem stanju.

Geomehanske analize tal so pokazale potrebo

po umiku spomenika in utrditvi podlage, ob tem pa načrtujemo tudi preureditev območja za lažji dostop in ogled spomenika. Zaradi slabega stanja in manj kakovostnih prvotno uporabljenih materialov bo obnova finančno zahtevna in morda tudi neizvedljiva.

MUZEJ TOMAŽA GODCA

V Godčevi hiši v Bohinjski Bistrici, kjer je nekoč delovala usnjarska delavnica, je od leta 1979 odprt muzej. Celotno predstavitev nastanka muzeja si lahko preberete v prispevku Anje Postrak.

Prestavitev spomenika

Zaradi gradnje stavbe v Bohinjski Bistrici, v kateri bodo Mercator in druge trgovine ter stanovanja, je bilo treba prestaviti spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja v Bohinju, katerega avtor je akademski slikar Albin Polajnar. Spomenik je bil odkrit leta 1966, njegovo novo mesto pa je ob Kulturnem domu Joža Ažmana v smeri proti vodnemu parku. Zahtevno delo je Gradis skupina G, investitor naložbe, zaupal Gradbenemu podjetju Bohinj.

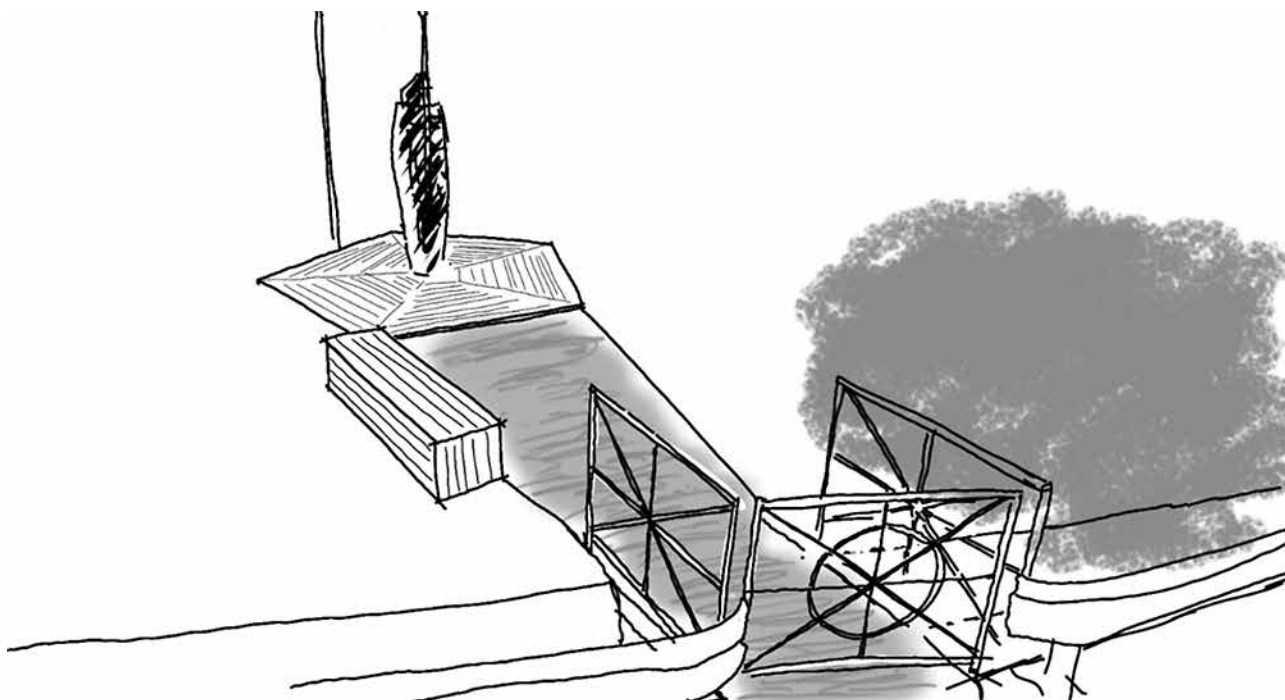
Zaradi gradnje poslovne stavbe je bilo treba v Bohinjski Bistrici prestaviti spomenik (foto: Mojca Rozman).

Obnova pokopališča na Goreljeku (foto: Katarina Košnik).

Spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja v Bohinju pred in po obnovi (foto: Art arena, d. o. o.).

Skica predloge ureditve spomenika na Nomenju, Anže Repinc, NURR, d. o. o.

SEZNAM KRATIC

AFŽ –	Antifašistična fronta žensk
DIS –	Društvo izgnancev Slovenije
CK KPJ –	Centralni komite Komunistične partije Jugoslavije
CK ZKS –	Centralni komite Zveze komunistov Slovenije
DPO –	Družbenopolitična organizacija
DZ –	Državni zbor
EID –	Enotna identifikacija dediščine
EŠD –	Enotna številka dediščine
JBO –	Jeseniško-Bohinjski odred
KD –	Kulturna dediščina
KSDP –	Kulturni spomeniki državnega pomena
KSLP –	Kulturni spomeniki lokalnega pomena
KO –	Krajevna organizacija
LMS –	Ljudska Mladina Slovenije
LTO –	Lokalna turistična organizacija
MNSZ –	Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije
NO –	Nadzorni odbor
NOB –	Narodnoosvobodilni boj
OF –	Osvobodilna fronta
PO –	Partizanski odred
PPKM –	Prostovoljna protikomunistična milica
RKD –	Register kulturne dediščine
RS –	Republika Slovenije
SFRJ –	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SPT –	Spominski park tovarištva
SPŽZ –	Slovenska protifašistična ženska zveza
TNP –	Triglavski narodni park
TOZD –	Temeljna organizacija združenega dela
ZAL –	Zgodovinski arhiv Ljubljana
ZB –	Združenje borcev
ZKM –	Zveza komunistične mladine
ZZB NOV Slovenije –	Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije
ZZB NOB RS –	Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne borbe Republike Slovenije, kasneje se ista kratica uporablja za Zvezo za vrednote NOB Republike Slovenije
ZVKDS –	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
ZTNP –	Zakon o Triglavskem narodnem parku
SZDL –	Socialistična zveza delovnega ljudstva

SPISEK AVTORJEV FOTOGRAFIJ ZA ZBORNIK

Arhiv fotografij obeležij KO ZB Bohinj

- Dušan Bavčar, Boris Malej in Boris Rožič

Arhivske fotografije:

- Muzej zgodovine Jugoslavije
- Arhive Občine Bohinj
- Fototeka Gorenjskega muzeja
- Historia Bohinj
- Arhiv MNSZS
- Zbirka partizanskih spomenikov na Geopediji
- Planinsko društvo Srednja vas v Bohinju
- Jaka Torkar

- Mile Pavlin – knjiga JBO

- Stanka Zupan
- Marija Malej
- Niko Mučič
- Ciril Strgar

Ostale fotografije proslav:

- Dušan Bavčar
- Mojca Černe
- Andrej Černe
- Olga Pikon Gorišek
- Emil Šubelj

Borci in funkcionarji Jeseniško-Bohinjskega odreda in domačini z Gorjuš septembra 1944. Z desne prosti levi stoje: Janko pristavec – Đuro, vodnik mobilizacijskaga voda, za njim Martin Kavčič – Marko, tretji Franc Jernejc – Milče, komandant odreda, četrti Feliks Beznik, peta Angela Beznik z Gorjuš, šesti Vinko Strgar – Bošte z Gorjuš, sedmi Cene Beznik, vodja tehnike, osma Ivanka Stare – Tatjana s Koprivnika, deveta zadaj Marjeta Strgar – Boštetova mati, deseti dr. Ivan Hribernik – Matjaž, vodja ambulante E, enajsta Rezka Strgar – Boštetova, dvanajsti Stjepan Šrepfler, pomočnik političnega komisarja odreda, zadnji Stanko Lakota – Zdenko. Čepijo od leve prosti desni: Peter Kopač iz Bistrice, drugi Boštetov sin, tretji Stane Oblak iz Vrhnike. (vir: Jeseniško-Bohinjski odred, Mile Pavlin, 1970).

VIRI

1. Benedik, F. (1979). Tomaž Godec. V Muzej Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici, ur. Franček Brglez, 47–62. Kočevje: Komunist, 1979.
2. Čepon, M. in Poštrak, A. (2013). Usnjarstvo in čevljarstvo v Bohinju ob koncu 19. stoletja in v prvi polovici 20. stoletja. V Usnjarstvo na Slovenskem: zbornik referatov. Šoštanj: Muzej usnjarstva na Slovenskem, 2013.
3. Geopedia. (2025). Partizanki spomeniki. Najdeno dne 30. maja 2025 na spletnem naslovu: https://www.geopedia.world/?locale=sl#T281_L2518_x1646759.337375837_y5054016.310215871_s9_b362
4. Hladnik, M. (2025). Projekt partizanski spomeniki na Geopediji in Wikiverzi. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Filozofska fakulteta. Oddelek za geografijo. Najdeno dne 16. aprila na spletnem naslovu: <https://geo.ff.uni-lj.si/video/miran-hladnik-projekt-partizanski-spomeniki-na-geopediji-wikiverzi>
5. Kmecl, M. in Troha, N. (2018). 70 let Zveze borcev. Ljubljana. ZZB NOV Slovenije. Najdeno dne 15. aprila 2025 na spletnem naslovu: https://www.zzb-nob.si/wp-content/uploads/2018/06/Zlozenka_pregled.pdf
6. Kos, A. (1990). Po poti spominov. Radovljica. ZZB NOB Radovljica.
7. Kos, A. (1996). Popis spomenikov in spominskih znamenj v občini Radovljica. Radovljica. ZZB NOV Radovljica.
8. Medja, J. in Medja, Ž. (2019). Bohinjski izgnanci. Ljubljana. Društvo izgnancev Slovenije 1941–1945, krajevna organizacija Bohinj.
9. Pavlin, M. (1970). Jeseniško-Bohinjski odred. Ljubljana. Partizanska knjiga.
10. Premk, M. (2012). Poljanska vstaja in boj proti okupatorju v Sloveniji leta 1941. Založba Modrijan. Ljubljana.
11. Poštrak, A. in Kalan, B. (2019). Tovarišice in tovariši! Dovolite nam, da vam čestitamo ...: Gorenjski muzej. Kranj.
12. RKD – Register kulturne dediščine. (2024). Republika Slovenije. Gov.si. Najdeno dne 29. maja 2025 na spletnem naslovu: <https://www.gov.si/iskanje/?q=druga+svetovna+vojna&submit=>
13. Vidmar, M. (1979) »Usnjarna Tomaža Godca.« V Muzej Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici, ur. Franček Brglez, 65–75. Komunist. Kočevje.
14. Wikipedija. Drug svetovna vojna na Slovenskem. 2025). Najdeno 18. maja 2025 na naslovu: https://sl.wikipedia.org/wiki/Druga_svetovna_vojna_na_Slovenskem
15. Wikipedija. Seznam partizanskih spomenikov. 2021. Najdeno dne 15. maja 2025 na naslovu: https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_partizanskih_spomenikov_v_Ob%C4%8Dini_Radovljica
16. Wikipedija. Partizanski spomeniki (online). 2023. Najdeno dne 15. maja 2025 na naslovu: https://sl.wikipedia.org/wiki/Partizanski_spomenik
17. Wikiverzaig. Triglavske partizanske plošče. 2025. Najdeno dne 15. maja 2025 na naslovu: https://sl.wikiversity.org/wiki/Objave:_Miran_Hladnik
18. Zakon o vojnih grobiščih. (Uradni list RS št. 65/03, 72/09 in 32/17). Najdeno dne 15. aprila 2025 na naslovu: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO2040>
19. Zakon o varstvu kulturne dediščine ZVKD – 1. (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11,39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 in 78/23). Najdeno dne 15. aprila 2025 na naslovu: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4144>
20. Zakon o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Ljudske republike Slovenije. (Uradni list LRS, št. 22/58 in 26/6). Najdeno dne 15. aprila 2025 na naslovu: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO3566>
21. Zakonjšek, R. (1985). Partizanski kurirji. Odbor IV. brigade VDV kurirjev relejnih postaj Slovenije. Ljubljana.
22. Zgodovinski arhiv Celje. (2022). Skupina fondov. Najdeno 18. maja 2025, na naslovu: <https://vodnik.zac.si/arhiv/1044874>
23. ZZB NOB RS. (2025). 80 let osvoboditve. Najdeno dne 25. maja 2025, na naslovu: <https://www.zzb-nob.si/kdo-smo/o-nas/>

SPISEK ORGANIZACIJ, KI SO PRISPEVALE FINANČNA SREDSTVA ZA IZDELAVO ZBORNIKA IN ZEMLJEVIDA

Izdajo Zbornika KO ZB Bohinj sta s finančnimi sredstvi podprli:

- Občina Bohinj s sredstvi, ki jih je KO ZB Bohinj pridobila na javnem razpisu,
- Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica.

Postavitev panojev Zemljevidov Obležij NOB v Bohinju so s finančnimi sredstvi podprli:

- Občina Bohinj,
- Turizem Bohinj – Zavod za pospeševanje turizma,
- Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica.

Izdajo Zemljevida obležij NOB v Bohinju in njegovega ponatisa so nam z objavo oglasov omogočili:

- Občina Bohinj,
- Turizem Bohinj – Zavod za pospeševanje turizma,
- Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica,
- Planinsko društvo Srednja vas v Bohinju,
- Penzion Rožič, d. o. o., Bohinjsko jezero,
- Domko, Trgovina, Gostinstvo in Storitve, d.o.o.,
- Turistično društvo Bohinj,
- Historia Bohinj,
- PAC, doživljajski turizem, d. o. o., Bohinj,
- Hotel Tripič, Bohinjska Bistrica,
- Cvetek, d. o. o., Bohinjska Bistrica,
- Hotel jezero, Bohinj,
- Partizanski dom Vodiška planina,
- Center Pokljuka, d. o. o.,
- Hotel Pokljuka.

Ostali donatorji Zbornika:

- Milena Cesar,
- ZRKV Assistance, Zavod, Ljubljana,
- Tomaž Žagar.

Kot je v Zborniku večkrat poudarjeno, spominska obeležja niso le skromen spomin na grozote druge svetovne vojne, temveč grožnja in opomin vseh prihodnjih vojn.

Vzdrževanje spomenikov je naša zaveza, zato bomo tudi v prihodnje veseli vseh prispevkov, ki bodo namenjeni vzdrževanju in promoviranju spominskih obeležij.

Lahko nakažete tudi delež od dohodnine.

Žiro račun KO ZB Bohinj

Združenju borcev za vrednote NOB Radovljica račun št.

SI56 0700 0000 0473 741

Namen nakazila: prispevek za KO ZB Bohinj

KAZALO

SPOMINSKA OBELEŽJA NOB V BOHINJU 1945–2025	3	2.2.3 PRIKAZ POSAMEZNIH OBELEŽIJ NOB PO KRAJIH IN VRSTAH OBELEŽIJ	36
SKRB ZA SPOMENIKE NOB V OBČINI BOHINJ	5	ŽRTVE NOB V BOHINJU 1941–1945	39
<i>Joža Sodja</i>		2.3 ZEMLJEVID OBELEŽIJ NOB V BOHINJU	40
UVODNE BESEDE PREDSEDNIKA	6	SEZNAM SPOMINSKIH OBELEŽIJ NOB V OBČINI BOHINJ PO KRAJIH IN VRSTAH OBELEŽJA	41
<i>Boris Rožič</i>		BITNJE 1.1	45
NAMEN IZDAJE ZBORNIKA	7	Obelisk ustreljenim talcem	
<i>mag. Boris Malej</i>		BOHINJSKA BISTRICA 2.1	47
POSTAVITVE SPOMINSKIH OBELEŽIJ NOB PO DRUGI SVETOVNI VOJNI	8	Spominska plošča na kulturnem domu Joža Ažmana	
<i>mag. Mojca Černe</i>		BOHINJSKA BISTRICA 2.2	49
1. NOB V SLOVENIJI	12	Spomenik ljudske vstaje in boja proti okupatorju	
1.2 ZGODOVINA NOB V BOHINJU	14	BOHINJSKA BISTRICA 2.3	52
<i>dr. Martin Premk</i>	14	Osrednji spomenik padlim borcem in žrtvam NOB	
1.3 DRUŠTVO IZGNANCEV BOHINJ	18	BOHINJSKA BISTRICA 2.4	54
<i>zbrala in uredila mag. Mojca Černe</i>		Spominsko znamenje padlim borcem in žrtvam v NOB	
1.4 MUZEJSKA ZBIRKA II. SVETOVNE VOJNE VBOHINJU	22	BOHINJSKA BISTRICA 2.5	56
<i>Anja Poštrak</i>		Plošča v spomin na odločitev za vstajo v Bohinju	
1.5 ZASEBNA ZBIRKA HISTORIA BOHINJ	27	BOHINJSKA BISTRICA 2.6	58
<i>mag. Mojca Černe</i>		Plošča v spomin na začetek vstaje leta 1941	
2. SPOMINSKA OBELEŽJA NOB	29	BOHINJSKA BISTRICA 2.7	60
<i>mag. Boris Malej</i>		Godčeva hiša	
2.1 SKRB ZA OHRANJANJE OBELEŽIJ NOB	29	BOHINJSKA BISTRICA, 2.7.1	62
2.2 SPOMINSKA OBELEŽJA NOB V BOHINJU	33	Spominska Plošča Tomažu Godcu	
2.2.1 ŠTEVILČNO STANJE OBELEŽIJ NOB V BOHINJU Z NASTANKOM OBČINE LETA 1994	33	BOHINJSKA BISTRICA 2.7.2	66
2.2.2 ŠTEVILČNO STANJE OBELEŽIJ NOB V BOHINJU V ZBIRKI PARTIZANSKIH SPOMENIKOV ZZB NOB SLOVENIJE	34	Spominska plošča konstituiranju CK KPJ	
		BOHINJSKA BISTRICA 2.8	68
		Grobišče padlih med NOB	
		BOHINJSKA ČEŠNJICA 3.1	72
		Spominska plošča padlim borcem in žrtvam NOB	

BOHINJSKA ČEŠNJICA 3.2	73	KOPRIVNIK 14.2	107
Spominska plošča padlim Gasilcem v NOB		Spominsko znamenje padlim domačinom v NOB	
GORELJEK 4.1	74	LAŠKI ROVT 15.1	108
Spomenik padlim borcem 3. bataljona Prešernove brigade		Spominska plošča Janezu Maleju	
GORELJEK 4.2	77	LOG 16.1	110
Grobišče in spomenik borcem 3. bataljona Prešernove brigade		Spominsko znamenje partizanskemu prehodu	
SPODNJE GORJUŠE 5.1	80	NEMŠKI ROVT 17.1	111
Spominska plošča konferenci SKOJ-a		Spominska plošča padlim domačinom v NOB	
SPODNJE GORJUŠE 5.2	82	NEMŠKI ROVT 17.2	113
Spominsko znamenje Janezu Staretu – Stanetu		Spominska plošča kurirski postaji G-2	
ZGORNJE GORJUŠE 6.1	83	NOMENJ 18.1	115
Spominska plošča kurirski postaji G-4		Obelisk padlim borcem in žrtvam v NOB	
ZGORNJE GORJUŠE 6.2	85	NOMENJ 18.2	118
Spominska plošča tačaju voditeljev SKOJA		Spominska plošča padlim gasilcem v NOB	
ZGORNJE GORJUŠE 6.3	86	NOMENJ 18.3	119
Spominsko znamenje padlim borcem in žrtvam NOB		Rojstna hiša Joža Ažmana	
ZGORNJE GORJUŠE 6.4	87	NOMENJ 18.4	121
Spominsko znamenje Janezu Strgarju in Feliksu Bezniku		Spominska plošča Janezu Zupanu	
JELOVICA – LIPNIŠKA PLANINA 7.1	89	PODJELE 19.1	123
Spominsko znamenje NOB		Spominsko znamenje padlim borcem in žrtvam v NOB	
JELOVICA LIPNIŠKA PLANINA 7.2	92	POKLJUKA – KONJSKA DOLINA 20.1	125
Plošča v spomin bratoma Ravnika		lesena baraka – Ambulanta E	
JELOVICA – PLANINA MARTINČEK 8.1	93	POKLJUKA – MALI DRAŠKI VRH 21	127
Spominsko znamenje ubitim ranjencem Prešernove brigade		Spominska plošča padlima borcema Gorenjskega odreda Poldetu Stražišarju in Ivanu Bernardu	
JELOVICA – MOŠENJSKA PLANINA 9.1	95	POLJE – BAREČA DOLINA 22.1	129
Spominsko znamenje padlim borcem Cankarjevega bataljona		Spominsko znamenje prvoborceu Florjanu Majhnu	
JELOVICA – ROVTARICA 10.1	98	RAVNE 23.1	131
Spominsko znamenje padlim partizanom na območju Rovtarice		Spomenik padlim borcem in domačinom v NOB	
JEREKA 11.1	99	RAVNE 23.2	133
Spominska plošča padlim vaščanom v NOB		Spominska plošča padlemu kurirju Jožetu Štendlerju	
KAMNJE 12.1	100	RIBIČEV LAZ 24.1	135
Spominska plošča padlim borcem in žrtvam v NOB		Spominsko znamenje posvečeno boju Jeseniško-Bohinjskega odreda	
KAMNJE 12.2	101	SOTESKA V BOHINJU 25.1	137
Spominska plošča reletni kurirski postaji G-27		Spomenik ustreljenim talcem	
KOMNA 13.1	103	SREDNJA VAS V BOHINJU 26.1	139
Spominska plošča Matevžu Koblarju		Spominska plošča padlim borcem in žrtvam v NOB	
KOPRIVNIK V BOHINJU 14.1	104	SREDNJA VAS V BOHINJU 26.2	141
Spominska plošča, sedežu okrajnih forumov OF in KPJ Bohinj		Spominska plošča padlim Gasilcem v NOB	
		SREDNJA VAS – RUDNO POLJE 27.1	142
		Spominska plošča in skulptura posvečena bitki Triglavske divizije NOVJ	

SREDNJA VAS – RUDNO POLJE 27.2	143	3.3 ORGANIZIRANOST IN DELOVANJE	
Spominska plošča posvečena pohodom na Triglav		POSAMEZNIH KO ZB NA PODROČJU BOHINJA V OBDOBJU 2007–2019	174
SREDNJA VAS – USKOVNICA 28.1	146	3.3.1 KO ZB BOHINJSKA BISTRICA	176
Spominsko znamenje padlim borcem Jeseniško – Bohinjskega odreda		3.3.2 KO ZB KOPRIVNIK –GORJUŠE	177
SREDNJA VAS – USKOVNICA 28.2	149	3.3.3 KO ZB POLJE – BOHINJ	178
Spominska plošča – Planinska koča Jeseniško – Bohinjskega odreda		3.3.4 KO ZB SREDNJA VAS	180
STARA FUŽINA 29.1	150	3.3.5 KO ZB STARA FUŽINA	182
Spominska plošča bratom Gašperin		3.4. ZDRUŽITEV POSAMEZNIH KO ZB V ENOVITO KO ZB BOHINJ	182
STARA FUŽINA 29.2	152	3.4.1 ORGANIZIRANOST IN DELOVANJE KO ZB BOHINJ V OBDOBJU 2009–2025	183
Spominska plošča padlim gasilcem v NOB		3.5 PREDSTAVITEV POSAMEZNIH OPRAVLJENIH NALOG KO ZB BOHINJ V OBDOBJU 2009–2025	187
STARA FUŽINA 29.3	153	3.5.1 SKRB ZA SPOMINSKA OBELEŽJA NOB	187
Spominska plošča organiziranju vstaje in padlim vaščanom v NOB		2.5.2 ORGANIZACIJA, SO ORGANIZACIJA IN UDELEŽBA NA PROSLAVAH V SPOMINA ŽRTVE NOB	187
STARA FUŽINA 29.4	155	3.5.3 SODELOVANJE Z KRAJEVNIMI ODBORI ZB PO SLOVENIJI IN DRUGIMI DRUŠTVI	193
Spominska Plošča posvečena sedežu štaba Jeseniško – Bohinjskega odreda		3.5.4 Skrb za starejše člane KO ZB	193
STARA FUŽINA – PLANINA VOGAR 30.1	157	3.5.5 Prostovoljno delo	194
Spominska plošča sedežu voda za zveze Jeseniško-Bohinjskega odreda		3.5.6 Skrb KO ZB Bohinj za organizacijo predavanj in strokovnih izletov	194
STARA FUŽINA – PLANINA VOGAR 30.2	160	3.5.7. Skrb KO ZB Bohinj za dostojanstveni pokop in spomin	195
Spomenik – obelisk padlim železničarjem – planincem v NOB		3.5.8 Prejeta priznanja	196
STARA FUŽINA – PLANINA VOJE 31.1	161	3.5.9 Sodelovanje KO ZB Bohinj z občino Bohinj	199
Spominsko znamenje Avgustu Gašperinu		3.6 SPOMENIKI IZ OBDOBJA DRUGE SVETOVNE VOJNE SO DEL NAŠE KULTURNE DEDIŠČINE	199
STARA FUŽINA – PLANINA VOJE 31.2	163	<i>Katarina Košnik</i>	
Spominska plošča – Planinska koča bohinjskih prvoborcev		MUZEJ TOMAŽA GODCA	201
STUDOR 32.1	165	SEZNAM KRATIC	203
Spominska plošča padlim borcem in žrtvam v NOB		SPISEK AVTORJEV FOTOGRAFIJ ZA ZBORNİK	204
UKANC – SAVICA 33.1	166	VIRI	209
Spominska plošča neznanemu partizanu		SPISEK ORGANIZACIJ, KI SO PRISPEVALE FINANČNA SREDSTVA ZA IZDELAVO ZBORNIKA IN ZEMLJEVIDA	206
UKANC – ZLATOROG 34.1	167	KAZALO	207
Spominska plošča posvetovanju aktivistov OF		Priloga ZEMLJEVID	
ŽLAN 35.1	168		
Spominska plošča Francu Podlipniku			
3. POMEN ZVEZE BORCEV NOB	170		
<i>mag. Mojca Černe, Mag. Boris Malej</i>			
3.1 ZDRUŽENJE ZVEZA BORCEV ZA VREDNOTE NOB RADOVLJICA	172		
<i>mag. Mojca Černe</i>			
3.2 NAJVEČJE ČASOVNE PRELOMNICE V DELOVANJU KO ZB NA PODROČJU BOHINJA	173		

3. bataljon Jeseniško-Bohinjskega odreda na Vogarju leta 1945 (vir; Historia Bohinj).

1. bataljon Jeseniško-Bohinjskega na cesti med Staro Fužino in cerkvico sv. Janeza Kersnika februarja 1945. Prvi z desna v prvi vrsti Mirko Kotnik, četni komandir.

Fotografija na hrbtni strani platnice:

Postavitev spomenika padlim borcem in žrtvam NOB leta 1966 na prvotni lokaciji pred nekdanjim obratom Almira v Bohinjski Bistrici (vir: Fototeka Gorenjskega muzeja).